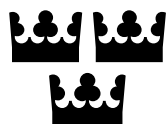

Allmän miljö- och naturvård

20

Förslag till statens budget för 2017

Allmän miljö- och naturvård

Innehållsförteckning

Tabellförteckning.....	5
Diagramförteckning	7
1 Förslag till riksdagsbeslut	9
2 Allmän miljö- miljö och naturvård.....	11
2.1 Omfattning.....	11
2.2 Utgiftsutveckling	11
3 Miljöpolitik.....	13
3.1 Omfattning.....	13
3.2 Utgiftsutveckling	14
3.3 Skatteutgifter.....	15
3.4 Mål för utgiftsområdet.....	16
3.5 Resultatredovisning.....	16
3.5.1 Generationsmålet.....	24
3.5.2 Begränsad klimatpåverkan.....	27
3.5.3 Frisk luft.....	36
3.5.4 Bara naturlig försurning	39
3.5.5 Giftfri miljö.....	41
3.5.6 Skyddande ozonskikt	48
3.5.7 Säker strålmiljö.....	49
3.5.8 Ingen övergödning.....	50
3.5.9 Levande sjöar och vattendrag.....	53
3.5.10 Grundvatten av god kvalitet.....	56
3.5.11 Hav i balans samt levande kust och skärgård.....	58
3.5.12 Myllrande våtmarker.....	63
3.5.13 Levande skogar.....	65
3.5.14 Ett rikt odlingslandskap	70
3.5.15 Storslagen fjällmiljö	72
3.5.16 God bebyggd miljö	74
3.5.17 Ett rikt växt- och djurliv.....	79
3.6 Revisionens iakttagelser	84
3.7 Politikens inriktning	84
3.7.1 Miljömålen	84
3.7.2 Klimat	85

	3.7.3	Kemikalier.....	89
	3.7.4	Hav och vatten	90
	3.7.5	Biologisk mångfald.....	91
	3.7.6	Cirkulär och biobaserad ekonomi.....	92
	3.7.7	Internationellt miljö- och klimatsamarbete.....	93
3.8		Fonder	94
	3.8.1	Batterifonden.....	94
	3.8.2	Kadmiumbatterifonden.....	94
	3.8.3	Kärnavfallsfonden.....	95
3.9		Ändring av överenskommelsen om Nordiska miljöfinansieringsbolaget	95
3.10		Borttagning och annullering av utsläppsenheter	96
	3.10.1	Borttagning av överskott från 2014-2015	96
	3.10.2	Annullering av förvärvade utsläppsrätter från 2008-2012	96
3.11		Budgetförslag	98
	3.11.1	1:1 Naturvårdsverket.....	98
	3.11.2	1:2 Miljöövervakning m.m.....	99
	3.11.3	1:3 Åtgärder för värdefull natur	100
	3.11.4	1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	102
	3.11.5	1:5 Miljöforskning.....	103
	3.11.6	1:6 Kemikalieinspektionen.....	104
	3.11.7	1:7 Avgifter till internationella organisationer	106
	3.11.8	1:8 Supermiljöbilspremie	106
	3.11.9	1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	107
	3.11.10	1:10 Klimatanpassning	109
	3.11.11	1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö.....	110
	3.11.12	1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	111
	3.11.13	1:13 Internationellt miljösamarbete	112
	3.11.14	1:14 Hållbara städer.....	113
	3.11.15	1:15 Skydd av värdefull natur	114
	3.11.16	1:16 Havs- och vattenmyndigheten	115
	3.11.17	1:17 Klimatinvesteringar	116
	3.11.18	1:18 Elbusspremie	118
	3.11.19	Investeringsplan för Naturvårdsverket.....	118
4		Miljöforskning.....	121
	4.1	Omfattning	121
	4.2	Utgiftsutveckling.....	121
	4.3	Mål för forskningspolitiken	122
	4.4	Resultatredovisning	122
	4.4.1	Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder	122
	4.4.2	Resultat	122
	4.4.3	Analys och slutsatser.....	124
	4.5	Politikens inriktning.....	125
	4.6	Budgetförslag	127
	4.6.1	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	127
	4.6.2	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning.....	128

Tabellförteckning

Tabell 1.1	Anslagsbelopp	10
Tabell 1.2	Beställningsbemyndiganden	10
Tabell 2.1	Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.....	11
Tabell 2.2	Härledning av ramnivån 2017–2020. Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.....	12
Tabell 2.3	Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad. Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.....	12
Tabell 3.1	Utgiftsutveckling inom område Miljöpolitik.....	14
Tabell 3.2	Skatteutgifter inom utgiftsområde 20.....	15
Tabell 3.3	Etappmål som beskriver samhällsomställningar viktiga för att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet	17
Tabell 3.4	Anslagsutveckling 1:1 Naturvårdsverket.....	98
Tabell 3.5	Offentligrättslig verksamhet	98
Tabell 3.6	Uppdragsverksamhet	98
Tabell 3.7	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Naturvårdsverket.....	99
Tabell 3.8	Anslagsutveckling 1:2 Miljöövervakning m.m.	99
Tabell 3.9	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Miljöövervakning m.m.....	100
Tabell 3.10	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Miljöövervakning m.m.....	100
Tabell 3.11	Anslagsutveckling 1:3 Åtgärder för värdefull natur.....	100
Tabell 3.12	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur	101
Tabell 3.13	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Åtgärder för värdefull natur	101
Tabell 3.14	Anslagsutveckling 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden.....	102
Tabell 3.15	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Sanering och återställande av förorenade områden	102
Tabell 3.16	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Sanering och återställande av förorenade områden	103
Tabell 3.17	Anslagsutveckling 1:5 Miljöforskning.....	103
Tabell 3.18	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Miljöforskning.....	104
Tabell 3.19	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Miljöforskning	104
Tabell 3.20	Anslagsutveckling 1:6 Kemikalieinspektionen.....	104
Tabell 3.21	Offentligrättslig verksamhet	105
Tabell 3.22	Uppdragsverksamhet	105
Tabell 3.23	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Kemikalieinspektionen.....	105
Tabell 3.24	Anslagsutveckling 1:7 Avgifter till internationella organisationer.....	106
Tabell 3.25	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Avgifter till internationella organisationer.....	106
Tabell 3.26	Anslagsutveckling 1:8 Supermiljöbilspremien.....	106
Tabell 3.27	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Supermiljöbilspremien.....	107

Tabell 3.28	Anslagsutveckling 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	107
Tabell 3.29	Uppdragsverksamhet.....	108
Tabell 3.30	Avgiftsbelagd affärsverksamhet	108
Tabell 3.31	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	109
Tabell 3.32	Anslagsutveckling 1:10 Klimatanpassning	109
Tabell 3.33	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Klimatanpassning	109
Tabell 3.34	Anslagsutveckling 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö.....	110
Tabell 3.35	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	111
Tabell 3.36	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	111
Tabell 3.37	Anslagsutveckling 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	111
Tabell 3.38	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar.....	112
Tabell 3.39	Anslagsutveckling 1:13 Internationellt miljösamarbete.....	112
Tabell 3.40	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Internationellt miljösamarbete	113
Tabell 3.41	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:13 Internationellt miljösamarbete	113
Tabell 3.42	Anslagsutveckling 1:14 Hållbara städer	113
Tabell 3.43	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:14 Hållbara städer	114
Tabell 3.44	Anslagsutveckling 1:15 Skydd av värdefull natur	114
Tabell 3.45	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Skydd av värdefull natur.....	115
Tabell 3.46	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:15 Skydd av värdefull natur	115
Tabell 3.47	Anslagsutveckling 1:16 Havs- och vattenmyndigheten	115
Tabell 3.48	Offentligrättslig verksamhet.....	115
Tabell 3.49	Uppdragsverksamhet.....	116
Tabell 3.50	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:16 Havs- och vattenmyndigheten	116
Tabell 3.51	Anslagsutveckling 1:17 Klimatinvesteringar.....	116
Tabell 3.52	Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Klimatinvesteringar	117
Tabell 3.53	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:17 Klimatinvesteringar.....	117
Tabell 3.54	Anslagsutveckling 1:18 Elbusspremie	118
Tabell 3.55	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:18 Elbusspremie	118
Tabell 3.56	Investeringsplan för Naturvårdsverket	119
Tabell 4.1	Utgiftsutveckling inom område Miljöforskning	121
Tabell 4.2	Anslagsutveckling 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	127
Tabell 4.3	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	128
Tabell 4.4	Anslagsutveckling 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	128
Tabell 4.5	Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning.....	129
Tabell 4.6	Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning.....	129

Diagramförteckning

Diagram 3.1	Koncentration av koldioxid i atmosfären, årsmedelvärden 1989–2014 och trendlinje.....	28
Diagram 3.2	Global årsmedeltemperatur (°C) 1850–2015 jämfört med medelvärdet för 1961–1990.....	28
Diagram 3.3	Utbredning av syrefria bottnar (svart) och bottnar påverkade av akut syrebrist (grå) i Östersjön, hösten 2015. Provtagningsstationer som besöktes under karteringen visas också.	52
Diagram 3.4	Nya byggnader inom 100 meter från havsstrand, exklusive tätort 2001-2014.....	60
Diagram 3.5	Fördelning av havs- och vattenmiljöanslaget år 2015 per villkor i regleringsbrevet.....	62
Diagram 3.6	Fördelning av havs- och vattenmiljöanslaget år 2015 per förvaltningsområde.....	63
Diagram 3.7	Andel resor per färdmedel kortare än 5 km 2011–2014.....	75
Diagram 3.8	Utveckling i persontransporter redovisade i antalet färdade personkilometer.....	76
Diagram 3.9	Behandlingsmetoder för hushållsavfall 1975–2014.....	78

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. godkänner ändringen av överenskommelsen om Nordiska miljöfinansieringsbolaget (avsnitt 3.9),
2. bemyndigar regeringen att genomföra borttagning av de utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut för 2014 och 2015 som Sverige har tilldelats och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande inom EU för de åren (avsnitt 3.10.1),
3. bemyndigar regeringen att genomföra annullering av de utsläppsenheter som har förvärvats under Kyotoprotokollet genom Sveriges program för internationella klimatinsatser och som har genererats under Kyotoprotokollets första åtagandeperiod 2008–2012 (avsnitt 3.10.2),
4. godkänner investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2017–2020 som riktlinje för Naturvårdsverkets investeringar (avsnitt 3.11.19),
5. för budgetåret 2017 anvisar ramanslagen under utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård enligt tabell 1.1,
6. bemyndigar regeringen att under 2017 ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst de belopp och inom den tidsperiod som anges i tabell 1.2.

Tabell 1.1 Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag		
1:1	Naturvårdsverket	442 248
1:2	Miljöövervakning m.m.	355 214
1:3	Åtgärder för värdefull natur	997 535
1:4	Sanering och återställning av förorenade områden	868 018
1:5	Miljöforskning	80 036
1:6	Kemikalieinspektionen	257 589
1:7	Avgifter till Internationella organisationer	272 131
1:8	Supermiljöbilspremie	700 000
1:9	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	227 101
1:10	Klimatanpassning	117 000
1:11	Åtgärder för havs- och vattenmiljö	787 565
1:12	Insatser för internationella klimatinvesteringar	205 000
1:13	Internationellt miljösamarbete	20 900
1:14	Hållbara städer	4 500
1:15	Skydd av värdefull natur	1 268 000
1:16	Havs- och vattenmyndigheten	230 100
1:17	Klimatinvesteringar	700 000
1:18	Elbusspremie	100 000
2:1	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	57 599
2:2	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	713 003
Summa		8 403 539

Tabell 1.2 Beställningsbemyndiganden

Tusental kronor

Anslag	Beställningsbemyndigande	Tidsperiod
1:2	Miljöövervakning m.m.	100 000 2018–2021
1:3	Åtgärder för värdefull natur	350 000 2018–2025
1:4	Sanering och återställning av förorenade områden	1 450 000 2018–2026
1:5	Miljöforskning	102 000 2018–2021
1:11	Åtgärder för havs- och vattenmiljö	300 000 2018–2021
1:13	Internationellt miljösamarbete	12 000 2018–2021
1:15	Skydd av värdefull natur	42 000 2018–2066
1:17	Klimatinvesteringar	1 100 000 2018–2020
2:2	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	1 900 000 2018–2023
Summa beställningsbemyndiganden under utgiftsområdet		5 356 000

2 Allmän miljö- miljö och naturvård

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård är indelat i områdena Miljöpolitik (avsnitt 3) och Miljöforskning (avsnitt 4).

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Miljöpolitik	5 241	7 084	7 004	7 633	7 197	7 377	7 210
Miljöforskning	678	734	735	771	930	1 027	1 041
Äldreanslag	19	20	20	0	0	0	0
Totalt för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård	5 938	7 839	7 759	8 404	8 127	8 404	8 251

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

De sammanlagda utgifterna för utgiftsområdet motsvarade 5,9 miljarder kronor 2015. Prognosen för utfallet 2016 är 7,8 miljarder kronor, vilket är i linje med de anvisade medlen. Ökningen 2016 i förhållande till 2015 hänför sig till regeringens satsningar på miljö- och klimatområdet i och med budgetpropositionen 2016 (prop. 2015/16:1).

För 2017 föreslår regeringen att 8,4 miljarder kronor anvisas utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

I tabell 2.2 redovisas förändringen av anslagsnivån för perioden 2017–2020 jämfört med statens budget för 2016. Den årliga pris- och löneomräkningen av anslagen för förvaltningsändamål som görs för att kompensera myndigheterna för pris- och löneökningar utgör en del av den föreslagna anslagsförändringen.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

**Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2017–2020.
Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård**

Miljoner kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	7 662	7 662	7 662	7 662
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	20	43	69	96
Beslut	718	413	665	485
Överföring till/från andra utgiftsområden				
Övrigt	4	9	9	9
Ny ramnivå	8 404	8 127	8 404	8 251

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.**Tabell 2.3 Ramnivå 2017 realekonomiskt fördelad.
Utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård**

Miljoner kronor

	2017
Transfereringar ¹	2 785
Verksamhetsutgifter ²	5 379
Investeringar ³	240
Summa ramnivå	8 404

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2015 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

3 Miljöpolitik

3.1 Omfattning

Miljöpolitiken utgår ifrån de nationella miljö-kvalitetsmål och det generationsmål för miljöarbetet som beslutats av riksdagen. Målen är styrande för allt miljöarbete som Sverige bedriver nationellt, inom EU och internationellt. Miljömålssystemet ger också en struktur för en systematisk uppföljning av miljöpolitiken som grund för ett strategiskt åtgärdsarbete.

Myndigheter som finansieras inom politik-området är främst Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kemikalieinspektionen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut samt bl.a. Statens geotekniska institut, Sveriges geologiska undersökning, Länsstyrelserna, Lantmäteriet, Statens energimyndighet, Boverket, Transportstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd- och beredskap samt Strålsäkerhetsmyndigheten.

Statligt ägda bolag och stiftelser m.m. som berörs är Stiftelsen Institutet för Vatten- och Luftvårdsforskning samt Kärnavfallsfonden.

Dessutom har 26 nationella myndigheter och länsstyrelserna i sin instruktion ett utpekat ansvar för att verka för att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet. Ansvaret gäller följande myndigheter:

- Boverket
- Exportkreditnämnden
- Folkhälsomyndigheten
- Försvarsmakten
- Havs- och vattenmyndigheten
- Kemikalieinspektionen

- Kommerskollegium
- Konsumentverket
- Livsmedelsverket
- Läkemedelsverket
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
- Naturvårdsverket
- Riksantikvarieämbetet
- Sida
- Sjöfartsverket
- Skogsstyrelsen
- Statens energimyndighet
- Statens jordbruksverk
- Statens skolverk
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Sveriges geologiska undersökning
- Tillväxtverket
- Trafikverket
- Transportstyrelsen
- Upphandlingsmyndigheten

Åtta av dessa myndigheter har även ett utpekat ansvar för att samordna uppföljning och utvärdering av ett eller flera miljökvalitetsmål. Dessa myndigheter är:

- Boverket
- Havs- och vattenmyndigheten
- Kemikalieinspektionen
- Naturvårdsverket
- Skogsstyrelsen
- Statens jordbruksverk
- Strålsäkerhetsmyndigheten
- Sveriges geologiska undersökning

redovisa en samlad beskrivning av det närmaste föregående årets resultat bl.a. med en redovisning av de åtgärder som vidtagits för att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. I arbetet med uppföljnings- och utvärderingsarbetet deltar även berörda bransch- och intresseorganisationer.

Naturvårdsverket har i uppgift att vägleda de myndigheter som har ett ansvar i miljömålssystemet i deras arbete med genomförande och uppföljning. De ska årligen

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.1 Utgiftsutveckling inom område Miljöpolitik

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Miljöpolitik</i>							
1:1 Naturvårdsverket	397	433	426	442	453	462	473
1:2 Miljöövervakning m.m.	303	333	328	355	385	395	393
1:3 Åtgärder för värdefull natur	738	953	939	998	998	998	998
1:4 Sanering och återställning av förorenade områden	446	803	791	868	763	853	853
1:5 Miljöforskning	76	81	80	80	79	94	94
1:6 Kemikalieinspektionen	216	230	233	258	263	269	269
1:7 Avgifter till Internationella organisationer	203	216	213	272	315	288	262
1:8 Supermiljöbilspremie	347	489	482	700	0	0	0
1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	221	216	218	227	231	236	241
1:10 Klimatanpassning	116	119	114	117	117	177	170
1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö	687	752	741	788	765	765	765
1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar	183	205	201	205	505	505	455
1:13 Internationellt miljösamarbete	53	34	33	21	21	21	21
1:14 Hållbara städer	-6	3	10	5	0	0	0
1:15 Skydd av värdefull natur	955	1 344	1 324	1 268	1 268	1 268	1 268
1:16 Havs- och vattenmyndigheten	208	225	228	230	235	247	249
1:17 Klimatinvesteringar	99	600	616	700	700	700	700
1:18 Elbusspremie		50	25	100	100	100	0
Summa Miljöpolitik	5 241	7 084	7 004	7 633	7 197	7 377	7 210
<i>Äldreanslag</i>							
2016 1:11 Inspire	19	20	20	0	0	0	0
Summa Äldreanslag	19	20	20	0	0	0	0

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

3.3 Skatteutgifter

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård redovisas normalt i huvudsak på budgetens utgiftssida. Vid sidan av dessa stöd finns det även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en enhetlig beskattning, s.k. skatteutgifter. En skatteutgift uppstår om skatteuttaget för en viss grupp eller en viss kategori av skattebetalare är lägre än vad som är förenligt med normen inom ett visst skatteslag. Förutom skatteutgifter redovisas i förekommande fall även skattesanktioner, där skatteuttaget är högre än den angivna normen inom skatteslaget. Många av skatteutgifterna har införts, mer eller mindre uttalat, som medel inom specifika områden som t.ex. konjunktur-, bostads-, miljö- eller arbetsmarknadspolitik. Dessa skatteutgifter påverkar budgetens saldo och kan därför jämföras med stöd på budgetens utgiftssida. En utförlig beskrivning av redovisningen av skatteutgifterna har redovisats i regeringens skrivelse Redovisning av skatteutgifter 2016 (skr. 2015/16:98). I det följande redovisas de skatteutgifter som är att hänföra till utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård.

Tabell 3.2 Skatteutgifter inom utgiftsområde 20

Milljoner kronor

	Prognos 2016	Prognos 2017
Förmån av miljöanpassade bilar	380	340
Totalt för utgiftsområde 20	380	340

Förmån av miljöanpassade bilar

Förmånsvärdet för en bil som – helt eller delvis – är utrustad med teknik för drift med elektricitet eller med mer miljöanpassade drivmedel än bensin eller dieselbränsle och som därför har ett nybilspris som är högre än nybilspriset för närmast jämförbara bil utan sådan teknik, sätts ned till en nivå som motsvarar förmånsvärdet för den närmast jämförbara bilen utan sådan teknik (61 kap. 8a § II). Vidare gäller att förmånsvärdet för förmånsbilar som drivs med elektricitet som tillförs genom laddning från yttre energikälla eller annan gas än gasol utgörs av 60 procent av förmånsvärdet för jämförbar bil utan miljöanpassad teknik, dock högst 16 000 kronor per

år. Den senare nedsättningen är tidsbegränsad till och med inkomståret 2016. Skatteutgiften uppstår till följd av det nedsatta förmånsvärdet och avser inkomst av tjänst och särskild löneskatt. Regeringen föreslår i budgetpropositionen att den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar förlängs till och med 2020 (se prop. 2016/17:1, Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 6). Den maximala nedsättningen föreslås dock begränsas till 10 000 kronor per år.

3.4 Mål för utgiftsområdet

Målen för politikområdet är strukturerade i ett målsystem som kallas för miljömålssystemet. Målen omfattar följande (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10: MJU25, rskr. 2009/10:377):

- Ett generationsmål som anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att nå miljö kvalitetsmålen.
- Miljö kvalitetsmål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till.
- Etappmål som beskriver de samhällsomställningar som är viktiga steg för att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet.

Miljö målen används som samlingsnamn för generationsmålet, miljö kvalitetsmålen och etappmålen.

Generationsmålet är det övergripande målet för miljöpolitiken och beskriver att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Målet beslutades av riksdagen 1999 (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10: MJU25, rskr. 2009/10:377). Generationsmålet förutsätter en ambitiös miljöpolitik i Sverige, inom EU och internationellt. Målen för miljöpolitiken ska integreras i andra politikområden och miljöfrågorna ska beaktas när en myndighet fullgör sin huvuduppgift, för att på bästa sätt skapa förutsättningar för beslut som är hållbara i såväl ekonomiskt, socialt som miljö mässigt perspektiv (prop. 2009/10:155 samt prop. 2013/14: 141).

Miljö kvalitetsmålen konkretiserar den miljö mässiga dimensionen av hållbar utveckling. Målen kopplar till andra tvärsektoriella mål som till exempel de globala målen i Agenda 2030 för hållbar utveckling, EU:s mål om klimat och energi (EU 2020), EU:s klimat- och energiramverk 2030 och regeringens politik för global utveckling (PGU).

Riksdagen har beslutat om 16 miljö kvalitetsmål (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10: MJU25, rskr. 2009/10:377):

- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft
- Bara naturlig försurning

- Giftfri miljö
- Skyddande ozonskikt
- Säker strålmiljö
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalitet
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- Myllrande våtmarker
- Levande skogar
- Ett rikt odlingslandskap
- Storslagen fjällmiljö
- God bebyggd miljö
- Ett rikt växt- och djurliv

Regeringen har hittills beslutat om flera etappmål. Ett av dessa har också beslutats av riksdagen (prop. 2009/10:155, bet. 2009/10: MJU25, rskr. 2009/10:377). Etappmålen är målövergripande och kan bidra såväl till flera olika miljö kvalitetsmål som till generationsmålet, se tabell 3.3.

3.5 Resultatredovisning

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

Till vart och ett av miljö kvalitetsmålen hör ett antal så kallade preciseringar. Preciseringarna beskriver innebörden av miljö kvalitetsmålet och det miljö tillstånd som ska uppnås. Preciseringarna utgör också grunden för att bedöma resultaten i budgetpropositionen, dvs. bedömningsgrunderna, och för att bedöma om styrmedel och insatser i Sverige samt inom EU och internationellt är tillräckliga för att nå målen (Ds 2012:23).

De myndigheter som är ansvariga för ett eller flera miljö kvalitetsmål använder sig också av indikatorer för att bedöma om målen är möjliga att nå. Indikatorerna redovisas på miljö målsportalen (www.miljomal.se). Alla indikatorer redovisas inte varje år då de speglar långsamma skeenden och är resurskrävande att mäta. För att stärka och vidareutveckla uppföljningen har Naturvårdsverket och de andra målansvariga myndigheterna fått i uppdrag

att identifiera ett begränsat antal indikatorer som ska kunna följas varje år. I arbetet ska myndigheterna beakta uppföljningen av de globala målen för hållbar utveckling och Agenda 2030.

I avsnitt 3.5.1–3.5.17 redovisas generationsmålet och miljö kvalitetsmålen. Resultatredovisningen för friluftslivet finns i utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, avsnittet för Friluftslivspolitik. Uppföljningen av friluftslivsmålen ska samordnas med uppföljningen av miljö målen. (skr. 2012/13:51). Den första uppföljningen av friluftslivsmålen gjordes 2015.

Tabell 3.3 Etappmål som beskriver samhällsomställningar viktiga för att nå miljö kvalitetsmålen och generationsmålet

Etappmål om	Uppnått	Miljö kvalitetsmål
utsläpp av växthusgaser 2020		Klimat
gränsöverskridande luftföreningar i Europa		Frisk luft
luftföreningar från småskalig vedeldning	✓	
utsläpp av luftföreningar från sjöfarten	✓	Naturlig försurning
särskilt farliga ämnen		Giftfri miljö
kunskap om ämnens hälso- och miljöegenskaper		
information om farliga ämnen i varor		
utveckling och tillämpning av EU:s kemikalierregler		
en effektivare kemikalietillsyn inom EU		
giftfria och resurseffektiva kretslopp		
att minska barns exponering för farliga kemikalier		
ökad miljö hänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning		
miljö hänsyn i skogsbruket	✓	Levande skogar
resurshushållning i byggsektorn	✓	God bebyggd miljö
resurshushållning i livsmedelskedjan		
den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster		Ett rikt växt- och djurliv
hotade arter och naturtyper		
invasiva, främmande arter		
kunskap om genetisk mångfald		
helhetssyn på markanvändningen		
skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden.		

Etappmålen bidrar till flera miljö kvalitetsmål. I tabellen framgår under vilket miljö kvalitetsmål som respektive etappmål redovisas samt om etappmålet är uppnått.

Resultat

Klimat och miljö är en av regeringens övergripande politiska prioriteringar som ska genomsyra hela regeringens politik. Arbetet har inletts för att Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Regeringen har remitterat Miljömålsberedningens förslag till ett klimatpolitiskt ramverk. Flera skatteförslag som bidrar till resurseffektivitet och en cirkulär ekonomi har lagts fram av regeringen och arbetet för en giftfri vardag prioriteras. Dessutom fortsätter regeringens satsning på värdefull natur. Nedan i separata avsnitt redovisas resultaten per miljö kvalitetsmål.

Regeringen har vidtagit flera olika åtgärder och gjort satsningar för att stärka arbetet med att nå miljö målen. Insatserna har bidragit till att Naturvårdsverket i rapporten Årlig uppföljning drar slutsatsen att mycket går åt rätt håll i miljö arbetet och att allt fler aktörer i samhället är involverade i olika typer av miljö arbete (Naturvårdsverket rapport 6707). Naturvårdsverket konstaterar också att nya styrmedel är på plats och att viktiga insatser görs som kommer att få effekt i miljön på sikt. Regeringens Miljömålsråd och den nationella miljö målsamordnaren för näringslivet har också bidragit till att styra trenden i miljö arbetet. Naturvårdsverket ansvarar för att årligen ta fram rapporten med en årlig uppföljning av hur arbetet går med att nå miljö kvalitetsmålen, etappmålen och generationsmålet. Rapporten tas fram i nära samverkan med de andra målansvariga myndigheterna (se avsnitt 3.1 Omfattning) som ansvarar för uppföljningen av respektive miljö kvalitetsmål.

Miljö målen är riktmärken för vad som behöver uppnås. Naturvårdsverkets årliga uppföljning visar att utvecklingen går åt rätt håll för fyra miljö mål och att en majoritet av de etappmål som haft 2015 som målår bedöms vara uppnådda eller nära att nås. Samtidigt konstaterar Naturvårdsverket att beslutade eller planerade styrmedel inte räcker för att målen ska nås till 2020.

Miljö målen och Agenda 2030

I det nationella genomförandet av FN:s Agenda 2030 för långsiktigt global hållbar ekonomisk, social och miljö mässig utveckling (Agenda 2030) kommer de nationella miljö kvalitetsmålen och

generationsmålet att vara en viktig utgångspunkt.

Som en del av det nationella genomförandet av Agenda 2030 har de målsansvariga myndigheterna inom miljömålssystemet, bl.a. Naturvårdsverket, fått i uppdrag att kartlägga hur mål och delmål i Agenda 2030 förhåller till miljömålen. Uppdraget kommer att redovisas tidig höst 2016. Uppföljningen kommer att ske på internationell, nationell och regional nivå. Naturvårdsverket och övriga miljömålsansvariga myndigheter har även analyserat hur uppföljningen av de båda systemen kan samordnas.

Regeringens nationella miljömålssamordnare för näringslivet har en viktig roll i arbetet med den delegation för det nationella genomförandet av Agenda 2030 som regeringen har tillsatt (Fi2016:18).

Initiativ för att bistå i den fortsatta processen har tagits av flera internationella organisationer såsom FN:s miljöprogram (Unep), OECD, UNECE, Östersjöstaternas råd och Nordiska Ministerrådet. Exempelvis har ett nytt mandat för Östersjöstaternas råds expertgrupp för hållbar utveckling, Baltic 2030, beslutats och en deklaration med ett åtagande för att verka för genomförande av Agenda 2030 i regionen antagits i juni 2016.

En fördjupad utvärdering av miljömålen

Hösten 2015 överlämnade Naturvårdsverket rapporten Styr med sikte på miljömålen (Naturvårdsverket rapport 6666) till regeringen. Rapporten ger en fördjupad utvärdering av förutsättningarna att nå miljö kvalitetsmålen och innehåller en beskrivning av utmaningarna och en analys av möjligheten att nå målen.

I rapporten ger Naturvårdsverket ett trettiotal förslag på åtgärder som myndigheten anser att regeringen eller andra aktörer bör vidta för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen. Rapporten innehåller också en lista på goda pågående insatser som bör fortsätta. Rapporten har bidragit till flera olika insatser som vidtagits av regeringen.

Miljömålsrådet

Miljömålsrådet publicerade sin första gemensamma åtgärdslista i mars 2016 på miljömålsportalen www.miljomal.se. Med start under 2016 ska 44 överenskommelser och samarbeten genomföras mellan två eller flera av rådets myndigheter. Åtgärderna bidrar till att öka takten i arbetet med att nå miljömålen. De 17

myndigheter som finns representerade i Miljömålsrådet har också redovisat vad respektive myndighet enskilt ska göra inom sin verksamhet för att öka takten i arbetet med att nå miljömålen.

Miljömålen och näringslivet

Näringslivet har en betydande roll för att de svenska miljömålen ska nås. Många företag bedriver i dag ett strukturerat miljöarbete som har stor betydelse för miljön och ligger i linje med de svenska miljömålen. Regeringens arbete för hållbart företagande har redovisats i en skrivelse till riksdagen (skr. 2015/16:69).

Regeringens nationella miljömålssamordnare för näringslivet (M 2014:04) har sedan början av 2015 arbetat för att tillvarata och synliggöra näringslivets miljöarbete. Flera stora företag har börjat redovisa hur deras miljöarbete bidrar till att nå miljömålen.

Regeringens nationella miljömålssamordnare har tagit fram förslag till miljöpolicy för små företag med utgångspunkt i de svenska miljömålen. Förslagen kan fungera som hjälpmedel för små företag i deras arbete med att komma igång med sitt miljöarbete. Det finns förslag framtagna med särskilt inriktning mot tjänste-, handels- respektive varuproducerande företag.

Miljömålssamordnaren har också gjort en kartläggning av hur miljömålen och de globala målen för hållbar utveckling hänger ihop med de riktlinjer för hållbarhetsredovisning (Global Reporting Initiative, GRI), som många företag använder. Kartläggningen syftade till att öka förståelsen för de svenska miljömålen och göra målen mer användbara för näringslivet och underlätta för företag att använda miljömålen i den dagliga och långsiktiga verksamheten, planeringen och redovisningen.

Miljömålsportalen www.miljomal.se har uppdaterats för att utgöra ett stöd och en plattform även för näringslivet. Där finns också möjlighet för företag att synliggöra hur de bidrar till arbetet med att nå målen.

Miljöansvar integrerat i myndigheters uppdrag

Regeringen fortsätter att stärka arbetet med miljö- och klimatintegrering hos de 26 myndigheter som har ett instruktionsenligt ansvar för att verka för att nå miljömålen. Myndigheterna har på uppdrag av regeringen analyserat vilka miljömål som är mest relevanta för den egna verksamheten. Med utgångspunkt i

analysen har myndigheterna tagit fram konkreta åtgärdsplaner.

Redovisningarna är ett underlag i regeringens arbete med en mer verksamhetsanpassad styrning av myndigheterna. Naturvårdsverket stödjer berörda myndigheter i deras arbete med att genomföra och följa upp arbetet med miljömålen.

Miljömålsberedningen

Miljömålsberedningen (M 2010:04) är en parlamentarisk beredning som på uppdrag av regeringen tar fram förslag till hur miljömålen kan nås i bred samverkan med samhällets aktörer. Under 2016 har Miljömålsberedningen överlämnat två betänkanden till regeringen. I mars överlämnades betänkandet Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige (SOU 2016:21), vilket remitterades under våren. I juni överlämnade Miljömålsberedningen sitt betänkande med en strategi för en samlad och långsiktig klimatpolitik och luftvårdspolitik. (SOU 2016:47), vilket också har remitterats. Mer information om innehållet i betänkanden finns under avsnitt 3.5.2 Begränsad klimatpåverkan.

Stort regionalt ansvar

Länsstyrelserna är statens företrädare på den lokala och regionala nivån där mycket av miljöarbetet sker och har därmed en central roll i att genomföra miljöpolitiken. Det handlar bland annat om att ta fram regionala åtgärdsprogram och stödja kommuner och näringsliv i miljöarbetet.

Miljöövervakning ger viktig information för att nå miljömålen

Sverige har ett väl utbyggt system för att övervaka landets miljötillstånd. Tillståndet och förändringar i miljön dokumenteras av den svenska miljöövervakningen. Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har regeringens uppdrag att ansvara för den nationella miljöövervakningen.

Miljöövervakning ger en lägesbeskrivning av tillståndet i miljön och varnar för störningar. Arbetet bygger på återkommande, systematiskt upplagda undersökningar, som visar miljötillståndet genom att registrera eventuella förändringar i naturmiljön. Allmänhetens observationer av växt- och djurarter utgör ett växande komplement till miljöövervakning av biologisk mångfald. Genom att jämföra aktuella

lägesbeskrivningar med tidigare mätningar kan förändringar i miljön upptäckas. På så vis kan man se om genomförda åtgärder får önskad effekt eller inte.

Regeringen har tagit flera initiativ för att stärka och utveckla miljöövervakningen. Förra året ökade regeringen arbetet med miljöövervakning med 25 miljoner kronor årligen och med 2 miljoner kronor per år 2016–2019. Satsningen har främst använts för att förbättra övervakningen av havs- och vattenmiljön. Speciella satsningar har till exempel gjorts för att förbättra övervakningen enligt vattenförvaltningsförordningen, där Havs- och vattenmyndigheten har ansvaret att vägleda och samordna arbetet. Arbeta har också gjorts för att förbättra övervakningen till havs, till exempel har ett program för marin kartering planlagts. Satsningen har också resulterat i ett reviderat övervakningsprogram för grundvatten och stärkt miljöövervakningen i de stora svenska sjöarna.

Naturvårdsverket överlämnade på regeringens uppdrag rapporten Högfluorerade ämnen (PFAS) och bekämpningsmedel våren 2016 (Naturvårdsverket rapport 6709). Rapporten visar på farliga ämnen som förekommer i människokroppen och i miljön, hur exponeringen sker och om åtgärder för att minska utsläppen har effekt. Rapporten utgör underlag för regeringens fortsatta utveckling av arbetet med miljöövervakning.

Regeringen har också tagit initiativ till att utreda förekomsten av farliga ämnen i dricksvatten Utredningen om spridning av PFAS-föroreningar i dricksvatten (M 2015:B). Utredningen redovisades i mars 2016 och visar bl.a. på brister i miljöövervakningen.

Naturvårdsverket har genomfört en granskning av den nationella hälsorelaterade miljöövervakningen. Granskningen visade att det finns behov av utökad övervakning, exempelvis på barn.

Under året har Naturvårdsverket stärkt fågelövervakningen i och med att övervakningen av kustfågel blev rikstäckande. Detta har förbättrat underlaget för rapportering enligt både fågel- och havsmiljödirektivet.

Geografisk miljöinformation skapar smart miljöinformation

En stor del av den information som hanteras inom miljöområdet är geografisk. Informationen används bland annat för att följa förändringar i

miljön, förutse, förebygga och hantera naturolyckor. En del av arbetet regleras i lagen (2010:1767) om geografisk miljöinformation som genomför EU-direktivet om Inspire (2007/2/EG). Inspire-direktivet syftar till att göra det lättare att använda geografisk information.

För att göra den geografiska miljöinformationen tillgänglig och användbar för nya användare tar Lantmäteriet och andra myndigheter på uppdrag av regeringen fram en infrastruktur för geografisk miljöinformation. Infrastrukturen består av regler och tjänster för att söka, hitta och använda informationen samt system för samverkan mellan myndigheter.

Lantmäteriet har också regeringens uppdrag att samordna och stödja berörda myndigheter, kommuner och andra offentliga organ. Det gör Lantmäteriet bl.a. genom webbseminarium och en workshop. Arbetet med att genomföra direktivet är fortfarande i en expansiv fas där kommuner och ytterligare myndigheter kan komma att omfattas av lagstiftningen de närmaste åren.

Arbetet med att genomföra direktivet i Sverige följer den tidsplan som EU fastställt och kommer att pågå till och med 2020.

Klimat- och miljöintegrering genom miljöledning

Miljöledningsarbetet innebär att myndigheter inom alla sektorer arbetar långsiktigt och strategiskt med sin direkta och indirekta miljöpåverkan. Samtliga 186 myndigheter som omfattas av miljöledningsförordningen (2009:907) redovisade sitt miljöledningsarbete för 2015.

Naturvårdsverket gör varje år en ranking av myndigheternas arbete. Rankingsystemet bygger på de krav som ställs i förordningen om ett systematiskt miljöledningssystem. Rankingens visar att de myndigheter som är certifierade enligt ISO 14001 eller annat certifieringssystem har fått höga totalpoäng. Under 2015 har 40 myndigheter redovisat att deras verksamhet helt eller delvis är miljöcertifierade.

Av miljöledningsarbetet framgår att 52 myndigheter (28 procent) under 2015 har uppdaterat sina miljöutredningar. Det är en förbättring från tidigare. Samtidigt uppger 34 myndigheter att deras miljöutredningar är från 2010 eller äldre. Det är endast tre myndigheter som redovisat att myndigheten inte har antagit en miljöpolicy för verksamheten.

De totala utsläppen av koldioxid från myndigheternas resor och transporter minskade under 2015 med knappt 23 000 ton jämfört med 2014. Samtliga typer av färdstätt, utom med buss, visar en viss minskning. Vidare visar miljöledningsredovisningen att myndigheternas sammanlagda energianvändning från verksamhetsel, fastighetsel, värme och kyla uppgick till 2,7 TWh, vilket är en minskning med ungefär 217 GWh jämfört med året innan.

Regeringen har gett 62 myndigheter i uppdrag att stärka arbetet med att minska sina transporter genom resfria möten. Uppdraget innebär att myndigheterna ska minska utsläppen från resor och transporter genom att använda en särskild metod som Trafikverket tagit fram. Metoden har testats under perioden 2011–2014 med goda resultat.

Enhetliga och effektiva system för miljötillsyn och sanktioner

Regeringen har tillsatt en särskild utredare för att se över organisationen och ansvarsfördelningen av tillsynen enligt miljöbalken samt sanktions-systemet. Utredaren har antagit namnet Miljötillsynsutredningen (M 2016:04, dir 2016:32). Syftet med utredningen är att optimera resursanvändningen och utveckla genomförandet av tillsynen så att den blir mer enhetlig och effektiv och bättre bidrar till att miljö kvalitetsmålen nås samt att fler miljöbrott upptäcks, utreds och beivras. Uppdraget ska redovisas i april 2017.

I sin årliga redovisning till regeringen om tillsyn drar Naturvårdsverket slutsatsen att miljöbalkstillsynen kan effektiviseras och bli mer likvärdig genom utökad samverkan såväl nationellt, regionalt som lokalt. Naturvårdsverkets redovisning har utvecklats sedan tidigare år bl.a. genom att uppgifter har samlats in från t.ex. länsstyrelser och kommuner om förutsättningarna för och genomförandet av tillsynen. Ett mycket stort antal ärenden har hanterats av tillsynmyndigheterna under 2015. Antalet inkomna ärenden uppgår till mer än 330 000. Därutöver tillkommer de tillsynsärenden som tillsynsmyndigheterna själva initierar. Sammanlagt fattade tillsynsmyndigheterna mer än 160 000 beslut i tillsynsärenden, gjorde 1 211 anmälningar om miljöbrott samt fattade 2 747 beslut om miljö sanktionsavgifter under 2015.

Internationella och regionala miljö- och klimatinsatser

Det internationella genomförandet av FN:s Agenda 2030 för långsiktigt global hållbar ekonomisk, social och miljömässig utveckling har kopplingar till miljö kvalitetsmålen och Generationsmålet, men har samtidigt en bredare målsättning än så. Det internationella genomförandet av miljö- och klimatdelarna av Agenda 2030 sker inom ramen för befintliga internationella processer på miljö- och klimatområdet, bl.a. i genomförandet av de internationella miljökonventionerna. Mer information om regeringens rapportering på ett övergripande plan av det internationella genomförandet och uppföljning av Agenda 2030 går att finna under Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.

En viktig del i genomförande av de globala målen (Agenda 2030) är regeringens nystart av Politiken för global utveckling (PGU) som ska användas som ett verktyg för att nå målen i Agenda 2030. PGU betonar bl.a. vikten av samstämmigt agerande mellan olika politikområden för att uppnå en rättvis och hållbar utveckling. Miljö- och klimatperspektivet är viktigt i genomförandet av PGU och arbetet kommer att fortsätta under 2017.

FN:s miljömöte

Sverige deltog i maj 2016 vid FN:s andra miljömöte UNEA-2 (United Nations Environment Assembly) i Nairobi, Kenya. Mötet arrangerades av FN:s miljöprogram Unep. Vid FN:s miljömöte deltog ett stort antal länder samt civilsamhälleorganisationer, näringsliv och forskarsamhälle för att diskutera lösningar på globala miljö- och klimatproblem.

Under mötets högnivådel deltog miljöministrar från FN:s medlemsländer. Vid mötet antogs ca 25 resolutioner om bl.a. genomförande av Agenda 2030, kemikalier och avfall, hållbar konsumtion och produktion, klimat, hav och marint skräp samt biologisk mångfald. Miljöministrarna diskuterade vid mötet särskilt genomförandet av miljödimensionen av FN:s 17 globala mål under Agenda 2030 samt sambandet mellan miljö och hälsa. Utfallet av ministermötet var en sammanfattning av ordförandeskapet av ministerdiskussionerna. Sverige ledde förhandlingarna av ett antal resolutioner för EU:s räkning och arrangerade tillsammans med USA ett seminarium om kopplingen mellan en

hållbar kemikalieanvändning och klimatförändringar.

Bilateralt miljö- och klimatsamarbete

Under 2016 har regeringen fortsatt bedrivit bilateralt miljö- och klimatsamarbete med strategiskt prioriterade länder. Det bilaterala samarbetet har bl.a. som syfte att bidra till att uppnå de av miljömålen och Generationsmålet strecksatser som är beroende av internationella insatser för att nås. Under året har regeringen exempelvis vidareutvecklat samarbetet med Kina och Sydafrika inom ramen för de samförståndsavtal om klimat- och miljösamarbete vilka undertecknades 2015 med respektive land liksom med Indien och Brasilien. I detta arbete har myndigheterna Naturvårdsverket, SMHI, Havs- och vattenmyndigheten och Kemikalieinspektionen bidragit aktivt. Exempelvis har Naturvårdsverket och SMHI under 2015 genomfört aktiviteter kring kortlivade klimatpåverkande ämnen (SLCP) i Indien, Kina, Sydafrika och Chile. Därtill har Kemikalieinspektionen genomfört insatser för att bygga institutionell kapacitet för kemikaliehantering i bl.a. Brasilien, Vietnam och Kina. Regeringen har därtill fortsatt bedrivit samarbete med USA, Indien och Brasilien med flera länder i syfte att bidra till att stärka ländernas kapacitet liksom för erfarenhetsutbyte.

Samarbete inom Arktiska rådet, Nordiska ministerrådet och Barentsrådet

Regeringen har under året stärkt den svenska politiken för miljöarbetet i Arktis. En ny inriktning med fokus på ett starkare klimatarbete, rättsligt skydd för känslig natur och ökat arbete för att minska riskerna med oljeborring och säkerställa att fiske sker på ett reglerat och hållbart sätt presenterades.

Inom Arktiska rådet lyftes under 2016 frågan om åtgärder mot klimatförändringarna som ett led i uppföljningen av Parisavtalet. Medlemsländerna i rådet har förhandlat om ett gemensamt, ambitiöst mål för sotutsläpp. Arbetet med den vetenskapliga delen av det svensk-amerikanska projektet Arctic Resilience Assessment presenterades och en process om hur arbetet med resiliens ska tas vidare inom ramen för Arktiska rådet påbörjades.

Det nordiska samarbetet för en ambitiös uppföljning av Parisavtalet initierades i början av 2016 inom ramen för en gemensamt antagen

projektplan. Arbetet omfattar bland annat insatser och stöd för att bidra till koldioxidsnåla, energieffektiva samhällen och spridning av nordiska klimatlösningar. Arbetet med genomförandet av en ny strategi för Nordiska miljöfinansieringsbolaget, NEFCO, har fortsatt.

Inom Barentssamarbetet beslutades vid miljöministermötet i Sortavala i november 2015 om att stryka en så kallad hotspot (förorenat område) helt och två delvis efter framgångsrikt arbete med att minska utsläppen. Nu återstår 33 områden att åtgärda. Under 2016 fortgick arbetet i miljöarbetsgruppen under norskt ordförandeskap. Arbetet på klimatområdet har intensifierats i linje med miljöministerdeklarationen som antogs i Sortavala.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att arbetet med att nå miljömålen intensifieras. Mycket görs i miljöarbetet på alla nivåer i samhället och nya satsningar och styrmedel är på plats. Naturvårdsverkets rapport med en årlig uppföljning av miljömålen (rapport 6707) utgör ett viktigt underlag för regeringens bedömning. Samtidigt kvarstår ytterligare insatser för att ställa om samhället och närma oss målen.

Naturvårdsverkets bedömning är på en övergripande nivå mer positiv än föregående år, vilket bl.a. är ett resultat av de insatser som regeringen har vidtagit. Dagens miljöutmaningar är till stora delar gränsöverskridande. För ungefär hälften av miljö kvalitetsmålen och flera etappmål är insatser inom EU eller internationellt avgörande för att målen ska kunna nås. Genom att driva en aktiv politik inom EU och internationellt ökar förutsättningarna för att nå miljömålen.

Etappmålen fyller en viktig funktion i miljömålssystemet genom att peka på steg på vägen mot att nå miljömålen. Regeringen konstaterar att miljömålen är en viktig grund för regeringens politik. Miljömålssystemet kan behöva kompletteras med etappmål som pekar ut den samhällsomställning som är nödvändig inom olika sektorer för att miljö kvalitetsmålen och generationsmålet ska nås.

Regeringen anser att miljömålen, som utgör miljödimensionen av hållbar utveckling, ytterligare aktualiseras med anledning av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. De olika målen stärker varandra och fyller

viktiga funktioner. Den nationella miljömålsamordnarens arbete med att kartlägga förhållandet mellan företags hållbarhetsrapportering, miljömålen och Agenda 2030 är värdefullt i regeringens fortsatta arbete.

Naturvårdsverkets rapport om en fördjupad utvärdering av miljö kvalitetsmålen och generationsmålet har varit ett värdefullt underlag för regeringens arbete.

Regeringen gör en generell bedömning att många förslag som överlämnas till regeringen behöver innehålla bättre samhällsekonomiska bedömningar. Naturvårdsverket har ett ansvar att utvärdera, följa upp, utveckla och samordna tillämpningen av samhällsekonomiska analyser. Det handlar bl.a. om att se till så att gemensamma beräkningsförutsättningar utvecklas och används.

Regeringens arbete med att stärka myndigheternas roll i arbetet för klimat och miljö har kommit lång väg genom de analyser och handlingsplaner som myndigheterna tagit fram. Miljömålsrådet spelar också en viktig roll för myndigheternas arbete. Länsstyrelserna och regionernas arbete har också stärkts, bl.a. genom nya åtgärdsprogram och handlingsplaner. Regeringens interna granskning visar att många länsstyrelser har kommit långt och det finns många olika metoder och arbetssätt för att integrera klimat och miljö i verksamheten. En framgångsfaktor i det fortsatta arbetet är att kunskap och goda exempel sprids mellan myndigheter.

Sverige blir ordförande i Östersjöstaternas råd sommaren 2017. Regeringen kommer att verka för att regionen ska arbeta mot de globala mål inom Agenda 2030 som ger ett regionalt mervärde.

Regeringen avser att efterfråga könsuppdelad statistik i nästa års rapport om en årlig uppföljning av miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. Rapporten utgör underlaget till regeringens resultatredovisning i detta utgiftsområde.

Miljömålen och näringslivet

Regeringen är positiv till att flera stora svenska företag har börjat analysera och redovisa sin verksamhet i förhållande till miljömålen. Det visar att miljömålen är relevanta för hela samhället. Den nationella samordnaren har haft en viktig roll i den utvecklingen.

Förstärkningen av miljöövervakningen minskar exponeringen för miljö- och hälsogifter i samhället
Det är ännu för tidigt att dra långtgående slutsatser av regeringens satsning på en stärkt miljöövervakning. Däremot visar de rapporter som regeringen begärt in att det fortfarande finns stora brister i nuvarande miljöövervakning.

Det är viktigt att de berörda myndigheterna fortsätter att vidareutveckla sitt arbete med miljöövervakning så att tilldelade medel används så effektivt som möjligt. Det handlar främst om Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten.

Ökad digitalisering genom smartare geografisk miljöinformation

Regeringen bedömer att utvecklingen av ett sammanhängande system för geografisk miljöinformation möjliggör för den offentliga sektorn att ta nästa steg in i det digitala samhället. Systemet förbättrar tillgängligheten till geografisk information inom EU, löser problem vid informationsutbyte mellan myndigheter och höjer kvaliteten på informationen.

Klimat- och miljöintegrering genom miljöledning
Regeringen anser att miljöledning är ett viktigt verktyg i arbetet med att nå miljömålen. Resultaten från Naturvårdsverkets uppföljning visar att flera myndigheter uppdaterat sina miljöutredningar. I det fortsatta arbetet behöver fler myndigheter synliggöra och minska sin indirekta miljöpåverkan. Det vill säga de miljöeffekter som uppstår utanför myndigheten, men som en konsekvens av myndighetens verksamhet.

Regeringen konstaterar att myndigheternas egna resor och transporter genererar betydande utsläpp av växthusgaser. Projektet Resfria Möten i Myndigheter (REMM) har fram till och med 2015 genom uppdrag i Trafikverkets regleringsbrev drivits av verket och genererat väsentliga utsläppsminskningar och kostnadsbesparingar. Regeringen har stärkt arbetet genom att ge ett sextiototal myndigheter i uppdrag att minska utsläppen av växthusgaser från resor och transporter genom att arbeta enligt riktlinjerna i REMM-projektet.

En enhetlig och effektiv miljötillsyn

Regeringen delar den bedömningen Naturvårdsverket gjorde i den fördjupade utvärderingen av miljökvalitetsmålen 2015 att tillsynen är ett viktigt verktyg för att nå flera av miljökvalitets-

målen vilket understryker vikten av att tillsynen fungerar effektivt.

Internationella och regionala miljö- och klimatinsatser

FN:s andra miljömöte bedöms vara framgångsrikt i det att ett antal resolutioner och beslut kunde antas som lägger vägen för fortsatt arbete inom Unep, däribland Unep:s medellångsiktiga strategi 2018–2021 samt arbetsprogram och budget för kommande budgetcykel. De resolutioner och den ministerdeklaration som antogs vid UNEA-2 kommer att vara viktiga och vägledande i det fortsatta arbetet globalt, regionalt och nationellt med genomförande av miljödimensionen av FN:s 17 globala mål (Agenda 2030) och klimatavtalet från Paris. FN:s nästa och tredje miljömöte kommer i enlighet med beslut vid miljömotet 2016 att äga rum i ett något mindre format redan hösten 2017, i syfte att anpassa tidpunkt för miljömotet i linje med FN:s interna budgetcykel.

Bilateralt miljö- och klimatsamarbete

Regeringens bilaterala miljö- och klimatsamarbete under 2015 har bl.a. bidragit till att utveckla och upprätthålla viktiga kanaler och plattformar för samarbete med strategiska länder och har bidragit till kapacitetsbyggande och en effektivare miljöförvaltning i samarbetsländerna. Insatserna bidrar även till ett stärkt intresse för svenska lösningar och kunskap på miljöområdet.

Regeringen bedömer att det finns ett fortsatt stort intresse för bilateralt samarbete med Sverige på miljö- och klimatområdet från ytterligare länder. Det bilaterala miljö- och klimatsamarbetet kommer fortsatt att utgöra en viktig del för att bidra till att samarbetsländer kan bygga upp kompetens och kapacitet på miljö- och klimatområdet samt bidra till genomförandet av regeringens Exportstrategi.

Samarbete inom Arktiska rådet, Nordiska ministerrådet och Barentsrådet

Regeringen tog genom sin nya inriktning för att stärka arbetet för Arktis miljö ett viktigt steg. Arbetet med att utveckla skydd för den särskilt känsliga miljön i Arktis bör fortsatt stärkas med bland annat tydligare krav på resursanvändning. Genomförandet av överenskommelsen om sot och metan kommer att spela en viktig roll, men även arbetet med de långlivade växthusgaserna bör konkretiseras, liksom arbetet med att i det

Arktiska rådet ta fram ett ramverk för arbetet med resiliens, det vill säga naturens och människans förmåga att hantera klimatförändringar

De nordiska länderna kan genom goda exempel på klimat- och utvecklingsområdet spela en viktig roll i uppföljningen av Parisavtalet. Länderna bör fortsätta att utveckla samarbetet mellan Norden och utvecklingsländer på klimat- och energiområdet.

Barentsrådet har god potential att bidra till konkreta klimat- och miljösamarbeten i regionen. Samtidigt kan det konstateras att begränsade resurser hämmar fördjupat samarbete.

3.5.1 Generationsmålet

Generationsmålet är att till nästa generation kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultatet inom generationsmålet är följande:

- ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad,
- den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart,
- människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas,
- kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen,
- en god hushållning sker med naturresurserna,
- andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön, och

- konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Resultat

Resultatredovisningen under denna rubrik är koncentrerad till bedömningsgrunderna som handlar om resurseffektivitet, hushållning, kulturmiljö och konsumtionsmönster eftersom resultatet av övriga bedömningsgrunder redovisas i andra delar, t.ex. i avsnitten om miljö kvalitetsmålen nedan och i utgiftsområde 21 Energi och i utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Regeringens arbete för en hållbar samhällsutveckling som bidrar till en grön, cirkulär och biobaserad ekonomi är en central del av arbetet för att öka takten i arbetet med att nå generationsmålet.

Resurseffektiva kretslopp och en god hushållning sker med naturresurserna

Preciseringen innebär att naturresurser och ekosystemtjänster används på ett effektivt och miljöanpassat sätt och att resurser inklusive produkter och avfall så långt det är möjligt återanvänds och tas tillvara i slutna kretslopp. Detta förutsätter materialflöden som inte innehåller giftiga ämnen som omöjliggör återanvändning. Det förutsätter också att hänsyn till biologisk mångfald integreras i relevanta sektorer.

Regeringen har tagit steg mot en cirkulär ekonomi genom förslagen om sänkt mervärdesskatt på reparation av cyklar, skor, lädervaror, kläder och hushållslinne samt skatte-reduktion för reparation och underhåll av vitvaror. Skattelättnader som reducerar arbetskostnaderna för reparationer och underhåll ökar incitamenten att reparera och underhålla i stället för att köpa nytt och kan därmed bidra till en mer cirkulär ekonomi. Ökade incitament att reparera är också en av de åtgärder Naturvårdsverket föreslår i en rapport om hur miljömålen ska nås (Naturvårdsverkets rapport 6666).

Regeringen har också tillsatt en utredning för att öka återanvändningen av produkter. Utredningen ska bl.a. analysera och föreslå styrmedel för att främja återanvändning av produkter och därmed förebygga uppkomsten

av avfall (dir.2016:3). Redovisningen ska överlämnas till regeringen i februari 2017.

Regeringen har även tillsatt en utredning som ska kartlägga den framväxande delningsekonomin och se över olika användares roller och ställning (dir.2015:136). Redovisningen ska överlämnas till regeringen i mars 2017.

Regeringen har presenterat att antal strategier som integrerar aspekter kring resurseffektivitet och cirkulär ekonomi, däribland Smart industri - en nyindustrialiseringsstrategi för Sverige (N 2015:38).

EU:s miljöministrar beslutade i juni 2016 om rådsslutsatser om kommissionens förslag till handlingsplan för cirkulär ekonomi. Kommissionen har också presenterat förslag på ett avfallspaket där EU-förhandlingar nu fortsätter.

Regeringens har tagit emot en rapport med förslag på hur politiken för en grön omställning och konkurrenskraft kan utvecklas från analysgrupperna under regeringens Framtidsråd. Rapporten heter Omställning till hållbarhet och konkurrenskraft och bereds nu vidare i Regeringskansliet.

Regeringens arbete med att genomföra EU:s strategi för tillväxt och jobb, den s.k. EU 2020-strategin, har fortsatt under 2015. Insatserna har främst varit koncentrerade till färdplanen för resurseffektivitet som är ett led i genomförandet av EU 2020-strategin. I kommissionens färdplan lyfts bl.a. vikten av forskning och innovationer, liksom vikten av att avskaffa miljöskadliga subventioner och att följa principen om att förorenaren ska betala. Insatser för att fasa ut miljöskadliga subventioner har också genomförts nationellt. Naturvårdsverket har i en rapport till regeringen (M2016/00721/MM) konstaterat att de nationella miljömålen ligger väl i linje med färdplanen.

Regeringen har redovisat det nationella arbetet med att genomföra EU 2020-strategin till riksdagen och kommissionen 2016 (SB2016/01446/EU). I rapporten framhålls att Sverige kommer att nå EU:s klimat- och energimål.

Regeringens samarbete med IVL Svenska Miljöinstitutet och dess näringslivsnätverk CERISE (Centrum för resurseffektivitet i Sverige) har resulterat i ett antal seminarier om nya affärsmodeller, industriell symbios, innovation och resurseffektivitet samt EU

kommissionens arbete med cirkulär ekonomi. Samarbetet syftar till ökade kontakter med näringslivet och att bidra till EU:s färdplan för resurseffektivitet, miljömålen samt det nationella och globala arbetet för hållbar konsumtion och produktion. Samarbetet har bidragit till ökad förståelse och samsyn mellan Regeringskansliet och näringslivet.

Regeringen deltar också i ett internationellt arbete för att stödja utvecklingsländers omställning till en grön ekonomi inom projektet PAGE (Partnership on Action for Green Economy). PAGE initierades av FN:s miljöprogram (Unep) och fyra andra FN-organisationer 2013. För närvarande får åtta utvecklingsländer stöd, initiativet kommer totalt att omfatta ett tjugotal länder.

Den nordiska arbetsgruppen för kompletterande välfärdsåtgärder har nyligen överlämnat sin rapport (Making the environment count TemaNord 2016:507). Förslagen bereds vidare i Regeringskansliet och kommer att kopplas till nya mått på ekonomins långsiktiga hållbarhet och till nationella mått för genomförandet av Agenda 2030.

Konsumtionsmönster som orsakar små miljö- och hälsoproblem

Den privata konsumtionen i Sverige och resten av världen står för en stor klimat- och miljöpåverkan.

Regeringen har utsett Naturvårdsverket som ansvarig för det nationella genomförandet av FN:s globala tioåriga ramverk av program för hållbar konsumtion och produktion. Arbetet fokuserar på hållbar konsumtion. Naturvårdsverket har bl.a. arrangerat möten med deltagande från ett stort antal aktörer där åtgärder och goda exempel presenterades.

Det internationella genomförandet av FN:s tioåriga ramverk av program för hållbar konsumtion och produktion består av sex delprogram. Sverige har genom Stockholm Environment Institute (SEI) tagit en ledande roll för programmet om hållbara livsstilar och utbildning tillsammans med Japan och WWF International.

Det bilaterala samarbetet mellan Sverige och USA om hållbar konsumtion och produktion fortsätter och tema för dialoger under 2016 är livscykelanalyser och grön offentlig upphandling.

Vid Uppsala universitet finns centrumbildningen SWEDESD (Sveriges center för lärande för hållbar utveckling) som regeringen har utsett att samordna arbetet med FN:s Global Action Programme on Education for Sustainable Development (GAP) i Sverige. SWEDESD har inlett arbetet och tar fram ett förslag till nationell handlingsplan för utbildning och lärande för hållbar utveckling.

Miljömässigt hållbar offentlig upphandling

Regeringen inrättade hösten 2015 en ny fristående myndighet som samlar det nationella upphandlingsstödet, Upphandlingsmyndigheten. Myndigheten ska bl.a. verka för ökad miljöhänsyn samt utveckla och förvalta kriterier för miljöhänsyn inom upphandling.

Verksamheten med att utveckla och förvalta upphandlingskriterier har fortsatt. Dessa kriterier ger stöd till upphandlare och leverantörer att ta miljöhänsyn i olika nivåer i upphandlingens alla faser. Upphandlingsmyndigheten förvaltar och utvecklar kriterierna genom omvärldsbevakning, kommunikation, rådgivning och stöd. Under hösten har utveckling och uppdatering av kriterier skett inom byggområdet samt inom livsmedelsområdet. Dessutom har ett arbete pågått med att uppdatera kraven för persontransporter. Därutöver har två större projekt som syftar till utveckling av kriterier för simhallar samt medicintekniska förbrukningsartiklar påbörjats. Kriteriearbetet har under hösten resulterat i åtta nya krav av totalt 630. Myndigheten har även deltagit i Swedish Standards Institute (SIS) arbete med att ta fram en standard för hållbar upphandling (ISO 20 400).

På uppdrag av regeringen har Upphandlingsmyndigheten tagit fram ett kravpaket som hjälper kommunerna att ställa krav för minskad förekomst av miljö- och hälsofarliga ämnen i förskolan. Arbetet är prioriterat av regeringen och bidrar också till att nå miljökvalitetsmålet Giftfri miljö.

Regeringen lanserade sommaren 2016 en Nationell upphandlingsstrategi i syfte att skapa förnyelse inom offentlig sektor och i näringslivet. Strategin behövs för att uppnå regeringens mål om offentlig upphandling som ett strategiskt verktyg för väl fungerande verksamheter och ett medel för att nå bl.a. de nationella miljömålen.

Mer om resultaten kring offentlig upphandling finns i utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, politikområde Offentlig upphandling.

Miljöstyrningsrådet

I enlighet med det bemyndigande som riksdagen gett regeringen (prop. 2013/14:99, bet. 2013/14:FiU21, rskr. 2013/14:316) så har Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådet i likvidation avvecklats vid bolagets årsstämma i april 2016. Miljöstyrningsrådets verksamhet kring miljömässig offentlig upphandling har övertagits av Upphandlingsmyndigheten.

Miljöteknik och innovationer

Regeringens satsning på samverkan kring miljö- och klimatteknik har resulterat i flera nya initiativ. Satsningen består av totalt 62 miljoner kronor årligen till och med 2019. Ett viktigt underlag var rapporten Spetstekniker för miljömålen från Naturvårdsverket (Naturvårdsverket rapport 5933).

Regeringen har gett Vinnova två uppdrag inom miljö- och klimatteknik. Det handlar dels om att utveckla testbäddar inom miljöteknikområdet, dels om en förstärkning av befintliga program för ökad återvinning och resurseffektivitet. Behovet av fler testnings- och verifieringsmöjligheter har identifierats som en viktig faktor för att stärka svenska företags innovationskraft.

Vidare har regeringen gett Naturvårdsverket i uppdrag genomföra utlysning av medel i syfte att öka den strategiska användningen av spetstekniker och avancerade systemlösningar för hållbar stadsutveckling. Uppdraget genomförs i samarbete med Energimyndigheten och Boverket.

Utöver satsningen ovan så har Naturvårdsverket också påbörjat ett arbete om transformativ industri för att stimulera mer transformativa innovationer för en hållbar industriutveckling, dvs. en ansats för 80 procent mindre resursanvändning och med fortsatt ekonomisk tillväxt. I arbetet ska tekniker på framkant (emerging techniques) tillämpliga för industrin lyftas.

Naturvårdsverket har som en följd av tidigare lagda uppdrag av regeringen påbörjat ett arbete med transformativa kretslopps lösningar för den hållbara staden, kallad Kretsloppsstaden 2.0. Fokus är innovationer inom avfallshantering, VA-lösningar och urbana ekosystemtjänster.

Kulturmiljöer och kulturvärden

I flera miljö kvalitetsmål utgör kulturmiljöer och deras värden delar eller preciseringar av målen. I rapporten Årlig uppföljning av miljömålen (Naturvårdsverket rapport 6707) framkommer att resultaten är oklara alternativt oförändrade eller negativa vad gäller kulturmiljö och kulturvärden. Bristar som framkommer rör framför allt behovet av utvecklad kunskap, förbättrad uppföljning, möjligheter att skydda områden och behovet av att perspektivet kommer in tidigt i olika typer av processer.

Analys och slutsatser

Regeringen gör bedömningen att mycket arbete återstår innan generationsmålet är uppnått även om flera viktiga steg på vägen har tagits. Ett viktigt steg för att öka takten i arbetet med att nå generationsmålet är att miljö och klimat fortsatt integreras i de politikområden och utgiftsområden där drivkrafterna och lösningarna till miljöproblemen finns.

Kommissionens handlingsplan för cirkulär ekonomi är en viktig utgångspunkt för det fortsatta arbetet inom EU och nationellt.

Regeringens bedömning är att de steg som tas genom förslagen om sänkt mervärdesskatt på reparationer av bl.a. cyklar och skor, tillsammans med förslag om skattelättnader som reducerar arbetskostnaderna för reparationer och underhåll bidrar positivt till att nå generationsmålet genom ökad resurseffektivitet.

Regeringen verkar också för att EU:s strategiska investeringsplan och stödprogrammet för strukturreformer ska stödja en omställning till en grön resurseffektiv ekonomi.

Uppföljningen av samarbetet med näringslivs nätverket CERISE (Centrum för resurseffektivitet i Sverige) visar på goda resultat. Samverkan kommer därför att fortsätta.

Den svenska strategin för hållbar konsumtion är ett viktigt led för att öka takten i arbetet med att nå generationsmålet. Svensk närvaro i ett antal globala initiativ såsom det tioåriga ramverket av program för hållbar konsumtion och produktion, den internationella resurspanelen, PAGE, och GAP har stärkt den svenska hållbarhetsprofilen internationellt samtidigt som det bidragit till att nå generationsmålet.

Inom ramen för satsningarna på miljöteknik och innovationer har regeringen bl.a. beslutat

om flera myndighetsuppdrag som ska redovisas under 2017 t.ex. till Naturvårdsverket om strategisk användning av spetstekniker. Regeringens bedömning är att spetstekniker som it-, bio-, rymd- och nanoteknik och avancerade systemlösningar kan bidra till att miljömålen nås snabbare och effektivare.

Regeringen anser att upphandling är ett strategiskt verktyg som kan bidra till att nå generationsmålet och de nationella miljömålen. Upphandling kan också bidra till att miljömålen kan nås snabbare och effektivare genom att innovativ och bra miljö- och energiteknik lyfts fram tillsammans med användningen av spetstekniker som it-, bio-, rymd- och nanoteknik. Staten måste gå före och vara ett föredöme i hanteringen av sina resurser och vara en ansvarsfull köpare. Kommuner och landsting står för en stor del av den offentliga sektorns upphandling och är därför viktiga aktörer. Regeringens bedömning är att verksamheten med att förvalta och utveckla upphandlingskriterier och den förankringsprocess som använts för detta är central för miljömässigt hållbar offentlig upphandling.

Uppföljningen avseende utvecklingen av kulturmiljövärdena visar att trenden är oklar eller negativ. Regeringen bedömer därför att uppföljningen av och kompetensen om kulturmiljövärdena behöver utvecklas i de statliga myndigheterna.

3.5.2 Begränsad klimatpåverkan

Miljö kvalitetsmålet är att halten av växthusgaser i atmosfären i enlighet med FN:s ramkonvention om klimatförändringar ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

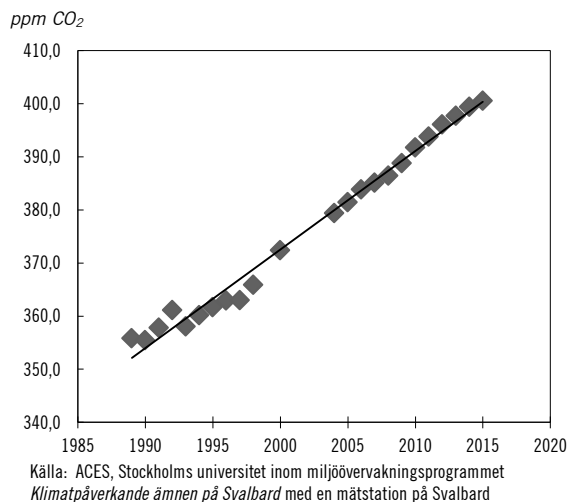
- framstegen mot att den globala ökningen av medeltemperaturen begränsas till högst två grader jämfört med den förindustriella nivån och
- koncentrationen av växthusgaser i atmosfären stabiliseras på en nivå av högst 400 miljondelar (ppm) koldioxid-ekvivalenter.

Resultat

Ökningen av medeltemperatur och koncentrationen av växthusgaser i atmosfären

Den globala utvecklingen i förhållande till miljö-kvalitetsmålet är negativ. Den globala koncentrationen av växthusgaser i atmosfären fortsätter att öka. I dag är koncentrationerna av koldioxid högre än vad den varit någon gång under de senaste 800 000 åren. Den sammanlagda halten av växthusgaser i atmosfären är cirka 470 ppm koldioxid-ekvivalenter och den ökar även om utsläppen planat ut något de senaste åren. Enligt Unep motsvarade de globala växthusgasutsläppen år 2014 cirka 53 miljarder ton koldioxid-ekvivalenter.

Diagram 3.1 Koncentration av koldioxid i atmosfären, årsmedelvärden 1989–2014 och trendlinje

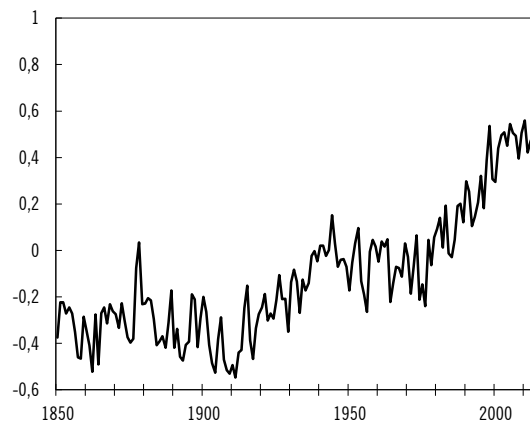

Den femte utvärderingsrapporten från FN:s klimatpanel (IPCC) berättar att den globala medeltemperaturen ökade med 0,85 grader Celsius mellan 1880 och 2012. Data från SMHI visar att temperaturförändringen i Sverige har varit ungefär dubbelt så stor. Enligt världsmeteorologiska organisationen WMO var 2015 var det varmaste året någonsin uppmätt

globalt. Redan syns effekter av klimatförändringarna såväl i Sverige som i resten av världen.

Diagram 3.2 Global årsmedeltemperatur (°C) 1850–2015 jämfört med medelvärdet för 1961–1990

Avvikelser (°C) i förhållande till medelvärdet för 1961–1990

Källa: Hadley Centre vid UK Met Office och Climatic Research Unit vid University of East Anglia

Med de senaste årens takt av ökade utsläpp av växthusgaser beräknas den globala temperaturökningen att vara 3,2–5,4 grader mot slutet av detta sekel jämfört med förindustriell tid. Konsekvenserna av en sådan temperaturökning väntas bli dramatiska. Enligt IPCC kan havsytans nivå höjas med uppemot en meter, eller möjligen mer, till år 2100. Globalt kommer nederbörden troligen att öka i områden med redan hög nederbörd och minska där det är torrt. Förekomsten av extrema väderhändelser förväntas öka.

SMHI har med utgångspunkt i resultat från IPCC tagit fram regionala klimatscenarier för Sverige. I likhet med temperaturförändringarna hittills väntas framtidens uppvärmning bli större i Sverige än det globala genomsnittet. Bland annat förväntas skyfall öka i intensitet och ge ökade problem med översvämningar.

Etappmål för utsläpp av växthusgaser till 2020 och nationellt klimatarbete

Riksdagen har antagit ett etappmål om att Sveriges utsläpp av växthusgaser ska minska med 40 procent till 2020 jämfört med 1990. Målet gäller för de sektorer som inte ingår i EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS).

Regeringen har genomfört en kontrollstation för att följa upp de klimat- och energipolitiska målen till 2020 och bedömer att Sverige kommer att nå klimatmålet. Den förra regeringens inriktning var att en tredjedel av minskningen

skulle ske i form av investeringar i andra EU-länder eller flexibla mekanismer. Regeringen har höjt ambitionen och vill så långt som möjligt nå etappmålet till 2020 genom nationella insatser. Bedömningen när regeringen tillträdde var att utsläppen skulle behöva minska med ytterligare 4 miljoner ton koldioxidekvivalenter till 2020 för att etappmålet ska nås enbart genom nationella åtgärder. Sedan dess har en ny bedömning gjorts, baserad på uppdaterad utsläppsstatistik och prognosunderlag samt en bedömning av effekterna av regeringens politik, som presenterades i budgetpropositionen för 2016. Den nya bedömningen indikerade att utsläppsgapet hade uppemot halverats jämfört med när regeringen tillträdde.

Utsläppen av växthusgaser i Sverige minskar även när man inkluderar sektorerna inom EU ETS. I Sverige ingår över 80 procent av utsläppen från industrin samt över 90 procent av utsläppen från el- och fjärrvärmeproduktion i systemet. Utsläpp från luftfart med start och landning inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet ingår också i EU ETS medan transportsektorn i övrigt inte gör det. År 2014 uppgick de totala utsläppen i Sverige inklusive de inom EU ETS, men exklusive utsläpp från utrikes transporter och nettoupptaget i skog och markanvändningssektorn (se nedanför), till 54,4 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Detta kan jämföras med 71,9 miljoner ton 1990. Det motsvarar en minskning med 24 procent. Enligt preliminära siffror för 2015 fortsatte utsläppen minska till 53,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter.

Utsläppen från inrikes transporter var 17,8 miljoner ton koldioxidekvivalenter 2014 och sektorn svarar därmed för ca hälften av utsläppen utanför EU ETS. Vägtransporter är den helt dominerande källan med 90 procent av sektorns utsläpp. Utsläppen från inrikes transporter ökade från 1990 till 2005, då utsläppen stabiliserades, och har sedan 2008 sjunkit, bl.a. som en följd av att fordonsflottan effektiviserats och av ökad inblandning av biobränslen i drivmedel. Energieffektiviseringen har dock mattats av och trafiken har ökat igen efter att ha legat still en period. De preliminära utsläppsberäkningarna för 2015 bekräftar att trenden med sjunkande utsläpp från transportsektorn har avstannat.

Industrins utsläpp uppgick år 2014 till 14,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter vilket

kan jämföras med 19,4 miljoner ton som släpptes ut 1990. Industrins växthusgasutsläpp kan grovt indelas i förbränningsutsläpp och processutsläpp, varav den förstnämnda kategorin är något större än den andra. Industrins förbränningsutsläpp har haft en minskande trend sedan 1990-talets mitt som till stor del förklaras av att användning av fossila bränslen övergetts till förmån för biobränslen och el. Processutsläppens utveckling skiljer sig markant mellan olika branscher.

År 2014 var växthusgasutsläppen från jordbruket 7,1 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Ungefär hälften är metan från djurhållning och hälften lustgas från jordbruksmarken. Utsläppen har minskat 11 procent sedan 1990, vilket till stor del förklaras av färre djur och minskad användning av mineralgödsel som beror på minskad odlad areal och effektivisering. Sedan ett par år har dock utsläppen av lustgas från jordbruksmarken ökat något. Anledningen är främst att användningen av mineralgödsel ökat till följd av ökad odling.

Växthusgasutsläppen från el- och fjärrvärmeproduktion var 6,8 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2014, varav fjärrvärmeproduktion svarade för merparten. Ingen tydlig utsläppstrend kan urskiljas sedan 1990, eftersom sektorns utsläpp har varierat kraftigt från år till år i takt med vädret. Samtidigt har fjärrvärmeproduktionen ungefär fördubblats. Att detta inte har lett till ökade utsläpp beror på en ökad användning av biobränslen och avfall.

Arbetsmaskiner som används inom industri, jordbruk, skogsbruk och andra samhällssektorer släppte ut 3,7 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2014. Utsläppen från arbetsmaskiner är 32 procent högre än vad de var 1990 men utsläppstrenden har planat ut.

Utsläppen från bostäder och lokaler har minskat med 86 procent mellan 1990 och 2014, från 9,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter till 1,3 miljoner ton. Minskningen beror främst på att oljebaserad individuell uppvärmning ersatts av fjärrvärme, värmepumpar och biobränslen. Även avfallssektorns utsläpp har minskat väsentligt sedan 1990, från 3,7 till 1,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter. Metanutsläppen har reducerats kraftigt genom den samlade effekten av förordningen om deponering av avfall, bidrag för insamling av metangas, producentansvar och kommunal avfallsplanering.

Utsläpp från utrikes transporter samt utsläpp och upptag från markanvändning, förändrad markanvändning och skogsbruk (LULUCF) redovisas separat från övriga sektorer och ingår inte i etappmålet. De totala utsläppen från utrikes transporter, som beräknas utifrån sålda mängder bränsle till utrikes flyg- och sjötransporter från svenska flygplatser och hamnar, uppgick 2014 till 8,2 miljoner ton koldioxidequivivalenter. År 1990 var utsläppen 3,6 miljoner ton koldioxidequivivalenter. LULUCF-sektorn svarade under 2014 för ett nettoupptag av växthusgaser om 45,1 miljoner ton koldioxidequivivalenter. Storleken på nettoupptaget har varierat mellan ungefär 31 och 45 miljoner ton koldioxidequivivalenter sedan 1990, med det lägsta nettoupptaget 2005 och de största nettoupptagen under de senaste åren. Nettoupptagets storlek påverkas av såväl upptag och utsläpp inom sektorn. De största upptagen sker i skogen och nettoupptagets storlek beror på skogens tillväxt och avgång, som starkt påverkas av avverkningsvolym och naturliga störningar såsom stormfällning. Även storleken på skogsindustrins årliga produktion påverkar nettoupptaget då långlivade träprodukter binder upp koldioxid. De största utsläppen i sektorn sker från odlingsmark och i samband med att skogsmark omvandlas, exempelvis vid bebyggelse.

Under året har det pågått arbete att ta fram nya etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet. Regeringen gav 2014 Miljömålsberedningen i uppdrag (dir. 2014:165) att föreslå ett klimatpolitiskt ramverk inklusive långsiktigt mål och tillhörande målbanda med etappmål. I parlamentarisk enighet har beredningen föreslagit att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Beredningen föreslår mål om att utsläppen utanför EU ETS senast år 2030 bör vara minst 63 procent lägre än utsläppen år 1990, varav högst 8 procentenheter får ske genom kompletterande åtgärder. Samtidigt ska utsläppen från inrikes transporter minska med 70 procent jämfört med 2010. Senast år 2040 bör utsläppen utanför EU ETS vara minst 75 procent lägre än utsläppen år 1990, och då får högst 2 procentenheter ske genom kompletterande åtgärder. Beredningen har vidare föreslagit en klimatlag som tydliggör processerna och skapar förutsättningar för långsiktighet i

klimatpolitiken. Beredningen anser också att regeringen bör inrätta ett oberoende klimatpolitiskt råd. Miljömålsberedningens betänkanden har remitterats.

Nationellt klimatarbete

Energi- och koldioxidskatterna samt nedsättning och undantag av skatt för biobränslen har haft avgörande effekt på att reducera utsläppen från bl.a. transportsektorn, fjärrvärme och industrin utanför EU ETS. I samband med budgetpropositionen för 2016 höjde regeringen energiskatten på drivmedel med 48 öre per liter för bensin och med 53 öre per liter för dieselbränsle 2016. För bensin och dieselbränsle görs även en omräkning av skattesatserna som beaktar utvecklingen av bruttonationalprodukten (BNP). Detta sker genom ett schabloniserat tillägg av två procentenheter till nuvarande KPI-omräkning. Denna tillkommande omräkning sker av såväl energiskatten som koldioxidskatten men uttrycks som en höjning av enbart energiskatten. Omräkningen börjar tillämpas 2017. Syftet var att öka skatternas styrande effekt. Koldioxidskatten på bränslen för uppvärmning och drift av stationära motorer inom industri och kraftvärmeanläggningar utanför EU ETS samt inom jord-, skogs- och vattenbruksverksamheter höjs stegvis till den generella skattenivån som uppnås 2018.

Utöver energi- och koldioxidskatterna har ett flertal styrmedel bidragit till att reducera utsläppen i Sverige. För inrikes transporter finns flera styrmedel. Regeringen föreslår att den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar förlängs till och med 2020 (se prop. 2016/17:1, Förslag till statens budget, finansplan och skattefrågor, avsnitt 6). Den maximala nedsättningen föreslås dock begränsas till 10 000 kronor per år. Supermiljöbilspremier syftar till att öka försäljningen och användningen av elbilar och laddhybrider. Sedan premien infördes 2012 har försäljningen av dessa bilar ökat kraftigt för varje år. Under 2015 betalades premier ut till 8766 bilar, vilket är en ökning med nästan 200 procent jämfört med 2014. Bonus-malusutredningen har lämnat förslag (SOU 2016:33) på hur ett system för nya lätta fordon kan utformas, där miljöanpassade fordon med relativt låga utsläpp av koldioxid premieras vid inköpstillfället genom en bonus medan fordon

med relativt höga utsläpp av koldioxid belastas med högre skatt (malus). Betänkandet har remitterats och bereds nu vidare inom Regeringskansliet. Regeringen har under året infört en premie i syfte att främja introduktionen av eldrivna bussar på marknaden. Styrning för energieffektivitet kompletteras med riktade styrmedel för att öka andelen förnybara drivmedel. Regeringen har från och med 2016 slopat skattetaket för låginblandade biobränslen. Regeringen har samtidigt genomfört satsningar för att stimulera användning av andra fordonsslag än personbilstrafik.

Kvinnors och mäns resmönster skiljer sig åt. Kvinnor reser i högre grad med kollektivtrafik. Satsningar på miljövänliga transporter skapar bättre förutsättningar för både kvinnor och män att använda kollektivtrafik. Bland annat har regeringen gett ökade medel till kollektivtrafik i landsbygd och ökat järnvägsunderhållet med över 1,4 miljarder kronor per år under perioden 2016–2018. Under året har regeringen även arbetat med att ta fram en nationell cykelstrategi.

Styrmedel som är betydelsefulla för att minska växthusgasutsläppen från jordbruket sammanfaller med styrmedel som har andra syften, exempelvis åtgärder för att effektivisera kväveanvändningen och minska kväveläckaget. Inom ramen för Landsbygdsprogrammet genomförs en rad åtgärder som bidrar till att minska jordbrukets påverkan på klimatet, bland annat omfattande rådgivning för att öka resurseffektiviteten i jordbruket. Regeringen har från 2016 förstärkt metanreduceringsersättningen inom jordbruket, vars syfte är att ersätta producenter för den dubbla miljönytta som uppstår vid produktion av biogas från stallgödsel. Regeringen har tagit flera steg för att underlätta för näringsliv, kommuner, regioner och organisationer att genomföra klimatåtgärder. Genom initiativet Fossilfritt Sverige har regeringen skapat en plattform för dialog och samarbete där aktörer kan synliggöra hur de bidrar till klimatarbetet och kan utmana andra, både nationellt och internationellt. För närvarande deltar drygt 170 aktörer. Regeringen har tillsatt en särskild utredare som i rollen som nationell samordnare ska stödja regeringen i att stärka och fördjupa arbetet med initiativet Fossilfritt Sverige.

Investeringsstödet Klimatklivet har införts för att möjliggöra konkreta klimatinvesteringar.

Naturvårdsverket har genom Klimatklivet fram till den 1 juni 2016 beviljat investeringsstöd om ca 700 miljoner kronor till åtgärder som beräknas leda till en utsläppsminskning med 242 000 ton koldioxidekvivalenter per år. Exempel på åtgärder som beviljats investeringsstöd är nya laddpunkter för elbilar, utbyte av fossila bränslen till förnybara, tankstationer för förnybara drivmedel, produktion av biogas och destruktion av lustgas vid sjukhus. Utsläppsminskning per investeringskrona för åtgärderna är i genomsnitt 2,3 kg koldioxidekvivalenter under åtgärdernas livslängd.

Regeringen har tillsatt en utredning om kompletterande ekonomiska styrmedel för el- och värmeproduktion inom EU ETS och om ekonomiska styrmedel för avfallsförbränning för att ytterligare minska utsläppen från dessa sektorer.

EU:s klimatpolitik

EU:s långsiktiga mål är att minska utsläppen av växthusgaser med 80–95 procent till 2050. Enligt Europeiska miljöbyrån har utsläppen av växthusgaser inom EU minskat med 19,8 procent mellan 1990 och 2013, vilket är mycket nära målnivån om 20 procents minskning år 2020. Byråns prognoser visar att EU väntas minska utsläppen med 24 procent till 2020. Under 2014 beslutade EU om ett ramverk för klimat- och energipolitiken från 2021 fram till 2030 vilket innebär att utsläppen av växthusgaser år 2030 ska ha minskat med minst 40 procent jämfört med 1990.

Arbetet med att genomföra klimatramverket har påbörjats. Under 2015 lade kommissionen fram ett förslag om en översyn av EU ETS för perioden 2021–2030 och förhandlingar har inletts. I dagsläget omfattar systemet ungefär hälften av EU:s totala utsläpp. I takt med att utsläppen minskat snabbare än beräknat inom EU ETS bl.a. till följd av lågkonjunktur, har ett överskott skapats på marknaden, vilket lett till att priset på en utsläppsrätt har minskat kraftigt sedan 2007–2008 då utsläppsrätter handlades för 20–30 euro/ton koldioxid. Priset på en utsläppsrätt var våren 2016 endast 4 euro. För att begränsa överskottet av utsläppsrätter beslutade EU under 2015 om att införa en reserv för att stabilisera marknaden från och med 2019.

Sverige har ett bindande mål enligt det så kallade ansvarsfördelningsbeslutet inom EU för den del av utsläppen som inte omfattas av EU

ETS. Målet är att minska utsläppen med 17 procent till 2020 jämfört med 2005 med årliga utsläppsmål på vägen dit. Sverige har haft ett överskott av utsläppsenheter varje år hittills, och förväntas även ha det fram till år 2020. I budgetproposition för 2016 beslutades att överskottet av utsläppsenheter för år 2013 skulle tas bort och det kan därmed inte användas på marknaden.

I juli 2016 lade kommissionen fram två förslag för hur klimatravverket till 2030 ska genomföras för de sektorer som inte omfattas av EU ETS. Det ena förslaget handlar om hur ansvaret för att minska utsläppen ska fördelas mellan EU:s medlemsstater för de utsläpp som inte omfattas av EU ETS. Enligt detta förslag ska Sverige minska utsläppen med 40 procent till 2030 jämfört med 2005. Det andra förslaget handlar om hur utsläppen från och upptagen av växthusgaser i LULUCF-sektorn hanteras i klimatravverket. Det är första gången denna sektor ingår i EU:s interna klimatarbete. I samband med detta lade kommissionen också fram ett meddelande för att begränsa utsläppen i transportsektorn efter 2020. Strategin lyfter särskilt fram alternativa energikällor, fordon med noll- eller låga utsläpp och bättre effektivitet i transportsystemet som nyckelområden.

Sverige har under året arbetat för att påverka EU:s klimatpolitik i en ambitiös riktning, bland annat genom att aktivt delta i Gruppen för grön tillväxt (Green Growth Group, GGG) där 13 andra medlemsstater och Norge ingår.

Internationellt samarbete och Parisavtalet

Vid klimatkonventionens tjugoförsta partsmöte (COP21) i Paris i december 2015 enades världens länder om ett nytt globalt klimatavtal. Enligt avtalet ska den globala uppvärmningen hållas långt under två grader med en ambition att sträva efter 1,5 grader. Ländernas åtaganden ska planeras och beslutas nationellt. Såväl ländernas nationella åtaganden som det samlade globala arbetet kommer att ses över vart femte år. Ramverket för mätning, rapportering och verifiering av utsläpp och åtaganden förstärks. Utvecklade länder ska fortsatt bistå med minst 100 miljarder US-dollar per år i klimatfinansiering till utvecklingsländer, såväl till åtgärder för utsläppsminskningar som till åtgärder för anpassning till klimatförändringarna. Alla länder, utaför den nuvarande givarkretsen, uppmuntras att bidra till

mobilisering av klimatfinansiering från olika källor.

Avtalet träder i kraft när minst 55 länder, som tillsammans svarar för minst 55 procent av de globala utsläppen, har ratificerat avtalet. Vid en FN-ceremoni i New York den 22 april öppnades möjligheten för parterna till klimatkonventionen att signera avtalet. Totalt 175 parter signerade Parisavtalet och 15 parter ratificerade det redan samma dag. EU och dess medlemsstater avser att ratificera avtalet gemensamt. Regeringen har verkat för att EU och medlemsstaterna ska ratificera Parisavtalet så snart som möjligt.

Sverige har inför Paris och under 2016 fortsatt verkat för ökat förtroende mellan länder genom konstruktiv fördjupad dialog med många av förhandlingarnas olika parter. Sverige har engagerat sig i multilaterala processer, projekt och initiativ för att bidra till ökad ambition och att lyfta möjligheter och synliggöra fördelar med att agera tidigt i klimatarbetet. Under året har regeringen även börjat tillämpa den överenskommelse som gjordes 2015 om att i de internationella finansiella institutionerna verka för att främja ökade investeringar i förnybar energi. Överenskommelsen har lett till en förbättrad dialog mellan Sverige och institutionerna och bidragit till att Sveriges profil i frågan stärkts.

Sverige har fortsatt sitt stöd till internationella kunskapsbyggande projektet New Climate Economy (NCE). Projektet styrs av "The Global Commission on the Economy and Climate" och inom projektet analyseras samhällsekonomiska kostnader och vinster av klimatåtgärder. Under senaste året har NCE i hög grad fokuserat på finansieringsfrågor.

Sverige stöder sedan 2011 Global Subsidies Initiative (GSI) med att bygga upp kunskap och stödja utfasning av subventioner av fossila bränslen i utvecklingsländer. Under 2016 har 2 miljoner kronor avsatts till stöd för GSI som använts till bl.a. pågående utfasningsarbete i Indien och Indonesien.

Sverige deltar tillsammans med Nya Zeeland, Costa Rica, Danmark, Norge, Finland, Etiopien och Schweiz i gruppen Friends of Fossil Fuel Subsidy Reform (FFFSR). Gruppens syfte är att främja avvecklingen av fossilbränslesubventioner och uppmuntra största ambition och öppenhet. 40 länder har hittills anslutit sig till FFFSR:s kommuniké om vikten av att avskaffa fossilbränslesubventioner.

Inom den globala klimat- och luftkoalitionen, CCAC, som Sverige är en av initiativtagarna bakom, har Sverige bidragit till ett flertal initiativ för att reducera utsläppen av kortlivade växthusgaser. Sverige har även varit engagerat i arbetet att förbättra redovisningen av de positiva effekterna av CCAC:s initiativ på både klimat och människors hälsa. Vid CCAC:s högnivåmöte i december antog parterna en ny strategisk femårsplan.

Sverige deltar också aktivt i Carbon Pricing Leadership Coalition (CPLC), ett samarbete som syftar till att utbyta erfarenheter av att sätta pris på koldioxid och stödja utvecklingen av koldioxidprissättning i fler länder.

Sveriges program för internationella klimatinvesteringar bidrar till utsläppsminskningar och till att främja teknikspridning och hållbar utveckling genom investeringar i klimatprojekt i låg- och medelinkomstländer. Energimyndigheten ansvarar för insatserna. Nuvarande portfölj av enskilda projekt och fonder förväntas generera utsläppsminskningar, och därmed utsläppsminskningenheter, motsvarande ca 38 miljoner ton koldioxidekvivalenter, av vilka 12 miljoner ton i nuläget utfärdats och levererats till myndigheten. Det förväntade medelpriset på utsläppsminskningenheter från portföljen av projekt och fonder är cirka 60 kronor per ton koldioxidekvivalenter. Myndigheten har under 2015 tagit beslut om stöd till tre nya projekt och om deltagande i en ny fond för genomförande av klimatstyrmedel i medelinkomstländer. Vid årsskiftet 2015/2016 deltog Energimyndigheten i 99 enskilda projekt och medverkande i 9 multilaterala fonder.

Även inom Norden, Arktis och Barents har Sverige verkat för att höja ambitionen i klimatsamarbetet.

Klimatanpassning

Under 2015 har SMHI tagit fram länsvisa klimatanalyser baserade på IPCC:s nya klimatscenarier. Klimatanalyserna kan användas för olika typer av planering och klimatanpassning, t.ex. för byggande, naturvård, dricksvattenfrågor, krisberedskap, turism, jord- och skogsbruk, men också för att allmänt studera klimatutvecklingen. Ett pågående arbete inom SMHI är att ta fram riktlinjer för beräkning av dimensionerande havsnivåer för olika delar av Sverige samt genomförandet av en studie om metod och beräkning av värsta möjliga korttidsnederbörd

(skyfall), vilket är viktiga underlag i kommunernas planarbete.

Statens geotekniska institut (SGI) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap arbetar fortlöpande med ras-, skred- och erosionskartering samt översvåmningskartering. SGI har under året även genomfört regeringsuppdraget att, tillsammans med berörda myndigheter, samordna och harmonisera befintliga underlag som rör ras, skred och erosion samt ta fram en vägledning för användarna av underlagen. Målet är att befintliga underlag ska bli tydligare och mer lättanvända för användarna i klimatanpassningsarbetet.

Lantmäteriets arbete med den nationella höjdmodellen fortgår och vid 2015 års utgång var ca 95 procent av landets yta skannade och leveransklara. Med bra höjdinformation ökar möjligheterna att identifiera riskområden för översvämningar, ras och skred och för att planera framtida bebyggelse och infrastruktur på ett klimatsäkert sätt.

Länsstyrelsernas arbete med att samordna klimatanpassningsarbetet på regional nivå utvecklas kontinuerligt. Utifrån de regionala handlingsplanerna genomförs en rad insatser, såsom kunskapsuppbyggnad, framtagande av planeringsunderlag, dialog och samverkan med olika aktörer och stöd till kommuner. Länsstyrelserna samverkar även med varandra genom sitt nationella nätverk för klimatanpassning, varigenom man åstadkommer nationell samordning, informationsspridning och arbete med gemensamma utvecklingsprojekt.

Klimatforskning

Inom IPCC gör världens klimatforskare samlade analyser av det vetenskapliga kunskapsläget. Här bidrar flera svenska forskare. Under 2015 har planering av IPCC:s nästa utvärderingsrapport som förväntas bli klar 2022 varit i fokus. I samband med Klimatkonventionens partsmöte i Paris 2015 bjöd parterna in IPCC att göra en rapport till 2018 om vad som krävs för klara att begränsa den globala temperaturökningen till 1,5 grader. IPCC har tackat ja till denna inbjudan.

Grundläggande och tillämpad klimatforskning bedrivs idag vid ett flertal universitet och högskolor, men också vid bl.a. Stockholm Environment Institute, och SMHI. Klimatforskningen finansieras av bl.a. Forskningsrådet

för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Stiftelsen för strategisk miljöforskning (Mistra), Energimyndigheten och Naturvårdsverket tillsammans med flera icke-statliga aktörer. Under året har forskningsråden och myndigheterna bidragit med underlag om hur klimatforskningen bör utvecklas inför den forskningspolitiska proposition som kommer att presenteras under hösten 2016.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att utvecklingen mot miljö kvalitetsmålet är negativ och att ytterligare insatser behövs för att vända trenden så att miljö kvalitetsmålet kan nås. För att målet ska nås behövs tillräckligt stora utsläppsreduktioner globalt, vilket kräver internationellt samarbete. Sverige och andra rika länder har enligt klimatkonventionen ett särskilt ansvar för att ta ledningen i klimatarbetet så att det globala målet kan nås.

Ökningen av medeltemperatur och koncentrationen av växthusgaser i atmosfären

IPCC har tagit fram flera utsläppsbanor som beskriver utvecklingen av framtida globala utsläpp av växthusgaser som sannolikt klarar att hålla temperaturökningen under 2 grader. Enligt dessa utsläppsbanor behöver utsläppen kulminera inom en snar framtid, minska med mellan 40 och 70 procent till år 2050 jämfört med år 2010, och med 80 till 120 procent till år 2100. Många scenarier innebär alltså att utsläppen behöver vara negativa vid seklets slut. Ett scenario som leder till att den globala uppvärmningen begränsas till ned mot 1,5 grader kräver utsläppsminskningar som motsvarar de mer ambitiösa utsläppsbanorna. Människans påverkan på klimatet beror på den samlade mängden växthusgaser i atmosfären. Enligt IPCC bli därför behovet av insatser större och kostnaderna högre om utsläppsminskningarna försenas, samtidigt som sannolikheten för att nå det globala klimatmålet minskar.

Etappmål för utsläpp av växthusgaser till 2020 och det nationella klimatarbetet

Regeringen bedömer att etappmålet kommer att nås med befintliga åtgärder. Regeringen vill så långt som möjligt nå målet genom nationella insatser. Regeringen har därför vidtagit ett stort

antal åtgärder som leder till minskade utsläpp mot 2020 och på längre sikt.

Nationellt klimatarbete

Transportsektorns klimatpåverkan behöver minska snabbare. Statistiken visar att styrmedlen inom transportsektorn har haft effekt, men utsläppsminskningen har avstannat bl.a. som resultat av vägtrafikökningen. En tillräcklig förändring kan bara åstadkommas genom en kombination av åtgärder. Samhällsplaneringen behöver främja en samhällsstruktur som genom att öka tillgängligheten till funktioner och service har potential att minska transportbehov. Vidare behöver det finnas möjligheter att resa kollektivt, till fots och med cykel. Ytterligare åtgärder behöver vidtas. Det handlar t.ex. om förstärkta insatser för att öka andelen miljöanpassade fordon. En sådan satsning är regeringens nya elbusspremie. Vid sidan av energieffektivisering av fordon och elektrifiering av vägtransporter är det också viktigt att fortsätta främja förnybara bränslen. Vad gäller gods ser regeringen gärna en överflyttning från väg till järnväg och sjöfart samtidigt som lastbilstransporternas logistik effektiviseras.

Jordbruket och därtill knuten verksamhet står för en betydande andel av utsläppen av klimatpåverkande gaser utanför EU ETS. Ytterligare minskningar i utsläppen kan bl.a. åstadkommas genom ökad produktivitet, ökad användning av förnybara drivmedel i arbetsmaskiner, stimulering av biogasproduktion, restaurering av våtmarker och energieffektivisering. Kunskapen kring effektiva åtgärder för att minska utsläppen behöver öka. Livsmedel står för en fjärdedel av hushållens konsumtionsbaserade utsläpp. Ändrade matvanor och minskat matsvinn kan minska utsläppen från livsmedelskedjan i sin helhet.

För att nå miljö kvalitetsmålet krävs att alla aktörer i samhället arbetar aktivt med att minska utsläppen. Därför är initiativ som bidrar till dialog och samverkan såsom initiativet Fossilfritt Sverige av fortsatt stor vikt. Samtidigt behövs resurser för att genomföra konkreta åtgärder som minskar klimatpåverkan. Regeringen bedömer att de satsningar som investeringsstödet Klimatklivet möjliggör har stora förutsättningar för god miljö- och samhällsnytta framöver. Med motsvarande klimateffekter som

de redan beviljade åtgärderna kan det samlade resultatet av Klimatklivet bli årliga utsläppsminskningar på ca 600 000 ton koldioxid-ekvivalenter. Utöver begränsad klimatpåverkan bidrar åtgärderna även till exempelvis minskade luftföroreningar och buller samt marknadsintroduktion och teknikspridning som i förlängningen kan gynna sysselsättning och svensk konkurrenskraft.

Största delen av industrins utsläpp omfattas av EU ETS, men systemet har i dag inte en tillräckligt styrande effekt för en långsiktig omställning och teknikutveckling. Stora utmaningar återstår för att minska de processrelaterade utsläppen och kostnadseffektiva alternativ till dagens processer behöver utvecklas och kommersialiseras. Forskning, innovation och introduktion av klimatstrategisk teknik är viktigt även inom andra åtgärdsområden liksom hushållning med energi och resurser.

Det är viktigt att ytterligare integrera klimatarbetet med den övriga miljöpolitiken och hitta synergier, exempelvis med de miljömål som berör biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

EU:s klimatpolitik

Regeringens bedömning är att EU samlat kommer att överträffa målet om att minska utsläppen med 20 procent till 2020 jämfört med 1990. Sverige kommer att nå sitt åtagande om att minska utsläppen till 2020 med 17 procent jämfört med 2005 i verksamheter som inte ingår i EU ETS med god marginal. Det förefaller inte möjligt att åstadkomma en skärpning av EU:s klimatmål till 2020. En möjlighet för medlemsstaterna att bidra till höjd ambition är dock att ta bort sina överskott av utsläppsenheter för att minska utsläppsutrymmet inom EU fram till 2020.

För att nå EU:s långsiktiga klimatmål om att minska utsläppen med 80–95 procent till 2050 behöver alla relevanta politikområden bidra till och inte motverka klimatomställningen. Det är nu mycket betydelsefullt att genomföra klimatramverket till 2030. För att EU fullt ut ska kunna genomföra Parisavtalet är det centralt att anpassa lagstiftningen efter de femåriga översynscyklerna i avtalet. EU ska kontinuerligt öka sin ambitionsnivå och delta i klimatavtalets femåriga ambitionscyklar. En bred översyn av befintlig lagstiftning behövs. Samtidigt bör all ny lagstiftning som påverkar växthusgasutsläppen liksom finansiering med EU-medel, där det är

relevant, anpassas utifrån Parisavtalet. Det kan till exempel handla om EU:s långtidsbudget, jordbrukspolitiken, energiunionen, statsstödsriktlinjerna för statligt stöd till miljöskydd och energi och EU:s regelverk för infrastruktur.

Beslutet om att införa en reserv för att stabilisera marknaden för utsläppsrätter har bara marginellt påverkat prisbilden i EU ETS. Ytterligare åtgärder för att stärka incitamenten för utsläppsminskningar inom handelssystemet och för investeringar i infrastruktur och teknik med låga utsläpp behövs.

Fler initiativ behövs på transportområdet. Att kommissionens meddelande med en strategi för att minska utsläppen i transportsektorn nu följs av konkreta styrmedel är av högsta vikt. Det gäller bland annat utsläppsnormer för lätta fordon som ska skärpas, system för mätning av utsläpp från tunga transporter och efterföljande utsläppskrav samt incentiv för utökad användning av biodrivmedel.

Internationellt samarbete och Parisavtalet

Parisavtalet ger ett ramverk för ett långsiktigt och ambitiöst klimatarbete i världens alla länder. Det stora arbetet med att minska utsläppen återstår dock och alla länder måste formulera en ambitiös klimatpolitik för att möjliggöra detta. Över 180 parter hade redan före Parismötet redovisat sina planerade nationella åtaganden för att bidra till ett nytt klimatavtal. Dessa åtaganden har utformats på olika sätt och den sammantagna effekten av dem är svår att bedöma. Tillsammans innebär de att steg tas mot de långsiktiga målen, men sammantaget är de otillräckliga för att hålla den globala uppvärmningen långt under två grader. Unep bedömer att gapet till 2030 mellan åtagandena och vad som faktisk krävs för att hålla temperaturökningen under två grader är ca 12 miljarder ton koldioxidekvivalenter. De femåriga översynscyklerna är därför en central del av Parisavtalet och var en av de frågor Sverige prioriterade högst i förhandlingarna. Dessa innebär att en översyn av ländernas åtaganden kommer att göras vart femte år med början 2018.

Sveriges internationella samarbete har varit inriktat både på att skapa förutsättningar för ett framgångsrikt klimatmöte i Paris, och på att bidra till höjda ambitioner och konkreta utsläppsminskningar i närtid. Regeringen bedömer att detta samarbete bidrog positivt till att uppnå ett avtal i Paris, och att det i

fortsättningen kommer vara av vikt för att leva upp till avtalets mål.

Parisavtalet innebär att nya samarbetsformer ska utformas och på sikt ersätta Kyoto-protokollets flexibla mekanismer. Regeringen har gett Energimyndigheten att i samråd med Naturvårdsverket och Sida i uppdrag att analysera de nya samarbetsformerna under avtalet. Uppdraget ska redovisas senast den 15 oktober och kommer att kunna utgöra ett underlag för de fortsatta förhandlingarna.

Klimatanpassning

Regeringen bedömer att arbetet med att anpassa samhället till ett förändrat klimat går fortsatt framåt när det handlar om kunskapsuppbyggnad och informationsspridning, utarbetande av planerings- och beslutsunderlag, tvärspektoriell samverkan och stöd från länsstyrelserna till kommuner och andra aktörer. Kunskapen om och engagemanget i klimatanpassningsfrågor ökar successivt hos olika aktörer till följd av länsstyrelsernas och övriga myndigheters insatser. Däremot görs det fortfarande relativt få konkreta klimatanpassningsåtgärder på nationell nivå. Fortsatta och förstärkta satsningar krävs inom många olika områden. Kunskapscentrum för klimatanpassning vid SMHI har en central roll i att samla in, sammanställa och tillgängliggöra kunskap om klimatets förändring och om klimatanpassning. Utredningen om ett stärkt arbete för anpassning till ett förändrat klimat som regeringen tillsatte i november 2015 tittar på frågor om ansvarsfördelning, finansiering och lagstiftning kring anpassningsåtgärder. Utredningens resultat kommer att utgöra ett viktigt underlag för att åtgärdsarbetet ska utvecklas.

Klimatforskning

Klimatforskningen utgör en viktig grund för att nå de klimatpolitiska målen. Regeringen bedömer att det behövs ytterligare forskningsinsatser både om hur utsläppen kan minskas och om hur samhället ska anpassas till pågående klimatförändringar och minska sårbarheten. I sin tur kräver detta avancerade klimatmodeller, tillgång till beräkningskraft och kostnadskrävande satellitdata. Svensk klimatforskning har fortsatt goda förutsättningar att bidra till kommande IPCC-rapporter, vilket är av stor vikt för Sverige som forskningsnation. Det finns också behov av mer forskning om hur klimatfrågor kopplar till andra samhälls- och

miljömål liksom av att bättre sammanställa, sprida och tillgängliggöra klimatforskningens resultat.

3.5.3 Frisk luft

Miljökvalitetsmålet är att luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området rör utvecklingen vad gäller de luftföroreningar som utgör preciseringar av miljökvalitetsmålet. De är följande:

- halten av bensen,
- halten av bens(a)pyren,
- halten av butadien,
- halten av formaldehyd,
- halten av partiklar (PM_{2.5}),
- halten av partiklar (PM₁₀),
- halten av marknära ozon,
- ozonindex,
- halten av kvävedioxid, och
- korrosion på kalksten.

Resultat

Bensen, butadien och formaldehyd

Bensen, butadien och formaldehyd är alla cancerogena ämnen. Den främsta källan till utsläpp av bensen är bilavgaser och avdunstning av bensin. Bilavgaser är också en viktig källa för butadien och formaldehyd men andra källor som cigarettök, förbränning av biomassa, industriutsläpp och emissioner av byggnadsmaterial bidrar också till utsläppen. Preciseringen för bensen innebär att halten av bensen inte ska överstiga 1 mikrogram per kubikmeter luft, beräknat som årsmedelvärde. För butadien innebär preciseringen att halten inte överskrider 0,2 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde, och för formaldehyd att halten inte överstiger 10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett

timmedelvärde. Halterna är i stort fortsatt låga eller i nivå med värdet för preciseringarna. För bensen finns det några enstaka platser med halter över preciseringens nivå.

Bens(a)pyren

Preciseringen innebär att halten av bens(a)pyren inte överstiger 0,0001 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde. Vedeldning är den största källan till utsläpp av bens(a)pyren och de högsta halterna uppkommer under vinterhalvåret. De totala utsläppen från svenska källor har minskat något de sista åren där de senaste årens mildra vintrar är en bidragande faktor. Sett över en längre tidsperiod kan ingen tydlig trend utläsas. Enligt en landsomfattande uppskattning av årsmedelvärdet för bens(a)pyren riskerar ca 100 kommuner att överskrida preciseringen och omkring 15 kommuner bedöms ha halter som ligger över preciseringens nivå med mer än 100 procent. Åtgärder behöver vidtas för att halterna ska komma ner till de nivåer som preciseringen fastställer.

Partiklar

Preciseringen innebär att halten av små partiklar (PM_{2,5}) inte överstiger 10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 25 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde. För större partiklar (PM₁₀) innebär preciseringen att halten inte överskrider 15 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som årsmedelvärde eller 30 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde. Utsläppen av både små och stora partiklar har minskat marginellt det senaste decenniet. Preciseringens årsmedelvärde för PM_{2,5} klaras i princip i hela landet. Dygnsmedelvärdet överskrider emellertid frekvent i flera svenska städer, särskilt i södra Sverige medan det i landsbygdsmiljö finns en tydligt nedåtgående trend. Detta beror troligen på att åtgärder för att minska utsläpp av luftföroreningar i Europa har haft önskad effekt. Halten av större partiklar (PM₁₀) överskrider preciseringens nivåer frekvent i gatumiljö även om den långsiktiga trenden är att nivåerna långsamt minskar i svenska tätorter och tydligast i de större städerna. Den största enskilda källan till förhöjda halter av större partiklar (PM₁₀) är vägslitage från användning av dubbdäck. Under 2015 har andelen dubbfria vinterdäck i landet minskat jämfört med 2014. Kommissionen har

under 2015 lämnat ett motiverat yttrande om upprepade överskridanden i flera svenska tätorter av EU:s gränsvärde för PM₁₀.

Marknära ozon

Preciseringen för skydd av människors hälsa innebär att halten av marknära ozon inte ska överstiga 70 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett åtta-timmarsmedelvärde eller 80 mikrogram per kubikmeter luft räknat som ett timmedelvärde. För ozonindex innebär preciseringen för skydd av växtlighet att det inte ska överstiga 10 000 mikrogram per kubikmeter luft under en timme beräknat som ett AOT₄₀-värde under perioden april–september. Utsläppen i Europa av föroreningar som bildar marknära ozon, kväveoxider och flyktiga organiska ämnen, har minskat med ca 36 procent mellan 2000–2013, sista årets minskning var dock knappt en procent. Preciseringen till skydd för människors hälsa överskreds fortfarande och de högsta halterna uppmäts på landsbygden och i fjällmiljöer. Nivån till skydd av växtlighet klaras i allmänhet på landsbygden, men överskrids i kustområden. Det finns ingen tydlig trend för medelvärdet för halten av marknära ozon under det senaste decenniet.

Kvävedioxid

Preciseringen innebär att halten av kvävedioxid inte överstiger 20 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 60 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde (98-percentil). De totala svenska utsläppen av kväveoxider minskar och har halverats mellan 1990 och 2014, men preciseringens halter överskrids på flera håll i landet. De huvudsakliga källorna till utsläppen är trafik, arbetsmaskiner och i vissa delar av landet sjöfart. Den största delen av utsläppen från transporter kommer från personbilar samt lätta och tunga lastbilar. Sedan 2011 har andelen från personbilar ökat vilket beror på att antalet dieslbilar ökat kraftigt, mellan 2013 och 2014 ökade utsläppen av kväveoxider från dieslbilar med 11 procent. Halterna i Stockholm och Göteborg visar en statistiskt säkerställd nedåtgående trend för årsmedelvärdet, motsvarande trend för timmedelvärdet saknas. I Malmö och i städer med över 50 000 invånare är trenden oklar.

Etappmål om gränsöverskridande luftföroreningar
Sverige har som första part ratificerat ändringarna i det reviderade Göteborgsprotokollet inom FN:s luftvårskonvention under 2015. För att protokollet ska träda i kraft krävs dock att två tredjedelar av parterna ratificerar ändringarna. Flertalet EU-länder har deklarerat att de inte kommer att kunna ratificera ändringarna innan förhandlingarna om ett nytt takdirektiv är klara och ett nytt direktiv finns på plats vilket gör att det är osäkert när protokollet kan träda i kraft.

Etappmål om luftföroreningar från småskalig vedeldning

Under 2015 har EU fattat beslut om nya produktkrav för fastbränslepannor och kaminer. De första kraven för pannor gällande energimärkning gäller från april 2017 och ekodesignkrav från januari 2020. För kaminer kommer ekodesignkraven att börja gälla år 2022. Detta innebär en klar förbättring jämfört med nuläget och är ett steg i rätt riktning, även om kraven har en relativt låg ambitionsnivå med tanke på den långa genomförandetiden.

Analys och slutsatser

Utvecklingen för luftkvaliteten i Sverige är i huvudsak positiv, men regeringen bedömer att miljö kvalitetsmålet inte nås utan ytterligare insatser. Överskridanden sker fortfarande av högsta acceptabla halter angivna i de olika preciseringarna för flera av luftföroreningarna. Det är fortsatt angeläget att genomföra insatser såväl nationellt som internationellt för att miljö kvalitetsmålet ska nås.

För etappmålet om begränsade utsläpp av gränsöverskridande luftföroreningar i Europa gör regeringen bedömningen att detta inte har uppnåtts i tid och att målet inte nås utan ytterligare insatser. I juni 2016 nåddes en överenskommelse mellan Europeiska rådet och Europaparlamentet om ett nytt EU-direktiv om minskning av nationella utsläpp av vissa luftföroreningar (takdirektivet).

Regeringens bedömning är att etappmålet om luftföroreningar från småskalig vedeldning har uppnåtts.

Ändrade förutsättningar

Under 2015 har en rad viktiga beslut fattats inom EU som på sikt kommer att bidra till

möjligheterna att nå målen. Det gäller bl.a. om s.k. ekodesignkrav för fastbränsleeldning. Kraven kommer att gälla utrustning som sätts på marknaden 2020 för pannor, och 2022 för lokaleldstäder och kaminer, vilket på sikt kan bidra till minskade utsläpp av förbränningsrelaterade utsläpp. I slutet av 2015 trädde det nya direktivet om begränsning av utsläpp till luften av vissa föroreningar från mellanstora förbränningsanläggningar (MCP-direktivet) i kraft. Regeringen har påbörjat arbetet med att genomföra direktivet i nationell lagstiftning. Det kommer att bidra till minskade förbränningsrelaterade utsläpp i Sverige men även till minskad intransport av luftföroreningar från övriga Europa. Hur stor effekten blir beror på hur länderna väljer att genomföra direktivets möjligheter till undantag. På nationell nivå har riksdagen fattat beslut om att höja och utöka trängselskatten i Stockholm från och med 2016 samt infört möjligheten för kommuner och landsting att söka stöd för att främja hållbara stadsmiljöer, så kallat stadsmiljöavtal. Stödet uppgår till två miljarder kronor under perioden 2015–2018. På regional nivå har Stockholms stad utökat områden med dubbdäcksförbud och flera län arbetar för att öka andelen invånare som reser med kollektiva färdmedel samt underlättar för cykeltransporter.

Förutsättningarna för att nå preciseringarna för bens(a)pyren och små partiklar (PM_{2,5}) har förbättrats i och med besluten om ekodesignkrav och MCP-direktivet. Effekten på utsläppen är långsam på grund av den långa omsättnings-takten av eldningsutrustning och på grund av att kraven i MCP-direktivet börjar gälla först 2025 eller 2030. Nya krav på kontroll av utsläpp från fordon i verklig körning har beslutats inom EU och träder i kraft 2017 för nyligen godkända dieslbilar och 2019 för nya dieslbilar. En effekt av detta kommer att bli minskade utsläpp av kväveoxider från personbilar i verklig körning. Det är dock oklart i vilken utsträckning kraven kommer att påverka halterna av kvävedioxid i gatumiljö. Utvecklingen av större partiklar (PM₁₀) beror främst på utvecklingen av dubbdäcksanvändningen. De senaste årens gynnsamma väder har hållit nere halterna. Det är möjligt att preciseringen för större partiklar (PM₁₀) kan klaras med befintliga åtgärder i framtiden men det förutsätter fortsatt intensivt lokalt åtgärdsarbete i form av renhållning och dammbindning och lokala förbud. En mer

långsiktigt hållbar lösning är åtgärder som generellt minskar på utsläppen av slitagepartiklar från dubbdäck.

För att klara preciseringarna för marknära ozon krävs ytterligare internationella åtgärder. Minskade utsläpp av luftföroreningar inom EU har bidragit till att episoder med särskilt höga halter har avtagit men motsvarande förbättringar är inte synliga för episoder med medelhöga nivåer eller i de norra delarna av landet. Internationella överenskommelser krävs för att dels minska intransporten av marknära ozon men även för att minska på utsläppen av ozonbildande ämnen. Paris avtalet kan bidra positivt till minskad intransport av marknära ozon om åtgärder för minskade utsläpp av metan genomförs.

3.5.4 Bara naturlig försurning

Miljö kvalitetsmålet är att de försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska heller inte öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- påverkan genom atmosfäriskt nedfall,
- påverkan genom markanvändning,
- försurade sjöar och vattendrag,
- försurad mark.

Resultat

Påverkan genom atmosfäriskt nedfall

Preciseringen innebär att nedfallet av luftburna svavel- och kväveföreningar från svenska och internationella källor inte medför att den kritiska belastningen för försurning av mark och vatten överskrids i någon del av Sverige.

Nedfallet av försurande ämnen över Sverige har minskat under flera decennier i takt med att

utsläppen av svaveldioxid och kväveoxider har minskat kraftigt inom Europa. Under perioden 1980–2013 har utsläppen av svaveldioxid minskat med 91 procent och kväveoxider med 53 procent inom EU. De nationella utsläppen står för en mindre del av nedfallet över Sverige. Drygt 10 procent av svavlet och knappt 20 procent av kvävet härstammar från svenska källor. En hög andel av nedfallet beror på utsläpp från sjöfart.

Trenden sedan millennieskiftet är att kväve-nedfallet i norra och sydvästra Sverige fortsätter att minska, medan det för sydöstra delen av landet inte finns en motsvarande trend. Under 2014 ökade dock mängden nedfall av svavel och kväve jämfört med föregående år dels på grund av meteorologiska faktorer men framförallt på grund av ökat nedfall i norra delarna av landet på grund av ett vulkanutbrott på Island under sista halvan av året. I nordligaste Sverige motsvarade vulkanens bidrag till nedfallet hela 70 procent av det totala svavelnedfallet under den tid vulkanen var aktiv.

Påverkan genom skogsbruk

Preciseringen innebär att markanvändningens bidrag till försurning av mark och vatten ska motverkas genom att skogsbruket anpassas till växtplatsens försurningskänslighet. Skogsbruket kan bidra långsiktigt till skogsmarkens försurning genom att näringsämnen i träden förs bort i samband med avverkning. Detta gäller särskilt där tillförseln av basiska ämnen genom vittring är litet, såsom t.ex. i delar av sydvästra Sverige. Mängden näringsämnen i stamveden som tas ut är dock mycket liten. Bidraget till försurning är särskilt stort i mark med granskog där man skördar de näringsrika grenarna och topparna (grot) utan att återföra aska. Grenar och toppar används som bioenergi och uttaget av grot har i princip fördubblats sedan 2000. De senaste åren har uttag gjorts på ca en tredjedel av den årligen avverkad ytan i Sverige. Under 2014 minskade dock uttaget av grot vid slutavverkning jämfört med 2013. Tillförsel av aska från värmeverk och industri till skogsmark är en metod för att motverka försurningen orsakad av uttag av grot. Askåterföringen sker främst i södra Sverige där antalet hektar med återförd aska under 2012–2014 i genomsnitt var dubbelt så stor jämfört med år 2000.

Försurade sjöar och vattendrag

Preciseringen innebär att sjöar och vattendrag, oberoende av kalkning, ska uppnå minst god

status med avseende på försurning enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljö. Utvecklingen är positiv för andelen försurade sjöar och vattendrag. Omkring 1990 när försurningen var som störst var andelen försurade sjöar i hela landet 17 procent men till 2010 hade andelen minskat till 10 procent. Den största andelen försurade sjöar, 47 procent, finns i sydvästra Sverige medan lägsta andelen försurade sjöar, 2 procent, finns i Norrlands inland. Försurningens skadliga effekter kan lindras genom kalkning. Sedan slutet av 1970-talet har ca fem miljarder kronor i statliga medel använts. Dagens kalkningsverksamhet omfattar drygt 4 000 sjöar och 8 000 kilometer vattendrag.

Försurad mark

Preciseringen innebär att försurningen av mark inte ska påskynda korrosion av tekniska material och arkeologiska föremål i mark och inte skada den biologiska mångfalden inom land- och vattenkosystem. Knappt 25 procent av de provytor som inventeras hade hög eller mycket hög försurningsgrad 2010. I sydvästra Sverige gällde detta drygt 40 procent av provytorna och andelen med höga eller mycket höga försurningsgrader har minskat. I Norrland är andelen mark med hög eller mycket hög surhetsgrad betydligt lägre men här ökar andelen. I slutet av 1990-talet var andelen mark med hög eller mycket hög surhetsgrad ca 10 procent för landet som helhet. Orsaken till den negativa utvecklingen i Norrland är inte klarlagd och behöver utredas. Även om depositionen fortsätter att minska kommer marken, särskilt i södra Sverige, sannolikt att vara försurad under lång tid framöver och återhämtningen sker mycket långsamt.

Regional uppföljning

I de regionala uppföljningarna av miljö kvalitetsmålet för 2015 bedömer 16 av de 21 länen att målet inte är möjligt att nå med befintliga eller beslutade styrmedel. Hälften av länen gör bedömningen att utvecklingen i miljön är oförändrad och resterande att utvecklingen är positiv. Många av länen bedömer att skogsbrukets relativa bidrag till försurningspåverkan på mark och vatten tilltar. Flera påtalar att askåterföring och andra åtgärder krävs. Kalkning av sjöar och vattendrag sker fortfarande i en majoritet av länen och behovet bedöms kvarstå under överskådlig tid som en åtgärd för växt-

och djurliv i många försurade sjöar och vattendrag.

Etappmål om utsläpp av luftföroreningar från sjöfart

Etappmålet är att utsläppen av svaveldioxid, kväveoxider och partiklar ska ha börjat minska från fartygstrafiken i Östersjön och Nordsjön senast år 2016. Utsläppen av svaveldioxid och partiklar har minskat sedan tidigare och nu visar även beräkningar för utsläppen av kväveoxider på en sådan utveckling. Det finns dock stora osäkerheter i bedömningen av trenden för kväveoxider.

Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att miljö kvalitetsmålet inte är nått och inte kommer kunna nås med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Utvecklingen i miljön är överlag positiv och nedfallet av försurande ämnen har minskat under de senaste decennierna. Tillståndet i sjöar och vattendrag har förbättrats något under de senaste tio åren medan trenden för skogsmark är oklar. Målet nås inte utan ytterligare internationella åtgärder och fokus bör fortsatt ligga på att minska utsläppen av försurande ämnen. Framförallt krävs insatser inom EU, FN:s luftvårdskonvention och inom internationell sjöfart där utsläppen fortsatt behöver och kan minskas. Det krävs även nationella åtgärder.

Etappmålet om utsläpp av luftföroreningar från sjöfart har uppnåtts, men bedömningen är mycket osäker. Regeringen anser därför att målet fortsatt bör följas upp och att ytterligare insatser kan krävas.

Ändrade förutsättningar

Flera aktuella beslut på EU-nivå kommer att förbättra förutsättningarna för fortsatta utsläppsminskningar av försurande ämnen inom EU. Direktivet om begränsning av utsläpp till luften av vissa föroreningar från mellanstora förbränningsanläggningar (MCP-direktivet) kommer sannolikt att bidra till minskade utsläpp av försurande ämnen inom EU. Under 2015 har förhandlingarna kring EU-kommissionens förslag till nytt direktiv om minskning av nationella utsläpp av vissa luftföroreningar (takdirektivet) intensifierats. Direktivet omfattar nationella utsläppstak för utsläpp till luft av svavel- och kväveföreningar år 2030. Sverige har

under 2015, som första part, ratificerat Göteborgsprotokollets ändringar. Det reviderade protokollet träder dock inte i kraft förrän två tredjedelar av de undertecknande parterna har ratificerat. Om takdirektivet antas, väntas många länder följa efter Sverige. Inom sjöfarten har internationella regler trätt i kraft som innebär att svavelhalten i marint bränsle inom de så kallade svavelkontrollområdena Östersjön, Nordsjön, och Engelska kanalen får vara högst 0,1 procent. Även arbetet för att inrätta skyddsområden för utsläpp av kväveoxider i Östersjön och Nordsjön har gått framåt. En färdplan har antagits för en parallell process för ansökan om kvävekontrollområde i Östersjön och Nordsjön där inriktningen är att kraven ska träda i kraft 2021. Utsläppen har minskat men är fortfarande betydande. Den tekniska utvecklingen går framåt och innebär möjligheter för skärpta krav och styrmedel. Utvecklingen behöver följas noga. Skogsstyrelsen har tagit fram och påbörjat arbetet med en handlingsplan för askåterföring som bygger på de förslag som aktörsrådet för askåterföring presenterade 2014. Arbetet syftar till att stimulera askåterföring till skogsbruk som kompensation för skogsbrukets försurning påverkan av uttag av skogsbränsle. Det är viktigt att arbetet följs upp.

3.5.5 Giftfri miljö

Miljö kvalitetsmålet är att förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De bedömningsgrunder och indikatorer som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen,
- användningen av särskilt farliga ämnen,

- oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper,
- förorenade områden,
- kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper, och
- information om farliga ämnen i material, produkter och varor.

Resultat

Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen

Preciseringen handlar om att minska användning och den sammanlagda exponeringen av farliga ämnen för miljön och människor.

I september 2015 antogs inom ramen för FN:s globala kemikaliestrategi (SAICM) en vägledning om vilka åtgärder som behövs för att uppnå en fungerande kemikaliekontroll i ett land. Exempel på sådana åtgärder är framtagandet av lagstiftning och skapandet av institutioner för genomförande samt tillsyn.

EU har under 2015 vidtagit ett antal åtgärder som på sikt kommer att minska vår exponering för farliga ämnen. Som exempel kan nämnas nya eller utökade förbud mot flera särskilt farliga ämnen. Ett annat exempel är att ett antal ämnen har klassificerats som särskilt farliga och i och med det förbjudits i leksaker.

För bisfenol A har en strängare klassificering röstats igenom. Dessutom har kommissionen lagt fram ett förslag om att förbjuda bisfenol A i termopapper, till exempel kvitton och biljetter. Kommissionen lade i december 2015 ett förslag till förordning som utvidgar tillämpningsområdet för EU:s bestämmelser om material avsedda att komma i kontakt med livsmedel till att omfatta bisfenol A i lacker och ytskikt. Förslaget innehåller även ett sänkt migrationsgränsvärde och en allokeringsfaktor som syftar till ökad försiktighet. Sverige har ett nationellt förbud mot bisfenol A i bl.a. lock till barnmatsburkar. Regeringen vill se att detta skydd för barn bibehålls även fortsättningsvis och helst på EU-nivå. Om det inte är möjligt kommer regeringen att verka för att Sverige kan behålla sitt nationella förbud.

Konsumtionen av textila varor har ökat betydligt inom EU under de senaste årtiondena. Stora volymer kemikalier används för produktion av textilier, från tillverkning av

textilfibrer och råmaterial till behandling av de färdiga textilvarorna. Textilier kan innehålla kemikalier som har hälso- eller miljöfarliga egenskaper. Det kan till exempel vara ämnen som är cancerframkallande, stör fortplantningen, framkallar allergi eller är skadliga för vattenmiljön. Regeringen har tillsammans med företrädare för den svenska textilbranschen och de nordiska länderna drivit på för att EU ska begränsa förekomsten av farliga kemikalier i textilier. Sverige har bidragit med underlag till kommissionen i dess arbete med det nyligen föreslagna förbudet för ämnen som kan orsaka cancer, skada arvsmassan eller vara reproduktionsstörande, s.k. CMR-ämnen. Om begränsningarna för CMR-ämnen kompletteras med begränsningar för allergiframkallande, miljöfarliga och hormonstörande ämnen så finns det en möjlighet att bygga en mer sammanhållen reglering som ger en högre skyddsnivå.

I december 2015 presenterade Europeiska kommissionen sitt meddelande för en cirkulär ekonomi. Det är en framgång för Sverige som under många år lyft frågan om giftfria och resurseffektiva kretslopp. Meddelandet innehåller två delar. En handlingsplan för en cirkulär ekonomi samt ett nytt avfallspaket med förslag på revideringar av samma sex direktiv på avfallsområdet. Förslagen innehåller bland annat nya definitioner, höjda återvinningsmål och minskad deponering.

I mars 2015 överlämnade Kemikalieskatteutredningen sitt betänkande (SOU 2014:30). Utredningen har valt att ta fram förslag på punktskatter som minskar förekomsten av farliga ämnen i människors hemmiljö. Vanliga källor till farliga ämnen i människors hemmiljö är enligt utredningen flamskyddsmedel i elektronik samt ftalater i golv- och andra byggvaror som innehåller polymerer av vinylklorid, PVC. Regeringen föreslår nu en skatt på kemikalier i viss elektronik (Förslag till statens budget, Finansplan m.m., avsnitt 6.16).

Regeringen beslutade i juni 2016 att tillsätta en utredning för att analysera behovet av beskattning för att minska spridningen av kadmium och andra hälso- och miljöfarliga ämnen och tungmetaller i miljön. Utredningen ska också göra en översyn av skatten på bekämpningsmedel och analysera om skattens effektivitet samt styrande effekt avseende hälsa och miljö kan öka.

Kemikalieinspektionen fick under 2015 i uppdrag att undersöka behovet av nationella begränsningar gällande farliga ämnen i byggprodukter i syfte att minska barns exponering för sådana ämnen. Rapporten har remissbehandlats och bereds i Regeringskansliet.

För att underlätta för kommuner och privata aktörer att upphandla giftfria produkter har Upphandlingsmyndigheten tillsammans med Kemikalieinspektionen tagit fram kriterier för upphandling inom förskolan. Kriterierna avser leksaker och hobbymaterial, möbler, textilier samt köks- och serveringsutrustning. Kemikalieinspektionen har också initierat ett nätverk för intresserade kommuner, till vilket över hundra kommuner hittills anslutit sig.

Den breda användningen av högfluorerade ämnen (PFAS) har de senaste åren i allt högre grad lyfts fram som ett miljö- och hälsoproblem. I flera kommuner i Sverige har PFAS hittats i grundvattnet och i några kommuner har PFAS också konstaterats i dricksvattnet. I en del fall har halterna av PFAS i dricksvattnet varit så höga att både enskilda brunnar och kommunala vattenverk tagits ur bruk. I Kallinge (Ronneby kommun), Uppsala och Tullinge (Botkyrka kommun) var dricksvattentäkterna så förorenade att de måste stängas. I Kallinge och Tullinge är de förorenade dricksvattentäkterna fortfarande stängda. I Uppsala har det kommunala bolaget Uppsala Vatten satt in kolfilter som har gett ett gott resultat när det gäller reningsgraden för det enskilda PFAS-ämnet PFOS men sämre för andra ämnen som ingår i PFAS-gruppen. Uppsala Vattens kostnad för rening uppgår till 10–12 miljoner kronor per år. Kostnaden för en ny vattentäkt i Kallinge uppskattas till i storleksordningen 37 miljoner kronor.

Även ytvatten har förorenats av PFAS. I Tullinge utanför Stockholm har PFAS spridits dels med dagvatten och vattendrag söderut genom hela Södertörn, dels med grundvattenströmmar norrut mot vattentäkten. Vildfångad fisk från sjöar nedströms från föroreningsområdet har visat på förhöjda halter PFOS och kommunen har gjort bedömningen att sådan fisk inte bör ätas alltför ofta.

Det är hittills framför allt användningen av brandskum på brandövningsplatser som har lett till att ämnena läckt till grundvattnet och förorenat dricksvatten och ytvatten på några platser i landet. I oktober 2015 fick en särskild utredare/bokstavsutredare i uppdrag att göra en

analys av orsakerna till att spridningen av högfluorerade ämnen till dricksvattentäkter har kunnat pågå i många år utan att upptäckas. Utredaren lämnade sin rapport i mars 2016.

Kemikalieinspektionen har fått i uppdrag att till senast juli 2016 ta fram en åtgärdsplan och, där det är lämpligt, lämna förslag till nationella regleringar eller regleringar på EU-nivå samt andra åtgärder i syfte att minska exponeringen av högfluorerade ämnen. Kemikalieinspektionen ska vidare verka för att en handlingsplan initieras inom EU.

Inom ramen för det nationella åtgärdsprogrammet för högfluorerade ämnen delredovisade Kemikalieinspektionen i juni 2015 en kartläggning av förekomsten av högfluorerade ämnen och alternativ till dessa. Kartläggningen har bidragit till att öka kunskapen om hur ämnena används och vilka alternativ som finns till att föreslå verksamma åtgärder. Vidare har Kemikalieinspektionen i januari 2016 lämnat ett förslag om nationella regler för högfluorerade ämnen i brandsläckningsskum. Förslaget bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Arbetet fortsätter i dels det nationella nätverket för högfluorerade ämnen (PFAS) samt myndighetsnätverket som drivs av Livsmedelsverket och Kemikalieinspektionen. Nätverken där myndigheter, forskare, kommuner, miljökonsulter och dricksvattenproducenter medverkar fokuserar på att öka kunskap om egenskaper och förekomst samt att diskutera lösningar för att få bort PFAS-ämnen i marken och dricksvattnet. Under året har bland annat en vägledning tagits fram som ska ge en samlad bild av de olika myndigheternas ansvarsområden när det gäller högfluorerade ämnen.

Regeringen har remitterat ett förslag till nationella begränsningar för användning av kemiska växtskyddsmedel för nedvissning och ogräsbekämpning i spannmål för livsmedelsändamål kort tid före skörd. I dag finns inga kemiska växtskyddsmedel godkända för nedvissning och ogräsbekämpning kort tid före skörd av spannmål i Sverige. Vissa år när skördeförhållandena har varit svåra har Kemikalieinspektionen beviljat dispens för användning av vissa kemiska växtskyddsmedel. Dispenserna har dock enbart avsett spannmål som ska användas för andra ändamål än livsmedel, t.ex. för foderändamål. Användning kort tid före skörd har i försök visat sig ge höga resthalter i spannmål. Regeringen har också

remitterat ett förslag till begränsning av användning av flera växtskyddsmedel med samma verksamma ämne på samma fält. Det har bedömts finnas en risk för att sådan användning kan ge upphov till en högre totaldos av det verksamma ämnet än vad villkoren för vart och ett av medlen medger.

I pågående EU-förhandlingar om en ny förordning för veterinärmedicinska läkemedel är det en prioriterad fråga för regeringen att motverka miljöpåverkan kopplad till tillverkning och användning av läkemedel. Vid miljørådet i december 2015 har Sverige uppmanat EU-kommissionen att skyndsamt lägga fram den strategi mot förorening av vatten som ska utarbetas enligt direktiv 2013/39/EU.

Naturvårdverket kartlägger på regeringens uppdrag källor i Sverige till utsläpp av mikroplaster i sjöar och hav. Som ett första steg för att minska utsläppen bereds nu ett förslag om förbud mot användningen av mikrokorn av plast i kosmetiska produkter.

Användningen av särskilt farliga ämnen

Preciseringen handlar om att begränsa användningen av särskilt farliga ämnen. Det är ämnen som är långlivade och bioackumulerande eller är cancerframkallande, fortplantningsstörande eller kan skada arvsmassan men även ämnen som är hormonstörande eller kraftigt allergiframkallande. Hit räknas även metallerna bly, kvicksilver och kadmium.

Sverige stämde kommissionen i juli 2014 för att den inte följt bestämmelserna i EU:s biocidförordning och beslutat kriterier för att identifiera hormonstörande ämnen, vilket den skulle ha gjort senast i december 2013. I december 2015 meddelade Europeiska unionens tribunal dom i målet, vilken visade att Sverige haft rätt i sin stämningsansökan. Tribunalen slår fast att vetenskapliga kriterier för att fastställa hormonstörande egenskaper endast kan bestämmas med hänsyn till vetenskapliga uppgifter om hormonsystemet och oberoende av ekonomiska överväganden.

EU beslutade i mars 2015 att begränsa användningen av de fortplantningsstörande ftalaterna DEHP, BBP, DBP och DIBP i elektriska och elektroniska produkter i RoHS-direktivet 2011/65/EU. Sverige har arbetat aktivt med att införa dessa förbud. En övergångsperiod har beviljats för viss användning av dessa ftalater, exempelvis i medicintekniska produkter och

övervaknings- och kontrollinstrument. I dessa fall börjar reglerna gälla först 2021. Kemikalieinspektionen har tagit fram en förstudie för att sälla fram kandidater för framtida begränsning.

I februari 2016 presenterade Europeiska kommissionen sitt förslag till förordning för att genomföra Minamatakonventionen om kvicksilver på EU-nivå, i syfte att möjliggöra EU:s ratificering. Förhandlingar påbörjades, vilka förväntas avslutas under 2016. Sverige hade önskat en högre ambitionsnivå i förslaget och agerar för att stärka förordningen.

Inom ramen för sitt arbete med en cirkulär ekonomi presenterade även Europeiska kommissionen ett förslag till reglering av gödselmedel. Förordningen avser bland annat att harmonisera krav på CE-märkta gödselmedel avseende ett antal oönskade ämnen, däribland kadmium.

Från och med den 1 juni 2016 får inte bly eller blyföreningar släppas ut på EU-marknaden eller användas i konsumentprodukter om halten av bly i varorna överstiger 0,05 viktprocent. Regeln gäller om varorna kan stoppas i munnen av barn. Förbudet bygger på ett förslag från Sverige/Kemikalieinspektionen.

Användningen av s.k. polycykliska kolväten (PAH) i konsumentvaror har begränsats.

Under 2015 trädde EU-regler i kraft om att det vid ansökan om godkännande av växtskyddsmedel ska göras en så kallad jämförandebedömning, om växtskyddsmedlet innehåller kandidatämnen för substitution. Produkten ska förbjudas eller begränsas om det finns alternativ som innebär mindre risk för hälsa och miljö. Motsvarande regler gäller för biocidprodukter sedan 2013.

Förorenade områden

Preciseringen handlar om att åtgärda förorenade områden så att de inte utgör hot mot människors hälsa eller miljön.

Inga nya eller förändrade styrmedel inom efterbehandling av förorenade områden är beslutade under 2015. Det finns 1 006 förorenade områden som bedöms utgöra mycket stor risk för miljön och människors hälsa. Ytterligare cirka 6 990 områden bedöms utgöra stor risk och skulle också behöva åtgärdas. Totalt pågick 1 421 efterbehandlingsinsatser i landet under 2015.

Regeringen har uppdragit åt Naturvårdsverket och Sveriges geologiska undersökning (SGU) att

ta fram en långsiktig strategi för hantering av gruvavfall som tar hänsyn till alternativ användning av materialet. Naturvårdsverket och SGU har även i uppdrag att utvärdera de efterbehandlingsinsatser som har genomförts från 1980-talet och framåt samt att kartlägga statens och verksamhetsutövarnas kostnader för hantering av utvinningsavfall och för efterbehandling. Naturvårdsverket har att analysera och förtydliga sin vägledning avseende under vilka förutsättningar utvinningsavfall som uppvisar farliga egenskaper bör klassificeras som farligt avfall och konsekvenserna av detta.

Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper

Företag som tillverkar eller importerar kemiska ämnen till EU ska, enligt EU:s kemikalieförordning Reach, registrera dessa ämnen till Europeiska kemikaliemyndigheten, Echa. I Reach preciseras vilken information som ska lämnas i registreringen. Under våren 2015 ändrades bilagorna till Reach så att informationskraven för reproduktionstoxicitet, som omfattar bland annat svårigheter att få barn och skador på foster, kan uppfyllas enligt en ny testmetod som kraftigt minskar antalet försöksdjur.

Våren 2015 startade även ett fyraårigt EU-finansierat forskningsprojekt, EDC-MixRisk, som är inriktat på att öka förståelsen av mekanismer och hälsoeffekter av hormonstörande ämnen på barn samt hur dessa ämnen uppträder i blandningar. Projektet involverar sex svenska universitet (samtliga knutna till det nationella forskningscentrumet SweTox), samt fem europeiska och ett amerikanskt universitet.

Läkemedelsverket har under 2015 förordat, och fått samsyn inom EU för behovet att se över riktlinjen för miljöriskbedömning av humanläkemedel. Syftet är att få mer adekvat miljöinformation för läkemedelssubstanserna genom att använda mer relevanta testmetoder som fokuserar mer på den farmakologiska effektens betydelse för eventuell miljöpåverkan.

Information om farliga ämnen i material, produkter och varor

Preciseringen handlar om att information om innehållet av miljö- och hälsofarliga ämnen i material, kemiska produkter och varor ska vara tillgänglig.

I september 2015 antog det fjärde högnivåmötet inom den globala kemikaliestrategin (SAICM) ett frivilligt program för information

om ämnen i varor. Syftet med programmet är att öka tillgången på information till företag i hela leverantörskedjan, konsumenter och aktörer i avfallsledet.

FN:s miljöprogram Unep samordnar genomförandet av programmet. Sverige initierade frågan inom SAICM år 2008 och har sedan dess haft en aktiv roll. Sverige har under 2016 fortsatt arbeta med genomförandet och vidareutvecklingen av programmet.

I september 2015 avgjorde EU-domstolen att Sverige och sex andra medlemsländer gjort en riktig tolkning av Reachförordningens informationskrav för särskilt farliga ämnen. Om en vara innehåller mer än 0,1 viktprocent av ett särskilt farligt ämne som finns upptaget på EU:s så kallade kandidatförteckning, ska leverantören informera om detta. Domen fastslår att halten av det kemiska ämnet ska beräknas för varje del av en sammansatt vara och inte i förhållande till hela varans vikt, vilket varit kommissionens tolkning.

I mars 2016 avgjorde EU-domstolen ännu ett mål till Sveriges fördel. Högsta domstolen i Sverige begärde ett förhandsavgörande i ett mål där ett företag hävdade att skyldigheten att anmäla kemiska produkter till det svenska produktregistret strider mot EU-rätten, särskilt Reach-förordningen. EU-domstolen konstaterade att produktregistret är förenligt både med EU-fördraget och med Reach.

I förhandlingarna inom EU om nya regler för medicintekniska produkter har rådet i juni 2016 bekräftat sin överenskommelse med Europaparlamentet om märkningskrav för innehåll av särskilt farliga ämnen i medicintekniska produkter. Överenskommelsen är en framgång för Sverige som varit drivande i rådet för att skapa förutsättningar för utfasning. Nuvarande regler innehåller enbart märkningskrav för fortplantningsstörande mjukgörare (ftalater) i plast.

Handlingsplanen för en giftfri vardag

Regeringen har förlängt och förnyat uppdraget om handlingsplan för en giftfri vardag. Det nya uppdraget innebär ökade nationella insatser men med bibehållen hög prioritering av EU-arbetet. Kemikalieinspektionen arbetar kontinuerligt med att föreslå ämnen för harmoniserad klassificering och för att ämnen, som uppfyller kriterierna för att identifieras som särskilt farliga ämnen, listas i kandidatförteckningen till

Reachförordningen. Myndigheten ger särskild prioritet åt fortplantningsstörande mjukgörare (ftalater), kadmiumföreningar och allergiframkallande ämnen.

Satsningen på handlingsplanen för en giftfri vardag möjliggör för Kemikalieinspektionen att kraftigt utöka operativ tillsyn, tillsynsvägledning och kemiska analyser för kontroll av hur företagen följer regler om farliga ämnen i varor. Inspektionerna har lett till att Kemikalieinspektionen upptäckt och åtgärdat ett stort antal överträdelser, och företagen har då förbjudits att sälja varorna och tvingats dra tillbaka dem från marknaden. Handlingsplanens nya inriktning mot nationella åtgärder har inneburit att Kemikalieinspektionen tagit fram förslag om mikroplaster i kosmetika och åtgärder mot högfluorerade ämnen i brandskum. Kemikalieinspektionen har även påbörjat ett nationellt åtgärdsprogram för högfluorerade ämnen. Handlingsplanen har även inneburit nya samarbeten bland annat med Sveriges kommuner och landsting i syfte att underlätta för kommunerna att minska risker i vardagen genom till exempel kemikaliekrav vid offentlig upphandling. Kemikalieinspektionen samarbetar med Håll Sverige Rent för att öka kunskapen om farliga ämnen i vardagen hos pedagoger, barn och ungdomar i skola och förskola.

Satsningen på handlingsplanen fortsätter fram till 2020 och omfattar uppdrag till flera myndigheter.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet

Särskilt farliga ämnen

Arbetet med att identifiera särskilt farliga ämnen fortgår, men insatser på både teknisk och politisk nivå behövs för att stärka förutsättningarna om etappmålet ska kunna uppnås i tid. Även arbetet med begränsning och utfasning av särskilt farliga ämnen fortgår. Det sker både inom regelverk på EU-nivå, såsom Reachförordningen och RoHS-direktivet, samt inom internationella konventioner. Det är fortsatt viktigt att arbeta med implementeringen av europeisk kemikalielagstiftning och utveckling av globala styrmedel. En förutsättning för att målet ska kunna nås är att EU-kommissionen genomför regelverken och inte fortsätter att fördröja viktiga moment i den planerade implementeringen.

Regler om utfasning av hormonstörande ämnen finns endast i Reach-förordningen och växtskydds- respektive biocidförordningen. Kommissionen har dock hittills inte fastställt kriterier för hormonstörande ämnen vilket avsevärt försvårar möjligheten att enas om vilka ämnen som ska betraktas som hormonstörande. Därmed får gällande lagstiftning ingen effekt.

Kraftigt allergiframkallande ämnen finns numera representerade på kandidatförteckningen, men målet för dessa ämnen är ännu inte uppnått.

Kunskap om ämnens hälso- och miljöegenskaper

Leksaksdirektivet är ett exempel på en positiv utveckling när det gäller att ta ökad hänsyn till barns särskilda känslighet. För att en sådan hållning ska sätta sin prägel på alla relevanta delar av regelutvecklingen inom kemikalieområdet krävs dock mer arbete. När det gäller informationskrav för nanomaterial vid registrering i Reach så är anpassning av bilagorna i Reach till nanomaterial försenade men kommissionen har aviserat sin avsikt att lägga fram ett förslag under 2016. Vidare har kommissionen vid ett expertgruppsmöte aviserat att man inte avser föreslå något EU-register. I stället föreslår kommissionen en elektronisk plattform med frivillig information. Kemikalieinspektionen fick i regleringsbrevet för 2015 i uppdrag att utreda en skyldighet att lämna information om förekomst av nanomaterial. Kemikalieinspektionen föreslår att information om nanomaterial registreras till det befintliga svenska produktregistret dit företagen i dag måste anmäla kemiska produkter. Genom att utvidga produktregistret blir det möjligt att få kunskap om vilka nanomaterial som finns på marknaden i kemiska produkter. För det fall allvarliga risker finns kan uppgifter i registret möjlig-göra spårbarhet.

En omfattande kunskapsuppbyggnad sker när det gäller kombinationseffekter, men kommissionen har inte tagit något initiativ till att utveckla och anpassa regelverken. För att genomföra sjunde miljöhandlingsprogrammets åtaganden när det gäller barns känslighet, kunskap om nanomaterial och kombinationseffekter krävs att det omsätts i alla relevanta delar av regelutvecklingen inom kemikalieområdet. Kommissionens kommande EU-strategi för en giftfri miljö blir en viktig för att utveckla regelverket och därmed öka

förutsättningarna att nå nämnda punkter i etappmålet om några år.

Information om farliga ämnen i varor

Tillgången till information om farliga ämnen i varor är i dag bristfällig även om förutsättningarna har förbättrats.

I december 2015 presenterade kommissionen sin handlingsplan för en cirkulär ekonomi. I planen konstateras att giftfria materialkretslopp och bättre information om innehållet av farliga ämnen i produkter kommer att underlätta materialåtervinning och öka efterfrågan på återvunnet material.

Arbetet inom den globala kemikaliestrategin ökar förutsättningarna till information om farliga ämnen i varor.

Utveckling och tillämpning av EU:s kemikalieregler

Under 2015 har arbetet med att utveckla och prova gruppvis reglering fortskridit under Reach-förordningen och RoHS-direktivet, dessutom nationellt samt internationellt under Stockholmskonventionen. Detta är viktiga steg, men det behövs en mer systematisk bedömning, prövning och hantering av grupper. Ytterligare insatser krävs, både av teknisk karaktär (metodutveckling) och av styrmedel (utveckling av lagstiftning och vägledning). Arbete pågår inom Reach och andra kemikalieregler för att utveckla tillämpningen så att den blir mer substitutionsdrivande.

Effektivare kemikalietillsyn inom EU

Kemikalieinspektionen deltar aktivt i flera EU-gemensamma nätverk av myndigheter, bland annat i kemikalielagstiftningen Reachs forum för tillsyn, EU:s samarbetsgrupp för tillsyn över biocider BEG, tillsynsnätverket CLEEN samt i Prosafe. Det ger möjlighet att påverka både tillsynsaktiviteter och den generella kvalitén i tillsynen i andra länder. Kommissionen har i samarbete med Reachs forum under 2015 tagit fram ett förslag på indikatorer för tillsynen av Reach och CLP. Indikatorerna följer aktivitetsnivån i olika medlemsländer och underlättar en harmoniserad tillsyn. Flera gemensamma tillsynsprojekt pågår i alla de tre nätverken. Inom Prosafe finns dessutom möjlighet till finansiering genom medel från kommissionen.

Giftfria och resurseffektiva kretslopp

Flera aktiviteter pågår i syfte att stärka giftfria och resurseffektiva kretslopp, vilket är grundläggande för ett samhälle i en cirkulär ekonomi. Under året har kommissionen presenterat en handlingsplan för cirkulär ekonomi samt revideringar i sex avfallsrelaterade direktiv. Handlingsplanen innehåller flera initiativ som är relevanta för arbetet med giftfria och resurseffektiva kretslopp. Även på nationell nivå pågår arbete med att dels analysera förutsättningar och utvecklingspotential dels föreslå konkreta åtgärder. Dock saknas fortfarande i stor utsträckning en analys av när kvalitet och/eller innehåll av farliga ämnen gör ett material olämpligt att återvinna. Regeringen har därför gett uppdrag till Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen som ska främja förebyggande av avfall, ökad återvinning, minskning av riskerna med farliga ämnen samt utfasning av särskilt farliga ämnen.

Minska barns exponering för farliga kemikalier

Flera farliga ämnen har under 2015 reglerats i leksaker och andra konsumentvaror vilket ger ett ökad skydd för barn. Dagens lagstiftning är dock otillräcklig när det gäller att identifiera, riskbedöma, informera om samt förbjuda kemikalier som kan leda till skador hos barn. Kommissionens kommande strategi för en giftfri miljö 2018 är betydelsefull och kan ge möjligheter att skärpa EU:s regelverk och att på andra sätt minska exponeringen. Handlingsplanen för en giftfri vardag har varit positiv för utvecklingen mot etappmålet genom bl.a. ökad tillsyn över kemikalier i varor, förslag på harmoniserad klassificering, branschdialoger och initiativ till EU-begränsningar. Det fortsatta arbetet med handlingsplanen väntas bidra till en väsentlig riskminskning för barn. Kommunernas åtgärdsarbete för en giftfri förskola samt kemikaliekraV i offentlig upphandling är betydelsefullt för att bidra till minskade risker för barn.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behöver vidtas för att nå miljö kvalitetsmålet. Det går inte att se en tydlig riktning om utvecklingen är positiv eller negativ.

Miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö bedöms vara ett av de miljö kvalitetsmål som är svårare att uppnå.

Regeringens fortsatta satsning på handlingsplanen för en giftfri vardag är ett betydelsefullt steg på vägen för att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Handlingsplanen har ett särskilt fokus på att minska barns och ungas exponering för farliga kemiska ämnen. Handlingsplanen gör det möjligt att utöka Sveriges insatser nationellt, inom EU och internationellt.

Vissa miljögifter minskar i miljön. För många andra ämnen saknas kunskap om deras effekter på människa och miljö. Ökad global konsumtion leder till allt större kemikalie- och varuproduktion och ökar den diffusa spridningen av farliga ämnen. Särskilt farliga ämnen har börjat begränsas inom EU.

I skrivelsen Giftfri vardag (skr. 2015/16:169) redovisar regeringen de åtgärder som vidtagits för att stärka arbetet med att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö.

Under 2016 började den s.k. Special Programme, en ny fond för stöd till utvecklingsländer för att stärka kapaciteten i kemikalie- och avfallshanteringen. Sverige är en av drivkrafterna bakom skapandet av fonden och en av de första givarna.

Samtliga etappmål för Giftfri miljö är aktiva och har ännu inte uppnåtts. Regeringen bedömer att tre av dessa kommer att nås i tid med befintliga insatser. Det gäller målen om ökad miljö hänsyn i EU:s läkemedelslagstiftning, effektivare kemikalietillsyn inom EU och utveckling och tillämpning av EU:s kemikalie-regler. För övriga etappmål bedömer regeringen att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid.

Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen

Lagstiftningen för farliga ämnen i varor behöver utvecklas, såväl inom EU som internationellt. Regler behöver utformas så att de i ökad utsträckning tar hänsyn till att barn är känsligare än vuxna för exponering av farliga ämnen. Det är viktigt att hormonstörande ämnen kan identifieras och bytas ut och att kombinations-effekter kan beaktas. Under året har en rad beslut fattats inom EU och på internationell nivå som bidrar till minskad exponering. Lagstiftning går dock generellt långsamt och en ambitions-höjning är nödvändig. Genomförandet av

existerande lagstiftning och av åtaganden i det sjunde miljöhandlingsprogrammet liksom utvecklingen av ny lagstiftning ges dock alltför låg prioritet av kommissionen.

I vissa fall kan det gå betydligt snabbare att få resultat på nationell nivå med hjälp av ekonomiska och informativa styrmedel jämfört med nya förbud och begränsningar på EU-nivå. Två exempel med potential är kemikaliekrav vid offentlig upphandling och skatt på farliga ämnen i vissa varugrupper.

Användningen av särskilt farliga ämnen

I Sverige har många stora företag gått före och fasat ut bisfenol A från kvitton. För att ytterligare minska vår exponering för bisfenol A behöver begränsningarna inom EU gå igenom, så att alla kvitton och biljetter blir fria från bisfenol A. En av de största källorna till exponering för bisfenol A är fortfarande förpackningar i kontakt med livsmedel. Livsmedelsbranschen i Sverige har påbörjat ett arbete med att fasa ut bisfenol A från sina förpackningar. Även här är det viktigt att regler kommer på plats som säkerställer att vi inte utsätts för risker från bisfenol A genom maten.

Den jämförande bedömningen av substitutionskandidater inom EU:s växtskyddsförordning och biocidförordning väntas ge en striktare reglering av särskilt farliga ämnen.

Oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper

Kunskapen om oavsiktligt bildade ämnen har ökat, men i vilken omfattning dessa bildas och sprids är fortfarande dåligt känt. Av de i dag kända oavsiktligt bildade ämnena med farliga egenskaper är dioxiner, furaner och polyaromatiska cykliska kolväten de mest betydande. En viktig källa till dessa ämnen är förbränning.

Förorenade områden

Den nuvarande takten är för låg för att åtgärda förorenade områden så att de inte utgör en risk för kommande generationer. Riskerna för miljö och hälsa från Sveriges förorenade områden kommer inte att vara åtgärdade till 2020.

Tillsynen och tillämpningen av miljöbalken är avgörande för att inte nya förorenade områden ska tillkomma på grund av miljöfarlig verksamhet och att den ansvarige, där sådan finns, tar sin del av kostnaden.

Kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper

Arbetet med att förbättra kunskapen om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper behöver drivas på inom EU.

Kunskapen om hälso- och miljöfarliga egenskaper är i stor utsträckning bristfällig. Detta gäller särskilt kunskap om hälso- och miljöegenskaper för lågvolyämnena, för nanomaterial och för läkemedel som saknar miljöriskbedömningar. Även kunskap om hormonstörande ämnen och kombinations-effekter vid exponering från flera ämnen är bristfällig.

Kunskapen kommer att fortsätta att öka, särskilt genom att allt fler ämnen registreras inom ramen för Reach. Europeiska kemikaliemyndigheten, Echa, kommer att höja kvaliteten på sina kontroller av att företagen lämnar fullständig och korrekt information om kemiska ämnen i sina registreringar.

Information om farliga ämnen i material, produkter och varor

Information om innehåll av farliga ämnen i material och varor är mycket bristfällig. Många varor tillverkas utanför EU, vilket försvårar informationsflödet. Det frivilliga program för information om ämnen i varor som antagits inom den globala kemikaliestrategin kommer att vara värdefullt för att förbättra informationen om farliga ämnen i olika varor.

3.5.6 Skyddande ozonskikt

Miljö kvalitetsmålet är att ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- ozonskiktets tjocklek, och
- halter och utsläpp av ozonnedbrytande ämnen.

Resultat

Vändpunkt och återväxt

Preciseringen innebär att vändpunkten för uttunnningen av ozonskiktet har nåtts och början på återväxten observeras.

Uttunnningen av ozonskiktet har avstannat och mycket tyder på att återväxten påbörjats. En statistisk säkerställd återhämtning bedöms kunna fastställas om ca fem år. Flertalet av de ämnen som bryter ned ozonskiktet regleras framgångsrikt under Montrealprotokollet. Det finns dock ett fortsatt hot mot ozonskiktet på grund av fortsatt användning av ozonnedbrytande ämnen samt utsläpp från uttjänta produkter. Utsläppen av lustgas, som både bryter ned ozonskiktet och bidrar till växthus-effekten, fortsätter att öka.

Ofarliga halter ozonnedbrytande ämnen

Preciseringen innebär att halterna av klor, brom och andra ozonnedbrytande ämnen i de övre luftlagren understiger den nivå där ozonskiktet påverkas negativt.

Globalt minskar såväl utsläpp som halter i stratosfären av flertalet ozonnedbrytande gaser. För HCFC (klorfluorkolväten) har ökningen av utsläppen i stort sett avstannat, men utsläppen ligger kvar på en fortsatt hög nivå. Halten HCFC i atmosfären fortsätter dock att öka eftersom nedbrytningen går så långsamt. Däremot har ökningstakten varit betydligt mindre än i tidigare bedömningar.

Ett av de vanligaste alternativen till ozonnedbrytande ämnen är HFC (fluorkolväten). Denna gas är inte ozonnedbrytande men är en växthusgas som påverkar klimatet. Utsläppen av HFC ökar nu kraftigt, och kommer till år 2050 bidra till stora delar av de totala utsläppen av växthusgaser om inga åtgärder vidtas.

I slutet av april 2015 enades EU om ett detaljerat förslag till de globala förhandlingarna om att begränsa växthusgasen HFC. Sverige har under flera års tid verkat för att EU ska gå fram med ett förslag om att reglera gasen i Montrealprotokollet. Förslaget har föregåtts av ett beslut under 2014 om en ny förordning om fluorerade växthusgaser. Förordningen innebär bl.a. att mängden fluorkolväten (HFC) som sätts på EU:s marknad ska minska med 79 procent till 2030. I och med beslutet om EU:s egen förordning kan EU med stark trovärdighet även

driva frågan globalt. Vid Montrealprotokollets 27:e partsmöte i november 2015 beslutades om en plan för att hantera växthusgasen HFC. Under 2016 kommer bl.a. att hållas ett extraordinärt partsmöte för att fortsatt förhandla frågan om att lägga till gasen till protokollet.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att miljö kvalitetsmålet kommer att nås.

Även om en statistiskt säkerställd återväxt av ozonskiktet förväntas kunna fastställas först om ca fem år, pekar allt mer vetenskapligt underlag på att återhämtningen påbörjats och att detta är ett resultat av minskade utsläpp av ozonnedbrytande ämnen. Osäkerheter finns dock i denna bedömning.

Förutsatt att det internationella arbetet inom ramen för Montrealprotokollet fortsätter med oförminskad kraft, är det ändå rimligt att anta att miljö kvalitetsmålet om ozonskiktets påbörjade återhämtning kommer att nås till 2020 samt att en fullständig återhämtning kommer att ske mellan 2025 och 2040.

3.5.7 Säker strålmiljö

Miljö kvalitetsmålet är att människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- individens exponering för skadlig strålning,
- utsläppen av radioaktiva ämnen,
- hudcancer orsakade av ultravioletstrålning och exponeringen för elektromagnetiska fält.

Resultat

Individens exponering för skadlig strålning

Preciseringen innebär att individens exponering för skadlig strålning i arbetslivet och i övriga miljön begränsas så långt det är rimligt möjligt.

SSM kan konstatera att det i landsting och företag, som inspekterats under de senaste fyra åren, finns brister i hur de uppfyller myndighetens krav. Vid uppföljning av sjukhus som tidigare inspekterats kan myndigheten konstatera en förbättring, även om en del brister kvarstår. Detta tyder på att myndighetens inspektionsverksamhet har haft positiv effekt på strålsäkerheten.

Utsläppen av radioaktiva ämnen

Preciseringen innebär att utsläppen av radioaktiva ämnen i miljön begränsas så att människors hälsa och den biologiska mångfalden skyddas.

Utsläppen av radioaktiva ämnen från kärntekniska anläggningar är fortsatt låga och visar generellt nedåtgående trender. Halterna av radioaktiva ämnen i miljön är normalt låga, och halterna bedöms inte utgöra något generellt miljö- eller hälsoproblem. Av de icke naturligt förekommande radioaktiva ämnena i miljön utgörs den största delen fortfarande av cesium från Tjernobyl.

Hudcancer orsakad av ultraviolett strålning

Preciseringen innebär att antalet årliga fall av hudcancer orsakade av ultraviolett strålning är lägre än år 2000.

Antalet årliga hudcancerfall orsakat av UV-strålning fortsätter att öka. Malignt melanom och skivepitelcancer är de cancerformer som ökar snabbast i Sverige. Det tillgängliga statistiska underlaget för samtliga typer av hudcancer indikerar att trenden kommer att fortsätta. Det är ingen skillnad mellan män och kvinnor när det gäller utvecklingen av malignt melanom.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att miljö kvalitetsmålet kommer att nås. Däremot har den ogynnsamma trenden med antalet ökande hudcancerfall inte brutits.

3.5.8 Ingen övergödning

Miljö kvalitetsmålet är att halterna av gödande ämnen i mark och vatten inte ska ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- påverkan av tillförseln av kväveföreningar och fosforföreningar på havet,
- påverkan på landmiljön av övergödande ämnen,
- tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten, och
- tillståndet i havet.

Resultat

Påverkan av tillförseln av kväveföreningar och fosforföreningar på havet

Den svenska och den sammanlagda tillförseln av kväve- och fosforföreningar till Sveriges omgivande hav ska underskrida den maximala belastning som fastställdes 2013 av Helcom (Helsingforskonventionen för skydd av Östersjöns marina miljö) i aktionsplanen för Östersjön (Baltic Sea Action Plan, BSAP). Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning (rapport 6707) minskar näringsbelastningen på havet, både från Sverige och totalt sett. Sverige har snart uppnått alla reduktionskrav för kväve. För fosfor har Sverige enbart åtgärdat 21 procent av reduktionskravet för Egentliga Östersjön.

Påverkan på havet av kväve och fosfor kommer från olika källor. När det kommer från land och luft kallas det för extern belastning. I södra Sverige är jordbruksmark den dominerande källan för kväve och fosfor från land. I norra Sverige kommer påverkan främst från punktkällor och luftnedfall. Även skogsbruket bidrar till kväveläckage. Det atmosfäriska kvävenedfallet på Östersjön har minskat men är fortfarande en betydande belastningskälla till Östersjön.

Fosfor som tillförts havet lagras upp i botten-sediment. Övergödning gör botten syrefri och fosfor frigörs till bottenvattnet (se Tillståndet i havet), detta kallas för intern belastning. Intern belastning är idag en betydande fosforkälla som förvärrar övergödningen ytterligare. Naturvårdsverket gör i sin årliga uppföljning bedömningen att övergödningens arbetet behöver ta hänsyn till både externa och interna näringskällor.

Viktiga framsteg har gjorts för att genomföra Helcoms aktionsplan och långsiktigt minska tillförsel av kväve och fosfor. Helcom beslutade i mars 2016 att skicka in en ansökan om att göra Östersjön till ett kontrollområde för kväveoxider, ett så kallat NECA-område. International Maritime Organization (IMO) ska behandla frågan i oktober 2016. Ett beslut om ett förbud för kryssningsfartyg och passagerarfärjor att släppa ut toalettavfall i Östersjön togs av IMO i april 2016. Sverige införde 2015 ett förbud mot att släppa ut toalettavfall från fritidsbåtar i vattendrag, sjöar och hav.

Påverkan på landmiljön av övergödande ämnen

Preciseringen innebär att atmosfäriskt nedfall och brukande av mark inte ska leda till att ekosystemen uppvisar några väsentliga långsiktiga skadliga effekter av övergödande ämnen i någon del av Sverige. De svenska utsläppen av kväveoxider har minskat kraftigt och ligger sedan flera år under nivån i EU:s takdirektiv för utsläpp av luftföroreningar. Luft-halterna av kväveoxider över Sverige har också minskat i takt med minskade utsläpp i Europa. Landmiljön påverkas även av kväveutsläpp från internationell sjöfart. Enligt Helcom är den långsiktiga trenden för kväveutsläppen från internationell sjöfart ökande. Naturvårdsverkets årliga uppföljning visar på att kvävenedfallet är störst i sydvästra Sverige för att sedan avta i nordostlig riktning. I sydvästra Sverige finns mer nitratkväve än vad skogsekosystemet kan ta upp. Förhöjda nitratkvävehalter i markvattnet innebär en risk för läckage av kväve till grund- och ytvatten. Den årliga utvärderingen uppmärksammar forskning som visar på att klimatförändringar kan bidra till störningar i skogsekosystemet, till exempel stormfällan och skadeangrepp. Detta kan i sin tur leda till ett minskat upptag av kväve vilket ökar risken för kväveläckage.

Flera luftvårdsinsatser har skett under 2015. Sverige ratificerade 2015 det reviderade Göteborgsprotokollet som innehåller krav på utsläppsminskningar till 2020. Ett omfattande luftvårdsarbete sker på EU-nivå. Se vidare miljö kvalitetsmålet Frisk luft, Grundvatten av god kvalitet och Bara naturlig försurning.

Tillståndet i sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten

Flertalet sjöar och vattendrag i skogs- och fjällandskapet anses ha god status med avseende på näringstillstånd. Norra Östersjöns och Södra Östersjöns vattendistrikt har däremot, enligt databasen Vatteninformationssystem Sverige (VISS), stora problem med övergödning. För kustvatten är övergödningstillståndet allvarligt i de södra och mellersta delarna av landet. Vattenmyndigheternas statusklassning för grundvatten visar på förekomst av förhöjda nitrathalter i vissa områden. Ett 30-tal grundvattenförekomster i södra Sverige riskerar att inte uppnå god kemisk status på grund av nitratpåverkan från jordbruk.

Stödet till lokala och regionala vattenvårdprojekt (LOVA) fortsätter. Under 2015 beviljades projekt för 53 miljoner kronor, varav en majoritet av medlen går till projekt för att minska övergödningen. Exempel på åtgärder är musselodling och dagvattendammar. Ett arbete pågår för att kunna mäta hur mycket kväve- och fosforreduktion som insatserna bidrar till. Havs- och vattenmyndigheten inledde också 2015 ett särskilt arbete för att kunna utvärdera och följa upp miljöeffekter och andra samhällsnyttor, såsom ökad sysselsättning. Resultatet kommer användas för att bättre kunna styra medel till kostnadseffektiva åtgärder. Havs- och vattenmyndigheten arbetar aktivt för att använda anslagen i samverkan med annan finansiering, t.ex. från kommuner och från EU.

Otillräcklig rening av avloppsvatten från små avloppsanläggningar bidrar till övergödningen. Havs- och vattenmyndigheten arbetar med att föreslå författningsändringar och att förbättra kunskapsläget på området för att på så sätt öka åtgärdstakten.

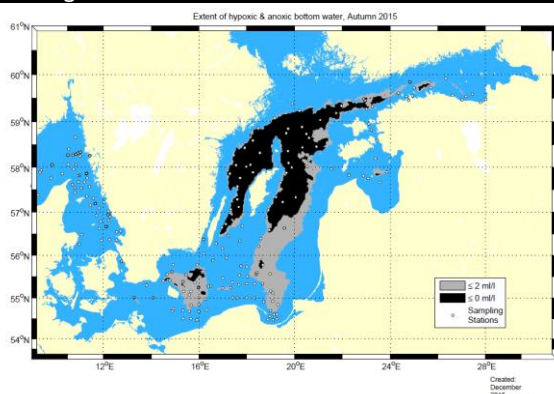
Åtgärdsprogrammen i enlighet med ramdirektivet för vatten (2000/60/EC) innehåller ett stort antal åtgärder som syftar till att minska övergödningen.

Landsbygdsprogrammet för perioden 2014–2020 godkändes i maj 2015. Programmet omfattar flera åtgärder som kan minska läckage av näringsämnen från jordbruksmark, exempelvis skyddszoner, fånggrödor, våtmarker och tvåstegsdiken.

Tillståndet i havet

I Östersjön finns idag stora områden av döda bottenar med syrefritt bottenvatten. Här saknas ofta växt- och djurliv helt. Östersjön har också stora områden med syrefattigt bottenvatten. Ett inflöde av syrerikt och kallt djupvatten förbättrade syresituationen i östra Gotlandsbassängen under 2014. Samtidigt ökade arealen syrefria områden i bland annat Finska viken. Stora ytor med döda bottenar försämrar tillståndet i havet eftersom det ökar den interna belastningen av fosfor.

Diagram 3.3 Utbredning av syrefria bottenar (svart) och bottenar påverkade av akut syrebrist (grå) i Östersjön, hösten 2015. Provtagningsstationer som besöktes under karteringen visas också.

Källa: Oceanografiska enheten, SMHI. Naturvårdsverkets årliga uppföljning.

Havs- och vattenmyndigheten beslutade i december 2015 om ett åtgärdsprogram för havsmiljön i enlighet med havsmiljödirektivet (2008/56/EG). Syftet med direktivet är att nå god miljöstatus i Nordsjön och Östersjön. En åtgärd är att utreda möjligheter att påverka den interna näringsbelastningen, lokalt i övergödda vikar och fjärdar samt i Egentliga Östersjön. Forskning pågår för att utveckla metoder som kan bidra till att minska syrebristen och främja återhämtningen av ekosystemen. Odling av blå fånggrödor i havsområden som inte uppnår god miljöstatus är en annan åtgärd i programmet. Detta kan innefatta odling av blåmusslor och alger för upptag av näringsämnen från vatten. Sverige har uppmärksammat frågan om intern belastning i Helcom.

För västkusten har Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) gjort bedömningen att övergödning idag är ett problem i de svenska delarna av Skagerack och Kattegatt, undantaget utsjöområdet i Skagerack.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behöver vidtas för att nå miljö kvalitetsmålet. Det går inte att se en tydlig riktning om utvecklingen är positiv eller negativ.

Övergödningen är fortsatt ett stort problem i sjöar, kust och hav. Utsläpp av kväve och fosfor har med tiden gett ett stort överskott på näringsämnen i botten sedimenten. Återhämtningstiden är lång, men tydliga och samlade insatser kan ge synliga resultat i miljön, inte minst på lokal nivå. Det finns ett stort behov av ytterligare åtgärder, framförallt vad gäller reduktion av fosfor. Klimatförändringarna kan bidra till ökad näringsbelastning. För att miljö kvalitetsmålet ska utvecklas positivt anser regeringen att åtgärdstakten behöver öka, och att åtgärderna i ökad utsträckning behöver ske där de behövs mest för att minska övergödningen och där de kan ge tydliga resultat i miljön. Att bygga upp kunskap och utveckla metoder är viktigt för att kunna mäta insatsernas resultat, och för att kunna åstadkomma en mer effektiv styrning av medel till kostnadseffektiva åtgärder. Regeringen bedömer att det samlade åtgärdsarbetet behöver uppmärksamma både extern och intern belastning.

Åtgärder inom till exempel jordbruk, våtmarksanläggning och avloppsrening har gett resultat. Sverige har snart uppnått Helcoms reduktionskrav för kväve. Ett kontinuerligt arbete för fortsatta minskningar av tillförsel och en mer resurseffektiv användning av kväve och fosfor är av stor betydelse, inte minst på för att minska övergödningen på lokal nivå.

Genomförandet av havsmiljödirektivet (2008/56/EG) är centralt i det långsiktiga arbetet för att nå miljö kvalitetsmålet. Regeringen anser också att åtgärdsprogrammen enligt ramdirektivet för vatten (2000/60/EC) och genomförandet av dem är av stor betydelse för att nå målet.

LOVA-medlen stärker det lokala och regionala arbetet för att minska övergödningen. Landsbygdsprogrammets vattenrelaterade

miljöåtgärder har betydelse för att minska näringsbelastningen från jordbruket. Regeringen har uppdragit åt Statens Jordbruksverk att föreslå åtgärder inom ramen för landsbygdsprogrammet för att öka måluppfyllelsen av bland annat miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning. Att Sverige uppfyller kraven i nitratdirektivet (91/676/EEG) är viktigt. Näringsens särskilda satsning Greppa Fosfor bidrar till effektiva åtgärder för att reducera förlusterna av fosfor från åkermark.

Intern belastning är idag ett stort problem i sjöar, kust och hav. Åtgärder för att hantera intern belastning behöver vara en del i det fortsatta arbetet för att minska tillförsel av fosfor parallellt med förebyggande åtgärder.

Fortsatt höga ambitioner i det internationella arbetet är avgörande för miljö kvalitetsmålet. Sverige har haft framgång i arbetet med att få ett beslut om ett förbud mot toalettavfall från kryssningstrafik och passagerarfärjor på plats. Framstegen i arbetet med att göra Östersjön till ett kvävekänsligt område, NECA, är av stor betydelse för att komma tillrätta med sjöfartens atmosfäriska kvävebelastning.

Havs- och vattenmyndigheten presenterade i maj 2016 den mest detaljerade och tillförlitliga bedömningen av näringsbelastningen på Östersjön och Västerhavet som hittills genomförts (rapport 2016:12). Den nya bedömningen kommer att få betydelse för det fortsatta arbetet med miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning.

3.5.9 Levande sjöar och vattendrag

Miljö kvalitetsmålet är att sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljö värden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- tillståndet i sjöar och vattendrag,

- tillståndet i oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag,
- tillståndet för ytvattentäkter,
- sjöar och vattendrags viktiga ekosystemtjänster,
- sjöar och vattendrags livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur,
- gynnsam bevarandestatus för naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till sjöar och vattendrag,
- hotade arter och återställda livsmiljöer,
- främmande arter,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- sjöar och vattendrags bevarade natur- och kulturmiljö värden, och
- strandmiljöer, sjöar och vattendrags värden för friluftslivet.

Resultat

God ekologisk och kemisk status

Flera av Sveriges sjöar och vattendrag når inte målen i EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG). Av Sveriges ca 22 000 vattenförekomster i sjöar och vattendrag når enbart 49 procent av sjöarna och 31 procent av vattendragen minst god ekologisk status. Höga halter av kvicksilver gör att inga vattenförekomster når god kemisk status. De länsstyrelser som är vattenmyndigheter (Vattenmyndigheterna) har tagit fram förslag till åtgärdsprogram för vattenförvaltningen 2016–2021. Förslagen till åtgärdsprogram lämnades 2015 till regeringen för prövning.

Havs- och vattenmyndigheten rapporterade 2015 ett regeringsuppdrag från 2014 om vattenanknuten recipientkontroll, det vill säga miljöövervakning, i påverkade områden. Myndigheten identifierade ett antal åtgärder som regeringen har gett dem i uppdrag att arbeta vidare med. Uppdraget ska redovisas i oktober 2016.

Havs- och vattenmyndigheten har finansierat ett flertal forskningsprojekt med syfte att utveckla reningsmetoder för att rena avloppsvatten från läkemedel och andra miljöfarliga kemikalier från reningsverk. Även Naturvårds-

verkets bidrag till länsstyrelserna för sanering av förorenad mark bidrar till att minska risken för läckage av miljögifter till vatten.

Enskilda avlopp ger utsläpp och påverkar vattnet ur både miljö- och hälsosynpunkt. Regeringen gav därför Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att föreslå förändringar i regelverket kring enskilda avlopp. Uppdraget redovisades juni 2013 och har remissbehandlats av regeringen. Regeringen bereder för närvarande Havs- och vattenmyndighetens underlag om ändring i befintlig lagstiftning på området.

Oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag

Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning 2016 klassades 1 840 vattendrag (12 procent) till hög ekologisk status, vilket innebär endast små störningar jämfört med opåverkade förhållanden (Naturvårdsverket rapport 6707). Dessa vattendrag ligger främst i Sveriges fjällområden.

Det pågår arbete med att återskapa och bevara naturliga vattenflöden genom områdesskydd och restaureringsinsatser på flera platser i landet.

Ytvattentäckers kvalitet

Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning 2016 baseras hälften av Sveriges allmänna dricksvattenförsörjning på ytvatten och knappt hälften av ytvattentäckerna ligger i vattenskyddsområden. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) har 2015 gjort en sammanställning över förekomst av växtskyddsmedel i ytvatten i fyra avrinningsområden och i två år i jordbruksbygd för perioden 2002–2012 (rapport 2015:5). Resultaten uppvisar ingen tydlig trend över tid, men i ca 45 procent av proverna förekommer det växtskyddsmedel som överskrider sina respektive riktvärden.

Spridningen av högfluorerade ämnen, s.k. PFAS-ämnen, i svenska vatten har uppmärksamats under året. Höga halter finns framför allt nära punktkällor som brandövningsplatser och kan vara en risk för människors hälsa och miljön. Naturvårdsverket genomförde 2015 ett regeringsuppdrag om screening av förekomst av PFAS och bekämpningsmedel i yt- och grundvatten. 660 stycken (35 procent) av landets allmänna vattentäkter ingick i denna analys med avseende på PFAS. I drygt 140 av de analyserade vattentäckerna uppmättes medelhalter av PFAS

som var förhöjda jämfört med halterna i bakgrundsområden. I oktober 2015 fick en särskild utredare i uppdrag att analysera orsakerna till spridningen av högfluorerade ämnen till dricksvattentäkter. Utredaren lämnade sin rapport i mars 2016. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Ett annat problem i ytvatten är mikroplaster, som kan spridas genom avloppsvatten, dagvatten, snötippning och via atmosfären. Mikroplaster har hittats i bl. a. Vättern och Mälaren. Det är dock oklart vilka konsekvenser dessa nivåer av mikroplaster har. Regeringen har gett Naturvårdsverket i uppdrag att identifiera viktigare källor till utsläpp av mikropartiklar och föreslå åtgärder.

Ekosystemtjänster

Sjöar och vattendrag bidrar med flera ekosystemtjänster, bland annat dricksvatten, friluftsliv och fiske.

Havs- och vattenmyndigheten arbetar med en rapport om ekosystemtjänster i svenska sötvatten som ska redovisas hösten 2016.

Strukturer och vattenflöden

Enligt databasen Vatteninformationssystem Sverige (VISS) är bristande konnektivitet, d.v.s. förbindelse, ett stort problem för sjöar och vattendrag. Det hindrar möjlighet till spridning och fria passager för djur, växter, sediment och organiskt material i uppströms och nedströms riktning. Enligt Havs- och vattenmyndighetens årsredovisning 2015 finns det i dagsläget 634 fiskvägar inrapporterade till databasen Åtgärder i Vatten.

Havs- och vattenmyndigheten har tillsammans med flera myndigheter och andra intressenter fört en dialog om miljöhänsyn i vattenkraftsproduktionen. Havs- och vattenmyndigheten har även presenterat förslag på hur arbetet med tillsyn av vattenverksamheter kan förbättras för att miljökvalitetsmålet ska nås.

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljökvalitetsmålen orsakar transporter över vattendrag körskador som kan påverka vattnets kvalitet vid var tredje avverkning. I 13 procent av avverkningarna orsakar skogsbruket stor negativ påverkan på vattendragen, vilket betyder att cirka 2 000 nya vattendrag per år får stora skador. Körskador medför risk för utlakning av giftigt metylkvicksilver, uttransport av slam och organiskt material samt pH-förändringar.

Inom skogssektorn bedrivs arbete för att komma till rätta med körskadorna, bl.a. har Skogsstyrelsen tillsammans med näringen tagit fram målbilder för en god miljöhänsyn till mark och vatten. Sedan 2014 tillhandahåller Skogsstyrelsen data från laserskanning som är fritt tillgängliga och som bl.a. synliggör markfuktighet, vattendrag och diken. Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket har tagit fram en nationell strategi för att kunna prioritera åtgärder för att minska jordbrukets fysiska påverkan på vattenmiljön.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning 2016 är trenden för laxbestånden i Södra Östersjön och västkusten svagt negativ. Skärpt reglering av fisket i Östersjön, fiskevårdsåtgärder, restaureringar och förbättrad naturlig överlevnad har stärkt de nordligaste bestånden av vildlax. Enligt samma rapport är tillståndet för vattenmiljöer i fjällen gynnsamt, med undantag för stora vattendrag som påverkas av vattenkraft. I övriga landet har nästan alla naturtyper i art- och habitatdirektivet (92/43/EEG) ogynnsam bevarandestatus.

Under året fattades beslut om att skydda 1 280 hektar sjöar och vattendrag som naturreservat.

Hotade arter och återställda livsmiljöer

Antalet rödlistade sötvattensarter (enligt den svenska rödlistan från 2015) är i samma storleksordning som 2010. Enligt en rapport från Havs- och vattenmyndigheten har antalet fiskarter liksom antalet individer av varje art ökat i de vatten som kalkas. Rapporten visar också att det tar 10–20 år att återställa ett vatten.

År 2015 fanns det åtgärdsprogram för 131 hotade arter varav 11 var för arter som är beroende av sötvattensmiljöer. Flera myndigheter och ideella organisationer arbetar med att restaurera och biologiskt återställa sjöar och vattendrag. Skyddet av värdefulla sjöar och vattendrag sker dock fortfarande relativt långsamt. Etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden redovisas under avsnittet Ett rikt växt- och djurliv.

Främmande arter och genotyper

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 om att förebygga och hantera introduktion och spridning av invasiva

främmande arter trädde ikraft den 1 januari 2015. Bestämmelserna i förordningen ska förebygga att invasiva främmande arter etableras samt vara ett verktyg för att bekämpa redan etablerade arter. Signalkräfta och ullhandskrabba som finns i svenska inlandsvatten ingår bland de 37 arter som är uppförda på förteckningen över invasiva främmande arter av unionsbetydelse enligt förordningen.

Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade
Det bedrivs ingen kommersiell verksamhet med genetiskt modifierade vattenlevande organismer i Sverige.

Bevarade natur- och kulturvärden

Nio län i södra Sverige har under 2015 slutfört projektet Vårda vattendragens kulturarv, vilket har resulterat i vårdåtgärder och nya informationsmaterial. Riksantikvarieämbetet har under året börjat utvärdera hur kulturmiljöer beaktas när åtgärder vid vattendrag genomförs. Under 2015 har inga nya kulturresevat i anslutning till sjöar och vattendrag bildats. Vattenkraftens kulturmiljöaspekter har ingått i dialogen om vattenkraft. Regeringen gav i regleringsbrevet för 2016 länsstyrelserna i uppdrag att bl.a. redogöra för hur man arbetar för att överbygga eventuella konflikter mellan naturvårdsintressen och kulturmiljöintressen vid hantering av småskalig vattenverksamhet.

Friluftsliv

Sjöar och vattendrag är viktiga för friluftslivet. Promenader, fiske, jakt och bad är exempel på vanliga friluftaktiviteter vid vatten. En förutsättning för friluftsliv vid vatten är tillgänglighet. Om strandzonen bebyggs kan möjligheter till friluftsliv och andra ekosystemtjänster påverkas negativt, liksom livsmiljöer för arter och möjligheten för arter att sprida sig. Av det totala antalet nyuppförda byggnader uppfördes cirka 10 procent i strandskyddat område under 2010–2014. År 2014 har antalet ökat jämfört med åren innan.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behöver vidtas för att nå miljö kvalitetsmålet. Det går inte att se en tydlig riktning om utvecklingen är positiv eller negativ.

Alla sjöar och vattendrag kommer inte att uppnå god ekologisk och kemisk status eller god ekologisk och kemisk potential inom en generation. Fysisk påverkan i vattenmiljöer, övergödning, försurning och miljögifter är de främsta orsakerna till att målet inte nås. Fysisk påverkan orsakas av tidigare och pågående vattenkraftsproduktion, skogsbruk, jordbruk och infrastruktur. Det finns cirka 2 000 vattenkraftverk och cirka 10 000 dammar. Den fysiska påverkan i form av vandringshinder och förändrad vattenreglering är omfattande. Dammbyggen, vandringshinder, rensningar, markavvattning och körsador i jord- och skogsbruket bidrar till påverkan. Det viktigt att minska skador och läckage från dessa näringar, särskilt ur ett lokalt perspektiv. Det är i detta sammanhang viktigt att hänsyn också tas till behovet av att skydda värdefulla kulturmiljöer.

Regeringen anser att åtgärdsprogrammen enligt ramdirektivet för vatten (2000/60/EC) och genomförandet av dem är av stor betydelse för att nå målet.

Det finns ett behov av vidareutvecklad miljöövervakning för att ge säkrare statusklassificeringar av våra vatten och säkerställa effektiva åtgärder.

För att nå etappmålet om skyddade områden behövs ett intensifierat arbete med att inrätta skyddsområden för värdefulla sjöar och vattendrag som har särskild betydelse för biologisk mångfald eller ekosystemtjänster. Havs- och vattenmyndigheten kommer under 2016 ta fram en vägledning för inrättande av vattenskyddsområden.

Att restaurera sötvattensmiljöer är viktigt både för att bevara biologisk mångfald och för att upprätthålla ekosystemtjänster. Restaureringsinsatser bör prioriteras utifrån hur de bidrar till en fungerande grön infrastruktur. Samplanering med insatser för restaurering av våtmarker kan skapa synergieffekter för flera miljö kvalitetsmål.

Åtgärdstakten för att få en fullgod rening av avloppsvatten från små avlopp behöver öka. Förbättrad provning och tillsyn krävs.

Det behövs ökad tillsyn, fler omprövningar och tillståndsprövningar samt ökad byggnation av fiskvägar eller faunapassager vid vattenkraftverk. Tillsynen bör fokuseras på de objekt som ger störst miljöeffekt. De insatser som finns för friluftslivet, såsom kommunal översiktsplanering

och de lokala naturvårdssatsningarna (LONA), bör fortsätta.

Regeringen har gett länsstyrelserna i Värmland och Gävleborg uppdrag att samla och sprida kunskap om långsiktiga åtgärder mot översvämningsmygg. Samtidigt fick Naturvårdsverket i uppdrag att bevaka forskning om förekomsten av översvämningsmygg och effekter av biologisk myggbekämpning.

3.5.10 Grundvatten av god kvalitet

Miljö kvalitetsmålet är att grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag. Sveriges geologiska undersökning (SGU) är målsansvarig myndighet.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- grundvattnets kvalitet,
- grundvattenförekomstens kemiska status,
- utströmmande grundvattens kvalitet,
- grundvattenförekomstens kvantitativa status,
- grundvattennivåer, och
- bevarande av naturgrusavlagringar.

Resultat

Grundvattnets kvalitet och kemiska status

Enligt Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering 2015 (Naturvårdsverket rapport 6666) har huvuddelen av det grundvatten som används som dricksvatten i Sverige en acceptabel kvalitet vad gäller föroreningar. Kännedomen om förekomsten av organiska miljögifter, läkemedelsrester och andra ämnen som kan påverka människors hälsa är dock låg på grund av bristande provtagning av riskämnen. I vattenmyndigheternas bedömning för 2015 av vattenförvaltningens drygt 3 000 grundvattenförekomster anges att drygt 2 procent har dålig status och att knappt 20 procent riskerar att inte

nå god status till 2021. Bristerna i grundvattenövervakningen som lyftes fram i Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering 2015 kvarstår. Detta uppmärksammas också av i stort sett alla länsstyrelser i deras årliga redovisning av miljö kvalitetsmålen.

Förekomsten av högfluorerade ämnen (PFAS) i grundvatten och dricksvatten har varit i fokus under 2015. Totalt har cirka 35 procent av de kommunala vattentäkterna och vattenverken undersökts och av dessa har cirka 6 procent påtagliga PFAS-halter, men enbart ett fåtal har halter över åtgärdsgränsen. Problemets omfattning i enskilda brunnar är okänd. Andra kvalitetsproblem i Sveriges grundvatten som lyfts fram av länen är framförallt bekämpningsmedel och klorid liksom att vissa län med stor andel jordbruksmark har problem med nitrat.

Enligt miljömålsindikatorn *Vattenskyddsområden* saknar många kommunala grundvattentäkter fortfarande vattenskyddsområden. Arbetet med att ta fram vattenskyddsområden vid vattentäkter går långsamt. I vissa fall kan det även finnas andra kommunala intressen som ställs mot förbud och skyddsåtgärder.

Regionala och kommunala vattenförsörjningsplaner är viktiga underlag i vattenförsörjningsplaneringen. Framställandet av vattenförsörjningsplaner har haft en positiv utveckling under 2015. Mer än hälften av länen har nu tagit fram vattenförsörjningsplaner.

Naturvårdsverket har redovisat ett regeringsuppdrag att analysera av miljögifter i vatten och biota, d.v.s. i den levande faunan och florin inom ett specifikt område. Naturvårdsverket har även finansierat genomförandet av en screeninginsats med fokus på högfluorerade ämnen i yt- och grundvatten. Havs- och vattenmyndigheten redovisade under 2015 ett regeringsuppdrag om vattenanknuten recipientkontroll, där myndigheten bl.a. skulle analysera och föreslå hur verksamhetsutövers egenkontroll av vattenrecipienter bättre kan samordnas med den regionala och nationella miljöövervakningen. Samordningen ska bidra till uppföljningen av de vattenanknutna miljö kvalitetsmålen. Arbetet med att förändra miljöövervakningen för att bättre uppfylla krav enligt EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG) har fortsatt.

Kvaliteten på utströmmande grundvatten

SGU arbetar med att förbättra kunskapen om akvatiska och terrestra ekosystem som antingen är beroende av, eller som påverkas negativt av, olika kemiska parametrar i utflöden av grundvatten. SGU har under året tagit fram en rapport om kvantitativa och kvalitativa påverkansfaktorer på grundvattenberoende ekosystem liksom en rapport avseende geologi och grundvattenberoende ekosystem.

Grundvattennivåer och grundvattnets kvantitativa status

EU:s ramdirektiv för vatten ställer krav på länder att klassificera grundvattenförekomster. Flera län har mot bakgrund av detta inlett en kontinuerlig nivåövervakning i större grundvattenförekomster för att säkerställa möjligheterna till en korrekt statusklassificering. Ett samarbete mellan SGU och SMHI har lett till att modellerade värden för grundvattensmagasinens fyllnadsgrad finns tillgängliga för varje dygn och delavrinningsområde. Detta förväntas ge en ökad precision i grundvatten- och översvämningssprognoserna.

Bevarande av naturgrusavlagringar

Inom flera olika användningsområden finns det en lång tradition av att använda naturgrus, t.ex. inom produktion av betong. Naturgrus är fortfarande mer lättillgängligt och billigare än bergkross. Uttaget av naturgrus visar dock en nedåtgående trend från mitten av 1990-talet och fram till idag. Minskningen som i början var kraftig har dock under senare år planat ut. Inom användningsområden där det finns alternativa material, främst bergkross, fortsätter dock användningen av naturgrus att minska. Det gäller exempelvis väg- och fyllnadsändamål. Användningen av naturgrus för produktion av betong minskar däremot inte. Naturgrusskatten höjdes 2015 från 13 kronor/ton till 15 kronor/ton. Naturvårdsverket bedömer i Årlig uppföljning 2016, med stöd av SGU:s information, att höjningen inte har haft någon miljöstyrande effekt.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behövs för att nå miljö kvalitetsmålet. Det går inte att se en tydlig riktning om utvecklingen är positiv eller negativ.

Kunskapen om grundvattnets betydelse och värde, liksom vad som påverkar dess kvalitet, är generellt sett låg i samhället. Grundvattenfrågorna behöver lyftas i miljöarbetet och grundvattnets roll såväl inom samhällsplaneringen som för ytvattnets kvalitet och som naturresurs behöver belysas. En utökad och utvecklad miljöövervakning av grundvatten, både generellt och avseende miljögifter är en förutsättning för att rätt åtgärder ska kunna sättas in i tid. Regeringen tillförde därför under 2016 nya medel på anslag 1:2 *Miljöövervakning m.m.*, bl.a. för att kunna förbättra miljöövervakningen av grundvatten.

Stora kunskapsbrister kvarstår om hur mycket vatten som tas ut för dricksvattenförsörjning och andra ändamål samt om nybildningen av grundvatten för de enskilda grundvattenförekomsterna. Korrekta bedömningar av grundvattnets kvantitativa status behövs, och den positiva utvecklingen där allt fler vattenförsörjningsplaner tas fram på regional och kommunal nivå behöver fortsätta.

Regeringen kan se ett behov av fortsatta beslut om fler vattenskyddsområden vid vattentäkter samt uppdateringar av avgränsningarna av skyddsområdena liksom av skyddsföreskrifterna.

Antalet täktstillstånd för naturgrus minskar. Mer än hälften av naturgruset som används idag levereras till betongproduktion och i län med stor naturgrus användning behöver användningen minska. Att ställa om till att istället använda krossat berg kräver etablering av nya bergtäkter. Det är av vikt att fortsätta arbeta med att ta fram materialförsörjningsplaner som tydliggör behov och tillgång av ballastmaterial.

I oktober 2015 fick en särskild utredare i uppdrag att analysera orsakerna till spridningen av högfluorerade ämnen (PFAS) i grundvatten och dricksvatten. Utredaren lämnade sin rapport i mars 2016. Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

3.5.11 Hav i balans samt levande kust och skärgård

Miljö kvalitetsmålet är att Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden.

Närings-, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- tillståndet avseende fysikaliska, kemiska och biologiska förhållanden i kust- och havsvatten i enlighet med havsmiljöförordningen (2010:1341),
- tillståndet avseende god ekologisk och kemisk status i kustvatten i enlighet med förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön,
- kusternas och havens ekosystemtjänster,
- grunda kustnära miljöers biologiska mångfald och livsmiljöer och spridningsvägar som del i en grön infrastruktur.
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation bland naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till kust och hav,
- hotade arter och återställda livsmiljöer,
- främmande arter och genotyper,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- havs-, kust- och skärgårdslandskapens natur- och kulturvärden,
- tillståndet för kulturhistoriska lämningar under vattnet, och
- havs-, kust och skärgårdslandskapens värden för friluftslivet och påverkan från buller.

Resultat

Fysikaliska, kemiska och biologiska förhållanden i kust- och havsvatten i enlighet med havsmiljöförordningen (2010:1341)

Preciseringen är direkt kopplad till de krav som finns i havsmiljöförordningen. Genom denna förordning genomförs havsmiljödirektivet

(2008/56/EG). Under 2012 gjordes den senaste bedömningen av miljöstatus i svenska hav inom ramen för arbetet med havsmiljödirektivet. Den samlade slutsatsen visar att god miljöstatus i många fall inte uppnås. Under 2015 har arbetet fortsatt med att genomföra direktivet. Havs- och vattenmyndigheten fastställde i december 2015 ett åtgärdsprogram med 32 åtgärder för att förbättra miljöstatusen. Enligt Havs- och vattenmyndighetens rapport God havsmiljö 2020: Åtgärdsprogram för havsmiljön (2015:30) har nyttan av åtgärderna uppskattats utifrån förbättrade ekosystemtjänster (som fiske och turism) och beräknas sammantaget överstiga kostnaderna för åtgärderna. Regeringens Miljömålsråd, som är en plattform för 17 myndigheters åtgärdsarbete, presenterade också i mars 2016 sin gemensamma åtgärdslista som bland annat gäller kust och havsmiljön.

Under året har Havs- och vattenmyndigheten arbetat med den revision som genomförs på EU-nivå av kommissionsbeslutet (2010/477/EU) för havsmiljödirektivet. Kommissionsbeslutet innehåller preciseringarna för vad som kännetecknar god miljöstatus i havet. Arbetet för att minska övergödningen börjar ge resultat. Näringsbelastningen till Östersjön minskar från både Sverige och totalt sett. Den allvarliga syresituationen på Östersjöns bottnar kvarstår dock. Se även resultattexten för miljö kvalitetsmålet Ingen övergödning.

Av 46 fiskbestånd i svenska havsområden som idag nyttjas kommersiellt av bland andra Sverige, bedöms 12 nå god miljöstatus medan 23 inte gör det (HaV:s rapport 2015:30). För resterande 11 bestånd är kunskapen otillräcklig för en bedömning. Detta får även konsekvenser för statusbedömningen av ekosystemtjänster. Marint skräp och särskilt mikroplaster uppmärksammas som en allvarlig fråga för havsmiljön i Naturvårdsverkets årliga uppföljning. Oskar antog en regional aktionsplan för marint skräp 2014 och Helcom antog en motsvarande plan 2015. Sverige leder det regionala arbetet inom Oskar och Helcom med att förbättra hanteringen av skräp i samband med fiske och att sammanställa bästa tillgängliga teknik för rening av skräp i avloppsvatten. Regeringen har lagt ett uppdrag till Naturvårdsverket för att identifiera och föreslå åtgärder mot utsläpp av mikroplaster till havet från viktigare källor i Sverige. Uppdraget ska redovisas 2018. Kemikalieinspektionen har på

uppdrag av regeringen analyserat förutsättningarna för ett nationellt förbud mot mikroplast i kosmetika. Rapporten remitteras under 2016.

Status i kustvatten i enlighet med förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön

Målet är att kustvattenförekomsterna ska uppnå eller bibehålla minst god ekologisk och kemisk status senast år 2015. Naturvårdsverkets rapport (6707) visade att 17 procent av kustvattenförekomsterna uppnår minst god ekologisk status medan motsvarande siffra vid statusklassningen 2009 var 14 procent. Den främsta anledningen till att god ekologisk status inte nås är att närsaltskoncentrationerna är för höga, det vill säga övergödning. Flera miljögifter som förbjudits tidigare minskar, medan halterna av ämnen som kommit ut på marknaden senare, som exempelvis flamskyddsmedlet PFOS, fortsätter att öka. Regeringen anser att åtgärdsprogrammen enligt ramdirektivet för vatten (2000/60/EC) och havsmiljödirektivet (2008/56/EC) och genomförandet av dem är av stor betydelse för att nå målet. Havs- och vattenmyndigheten har även reviderat sina villkor för miljö kvalitetsnormer för yt vatten mot bakgrund av en revision på EU-nivå. Listan av prioriterade ämnen uppgår därmed nu till 45 ämnen.

Kusternas och havens ekosystemtjänster

Analys av ekosystemtjänster är ett sätt att synliggöra och värdera människors beroende av ekosystemen för sitt välbefinnande och välfärd. För havet kan det röra sig om produktion av livsmedel och syre, klimatreglering, kulturarv och rekreation. Havs- och vattenmyndigheten har publicerat en rapport (2015:12) där man bedömt statusen för 23 olika ekosystemtjänster i svenska havsområden. Näringsvävens funktion och områdenas förmåga att producera livsmedel ansågs som dåliga i alla havsområden. Ett fåtal ekosystemtjänster som t.ex. områdenas förmåga att leverera genetiska resurser, energi och utbildning ansågs ha god status.

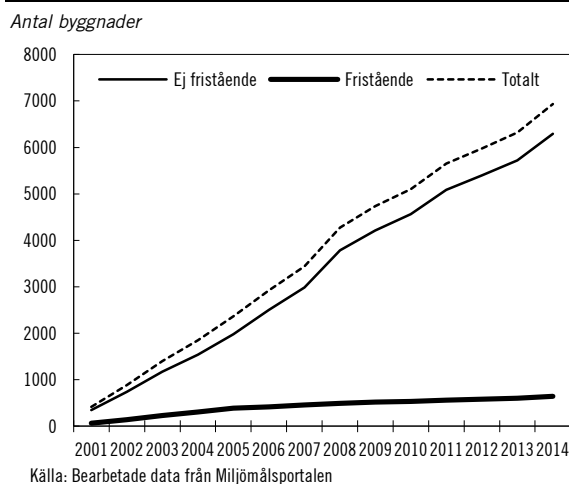
Arbetet med att genomföra den gemensamma fiskeripolitiken (EU:s förordning 1380/2013) har fortsatt under året med fokus på framför allt landningsskyldigheten. Som en del i genomförandet har EU kommit överens om en flerartsplan för förvaltningen av Östersjöns torsk, sill/strömming och skarpsillsbestånd. I planen har målen för EU:s gemensamma

fiskeriförvaltning konkretiserats. Planen är därför central även för att nå målen för fiskbestånden och de marina näringsvävarna enligt havsmiljöförordningen (2010:1341). Under 2015 beslutade regeringen om en Maritim strategi för att utveckla de maritima näringarna på ett hållbart sätt samtidigt som havsmiljön och attraktiva kustområden säkerställs. Regeringen beslutade under 2015 om en havsplaneringsförordning (2015:400). Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för att ta fram förslag till havsplaner. Havsplanerna ska utformas så att de bidrar till att god miljöstatus i havsmiljön nås och upprätthålls. De färdiga havsplanerna ska beslutas av regeringen senast 2021.

Grunda kustnära miljöers biologiska mångfald och livsmiljöer och spridningsvägar som del i en grön infrastruktur

Grunda områden är mycket viktiga ur ett biologiskt perspektiv samtidigt som de ofta är starkt påverkade av mänskliga aktiviteter och exploatering. Enligt Naturvårdsverkets rapport Mål i sikte (Rapport 6662, volym 2) bör befintliga styrmedel kunna säkerställa ett hållbart nyttjande av kustmiljöer. Vissa hinder finns dock för att styrmedlen ska fungera fullt ut. Antalet nya byggnader inom 100 meter från stranden har ökat sedan 2001 enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning.

Diagram 3.4 Nya byggnader inom 100 meter från havsstrand, exklusive tätort 2001-2014

Arbetet med att utveckla en fungerande grön infrastruktur är viktigt i kust och havsområden. Syftet är att säkerställa den biologiska mångfalden och leverans av framtida ekosystemtjänster genom att se till att arter kan

migrera mellan områden (konnektivitet) i kust- och hav. Som underlag för arbete med bl.a. grön infrastruktur har Havs- och vattenmyndigheten under året påbörjat planeringen av en omfattande nationell kartering av marina livsmiljöer. Göteborgs universitet har även presenterat konnektivitetsstudier för Västerhavet.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation bland naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till kust och hav

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning bedöms de flesta marina naturtyper ha en otillfredsställande eller dålig status enligt art och habitatdirektivet (92/43/EEG). Enligt den svenska rödlistan för 2015 uppvisar havsmiljön, tillsammans med odlingslandskapet, störst andel rödlistade arter. Anledningarna till detta är flera, bl.a. övergödning, påverkan på botten och dess livsmiljöer, tillstånd för typiska arter och överexploatering. Många bestånd av fisk och fisksamhällen når idag inte god miljöstatus enligt havsmiljöförordningen (2010:1341) vilket i första hand beror på negativ påverkan från fiske, övergödning och förändringar av habitat. Detta sänker också områdenas förmåga att producera ekosystemtjänster som livsmedel. Det gäller exempelvis för torsk i västra Östersjön och Kattegatt. För torsken i östra Östersjön är beståndssituationen osäker och framför allt avsaknaden av stor torsk. För pelagiska arter som sill och skarpsill är läget generellt bättre. Detsamma gäller räka. När det gäller kustarter som gädda och abborre är den lokala variationen stor men fisket bör i varje fall inte öka på dessa bestånd. Bestånden av lax utvecklas sedan sekelskiftet fortsatt positivt i norra Östersjön medan vissa laxälvar i södra Östersjön fortfarande är svaga.

Flera fisk- och växtätande sjöfågelarter har stabila eller växande häckfågelbestånd, medan musselätande större dykänder som t.ex. ejder, alfågel och svärta har minskat kraftigt under de senaste 20 åren. Dessa arter är numera rödlistade enligt den svenska rödlistan 2015.

Hotade arter och återställda livsmiljöer

I den svenska rödlistan från 2015, som visar arters och lokala populationers risk att dö ut, är 318 havslevande arter rödlistade, två fiskarter bedöms vara regionalt utdöda. Det har länge funnits stora brister i kunskapen om livsmiljöernas utbredning i havsområden och Havs- och vattenmyndigheten har därför tagit

fram en plan för nationell kartering. Informationen från karteringar kommer att vara ett viktigt redskap i arbetet med havsplanering, skydd av områden och grön infrastruktur.

Inom Ospar och Helcom har Sverige varit aktivt i arbetet med att ta fram åtgärdsplaner för de arter och habitat som listats som hotade.

Främmande arter och genotyper samt genetiskt modifierade organismer

I januari 2015 antogs EU-kommissionens förordning om invasiva främmande arter (1143/2014). Ett förslag till genomförandeakt med 37 arter har godkänts av kommittén för förordningen men förslaget har ännu inte antagits som en delegerad akt.

Under 2015 lanserade Havs- och vattenmyndigheten tillsammans med andra myndigheter, inklusive universitet en app kallad "Rappen" som är tänkt att underlätta för exempelvis allmänheten att rapportera främmande och hotade arter i havet. Exempelvis har fynd av den invasiva blåskrabban identifierats med Rappen. Havs- och vattenmyndigheten arbetar också med att ta fram ett övervakningsprogram för främmande arter som beräknas vara klart 2017. För att begränsa spridningen av främmande arter i marin miljö är barlastkonventionen ett viktigt styrmedel. Sverige har ratificerat Barlastkonventionen och verkar för att ytterligare stater ska ratificera så att denna kan träda i kraft så snart som möjligt. Det bedrivs idag ingen kommersiell verksamhet med genetiskt modifierade vattenlevande organismer i Sverige.

Havs-, kust- och skärgårdslandskapens natur- och kulturvärden

Etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden redovisas under avsnittet Ett rikt växt- och djurliv. Havs- och vattenmyndigheten lämnade en fördjupad analys av nätverket av marina skyddade områden till regeringen i januari 2016. I analysen beskrivs att andelen hav med områdesskydd har ökat från 6,3 procent till 6,6 procent sedan 2013. Under samma tid har antalet marina naturreservat ökat från 42 till 60. Under året fattades beslut om att skydda 2 740 hektar hav som naturreservat.

Det finns en marin nationalpark och 315 marina Natura 2000 områden. Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning (Naturvårdsverket rapport 6707) kvarstår stora

brister kring grundläggande kunskaper om utbredningen av naturvärdena under ytan för att kunna bedöma nätverkets status. Havs- och vattenmyndigheten har på uppdrag av regeringen redovisat en nationell handlingsplan för marint områdesskydd den 30 maj 2016. I handlingsplanen lämnar myndigheten förslag och redogör för hur etappmålet om 10 procent marint områdesskydd kan nås till 2020.

Det pågår arbete med att identifiera och införa nödvändiga fiskeregleringar i marina skyddade områden.

Regeringen lämnade den 10 juni 2016, tillsammans med Danmark och Tyskland, förslag till regleringar av fisket i Natura 2000 området Bratten.

Under 2015 har inga nya kulturresevat i havs- och kustlandskap bildats. Exploateringstryck men också glesbygdsproblematik påverkar kulturmiljöerna i kust- och skärgårdslandskapet på olika sätt. Bland annat kan det vara svårt att bevara och förvalta havets kust- och skärgårdsmiljöer när den bofasta befolkningen minskar. I den fördjupade utvärderingen framhåller Havs- och vattenmyndigheten att förutsättningarna för att bevara och förvalta havets och kust- och skärgårdslandskapets kulturmiljöer är otillräckliga och det är svårt att bedriva traditionella näringar som fiske och skärgårdsjordbruk. För att möta preciseringen om kulturmiljövärden framhåller utvärderingen bl.a. behovet av en proaktiv fysisk planering, resurser för skydd och skötsel, ett utvecklat tvärsektorielt arbete och förbättrade kunskapsunderlag.

Tillståndet för kulturhistoriska lämningar under vattnet

Kunskapen om statusen för de kulturhistoriska lämningarna som vrak under vattnet är i dag ofullständig. Enligt Naturvårdsverkets rapport Årlig uppföljning (Naturvårdsverket rapport 6707) omfattas t.ex. inte fiske av dagens lagkrav och bottenrålning befaras orsaka skada på kulturarv under vatten.

I Östersjön och Bottenhavet är förhållandena för bevarande av trä goda och i dessa hav finns ett närmast världsunikt arkiv av bevarade vrak som förlist vid olika tidpunkter genom historien. Det finns faktorer som hotar förhållandena bl.a. av förändrat klimat och invasiva arter, vilket riskerar att bevarandeförhållandena påverkas negativt.

I samband med att kulturmiljölagen ändrades 2014 förlorade vissa vrak sitt skydd. Flera län som Norrbotten, Västerbotten och Kalmar utreder nu hur skyddet kan stärkas men också hur det maritima kulturarvet bättre kan tas tillvara inom besöksnäringen.

Havs-, kust och skärgårdslandskapens värden för friluftslivet och påverkan från buller

Trycket på havsmiljön påverkar människans möjligheter att använda havets ekosystemtjänster som friluftsliv, rekreation och turism. Regeringens tio mål för friluftslivspolitiken har följts upp och visar att det framför allt är miljöer nära hemmet som besöks mest och i mindre grad skyddade områden. I synnerhet områden som ligger nära vatten är attraktiva vilket visar betydelsen av tillgängliga strandnära områden. Bebyggelsen i strandnära områden fortsätter dock att öka, se diagram 3.4.

Havs- och vattenmyndighetens statistik från 2013 visade att fritidsfisket utmed kusterna och i havet uppgick till 4 miljoner fiskedagar. En uppdatering utförs under 2016. Ungefär en fjärdedel av fritidsfiskarna är kvinnor. För att allmänheten lätt ska kunna hitta gällande regler för fritidsfisket har Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket skapat en ny webbplats (www.svenskafiskeregler.se). Målet enligt EU:s badvattendirektiv är att alla större bad ska ha åtminstone tillfredsställande kvalitet senast vid slutet av 2015 års badsäsong. Inför badsäsongen 2016 har 86 procent av Sveriges kustbad tillfredsställande kvalitet.

Anslag 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för anslag 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* (tidigare anslag 1:12). År 2015 omfattade anslaget 686 564 000 kronor.

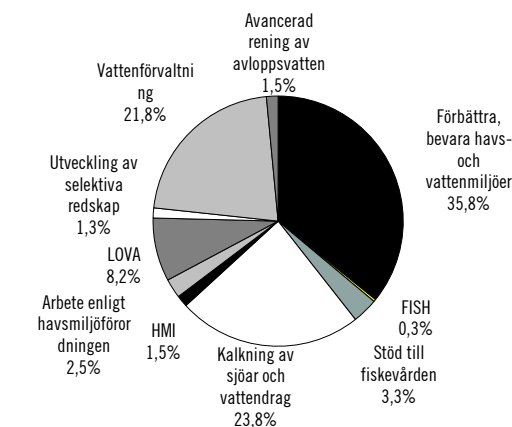
Under 2015 har myndigheten arbetat vidare med utveckling av anslaget användning. Anslaget har haft positiva sysselsättningseffekter både i form av direkta anställningar och indirekt genom stöd till olika projekt. Anslaget går till åtgärder bland annat för att restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer, arbete enligt havsmiljöförordningen, kalkning av sjöar och vattendrag, lokala vattenvårdsprojekt (LOVA), fiskevård, havsplanering och vattenförvaltning.

Av anslaget har 466 miljoner kronor fördelats till länsstyrelserna under 2015, som vidarefördelat merparten till externa projekt.

LOVA-projekt har en hög efterfrågan och, under 2015 fattade länsstyrelserna beslut om 154 nya bidrag på totalt ca 50 miljoner i direkta projektbidrag. Detta är dock något lägre än tidigare år vilket kan förklaras av vissa ändringar av vilka projektformer som är stödberättigade under olika anslag. Av de kust- och havsrelaterade projekten har det framför allt gällt algskörd, musselodlingar, våtmarksprojekt och VA-projekt. Utöver bidraget till länsstyrelserna avsatte myndigheten ca 40 miljoner kronor av anslaget till 24 större åtgärdsprojekt under 2014. Syftet var att stimulera och utveckla arbetet med större åtgärdsprojekt.

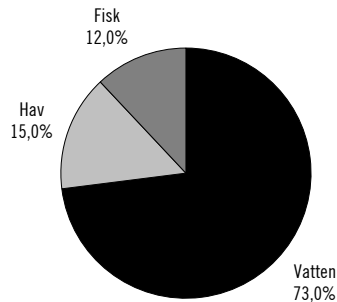
Under 2015 har ytterligare 24 projekt beviljats anslag för sammanlagt 14 miljoner. Som exempel på åtgärder som erhållit medel kan nämnas jordbruksrelaterade åtgärder med fokus på övergödning och biologisk mångfald, samt åtgärder i Helgöåns avrinningsområde för att uppnå god ekologisk status och en bättre miljösituation i Hanöbukten samt återställning av flottledspåverkade miljöer i Lögdeälven och Sävarån samt två lax- och havsöringsvatten. För att underlätta arbetet med att nå etappmålet om 10 procent skyddade akvatiska miljöer gjordes också en särskild satsning på 10 miljoner kronor där länsstyrelserna fick möjlighet att söka medel för detta arbete.

Diagram 3.5 Fördelning av havs- och vattenmiljöanslaget år 2015 per villkor i regleringsbrevet

Källa: Havs- och vattenmyndigheten

Diagram 3.6 Fördelning av havs- och vattenmiljöanslaget år 2015 per förvaltningsområde

Källa: Havs- och vattenmyndigheten

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behöver vidtas för att nå miljökvalitetsmålet. Det går inte att se en tydlig riktning om utvecklingen är positiv eller negativ.

Användningen av havens resurser genom näringsverksamhet, rekreation eller annat användande bör ske på ett långsiktigt hållbart sätt. Den biologiska mångfalden, vattenkvaliteten och ekosystemens förmåga att leverera livsmedel och friska kustmiljöer ska därmed säkerställas. Regeringen anser att åtgärdsarbetet har stor betydelse för att nå de vattenrelaterade miljökvalitetsmålen.

Exploateringen av kustmiljöer ökar kontinuerligt och påverkar både den biologiska mångfalden i grunda kustområden och tillgängligheten för friluftslivet. Användningen av befintliga styrmedel för att minimera negativa effekter på kustekosystem och friluftsliv behöver säkerställas.

Havs- och vattenmyndighetens analys av effekterna av det antagna åtgärdsprogrammet för havsmiljöförordningen visar också att de förväntas skapa ett stort antal arbetstillfällen. Havsplaneringen av havet är det främsta verktyget för att avgöra hur resurserna och utrymmet i havet ska fördelas. En marin fysisk planering som bidrar till att god miljöstatus i havsmiljön nås eller upprätthålls är en viktig grund för att nå miljökvalitetsmålet. I Sveriges maritima strategi (Näringsdepartementet N2015.28) redovisas möjligheterna för att utveckla hållbara maritima näringar som kan bidra till ökad sysselsättning, minskad

miljöbelastning och en attraktiv livsmiljö. Skyddade marina områden är ett mycket viktigt verktyg för att bevara den biologiska mångfalden i kust- och havsområden. Den nationella handlingsplanen som Havs- och vattenmyndigheten presenterade i juni 2016 syftar till att nå etappmålet om 10 procent skyddade områden. Kunskapen om marina ekosystem och utbredning av marina naturtyper bör fortsatt utvecklas. Arbetet med skyddade områden ses som en integrerad del av övrig kust- och havsförvaltning.

Det finns behov av ökad kunskap och tillgång till planeringsunderlag för att tillvarata, vårda och utveckla de kulturmiljövärden som finns i havs-, kust- och skärgårdslandskapet och för att skapa förutsättningar för att kulturhistoriska lämningar under vatten också skyddas. Här är fortsatt samarbete mellan berörda aktörer av stor vikt.

Arbetet med att genomföra EU:s gemensamma fiskeripolitik domineras för närvarande av att man inför landningsskyldighet för arter som omfattas av fångstbegränsningar och utvecklar flerårsplaner för olika fiskbestånd. Regeringen anser att detta är viktiga verktyg för att miljökvalitetsmålet ska kunna nås. Havs- och vattenmyndigheten arbetar därför med en strategi för hur fiskeriförvaltningen kan utvecklas för att bidra till miljökvalitetsmålet. Under året har också EU-kommissionen godkänt Sveriges havs- och fiskeriprogram vilket kan ge aktörer möjligheter att söka medel för att vidta åtgärder för att nå målet.

3.5.12 Myllrande våtmarker

Miljökvalitetsmålet är att våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- mångfalden av våtmarkstyper finns representerade inom sina naturliga utbredningsområden,

- våtmarkernas ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- våtmarker är återskapade,
- naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till våtmarkerna har gynnsam bevarandestatus och genetisk variation,
- hotade våtmarksarter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts,
- främmande arter utgör inget hot,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- våtmarkernas natur- och kulturvärden är bevarade, och
- våtmarkernas värde för friluftsliv är bibehållet.

Resultat

Mångfalden av våtmarkstyper finns representerade inom sina naturliga utbredningsområden

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av Sveriges miljökvalitetsmål saknas data för bedömningen med undantag av palsmyrar, vars utbredningsområde riskerar att minska på grund av ett varmare klimat (Naturvårdsverket rapport 6707).

Våtmarkernas ekosystemtjänster är vidmakthållna

Restaurering av myrar inom ramen för Life-projektet Life to ad(d)mire har enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av Sveriges miljökvalitetsmål sannolikt bidragit till minskad klimatpåverkan från cirka 4 000 hektar utdikad myr. Det årliga värdet av restaureringen av Hemmesta sjöäng i Värmdö kommun beräknas till cirka 20 miljoner kronor (Värmdö kommun, Svensk ekologikonsult AB och Världsnaturfonden 2014).

Våtmarker är återskapade

Från landsbygdsprogrammet fanns under 2015 inga nya medel att söka för att anlägga våtmarker men medel från tidigare år resulterade i att 1 513 hektar våtmarker har restaurerats under året med stöd från landsbygdsprogrammet. Det är betydligt mer än året innan.

Life-projektet Life to ad(d)mire har restaurerat cirka 4 000 hektar utdikade och igenvuxna våtmarker i 35 Natura 2000-områden

under åren 2010–2015. Våtmarkerna finns i sju olika län och projektet förväntas även ge en positiv effekt på ytterligare cirka 40 000 hektar våtmark i anslutning till restaureringarna.

Det finns även andra exempel på restaurering av våtmarker som har genomförts av Våtmarksfonden, Sportfiskarna, kommuner, skogsföreningar och skogsbolag.

Naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till våtmarkerna har gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

I Sveriges senaste rapportering av bevarandestatus för naturtyper och arter som omfattas av EU:s art- och habitatdirektiv, vilken gjordes 2013, bedömdes att bevarandestatusen för våtmarker nedanför fjällområdet i huvudsak är ogynnsam. Naturvårdsverkets årliga uppföljning av Sveriges miljökvalitetsmål visar inte någon förändrad bevarandestatus under året.

Hotade våtmarksarter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts

Antalet hotade arter i rödlistan 2015 har ökat i jämförelse med rödlistan 2010, vilket enligt ArtDatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet beror på förbättrat kunskapsläge. Torrläggning, igenväxning och vattenreglering har en negativ påverkan på cirka 600 arter. Cirka 30 procent av de rödlistade arterna i våtmarker har minskat i utbredning.

Främmande arter utgör inget hot

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning har bekämpning av främmande arter som förekommer i våtmarker utförts, t.ex. av skunkkalla, mårddhund, vresros, jätteloka, sjögull och mink. I exempelvis Hallands län har Laholms kommun tillsammans med Hushållningssällskapet haft ett projekt där skolungdomar arbetat med att gräva bort gul skunkkalla längs ett vattendrag.

Den så kallade Chytridsjukan breder ut sig och har drabbat grodor i fyra län, bl. a. rödlistade arter enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av Sveriges miljökvalitetsmål och etappmål.

Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade

Inget hot från genetiskt modifierade organismer bedöms förekomma enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av Sveriges miljökvalitetsmål och etappmål.

Våtmarkernas natur- och kulturvärden är bevarade

Normalt avstyrs exploateringar och ingrepp i de mest värdefulla våtmarkerna genom den lagstiftning som finns. Men uppföljningen av miljökvalitetsmålet pekar på att värdefulla våtmarker skadas och växer igen. Det försämrar eller förstör natur- och kulturvärden samt ekosystemtjänster. Olaglig terrängkörning orsakar också skador på våtmarker.

Regeringen har under året utsett två nya Ramsarområden i Sverige och gränsjusteringar av andra områden har skett vilket medfört en utökning av arealen av sådana områden med 5 532 hektar. Under året skyddades 3 470 hektar våtmarker som naturreservat varav 2 815 hektar ingår i myrskyddsplanen. Dessutom säkrades i en uppgörelse mellan Naturvårdsverket och Sveaskog cirka ca 12 000 hektar våtmarker i Norrbottens län, varav ca 3 400 hektar ingår i myrskyddsplanen.

Våtmarkernas värde för friluftsliv är bibehållet

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning har flera länsstyrelser arbetat med insatser för tillgängligheten till våtmarker. Som exempel kan nämnas att en natur- och kulturslinga har anlagts vid ängslador och slåttermader på Färjansö i Jönköpings län. Vid Lilla Attsjön i Kronobergs län finns exempel på ett privat initiativ som har skapat möjligheter till friluftsliv i anslutning till anlagda våtmarker.

Enligt en nationell undersökning om svenska folkets friluftsvanor uppger 75 procent att de inte alls är störda av buller vid friluftsliv i våtmarker (Fredman och Hedblom 2015).

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att utvecklingen mot miljökvalitetsmålet är negativ och att ytterligare insatser behövs för att vända trenden så att miljökvalitetsmålet kan nås.

De flesta naturtyper och arter i våtmarker nedanför fjällen har inte gynnsam bevarandestatus. Skador på våtmarker som orsakats under lång tid fortsätter att ge negativa effekter. Markavvattning, upphörd hävd och kvävenedfall har orsakat långsamma förändringar, exempelvis i form av igenväxning. Ytterligare våtmarker skulle behöva skyddas, skötas, restaureras och miljöhänsynen skulle

behöva bli bättre för att nå miljökvalitetsmålet och säkra kulturmiljövärden kopplade till våtmarker.

Den negativa trenden vad gäller våtmarkernas miljö tillstånd orsakas bl.a. av den kumulativa effekten från en lång tids dikningar, torvtäkter och skogsbruksåtgärder.

Insatserna för våtmarkerna som gjorts under 2015 i form av skydd, skötsel och restaurering har inte nått upp till behovet för att vända denna negativa trend. Utvecklingen av landsbygd-programmet bedöms inte förändra situationen märkbart. Arbetet med att skydda och återskapa våtmarker behöver fortsätta.

3.5.13 Levande skogar

Miljökvalitetsmålet är att skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas. Inriktningen är att miljö-kvalitetsmålet ska nås inom en generation.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- skogsmarkens egenskaper och processer är bibehållna,
- skogens ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- skogens biologiska mångfald är bevarad i samtliga naturgeografiska regioner och arter har möjlighet att sprida sig inom sina naturliga utbredningsområden som en del i en grön infrastruktur,
- naturtyper och arter knutna till skogslandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation,
- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts,
- främmande arter och genotyper hotar inte skogens biologiska mångfald,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,

- natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade,
- skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna.

Resultat

Skogsmarkens egenskaper och processer är bibehållna

Verksamhetsutövare inom skogsbruket har under den senaste femårsperioden kvävegödslat cirka 60 000 hektar skogsmark per år, varav merparten utförs i Norrlandslänen och Dalarna (Skogsstyrelsen Meddelande 1/2016). Forskning från Sveriges lantbruksuniversitet visar att skogsgödsling förändrar markvegetationen. Förändringarna är större på lång sikt än på kort sikt, eftersom effekterna av gödsling på markvegetationen förstärks kraftigt i samband med slutavverkning.

Markberedning utförs på cirka 95 procent av den slutavverkade arealen (cirka 200 000 hektar) varje år. Markberedning kan ge betydande negativa miljöeffekter som skador på mark, biologisk mångfald, forn- och kulturlämningar samt negativ påverkan på lavtäckets i renbetesland.

Skyddsdikning utförs vid cirka 1 500 slutavverkningar varje år.

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljökvalitetsmålen orsakar transporter över vattendrag körskador som kan påverka vattnets kvalitet vid var tredje avverkning. I 13 procent av avverkningarna orsakar skogsbruket stor negativ påverkan på vattendragen, vilket betyder att cirka 2 000 nya vattendrag per år får stora skador. Körskador medför risk för utlakning av giftigt metylkvicksilver, uttransport av slam och organiskt material samt pH-förändringar.

Sedan 2014 tillhandahåller Skogsstyrelsen data från laserskanning som är fritt tillgängliga och som bl.a. synliggör markfuktighet, vattendrag och diken.

Miljöövervakningsdata från Krondroppsnätet visar att merparten provytor på skogsmark har låga nitratkvävehalter. I sydvästra Sverige är nitratkvävehalterna kraftigt förhöjda vilket visar att skogsmarken inte förmår att ackumulera luftnedfallet av kväve. Därmed finns det risk för att nitratkväve kan läcka ut till grund- och ytvatten.

Skogens ekosystemtjänster är vidmakthållna

Skogen bidrar med många olika ekosystemtjänster. För tjänsterna träråvara och bioenergi finns god tillgång till dataunderlag och analyser för tillstånd och utveckling. För flera av de övriga tjänsterna saknas motsvarande underlag och analyser. Det är därför svårt att utvärdera och följa upp, samt bedöma nyttor och mållkonflikter som uppstår vid förvaltningen av ekosystem. Flera olika tjänster hänger ihop och samverkar. En förutsättning för att skogen ska leverera ekosystemtjänster för samhällets och människors välfärd är att den biologiska mångfalden bibehålls.

Skogens biologiska mångfald är bevarad i samtliga naturgeografiska regioner och arter har möjlighet att sprida sig inom sina naturliga utbredningsområden som en del i en grön infrastruktur

Länsstyrelserna har under året fattat beslut om naturreservat för cirka 16 000 hektar produktiv skogsmark och har slutit naturvårdsavtal med markägare för cirka 1 100 hektar produktiv skogsmark. Cirka 23 procent av 2015 års anslag för skydd av värdefull natur användes för köp och intrångsersättningar för att bilda naturreservatet Hälleskogsbrännan efter den stora skogsbranden i Västmanlands län.

Naturvårdsverket fortsatte under 2015 att arbeta med ersättningsmarker från Sveaskog och förvärvade cirka 2 700 hektar produktiv skogsmark. Naturvårdsverkets bedömning är att de cirka 100 000 hektar produktiv skogsmark som regeringen fört över från Sveaskog till staten för att använda som ersättningsmark bara kommer att räcka till att skydda cirka 60 000 hektar värdefull produktiv skogsmark som naturreservat (M2015/01553).

Skogsstyrelsen har fattat beslut om biotopskyddsområde för 752 hektar produktiv skogsmark och slutit naturvårdsavtal med markägare för 960 hektar produktiv skogsmark.

Naturvårdsverket och Sveaskog har under 2016 slutit en överenskommelse om att cirka 47 000 hektar värdefulla skogs- och våtmarker i Norrbottens län kan skyddas som naturreservat. Naturvårdsverket har i samband med det återkallat sin tidigare hemställan till regeringen att markerna bör överföras från Sveaskog till Naturvårdsverket (M2014/00281/NM).

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har fått i uppdrag av regeringen att revidera den nationella strategin för formellt skydd av skog. I uppdraget

ingår bl.a. att analysera skyddet av kända värdefulla skogar och behov av ytterligare insatser för att nå miljökvalitetsmålen, inklusive värden för friluftslivet. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2016. Resultatet från uppdraget ska kunna användas i regeringens arbete med att utveckla nya etappmål för skydd av skog.

Arealen formellt skyddad skog uppgår till totalt cirka 1,2 miljoner hektar produktiv skogsmark, vilket motsvarar drygt 5 procent av den totala arealen i Sverige. Den formellt skyddade skogen är ojämnt fördelad. Nedanför den fjällnära gränsen är tre procent av den produktiva skogsmarken formellt skyddad. Skogsbrukets frivilliga avsättningar av produktiv skogsmark uppgår till cirka 1,2 miljoner hektar. Av dessa har Skogsstyrelsen klassat 647 000 hektar som områden med höga till mycket höga naturvärden och 143 000 hektar som utvecklingsmark som inom 20–70 år kan utveckla höga naturvärden (beslut om etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster M2014/00593/NM).

Enligt Naturvårdsverkets fördjupade utvärdering har Skogsstyrelsen totalt registrerat cirka 477 000 hektar nyckelbiotoper (Naturvårdsverket rapport 6666). Varje år avverkas omkring 2 000 hektar kända nyckelbiotoper och områden med höga naturvärden enligt Skogsstyrelsens bedömning. Arealen oregistrerade värdekärnor som avverkas är sannolikt högre (nyckelbiotoper och naturvärdesobjekt ingår normalt som en delmängd i begreppet värdekärna). Det syns inga trender på att skadebilden minskar när det gäller kända arealer nyckelbiotoper.

Skogsstyrelsen har under året ändrat sina föreskrifter och allmänna råd för att ta bort hinder mot hyggesfritt skogsbruk. Intresset för hyggesfria brukningsmetoder ökar men används fortfarande i marginell omfattning.

Ansökningar om tillstånd till avverkning ovan gränsen för fjällnära skog ökar samtidigt som Skogsstyrelsen i vissa fall nekar tillstånd till avverkningsåtgärder i dessa områden till följd av ändrad praxis. Intrångsersättningar som betalas ut i dessa ärenden kommer att minska Skogsstyrelsens resurser för formellt skydd nedan gränsen för fjällnära skog.

Naturtyper och arter knutna till skogslandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation

Sverige rapporterar bevarandestatus för naturtyper och arter som omfattas av EU:s art- och habitatdirektiv (direktiv 92/43/EEG). Den senaste rapporteringen från 2013 visar att 15 av de 16 skogstyper som omfattas av direktivet har dålig eller otillräcklig bevarandestatus. 20 av 32 rapporterade skogslevande arter har dålig eller otillräcklig bevarandestatus. Merparten av dagens brukade skogar saknar de flesta av de kvaliteter som gäller för habitatdirektivets naturtyper.

Hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts

ArtDatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet redovisar att 2 246 skogslevande arter är rödlistade, varav 908 klassas som hotade. Skogsmiljöer är viktiga för 1 813 av de rödlistade arterna. Skogsägare har möjlighet att påverka tillståndet för alla dessa arter genom att bevara och skapa lämpliga livsmiljöer.

En majoritet av de rödlistade skogsarterna har minskande populationer. En viktig orsak är avverkning av gammal skog, framför allt i delar av Norrland där skogsbrukets storskaliga påverkan på landskapet påbörjades senare än i södra Sverige. En majoritet av de skogslevande rödlistade arterna är knutna direkt till träden och 750 av arterna lever i eller på död ved.

Förlust av livsmiljöer är ett stort hot mot biologisk mångfald. Det råder brist på arealer gammal skog med bibehållen skogskontinuitet, flerskiktade skogar, ostörda, fuktiga och våta skogsmiljöer och tillgång på död ved av olika kvaliteter och i olika miljöer.

Skogsmiljöer med lämpliga kvaliteter för många rödlistade skogslevande arter nyskapas eller koloniserar inte lika snabbt som de gamla försvinner. Det medför en fortsatt minskning för många av skogens rödlistade arter, trots att den genomsnittliga mängden av hård död ved, lövträd, grova träd samt äldre skog ökat från tidigare låga nivåer. Arealen äldre lövrik skog har de senaste tio åren varit relativt oförändrad. Den tidigare positiva utvecklingen för hård död ved har upphört. Arealen gammal skog (äldre än 160 år) på produktiv skogsmark utanför naturreservaten har minskat påtagligt sedan 1920-talet i norra Norrland. Utvecklingen har dock vänt uppåt sedan 1990-talet. Enligt Naturvårdsverkets

årliga uppföljning av miljö kvalitetsmålen är det är osäkert om den positiva trenden fortsätter. Den brukade skogen bedöms bli allt yngre och tätare om dagens skogsbruk fortsätter.

Främmande arter och genotyper hotar inte skogens biologiska mångfald

Den främmande arten contortatall har planterats på totalt cirka 635 000 hektar i landet. Laponiatjuottjuddus som förvaltar världsarvet Laponia har rapporterat att contortatall har spridit sig in i Muddus nationalpark och har påbörjat arbete med ett åtgärdsprogram.

Det redovisas inte arealuppgifter för övriga främmande trädslag som skogsodlas i Sverige. Föryngring med främmande trädslag ska i förväg anmälas till Skogsstyrelsen om planteringen avser minst 0,5 hektar.

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande har under året delat ut 5,1 miljoner kronor till Sveriges lantbruksuniversitet för att undersöka spridningsrisker med contortatall. Svenska FSC (Forest Stewardship Council) har tagit fram en kunskaps-sammanställning och riskbedömning av arten. Bedömningen visar att contortaodling innebär en högre risk jämfört med odling av inhemsk tall och gran. Rapporten pekar på fem risker: spridningsrisk, skadegörare (insekter), patogener (svamp), effekter på biologisk mångfald och rennäring. Osäkerheterna är ganska stora och bristen på kunskap tydlig. Rapporten lämnar förslag på anpassade åtgärder för att hantera några av riskerna.

Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade

I skogslandskapet förekommer inga genetiskt modifierade organismer. Det pågår fältförsök av bland annat hybridasp som har modifierats genetiskt för att klara torrare och strängare miljöförhållanden eller som är resistenta mot skadeinsekter.

Natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade

Skogsstyrelsen har redovisat regeringsuppdraget om informationsbehov för god miljöhänsyn (Meddelande 5/2015). Stora delar av skogsmarken är inte inventerad på natur- och kulturmiljövärden och värden för friluftsliv. Skogsstyrelsens förslag till åtgärder utgår från att skogsbruket har ett stort ansvar enligt

sektorsansvaret och miljöbalkens allmänna hänsynsregler.

Enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljö kvalitetsmålen finns det hänsynskrävande biotoper inom ungefär hälften av slutavverkningarna. Nästan 20 procent av biotoperna utsätts för stor negativ påverkan jämfört med 10 procent i början av 2000-talet. Skyddszoner behövs vid var tredje avverkning. Behovet av tillräckliga skyddszoner bedöms vara uppfyllt vid 70 procent av avverkningarna. Resterande skyddszoner bedöms som otillräckliga. Stor påverkan på omgivande vattendrag sker vid var tionde avverkning på grund av bristande skyddszon. Den sammanlagda ytan av kända forn- och kulturlämningar i skogen är drygt 500 000 hektar. 2015 års inventering visar att skogsbruket tagit full hänsyn till 60 procent av kända forn- och kulturlämningar i samband med avverkningar. 20 procent av de inventerade lämningarna har skador eller grova skador och de övriga 20 procenten har påverkats negativt. Skogsstyrelsen och Riksantikvarieämbetet har under året fortsatt samarbetet tillsammans med länsstyrelserna för att verka för ökad hänsyn till fornlämningar och kulturmiljöer. Skogsbruket har under året tagit fram branschgemensamma riktlinjer för hänsyn till kulturmiljöer.

Skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna

Under året har satsningar genomförts för att öka tillgängligheten för friluftslivet i skyddad natur bl.a. genom att 150 naturreservat fått ny skyltning.

Skogsstyrelsens konsekvensanalys från 2015 visar att gammal skog främst kommer att finnas i skyddade områden. Brukad skog blir allt yngre och tätare om skogsbruket fortsätter på samma sätt som i dag. Andelen granskog förväntas öka i Götaland och södra delen av Svealand. Utvecklingen är problematisk inte bara för biologisk mångfald utan även för skogens betydelse för friluftsliv och rekreation.

Naturvårdsverkets uppföljning av friluftslivsmålen 2015 visar att det behövs kompetensutveckling och vägledning till kommuner, länsstyrelser och skogsbrukets aktörer för att värna och bibehålla skogens värden för friluftslivet.

Skogsstyrelsen föreslog i april 2015 att arbetet med skogens sociala värden bör utvecklas med fokus på god miljöhänsyn, kunskapsunderlag för

samhällsplanering och skogsbruksplanering samt kompetensutveckling om skogens sociala värden. Skogsstyrelsens projekt Dialog om miljöhänsyn har under 2015 kompletterat målbilder för hänsyn till friluftsliv och rekreation med en målbild för information och dialog. Det saknas ännu tillförlitlig uppföljning av skogsbrukets hänsyn till skogens sociala värden.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet
Etappmålet om miljöhänsyn i skogsbruket är att senast 2015 är de förväntningar som samhället har på miljöhänsyn i skogsbruket tydliggjorda och kända för skogsbruket, så att de får en praktisk tillämpning. Skogsstyrelsen genomför en rad aktiviteter för att förtydliga samhällets förväntningar på skogsbrukets miljöhänsyn, bl.a. mer systematisk och skarp tillsyn samt dialoger med skogsföretagens ledningar. Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens projekt Artskydd i skogen ska bidra till genomförandet av EU:s naturvårdsdirektiv och ett gott artbevarande i skogen.

Skogsstyrelsens effektutvärdering visar att projektet Dialog om miljöhänsyn har resulterat i målbilder, ökad samsyn om vad som är god miljöhänsyn, ökad tydlighet om lagkrav och ökad samsyn om begrepp och definitioner. Arbetet har under 2015 fortsatt med genomförande av och utbildning om målbilder. Många skogsbruksföretag har också integrerat målbilderna i sina interna styrdokument. I januari 2015 startade den nya uppföljningen av skogsbrukets miljöhänsyn.

Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Naturvårdsverket ansvarar för anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur*. År 2015 omfattade anslaget 759 miljoner kronor. Av anslaget har 443 miljoner kronor fördelats till länsstyrelserna för skötsel av skyddade områden, framför allt nationalparker och naturreservat. I övrigt har 92 miljoner kronor använts för vilt- och rovdjursförvaltning, 45 miljoner kronor för åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP), 40 miljoner kronor till Lokala naturvårds-satsningen (LONA) samt 34 miljoner kronor vardera till naturum och investeringar i byggnader. Anslaget har resulterat i 830 direkta årsarbetstillfällen.

Anslag 1:15 Skydd av värdefull natur

Naturvårdsverket ansvarar för anslag 1:15 *Skydd av värdefull natur* (tidigare anslag 1:16). År 2015

omfattade anslaget 965 miljoner kronor. Av anslaget har 804 miljoner kronor använts som ersättningar till markägare för värdefulla områden som skyddas som framförallt naturreservat. Totalt har beslut fattats eller avtal ingåtts i 562 fall som omfattar 23 835 hektar. 76 miljoner kronor har använts för kringkostnader i samband med skydd av områden, d.v.s. värdering, förhandling, förrätning, lagfart och ombud. 42 miljoner kronor har använts för kartering av naturtyper, 5 miljoner kronor vardera till nationalparksprojekt, Natura 2000, Komet och skydd av tätortsnära natur. Anslaget har resulterat i 1 000 direkta årsarbetstillfällen.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att ytterligare insatser behöver vidtas för att nå miljö kvalitetsmålet. Det går inte att se en tydlig riktning om utvecklingen i miljön är positiv eller negativ.

Etappmålet om miljöhänsyn i skogsbruket har uppnåtts. Regeringen bedömer dock att pågående insatser för att förtydliga samhällets förväntningar på skogsbrukets miljöhänsyn behöver fortsätta. Regeringen kommer noga följa skogsbrukets miljöarbete för att nå miljö kvalitetsmålen.

Regeringen har en tydlig ambition att skyddsvärda skogar inte ska avverkas utan bevaras antingen genom formellt skydd eller frivilliga avsättningar. Såväl staten och kommunerna som skogsbruket bör göra stora ansträngningar för att skyddsvärda skogar inte ska avverkas. De satsningar regeringen gjorde på anslag 1:15 *Skydd av värdefull natur* utgiftsområde 20 och anslag 1:2 *Insatser för skogsbruket* utgiftsområde 23 areella näringar, landsbygd och livsmedel i budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1) innebär att flera värdefulla skogar kan skyddas som naturreservat.

I en del formellt skyddade skogar, särskilt i Götaland och Svealand, finns det behov av naturvårdande skötsel eller restaurering för att naturvärdena ska bestå. Regeringen anser att det är av stor vikt att skötsel av sådana skyddade områden är adaptiv och anpassas så att de naturvärden som finns i de skyddade områdena bevaras.

Regeringen anser att det är viktigt att de frivilliga avsättningarna är transparenta så att

deras geografiska läge, varaktighet och kvalitet är möjliga att redovisa.

Regeringens ambition är att miljöhänsynen ska öka i den brukade skogen. Skogsbruket har stor betydelse för att nå miljömålen genom bevarande och hållbart nyttjande av skogen och ska bidra med jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi. Skogen har också stor betydelse för friluftslivet och människors välbefinnande.

Under 2015 har regeringen tillsatt en särskild utredare som ska föreslå de förändringar som behövs för att säkerställa en effektiv och tydlig lagstiftning när det gäller vissa frågor i skogsvårdslagstiftningen, (dir 2015:121). Arbetet med att ta fram ett nationellt skogsprogram har betydelse för skogspolitikens jämställda mål och miljö kvalitetsmålen.

Regeringen välkomnar de insatser som aviserats för att nå miljö kvalitetsmålen av de berörda myndigheterna inom ramen för Miljömålsrådet. Regeringen bedömer att det behövs ytterligare åtgärder för att främja ett variationsrikt skogsbruk och att kunskapen om hyggesfria metoder med syfte att främja ett hållbart skogsbruk, biologisk mångfald och ekosystemtjänster därför behöver öka.

Skogsstyrelsen och skogsnäringen har ett viktigt och intressant pågående projekt om målbilder för god miljöhänsyn. Resultatet ska redovisas till regeringen hösten 2016 inklusive resultatet av uppmätt miljöhänsyn i skogsbruket.

Arbetet med grön infrastruktur inom skogsbruket är viktigt. Det är viktigt att olika myndigheters befintliga kunskapsunderlag görs tillgängliga för berörda aktörer. Det är verksamhetsutövarens ansvar att ha kunskap som säkerställer god miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder.

Regeringen bedömer att skogens sociala värden har stor betydelse för hela samhället. Skogssektorns befintliga verktyg behöver tillämpas och utvecklas för att skogens sociala värden ska kunna tillvaratas. Regeringen bedömer att Skogsstyrelsens medverkan i frågor om samhällsplanering och samråd med kommuner i frågor av särskild vikt med hänsyn till de lokala förhållandena är viktiga.

Det samarbete som pågått mellan Riksantikvarieämbetet och Skogsstyrelsen tillsammans med länsstyrelserna avseende skador på fornlämningar och kulturmiljöer i samband med skogsbruk, behöver fortsätta att utvecklas

och erfarenheterna tas om hand så att skadorna upphör.

Förekomsten av främmande arter i skogslandskapet kan påverka förutsättningar för bl.a. biologisk mångfald och rennärning på ett negativt sätt.

3.5.14 Ett rikt odlingslandskap

Miljö kvalitetsmålet är att odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljö värdena bevaras och stärks.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- åkermarkens egenskaper och processer,
- halter av föroreningar i jordbruksmarken,
- odlingslandskapets ekosystemtjänster,
- odlingslandskapets livsmiljöer och spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur,
- gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet,
- bevarande av husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser,
- hotade arter och naturmiljöer,
- främmande arter,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- odlingslandskapet biologiska värden och kulturmiljö värden,
- odlingslandskapet kultur- och bebyggelsemiljöer, och
- odlingslandskapets värden för friluftslivet.

Resultat

Åkermarkens egenskaper och processer

Tillståndet för åkermarken är tillfredsställande och har inte förändrats från förra året enligt Naturvårdsverkets bedömning i den årliga uppföljningen av miljö kvalitetsmålen.

Halter av föroreningar i jordbruksmarken

Jordbruksmarkens halt av föroreningar bedöms inte ha förändrats från förra året enligt Naturvårdsverket.

Odlingslandskapets ekosystemtjänster

Även om tillståndet för odlingslandskapets ekosystemtjänster i nuläget är tillfredsställande så anger Naturvårdsverket att arbetet måste fortsätta för ett långsiktigt säkerställande. Jordbrukets användning av växtskyddsmedel som innehåller vissa neonicotinoider har visat sig haft en negativ inverkan på bland annat vilda pollinerande insekter. Därför har användningen av tre neonicotinoider begränsats inom EU.

Odlingslandskapets livsmiljöer och

spridningsvägar som en del i en grön infrastruktur
Odlingslandskapet bedöms som fortsatt variationsrikt på nationell nivå men Naturvårdsverkets årliga uppföljning pekar på att stora regionala skillnader finns när det gäller odlingslandskapets variationsrikedom. I slättbygd med ensidig växtodling riskerar inslaget av olika typer av livsmiljöer bli för litet. I skogs- och mellanbygd utgör det öppna odlingslandskapet i sig en variation i landskapsbilden och nedläggningen av jordbruksareal minskar förutsättningarna för att upprätthålla vissa livsmiljöer.

Åkerarealen i landet minskade med drygt 6 000 hektar under perioden 2014–2015. Naturbetesmark och slätteräng (dvs betesmark, slätteräng, skogsbete, fåbodbete, alvarbete, mosaikbete och ospecificerad betesmark) ökade med 14 200 hektar. Ökningen beror på att definitionen av vad som är betesmark ändrades under året.

Gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet

Hävden av naturbetesmarker och slätterängar på nationell nivå anges som tillfredsställande i Naturvårdsverkets årliga uppföljning. Den större andelen av dessa marker sköts med ersättning från landsbygdsprogrammet men det finns

signaler från flera län att hävden av naturbetesmarkerna är otillfredsställande vilket indikerar att regionala skillnader finns. Bristen på betande djur i vissa regioner är oroväckande för den långsiktiga hävden av naturbetesmarkerna. Av Sveriges 280 000 hektar mest värdefulla naturbetesmarker och slätterängar ligger omkring 30 procent inom områden med formellt områdesskydd. Den negativa trenden för många fågelarter som är knutna till odlingslandskapet har inte kunnat vändas. Kunskapen om den genetiska variationen hos vilda arter knutna till odlingslandskapet är bristfällig.

Bevarande av husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser

Bevarandestatusen för husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska mångfald är enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning gott men inte långsiktigt säkerställt. Inom programmet för odlad mångfald har Statens Jordbruksverk beslutat om en ny strategi för 2016–2020 som överlämnats till regeringen. I strategin betonas vikten av olika former av nyttjande, utbildnings- och forskningsinsatser, nationellt och nordiskt samarbete samt policyutveckling. Programmet går nu in i sin tredje fas som lägger tonvikten på bevarande av växter i genbank och breddat användande.

Hotade arter och naturmiljöer

Av de arter som förts upp på den svenska rödlistan från 2015 är 52 procent knutna till odlingslandskapet. Igenväxning har en stor negativ påverkan för drygt 1 300 arter. Fler fjärilsarter i odlingslandskapet är hotade enligt den senaste bedömningen i jämförelse med den som gjordes år 2010. Tillståndet för flera groddarter i odlingslandskapet har förbättrats under de senaste decennierna.

Främmande arter

Det hot som främmande arter utgör för den biologiska mångfalden i odlingslandskapet är enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning fortsatt stort. Få länsstyrelser redogör för arbetet med främmande arter i sina regionala miljömålsbedömningar vilket försämrar möjligheterna att få en tydlig bild av situationen i hela landet.

Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade

Under år 2015 odlades inga genetiskt modifierade växter i kommersiella odlingar i landet. Den enda odling som bedrevs skedde inom ramen för forskning och försöksverksamhet.

Odlingslandskapet biologiska värden och kulturmiljövärden

Från och med 2015 finansieras inte längre skötselåtgärder av odlingslandskapets natur- och kulturvärden som t.ex. stengårdsgårdar, alléer och åkerholmar av den särskilda miljöersättningen för natur- och kulturmiljöer som tidigare fanns i landsbygdsprogrammet. Däremot kan projektbaserade insatser för restaurering av kulturmiljöer samt restaurering eller nyanläggning av naturmiljöer ersättas via landsbygdsprogrammet.

Odlingslandskapet kultur- och bebyggelsemiljöer

Medel för restaurering av kultur- och bebyggelsemiljöer på landsbygden utgår från landsbygdsprogrammet. Detta har betydelse för måluppfyllelsen av miljökvalitetsmålet. Naturvårdsverket har inte rapporterat om eventuella förändringar av de värden som kultur- och bebyggelsemiljöerna representerar i den senaste uppföljningen av miljökvalitetsmålet

Odlingslandskapets värden för friluftslivet

Tillgängligheten för friluftslivet varierar mellan olika delar av landet. I slättbygd med stora åkrar och få stigar är tillgängligheten sämre. I Naturvårdsverkets rapport Nationell undersökning om svenska folkets friluftsvanor framkom att många människor söker sig till odlingslandskapet i sitt aktiva friluftsliv

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att utvecklingen mot miljökvalitetsmålet är negativ och att ytterligare insatser behövs för att vända trenden så att miljökvalitetsmålet kan nås.

Även om den samlade utvecklingen för miljökvalitetsmålet bedöms som fortsatt negativ så finns exempel på att genomförda åtgärder lett till en positiv utveckling för vissa av målets preciseringar. Därför bedömer regeringen att det med fler och förbättrade åtgärder är möjligt att vända även de trender som i dag fortfarande är

negativa. Arbetet med att säkerställa odlingslandskapets ekosystemtjänster bör stärkas, inte minst för att inte äventyra förutsättningarna för en långsiktig livsmedelsproduktion i landet. Bland annat behöver det strategiska arbetet med att säkerställa förekomsten av vilda pollinerande insekter i odlingslandskapet förbättras.

Miljöåtgärder inom landsbygdsprogrammet är fortsatt viktiga för att både vända pågående negativa trender och vidmakthålla positiv utveckling där sådana finns. Ansvariga myndigheter, under ledning av Riksantikvarieämbetet, har inom ramen för uppdraget att utvärdera hur EU:s gemensamma jordbrukspolitik påverkar miljön genomfört en utvärdering av bl.a. effekter av avsaknaden av arealbaserade kulturmiljöersättningar i nuvarande landsbygdsprogram och erfarenheter från föregående program, se även utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid avsnitt 10. I uppföljningen av miljökvalitetsmålet har förändringen bedömts innebära försämrade möjligheter att nå de delar av Ett rikt odlingslandskap som handlar om kulturmiljön. I detta sammanhang ska också noteras att regeringen i april 2016 gav Statens jordbruksverk i uppdrag att föreslå miljöåtgärder i nuvarande landsbygdsprogram för att förbättra bl.a. uppfyllelsen av miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap.

Regeringen bedömer att förutsättningarna för att nå miljökvalitetsmålet som helhet kräver ytterligare åtgärder utöver miljöersättningarna i landsbygdsprogrammet. Regeringen följer arbetet som sker under ledning av Miljömålsrådet samt berörda myndigheters enskilda initiativ som syftar till att stärka den biologiska mångfalden och natur- och kulturvärdena i odlingslandskapet. Regeringen bedömer att myndigheternas samverkan och koordinering av pågående eller nya kompletterande åtgärder är särskilt viktigt för ökad effektivitet och måluppfyllelse.

3.5.15 Storslagen fjällmiljö

Miljökvalitetsmålet innebär att fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar

utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- fjällens miljötillstånd,
- fjällmiljöernas viktiga ekosystemtjänster,
- gynnsam bevarandestatus och genetisk variation,
- hotade arter och återställda livsmiljöer,
- främmande arter och genotyper,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- bevarade natur- och kulturmiljövärden, och
- friluftsliv och buller.

Resultat

Fjällens miljötillstånd

Den pågående klimatförändringen innebär att trädgränsen flyttar uppåt och att arealen kalfjäll minskar. Dessa effekter av klimatförändringarna är redan synliga i fjällmiljön enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljö-kvalitetsmålen. Renskötseln och fjälljordbruk bidrar positivt till en ökad biologisk mångfald och motverkar aktivt igenväxningen av framförallt fjällmiljön. Utvecklingen med färre fjälljordbruk och ökad konkurrens från andra intressen inom renskötselområdet får negativa konsekvenser och påskyndar igenväxning samt förlusten av biologisk mångfald.

Många älvdalar präglas av stora vattenkraftsmagasin som påverkar naturmiljön negativt.

Användningen av terrängfordon ökar i fjällområden och Naturvårdsverket planerar att ta fram en vägledning om terrängkörning. Dessutom erbjuder Naturvårdsverket och länsstyrelserna samebyarna stöd för att ta fram terrängkörningsplaner med möjlighet till markförstärkning. Syftet är att motverka markskador. Viktigt att detta sker i nära samarbete med samebyarna som upprättar s.k. renbruksplaner för att synliggöra områden som används inom renskötseln.

Gruvnäringens hot mot fjällmiljön har minskat under året eftersom färre undersökningstillstånd har beviljats. Antalet vindkraftverk i fjällmiljön har ökat under en period, men har det senaste året avtagit. Sannolikheten för framtida vindkraftsutbyggnad i värdefulla fjällmiljöer är liten enligt Naturvårdsverket. Skälet är att stora områden som utgör riksintresse för obrutet fjäll har undantagits när riksintressen för vindbruk har utsetts under 2013–2015.

Fjällmiljöernas viktiga ekosystemtjänster

Fjällmiljön erbjuder många ekosystemtjänster t.ex. livsmedel, renbete, basvaror, naturarv, kulturarv och friluftsliv. Det finns ännu ingen bra metod för att mäta förändringar av ekosystemtjänster i fjällmiljön. Sveriges lantbruksuniversitet bedriver arbete på området inom ramen för projektet Nationell miljöövervakning och utvärdering av ekosystemtjänster i fjäll och skog.

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

Generellt är bevarandestatusen god för de karaktäristiska naturtyperna i fjällen enligt Sveriges rapportering till EU:s art- och habitatdirektiv från 2013. För glaciärer och palsmyrar är trenden negativ vilket beror på den pågående klimatförändringen. Naturtyper med gräsmarker i fjällen knutna till traditionell hävd har också dålig bevarandestatus vilket beror på att fjälljordbruk läggs ner och att rennäringen blivit mindre intensiv. Taiga och näringsrik granskog är två skogsnaturtyper som har otillfredsställande bevarandestatus enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljö-kvalitetsmålen.

Hotade arter och återställda livsmiljöer

Trenden för fjällrävens bevarandestatus är positiv enligt Naturvårdsverkets redovisning. Fjällräven var tidigare klassad i den svenska rödlistan som akut hotad och är nu omklassad till den svagare klassen starkt hotad. Den positiva utvecklingen beror enligt verket på åtgärdsprogrammet med bl.a. stödutfordring och jakt efter rödräv. Det pågår också åtgärdsprogram med åtgärder för fjällgås och fjärilsarten violett guldvinge.

Främmande arter och genotyper

Den invasiva främmande arten tromsöloka förekommer lokalt i fjällområdets närhet enligt

Naturvårdsverkets årliga uppföljning av miljö-kvalitetsmålen. Ett annat hot är mårdhunden som bekämpas framgångsrikt i ett särskilt projekt.

Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade
Inget hot från genetiskt modifierade organismer bedöms förekomma enligt Naturvårdsverkets årliga uppföljning av Sveriges miljö-kvalitetsmål och etappmål.

Bevarade natur- och kulturmiljövärden

De två samiska kulturcentren Ajtte och Galtije har utarbetat ett nytt program för vård och utveckling av det samiska kulturlandskapet. Under året har fyra fåbodemiljöer restaurerats i Dalarna inom LIFE-projektet Foder och Fägring. Naturvårdsverket finansierar forskning i samverkan med Riksantikvarieämbetet om kulturmiljöprojekt inom ramen för forskningsprogrammet Storslagen Fjällmiljö. Syftet är att bygga upp mer kunskap som ska utgöra grund för framtida åtgärder.

Friluftsliv och buller

Under året har det statliga ledsystemet i fjällen restaurerats vilket innebär en positiv utveckling för denna precisering. 332 kilometer leder har fått en förbättrad markering, 186 kilometer leder har röjts, 24 gamla broar har bytts ut mot nya och 12 broar har renoverats, 11 nya rastskydd har byggts och 10 gamla rastskydd har renoverats. Satsningen möjliggör fortsatta friluftslivs-upplevelser i fjällområdet och att besökare på lederna kan färdas säkrare och tryggare i fjällmiljön.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att utvecklingen mot miljö-kvalitetsmålet är negativ och miljö-kvalitetsmålet inte nås utan ytterligare åtgärder.

Det är de pågående klimatförändringarna som påverkar fjällmiljön allra mest. På sikt kommer trädgränsen att flytta 150–200 meter över dagens vilket betyder att stora arealer kalfjäll fragmenteras och förloras i areal. Åtgärder som innebär en anpassning till ett förändrat klimat kan bli aktuellt, t.ex. mer bete.

Naturvårdsverket har på regeringens uppdrag utrett och lämnat förslag till en strategi för att nå miljö-kvalitetsmålet Storslagen Fjällmiljö.

Myndigheten har redovisat förslag med etappmål, styrmedel och åtgärder som ska bidra till att miljö-kvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö nås. Strategin har remissbehandlats (M2013/1253/NM). Regeringen har under året vidtagit åtgärder i enlighet med strategin, bl.a. har ökning av anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* möjliggjort en upprustning av det statliga ledsystemet i fjällen. Regeringen har även lämnat uppdrag till Naturvårdsverket att kartlägga vilka delar av det statliga ledsystemet i fjällen som behöver upprustas, flyttas eller kompletteras för att skapa ett sammanhängande ledsystem samt utreda förutsättningar och kostnader för att komplettera med en ny vandringsled genom skyddade fjällnära skogar. Övriga förslag från strategin bereds i Regeringskansliet. Regeringen ser positivt på den förvaltning som Laponiatjuottjudus utför av världsarvet Laponia. Verksamheten utvärderas under året och regeringen kommer därefter ta ställning till den fortsatta förvaltningen.

Exploateringstrycket från gruvnäring och vindkraftsetableringar har avtagit vilket minskar negativ påverkan på den fjällnära naturmiljön. Regeringen bedömer att gruvnäring kan komma att öka i omfattning och därmed påverka naturmiljön negativt. Regeringen bedömer att vindkraftutbyggnad i värdefulla fjällmiljöer kommer att minska mot bakgrund av att stora områden som utgör riksintresse för obrutet fjäll har undantagits när riksintressen för vindbruk har utsetts under 2013–2015.

3.5.16 God bebyggd miljö

Miljö-kvalitetsmålet innebär att städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt samtidigt som en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder för God bebyggd miljö som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- hållbar samhällsplanering och bebyggelsestruktur
- infrastruktur
- kollektivtrafik, gång och cykel
- natur- och grönområden
- kulturvärden i bebyggd miljö
- god vardagsmiljö
- hälsa och säkerhet
- hushållning med energi och naturresurser
- hållbar avfallshantering.

Resultat

Hållbar stadsutveckling

Hållbar stadsutveckling och bostadsfrågor redovisas under utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik. Trots att bostadsbyggandet 2015 var högre än på många år, är bostadssituationen fortsatt ansträngd och har blivit än mer pressad, samtidigt som trycket på befintlig samhällsservice har ökat betydligt på många håll i landet. Att lösa dessa problem på både kort och lång sikt är en utmaning för den fysiska samhällsplaneringen. Regeringens satsning om ett så kallat Klimatkliv har finansierat en rad intressanta projekt med miljöteknik och gröna innovationer med anknytning till hållbara städer som t.ex. elektrifiering av fordonsflottan.

Hållbar samhällsplanering och bebyggelsestruktur

Plan- och planeringsberedskapen i kommunerna är god. Det finns gott om färdiga planer i stort sett i hela landet.

Det är fortfarande en knapp tredjedel av översiktplanerna som antagits de senaste fyra åren medan en knapp femtedel är från 1990-talet. Flera kommuner arbetar med att ta fram nya planer. Allt fler kommuner har aktuella planeringsunderlag som program och strategier för miljöanpassade transporter, handel samt grön- och vattenstruktur. Det finns dock en tydlig skillnad i utvecklingen över tid där vissa områden utvecklas positivt medan andra stagnerar, se vidare i utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

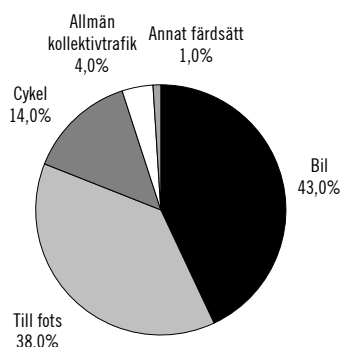
Regeringen har gett Boverket i uppdrag att ta fram en vägledning om hållbar utveckling i översiktsplaneringen. Vägledningen som redovisades 2015 vänder sig till tjänstepersoner, som fysiska planerare, samt politiker som arbetar med stadsutvecklingsfrågor. Satsningen ska ge stöd till kommunerna att utifrån den egna kommunens förutsättningar och ambitioner lättare uppnå en långsiktigt hållbar livsmiljö.

Regeringen har också gett Boverket i uppdrag att ta fram en vägledning om klimatfrågor i översiktsplaneringen som ska redovisas i december 2016. Regeringen har även gett Boverket i uppdrag att ta fram en vägledning om krav på att beakta människors hälsa och säkerhet eller risken för olyckor, översvämningar eller erosion med beaktande av effekter av ett förändrat klimat som ska redovisas i april 2017. Regeringen har även gett Boverket i uppdrag att sammanställa och analysera länsstyrelsernas planeringsunderlag om klimatfrågor, dels för minskad klimatpåverkan, dels för klimatanpassning i den fysiska planeringen. Uppdraget ska redovisas senast i januari 2017.

Infrastruktur och kollektivtrafik, gång och cykel

Bilen är fortfarande det dominerande transportsättet, även för resor kortare än fem kilometer (diagram 3.7.). Det totala antalet resor i Sverige har minskat mellan mätningarna genom-förda 2005–2006 och 2011–2014. Antalet resor med cykel minskar något. Cykelresorna blir färre i framför allt storstäder och mindre kommuner samt bland flickor, pojkar, unga kvinnor och unga män (6–24 år).

Diagram 3.7 Andel resor per färdmedel kortare än 5 km 2011–2014

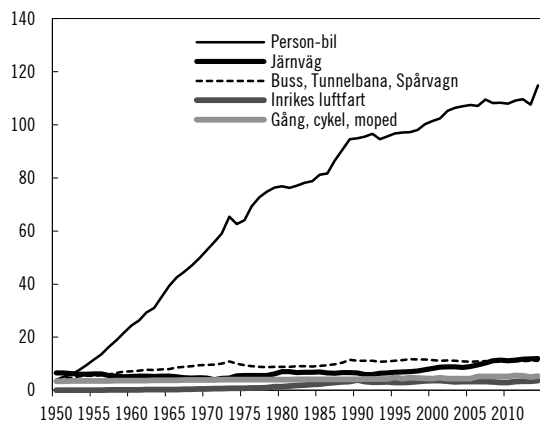

Källa: Trafikanalys 2015

Persontransportarbetet med bil har ökat med nästan sju procent mellan 2013 och 2014, trots att det totala antalet bilresor minskat (diagram 3.8). Det är dock svårt att säga om detta tyder på ett trendbrott i en annars utplanande utveckling för persontransportarbetet med bil. En bidragande orsak kan vara lägre priser på fossila bränslen.

Diagram 3.8 Utveckling i persontransporter redovisade i antalet färdade personkilometer

Miljarder personkilometer

Källa: Trafikanalys 2014

Många kommuner satsar på minskad personbilstrafik, särskilt i städernas centrala delar, ökad kollektivtrafik och cykelresande. Både regionala och kommunala strategier för hållbara transporter tas fram och fysiska åtgärder genomförs, till exempel genom att bygga nya cykelvägar och ny infrastruktur för fossilfria bränslen för kollektivtrafik.

Under 2015 har regeringen inrättat ett statligt bidrag kallat stadsmiljöavtal. Satsningen ska främja hållbara stadsmiljöer genom att skapa förutsättningar för att en större andel persontransporter i städer kan ske med kollektivtrafik. Se vidare i utgiftsområde 22 Kommunikationer och utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Natur- och grönområden

Aktuell statistik inom området saknas. Enligt SCB:s senaste undersökning från 2010 har över 90 procent av invånarna i de 37 största tätorterna tillgång till ett grönområde inom 300 meter från bostaden.

År 2014 bodde 85 procent av tätortsinvånarna inom cykelavstånd (5 km) till ett skyddat område, en ökning jämfört med året innan. Nya naturområden inom och nära tätorter skyddades

under 2015. Befolkningen i många tätorter ökar snabbt, vilket medför att behovet av tillgängliga naturområden nära bostaden kommer att öka.

Det finns flera indikationer på att tätortsnära natur tas i anspråk för bebyggelse och att de gröna ytorna minskar. Detta har bland annat konstaterats genom satellitbildstudier. Dock saknas det i dagsläget statistik som visar hur stora förändringarna av grönyta är 2010–2015.

Flera kommuner har genomfört lokala naturvårdssatsningsprojekt (LONA) för att bevara, utveckla och tillgängliggöra tätortsnära natur- och friluftsområden, se avsnitt 3.5.17 Ett rikt växt- och djurliv.

Kulturvärden i bebyggd miljö

Nästan hälften av kommunerna har enligt Boverket aktuella dokument jämförbara med kulturmiljöprogram. Av dessa är 36 procent kommunomfattande och 13 procent del av kommunen, vilket är en relativt konstant nivå sedan 2006. Under 2015 hade 35 procent av kommunerna tillgång till antikvarisk kompetens.

Under 2015 finansierade regeringen kommunala kulturmiljöprogram med 5,1 miljoner kronor, en ökning med 2,2 miljoner kronor.

På uppdrag från regeringen har Riksantikvarieämbetet verkat för att etablera den nya plattformen Kulturhistorisk värde-ring t.ex. genom att i samverkan med Boverket ta fram allmänna råd i Boverkets byggregler, informations- och utbildningsinsatser. Råden ska underlätta att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet i olika processer.

Regeringen har gett länsstyrelserna i uppdrag att analysera och redovisa utvecklingsmöjligheter för det tvärssektoriella samarbetet vad gäller bl.a. värdering av kulturmiljö i olika processer och hur kulturmiljöperspektivet i miljö kvalitetsmålen omhändertas.

God vardagsmiljö

Utredningen om en gestaltad livsmiljö (SOU 2015:88) har överlämnat sitt betänkande. Utredningen har remitterats och bereds inom Regeringskansliet.

Hälsa och säkerhet

Klagomål på inomhusmiljön som registreras hos kommunernas miljökontor handlar huvudsakligen om fukt och mögel, buller, ventilation samt emissioner och lukt. Antalet klagomål är stabilt.

På uppdrag från regeringen har Folkhälsomyndigheten genomfört ett nationellt tillsynsprojekt inriktat på ventilation och städning i skolor 2014–2015. Resultatet visade att många skolor inte uppfyller miljöbalkens krav på städning och ventilation.

Det är därför viktigt med fortsatt regelbunden tillsyn och att kunskapen höjs om hur inomhusmiljön i skolan påverkar hälsan. För att rusta upp skollokaler har regeringen beslutat om ett särskilt statsbidrag.

Riksdagen har beslutat om ändringar i plan- och bygglagen (2010:900), PBL, som bl.a. innebär att bullervärden vid behov ska anges i planbeskrivning till detaljplan eller i bygglov i ärenden som påbörjats fr.o.m. januari 2015. Bestämmelserna gäller omgivningsbuller utomhus. Huvudregeln är att en tillsynsmyndighet inte kan påverka fastställda bullervärden vid en senare prövning enligt miljöbalken. Samtidigt infördes en ändring i PBL som innebär att kommunen får bestämma att lov eller startbesked endast får ges under förutsättningar att åtgärder som förebygger olägenheter från omgivningsbuller har vidtagits.

I juni 2015 började den förordning om trafikbuller vid bostadsbyggnader (2015:216) som regeringen beslutat om att gälla. Förordningen innehåller bl.a. riktvärden för buller utomhus för spårtrafik, vägar och flygplatser vid byggande av bostäder. Regelverket för buller är nu tydligare och bättre samordnat än tidigare. Därmed ökar förutsättningar för att lagstiftningen tillämpas mer enhetligt i landet.

Boverket har också fått i uppdrag av regeringen att följa upp bestämmelserna i förordningen. Boverket ska även beskriva effekterna av den beslutade förordningen och analysera vilka effekter mer tillåtande riktvärden skulle kunna leda till.

Hushållning med energi och naturresurser

Byggandet och användningen av byggnader genererar stor användning av jungfruligt material, energi samt vatten. Byggsektorn bidrar även till stora avfallsmängder och miljöpåverkan uppstår under hela byggnadens livscykel.

Bygg- och fastighetssektorn svarade för 18 procent av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser 2013 sett ur ett livscykelperspektiv. Statistiken visar på en trend av minskade totala utsläpp av växthusgaser från bygg- och fastighetssektorn, mycket tack vare minskad

energianvändning för uppvärmning. Om uppvärmningen räknas bort ökar utsläppen något från branschen. De totala utsläppen från bygg- och fastighetssektorn fördubblas om man tar hänsyn till utsläpp kopplade till importvaror.

Klimatpåverkan från tillverkningsfasen är inte försumbar i jämförelse med påverkan från driftsfasen. Ett verktyg för att analysera klimatpåverkan är livscykelanalyser, LCA. Det är dock ett komplext verktyg som kräver särskild kunskap och data. Slutsatser från Boverkets utredning om byggnaders klimatpåverkan ur ett livscykelperspektiv visar att det finns behov av ytterligare insatser i arbetet med klimatpåverkan, om takten på klimatarbetet inom byggsektorn ska öka. Inom ramen för regeringens arbete med det nationella skogsprogrammet är ökat träbyggande ett identifierat åtgärdsområde. Ett ökat trähusbyggande har positiva effekter på klimatet genom inbindning och lagring av koldioxid från en förnybar råvarukälla. Dessutom kan ökat trähusbyggande ge utsläppsminskningar i byggprocessen genom en industriell byggprocess.

Regeringen och Boverket arbetar för att genomföra skärpningar av energikraven på nybyggda hus med utgångspunkt i EU-direktivet om byggnaders energiprestanda. Regeringen har också remitterat en förordning om ett investeringsstöd på 3,2 miljarder per år för att öka nybyggnationen av små, klimatsmarta och billiga hyresrätter. Frågan bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Regeringen har även beslutat om ett stöd för renovering och energieffektivisering i vissa bostadsområden (2016:837). Stöd får lämnas för att renovera flerbostadshus upplåtna med hyresrätt i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar. Ett syfte med renoveringsåtgärden ska vara att förbättra byggnadens energiprestanda. Se utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik.

Under 2015 lade Boverket i samråd med flera andra myndigheter fram ett förslag att införa krav på ett dokumentationssystem för byggprodukter vid nyproduktion av vissa byggnader. Den så kallade loggboken innebär att produktinformation om de byggprodukter som ingår i byggnadsverket måste sparas. Användningen av loggbok ger ett bättre kunskapsunderlag och en ökad spårbarhet för använda produkter och material i byggnadsverk, inklusive farliga ämnen.

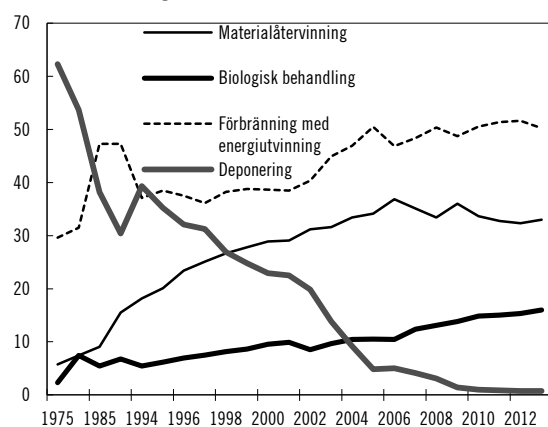
Hållbar avfallshantering

Trenden med ökande mängder avfall från hushåll och verksamheter fortsätter. Under 2015 genererades 4,7 Mton hushållsavfall (478 kg/person), att jämföra med 4,5 Mton (436 kg/person) år 2014 (Avfall Sverige, 2016).

År 2015 svarade 211 av Sveriges kommuner att de arbetar med förebyggande av avfall. Fokus ligger framför allt på matavfall, grovavfall och textilier. Förebyggande arbete för bygg- och rivningsavfall och elektronikavfall är i fokus främst hos storstadskommunerna.

Diagram 3.9 Behandlingsmetoder för hushållsavfall 1975–2014

Andel av totala mängder (%)

Källa: Svensk avfallshantering 2014, Svenskt avfall 2014

Naturvårdsverkets uppdrag att utreda behov av styrmedel för att nå EU:s återvinningsmål redovisades i mars 2015. Där konstateras bland annat att det är svårt att avgöra hur Sverige ligger till i förhållande till EU:s återvinningsmål på grund av bristande statistik. Bedömningen är dock att Sverige sannolikt redan idag uppnår återvinningsmålet.

Etappmål med anknäring till miljö kvalitetsmålet

Etappmålet för byggnads- och rivningsavfall innebär att insatser ska vidtas så att förberedandet för återanvändning, materialåtervinning och annat materialutnyttjande av icke-farligt byggnads- och rivningsavfall är minst 70 viktsprocent senast 2020.

För etappmålet om ökad resurshushållning i byggsektorn är statistiken bristfällig. Naturvårdsverket arbetar aktivt för att åtgärda kvalitén i byggsektorns avfallsdata. Trots att statistiken är bristfällig och uppgifterna osäkra är bedömningen att Sverige sannolikt redan idag uppnår den återvinnings-grad för bygg- och rivningsavfall på minst 70 procent som gäller

som EU:s och Sveriges gemensamma mål till år 2020. En förutsättning är dock att flödena av anläggningsavfall kan tillgodoses i uppföljningen av återvinningsmålet och att även landets asfaltverk rapporterar in sina behandlade mängder av icke-farlig (tillräckligt PAH-fri) asfalt. Ett förslag till loggbok för byggnadsverk har tagits fram av Boverket i samarbete med Naturvårdsverket. Beslut har fattats om att 2016 genomföra en översyn av vägledningen om återvinning av avfall i anläggningsarbeten.

När det gäller etappmålet för ökad resurshushållning i livsmedelskedjan så ökar den biologiska återvinningen av matavfall men målet nås inte. Under perioden 2010 till 2014 har mängden utsorterat matavfall till biologisk behandling ökat med 40 procent. Det innebär att 47 procent av det uppkomna matavfallet i konsumtionsledet utsorteras för biologisk behandling. Under 2014 rötades och komposterades ca 38 procent av det uppkomna matavfallet från konsumtionsledet så att växtnäringsämnen togs tillvara. Målet är 50 procent. Andelen som rötades och där näringsämnen återfördes uppgick till 27 procent medan målet är 40 procent.

Analys och slutsatser

Inom flera områden av God bebyggd miljö är utvecklingen positiv. Kommunerna arbetar för att skapa hållbara livsmiljöer genom att förbättra möjligheterna för fotgängare, cyklister och kollektivtrafik, minska biltrafiken i stadscentra samt öka tillgången till tätortsnära natur med såväl strategiska dokument som fysiska åtgärder.

Regeringens bedömning är att trenden är svagt positiv och att arbetet går åt rätt håll men att ytterligare insatser behövs för att nå miljö kvalitetsmålet. Utvecklingen i den bebyggda miljön är inte entydig utan varierar för olika delar av målet. Trots att regeringen har tagit flera initiativ för att stärka det åtgärdsinriktade arbetet och gynna miljö tillståndet nås inte miljö kvalitetsmålet utan ytterligare insatser.

Det ökade bostadsbehovet som Sverige nu står inför medför utmaningar med att säkerställa att den byggda miljös alla värden tas om hand och utvecklas. Det kan leda till lösningar där hållbarhetens alla tre aspekter inte beaktas tillräckligt. Det finns samtidigt höga ambitioner att planera hållbara stadsmiljöer med goda

kommunikationer, tillgång till service och tätortsnära natur. Regeringen följer frågan hur detta kan påverka uppfyllandet av miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö.

Regeringen har initierat arbete som är viktigt för att utvecklingen i städerna blir mer hållbar utifrån flera olika perspektiv t.ex. stadsmiljöavtal och genom bidrag till utemiljöer och jämställda offentliga miljöer. Läs vidare i utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik samt utgiftsområde och 22 Kommunikationer.

Etappmålet för ökad resurshushållning i byggsektorn har uppnåtts. Statistiken är dock bristfällig så bedömningen är osäker. Förutsättningen är att flödena av bygg- och anläggningsavfall som idag inte rapporteras in kan tillgodoräknas i uppföljningen.

Etappmålet för ökad resurshushållning i livsmedelskedjan har ännu inte uppnåtts och regeringen bedömer att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid. Trots att de insamlade matavfallsmängderna har ökat de senaste åren kommer återvinningsmålet på 50 procent inte att nås tills 2018 om utsorteringen av matavfall fortgår i samma takt som den har gjort mellan 2009 och 2014.

Flera åtgärder som kommer att ha en positiv inverkan på måluppfyllelsen har beslutats. T.ex. har regeringen tillsatt en utredning som ska föreslå styrmedel för att förebygga uppkomst av avfall i syfte att främja en cirkulär ekonomi (dir. 2016:3). Regeringen föreslår även en skattereduktion för reparation och underhåll av vitvaror i hemmet, samt att mervärdesskatten för reparation av bl.a. cyklar, kläder och skor ska sänkas. Båda åtgärderna syftar till att förebygga avfall genom att förlänga livslängden för dessa produkter.

Regeringen är angelägen om att utvecklingen mot tätare städer samtidigt främjar en hållbar stadsutveckling och gör en rad satsningar som exempelvis Stadsmiljöavtal och Klimatklivet.

Flera kommunala och regionala satsningar på att öka resandet med kollektivtrafik och cykel i stället för med bil bidrar positivt till målet. Regeringen arbetar för tillfället med en strategi och andra åtgärder för en ökad och säker cykling, se utgiftsområde 22 Kommunikationer. Den moderna och hållbara staden planeras för ökande andel gående, cyklister och kollektivtrafik samtidigt som andelen biltrafik minskar. Det ger mindre trängsel och plats för

andra verksamheter i staden samtidigt som luftkvaliteten förbättras och bullret minskar. Stadsmiljöavtalen bidrar till en sådan utveckling.

Regeringen är angelägen om en god samverkan mellan insatser för god bebyggd miljö, grön infrastruktur och ekosystemtjänster, se avsnitt 3.5.17 Ett rikt växt- och djurliv. Biologisk mångfald bidrar till god bebyggd miljö genom en mångfald av ekosystemtjänster, och ger en grund för naturbaserade lösningar på urbana utmaningar, t.ex. för klimatanpassning.

Regeringen bedömer att det, för att kunna bevara, använda och utveckla kulturmiljövärdena i den bebyggda miljön och att de därmed ska kunna tas till vara i olika samhällsprocesser, krävs att aktörer på nationell, regional och lokal nivå fortsätter att stärka och utveckla kompetens, samverkan och strategiskt arbete.

För inomhusmiljön finns fortfarande problem med fukt och mögel, inomhusbuller och radon och åtgärdstakten är låg. Det nya statsbidraget för att rusta upp skollokaler som regeringen beslutade om hösten 2015 kommer att lösa problemet för många skolor (SFS 2015:552).

Kraven från EU om nära-nollenergibyggnader påskyndar utvecklingen mot alltmer energi-effektiva byggnader vilket är positivt för måluppfyllelsen.

Regeringen avser att efterfråga konsupplad statistik i nästa års underlag till resultatredovisningen för miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö.

3.5.17 Ett rikt växt- och djurliv

Miljökvalitetsmålet är att den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Resultatindikatorer och bedömningsgrunder

De indikatorer och bedömningsgrunder som används för att redovisa resultaten inom området är följande:

- bevarandestatusen för i Sverige naturligt förekommande naturtyper och arter samt genetisk variation,
- påverkan från klimatförändringar,
- ekosystemtjänster och resiliens,
- grön infrastruktur,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade,
- främmande arter och genotyper,
- biologiskt kulturarv, och
- tätortsnära natur som är värdefull för friluftslivet, kulturmiljön och den biologiska mångfalden.

Resultat

Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation

En sammanvägning av informationen i den svenska rödlistan under perioden 2000-2015 visar att förlusten av biologisk mångfald inte har hejdats. Grod- och kräldjur har en positiv utveckling efter särskilda naturvårdsinsatser med stöd av åtgärdsprogram för hotade arter och landsbygdsprogrammet. Jordbrukslandskapet och havsmiljön har störst andel rödlistade arter enligt den svenska rödlistan från 2015.

Hos de flesta av landets djur, växter och svampar har genetisk mångfald ännu inte studerats.

Jordbruksverket redovisade i december 2015 ett regeringsuppdrag om förstärkta åtgärder mot artskyddsbrott (M2015/04292/NM). Förslagen sammanfaller till viss del med EU:s förslag till handlingsplan mot illegal handel med vilda djur och växter och berör flera myndigheter i Sverige. Regeringen har remitterat förslaget.

Påverkan av klimatförändringar

Som en följd av klimatförändringarna kommer sannolikt vissa förändringar ske i den svenska naturen. Arter kan öka i vissa områden och minska i andra, exempelvis kan det innebära att arter försvinner från landet eller att nya arter etablerar sig. Sådana förändringar kan i sin tur ge

förändringar för olika ekosystemtjänster. Enligt den svenska rödlistan från 2015 påverkas över trehundra arter i flera olika artgrupper negativt av klimatförändringar. För cirka femtio arter är klimatpåverkan mycket negativ. Enligt Naturvårdsverkets redovisning av regeringsuppdraget om en strategi för biologisk mångfald i ett förändrat klimat (M2015/04047/NM) kan effekterna av förväntade klimatförändringar på biologisk mångfald bli omfattande genom att vegetationsperioden förlängs och att nederbörden förändras. Detta förväntas leda till ökad igenväxning i t.ex. gräsmarker och ökad nedbrytning i t.ex. torvmarker eller skogar. I vissa ekosystem, främst i södra Sverige och längs Norrlandskusten, kan torrare förhållanden istället leda till minskad produktivitet.

Det finns inga styrmedel som är specifikt inriktade på klimatanpassningsåtgärder för arter och naturtyper som har förhöjd risk att dö ut. I Naturvårdsverkets rapport redovisas möjliga åtgärder för att integrera biologisk mångfald och ekosystemtjänster i arbetet med att anpassa samhället till ett förändrat klimat.

Möjligheter till synergieffekter mellan åtgärder för klimatanpassning och åtgärder för att säkra biologisk mångfald och ekosystemtjänster tas upp i den utredning om ett stärkt arbete för anpassning till ett förändrat klimat som regeringen har tillsatt (dir. 2015:115, se avsnittet Begränsad klimatpåverkan).

Ekosystemtjänster och resiliens

Det finns inte någon samlad bedömning av utvecklingen för ekosystemtjänster och ekosystemens förmåga att klara av förändringar och vidareutvecklas så att de kan vara fortsatt produktiva och leverera ekosystemtjänster, deras s.k. resiliens.

Grön infrastruktur

Naturvårdsverket slutredovisade under 2015 uppdraget att ta fram riktlinjer och en genomförandeplan avseende regionala handlingsplaner för grön infrastruktur (M2014/1948/NM). Naturvårdsverket har prioriterat att skapa delaktighet från olika myndigheter och aktörer som kommer att påverkas av arbetet. Naturvårdsverkets arbete med att koordinera utvecklingen av en grön infrastruktur fokuserar på vägledning, organisation, samverkan, kommunikation,

kunskapssammanställning, analys, verktyg och innovation.

För att bidra till arbetet har Länsstyrelserna i uppdrag att ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur, och Västerbottens, Västra Götaland, Jönköpings och Skåne län fungerar som pilotlän. Syftet är att identifiera landskapets biotoper, strukturer, element och naturområden som skapar ett ekologiskt sammanhang och utgör förutsättningen för att bevara landskapets biologiska mångfald och ekosystemtjänster. I handlingsplanerna ska även förslag till lämpliga bevarandeinsatser redovisas.

Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade

I dag sker ingen kommersiell odling av GMO i Sverige, men däremot förekommer fältförsök. EU:s medlemsstater har möjlighet att begränsa eller förbjuda odling av godkända genetiskt modifierade organismer s.k. GMO-grödor. Denna lagstiftning återfinns i Europaparlamentet och rådets direktiv (EU) 2015/412 om ändring av direktiv 2001/18/EG. Syftet med direktivet är att medlemsstaterna under vissa förutsättningar ska kunna begränsa eller förbjuda odling av en GMO som är godkänd på EU-nivå. Regeringen anser det viktigt att användningen och odling av GMO inte leder till påverkan på den biologiska mångfalden. Försiktighetsprincipen är styrande för hanteringen.

Främmande arter och genotyper

Antalet främmande arter fortsätter att öka. Enligt det europeiska samarbetsnätverket NOBANIS är 389 av de i Sverige förekommande cirka 2 200 främmande arterna invasiva och 83 är potentiellt invasiva. Detta innebär att de riskerar att hota biologisk mångfald samt relaterade ekosystemtjänster. De kan även i vissa fall ha negativa effekter på människors hälsa eller på ekonomin.

I slutet av 2015 kom Europaparlamentet och EU:s ministerråd överens informellt om ny kraftfullare lagstiftning om skyddsåtgärder mot växtskadegörare, en förordning som har betydelse för att motverka spridning av främmande arter. På grund av ökad risk för att nya allvarliga växtskadegörare etablerar sig i Sverige har Sveriges lantbruksuniversitet erhållit 3 miljoner kronor 2016–2019 för riskvärdering av växtskadegörare, en ny uppgift för SLU. Detta för att kunna ge Jordbruksverket stöd i

arbetet med att hantera förebyggande- och bekämpningsåtgärder.

Biologiskt kulturarv

Värdefulla ängs- och betesmarker, brynmiljöer och betad skog är några av de miljöer som innehåller biologiskt kulturarv. Det största hotet mot dessa miljöer är att hävden upphör. Då riskerar markerna att växa igen och arter beroende av slätter eller bete konkurreras ut.

För att skydda och vårda särskilt värdefulla kulturhistoriska miljöer, som till exempel har formats av lantbruket eller präglats av samekulturen, bildas kulturresevat där även biologiskt kulturarv ingår i varierande grad. Antalet kulturresevat i Sverige är oförändrat 43 stycken.

Stöd för natur- och kulturmiljövårdsåtgärder i skogen (Nokås) har under 2015 delats ut för främjande av biologiskt kulturarv på 64 hektar. Det motsvarar 2 % av den totala areal som fått del av detta stöd under 2015.

Tätortsnära natur

Under 2015 beviljades cirka 24 miljoner kronor i statlig medfinansiering av tätortsnära projekt i den lokala naturvårdssatsningen (LONA). Medverkande aktörer har totalt sett investerat motsvarande summa. För att bättre tillvarata den tätortsnära naturen pågår arbete med att ta fram sammanlagt ett 90-tal naturvårdsprogram, grönstrukturplaner, skötselplaner, friluftspaner och fiskevårdsplaner i landet. Insatser har även vidtagits för att underlätta friluftslivet genom tillgänglighetsanpassning samt anläggning av vandringleder och parkeringsplatser.

Etappmål med anknytning till miljö kvalitetsmålet

Flera insatser som pågått eller avslutats under 2015 bidrar till uppfyllelsen av etappmålet om den biologiska mångfalden och ekosystemtjänsternas värden. Regeringens arbete med att integrera betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster i relevanta politikområden och processer fortgår. Regeringens syn har kommit till uttryck i bl.a. politiken för hållbart företagande (skr. 2015/16:69) och i den nationella strategin för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020 (N2015/05297/RT). Inom Naturvårdsverkets pågående uppdrag att kommunicera ekosystemtjänster har en guide för värdering av ekosystemtjänster producerats, och medverkande myndigheter har identifierat

processer där det är mest relevant att integrera värdet av ekosystemtjänster. Samtidigt pågår arbete i många kommuner, delvis med statligt stöd. De åtgärdslistor som tagits fram av Miljömålsrådet innehåller flera åtgärder som bidrar till att etappmålet nås. Havs- och vattenmyndigheten har publicerat en rapport som syftar till att bedöma statusen för ekosystemtjänster från svenska hav och att utvärdera kopplingen till mänsklig påverkan. Sverige har deltagit aktivt i EU-samarbetet om kartläggning och bedömning av ekosystemtjänster (MAES). En förstudie har utarbetats för en gemensam nordisk kartläggning och värdering av ekosystemtjänster med finansiering från Nordiska ministerrådet. Formas har redovisat ett regeringsuppdrag om forskning om biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Statistiska centralbyrån har fått i uppdrag att utveckla metoder för att inkludera värdet av ekosystemtjänster i miljöräkenskaper. Regeringen har tillsatt en utredning som ska föreslå åtgärder för en effektivare och mer konsekvent tillämpning av ekologisk kompensation, med syfte att motverka nettoförluster av biologisk mångfald och ekosystemtjänster (dir. 2016:23).

Fyra sedan tidigare planerade åtgärdsprogram för hotade arter återstår att fastställa för att etappmålet om hotade arter och naturtyper ska anses vara uppnått. År 2015 fastställde Naturvårdsverket tio åtgärdsprogram. Inga program avslutades under året. Vid årets slut var 144 program fastställda och gällande. Genom åtgärdsprogrammen har naturvårdskompetensen hos länsstyrelserna ökat. De har också bidragit till att kunskapen kunnat omsättas i praktiken, vilket har medfört att åtgärder har satts in på de ställen där de gjort störst nytta.

Arbetet med etappmålet om invasiva, främmande arter under året har dels handlat om riktade åtgärder mot enskilda arter som till exempel mårhund, dels om arbete inom ramen för genomförandet av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1143/2014 av den 22 oktober 2014 om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter. Sverige har lämnat in en begäran till Europeiska kommissionen om att amerikansk hummer ska föras upp på förteckningen över invasiva främmande arter av unionsbetydelse enligt förordningen. Naturvårdsverket och Havs- och

vattenmyndigheten har lämnat förslag på svenska regler som kompletterar EU-förordningen. Förslag om kompletterande nationell lagstiftning har remitterats och bereds nu inom Regeringskansliet.

Arbetet med att öka kunskapen om genetisk mångfald har under 2015 fortsatt inom berörda myndigheter, men någon kartläggning och övervakning av genetisk mångfald i linje med etappmålet om kunskap om genetisk mångfald har inte inletts.

Flera pågående insatser bidrar sammantaget till att uppfylla etappmålet om helhetssyn på markanvändningen. Det handlar om regionala handlingsplaner för grön infrastruktur, klimatanpassning och kommunikation om ekosystemtjänster.

Berörda myndigheter har gjort betydande insatser för att nå etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden. Länsstyrelsernas beslut om naturreservat under 2012–2015 omfattar 47 370 hektar produktiv skogsmark, 3 910 hektar icke produktiv skogsmark, 12 560 hektar våtmarker, 3 550 hektar övrigt, 4 120 hektar sjöar och vattendrag och 62 950 hektar marina områden. Antalet beslutade naturreservat har dock minskat från 151 stycken under 2014 till 129 stycken under 2015 och antalet öppna ärenden om inrättande av naturreservat har ökat från 1 182 stycken 2014 till 1 378 stycken under 2015, varav ärenden där markersättningsfrågan är helt löst har ökat från 398 stycken år 2014 till 496 stycken under 2015. Skogsstyrelsen har under 2012–2015 skyddat 3 556 hektar produktiv skogsmark genom beslut om biotopskydd respektive 4 551 hektar genom naturvårdsavtal. Huvuddelen av landarealen som har skyddats under 2012–2015 är olika typer av produktiv skogsmark. 17 000 hektar produktiv skogsmark skyddades 2015 och 3 000 hektar produktiv skogsmark säkrades inom ramen för genomförandet av ESAB-paketet (Ersättningsmarker i Sverige AB). Naturvårdsverket har nu slutfört arbetet med befintliga ersättningsmarker, vilket förväntas resultera i totalt cirka 400 naturreservat. Cirka 23 procent av årets anslag användes för att bilda naturreservatet Hälleskogsbrännan. Naturvårdsverket har föreslagit 194 nya Natura 2000-områden och 153 utvidgade områden samt kompletteringar med arter och livsmiljöer i befintliga områden. Ett betydande antal skyddsvärda marina områden

omfattas av kompletteringarna. Regeringen beslutade i augusti 2015 att lämna förslag till EU-kommissionen om nya områden på Gotland som ska ingå i Natura 2000-nätverket. Ett exempel är Bästeträsk på norra Gotland som Naturvårdsverket har föreslagit som en ny nationalpark.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att utvecklingen mot miljö kvalitetsmålet är negativ och att ytterligare insatser behövs för att vända trenden så att miljö kvalitetsmålet kan nås.

Ett rikt växt- och djurliv är beroende av att de andra miljö kvalitetsmålen nås och av en framgångsrik miljö- och klimatintegrering i berörda politikområden. Regeringen bedömer att resilienta ekosystem, stabila populationer och god genetisk variation är nycklar till hållbar utveckling och till klimatanpassning. I syfte att nå detta är det angeläget att skydda värdefull natur, bygga en grön infrastruktur som stärker sambanden i landskapet och att minska påfrestningar på ekosystemen i det brukade landskapet.

Nyttjandet av naturresurser har haft och har stor påverkan på biologisk mångfald, både genom den landskapsvariation och stora biologiska mångfald som människans långvariga brukande har skapat och genom sådan inverkan på naturmiljön som minskar artrikedomen. Detta gäller även stora delar av EU. Enligt EU-kommissionens halvtidsutvärdering av strategin för biologisk mångfald till 2020 finns de största utmaningarna och de största möjligheterna inom de areella näringarna. Effektiv finansiering av miljöåtgärder inom bl.a. landsbygdsprogrammet och ökad miljöhänsyn i skogsbruket är nyckelfaktorer för framgång.

Etappmålet om den biologiska mångfaldens och ekosystemtjänsternas värden har ännu inte uppnåtts och regeringen bedömer att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid. Det arbete myndigheterna har påbörjat med kommunikation om ekosystemtjänster och insatser som har aviserats inom ramen för Miljömålsrådet blir väsentliga för att nå etappmålet. God samordning mellan berörda insatser är nödvändigt. En viktig del är vägledning till länsstyrelserna, om hur de i sitt arbete gentemot kommuner och

regionplaneorgan inom ramen för fysisk planering och handlingsplaner för grön infrastruktur kan förbättra hänsynen till ekosystemtjänster. LONA-stöden spelar även fortsatt en viktig roll som ett stöd för kommunernas arbete.

Etappmålet om hotade arter och naturtyper har inte uppnåtts i tid. Regeringen bedömer att målet nås under 2016 genom att arbetet med att fastställa återstående åtgärdsprogram för hotade arter slutförs. Fastställda åtgärdsprogram för hotade arter bör genomföras och ytterligare program bör tas fram där så är motverat, inte minst i akvatiska miljöer. Redovisningen av programmets resultat behöver förbättras.

Etappmålet om invasiva främmande arter har inte uppnåtts i tid. Regeringen bedömer dock att förutsättningarna att nå etappmålet stärks med det fortsatta nationella genomförandet av EU-förordningen 1143/2014 om invasiva främmande arter. Utöver detta behövs en fortsatt dialog med ansvariga myndigheter så att redan initierade åtgärder och eventuella nya prioriterade insatser genomförs.

Etappmålet om kunskap om genetisk mångfald har inte uppnåtts i tid. Det finns dock förutsättningar för att målet ska kunna nås under 2016. Kommande återrapportering från berörda myndigheter om arbete med genetisk mångfald kan ge en grund för ett förnyat ställningstagande om hur kunskapsbehoven kan uppfyllas långsiktigt.

Etappmålet om helhetssyn på markanvändningen har ännu inte uppnåtts men regeringen bedömer att målet kommer att nås i tid med befintliga insatser.

Etappmålet om skydd av landområden, sötvattensområden och marina områden har ännu inte uppnåtts och regeringen bedömer att ytterligare insatser krävs för att målet ska nås i tid. Regeringen bedömer att takten i skyddsarbetet på länsstyrelserna är för låg inom alla områden. I länsstyrelsernas uppdrag om skydd och förvaltning av värdefulla områden ingår därför att slutföra ärenden och fatta beslut om naturreservat i syfte att minska ärendebalanser (Fi01354/SFÖ). Regeringen bedömer att ytterligare ersättningsmarker kommer att underlätta måluppfyllelsen för att kunna uppnå målet för formellt skydd av skog och våtmarker. Det är viktigt att utveckla ett transparent system för att redovisa och följa upp frivilliga avsättningar som har eller kan komma att utveckla

höga naturvärden. Arbetet med att utveckla regionala handlingsplaner för grön infrastruktur förväntas komma igång i hela landet under 2016. Att utveckla en fungerande grön infrastruktur är av stor betydelse för att nå flera miljö kvalitetsmål samt generationsmålet. Bevarande av biologisk mångfald och ekosystemtjänster bör vara en integrerad del av klimatanpassningsarbetet i både offentlig och privat sektor. Den tätortsnära naturen är av stor betydelse. Satsningen på skydd av tätortsnära natur har varit framgångsrikt och bör utvecklas vidare.

3.6 Revisionens iakttagelser

Riksrevisionen har i en rapport till Kemikalieinspektionen lämnat en upplysning av särskild betydelse. Upplysningen avser den avgiftsbelagda verksamheten där avgifterna inte disponeras. Det har under åren byggts upp ett överskott för allmänkemikalieavgifterna och ett underskott för bekämpningsmedelsavgifterna. Som ett led i att minska denna obalans har bl.a. avgifterna för bekämpningsmedel höjts. Höjningen får effekt fr.o.m. 2016. När det gäller avgifterna för allmänkemikalier förs löpande en dialog mellan Regeringskansliet och Kemikalieinspektionen.

3.7 Politikens inriktning

3.7.1 Miljömålen

Miljömålen ska nås och Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Det är ett delat ansvar och en gemensam uppgift för hela regeringen. Utöver de insatser som finansieras genom utgiftsområde 20 kommer miljö och klimat därför att fortsatt integreras i de politikområden och utgiftsområden där drivkrafterna och lösningarna till miljöproblemen finns. Integrering av klimat och miljö kommer fortsatt att stå starkt i fokus i viktiga myndigheters verksamhet. Bolag med statligt ägande ska agera föredömligt inom miljöområdet vilket bl.a. innebär att bolagen bör sträva efter minskad klimat- och miljöpåverkan.

Regeringen avser att se över möjligheten att vidareutveckla generationsmålet.

Arbetet med miljömålen intensifieras

Arbetet med att nå miljömålen intensifieras och allt fler aktörer i samhället är involverade i olika typer av miljöarbete. Initiativ har tagits på alla nivåer i samhället och nya satsningar och styrmedel är på plats. Samtidigt finns stora behov av ytterligare åtgärder för att ställa om samhället och närma oss målen. Bedömningen är att 14 av 16 miljö kvalitetsmål inte nås. De nationella miljö kvalitetsmålen ska klaras. Avgörande steg ska tas för att göra detta möjligt. Arbetet med framförallt minskade utsläpp av växthusgaser, men även för en giftfri miljö, biologisk mångfald och bättre havsmiljö ska prioriteras. Regeringen har för avsikt att presentera nya etappmål bl.a. med utgångspunkt i Naturvårdsverkets rapport om en fördjupad utvärdering av miljömålen, för att tydliggöra hur trenden, för de miljömål som inte bedöms uppnås, ska vändas.

Regeringen anser att miljömålen, som utgör miljödimensionen av hållbar utveckling, ytterligare aktualiseras med anledning av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling. Agenda 2030 förenar ansvaret för klimat och miljö med social och ekonomisk utveckling. I det nationella genomförandet och uppföljningen av Agenda 2030 kommer de nationella miljö målen att vara en av flera viktiga utgångspunkter. I samband med detta kan uppföljningen av de nationella miljö målen utvecklas så att det blir enklare att följa trenden i miljö tillståndet.

Regeringen förstärker stadsmiljöavtalen och utvidgar dem till att gälla investeringar i cykelinfrastruktur. Detta beskrivs i utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik och utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Regeringen förstärker den hälsorelaterade miljöövervakningen för att komma till rätta med de brister i miljöövervakningen som flera rapporter pekat på våren 2016. Genom att hitta källorna till miljögifterna och förstå hur vi människor får i oss dessa ämnen kan vi undvika att människor utsätts för hälsofara.

Regeringen avser att efterfråga konsuppladad statistik i nästa års rapport om en årlig uppföljning av miljö kvalitetsmålen och generationsmålet. Rapporten utgör ett underlag

till resultatredovisning för miljöområdet och könsuppdelad statistik inom området kan bidra till att bättre bedöma hur budgetförslag inom området påverkar relevanta jämställdhetsmål.

3.7.2 Klimat

Regeringen satsar på klimatet för våra barn och barnbarns skull. Världen behöver länder som visar att det går att förena hållbar utveckling med välfärd och god konkurrenskraft. Genom att visa det ledarskapet kan Sverige få med sig fler länder i omställningen.

Regeringen skapar politik enligt en tydlig klimatprincip – det ska vara lätt att göra rätt. När vi formar politiken gör vi det billigare att vara miljövän och dyrare att släppa ut. Så ger klimatprincipen långsiktig och tydlig vägledning till individer, företag, kommuner och landsting inför investeringsbeslut och inkluderar alla aktörer i omställningen till ett fossilfritt Sverige. Regeringen ser det som ett kontrakt mellan staten och övriga delar av samhället. Regeringen har klimatet som en av sina huvudsakliga prioriteringar och höjer ambitionen för att skynda på omställningen till ett hållbart samhälle. Att ta täten i klimat-omställningen, är inte bara moraliskt rätt, det är också ekonomiskt smart. Minskad klimatpåverkan är på lång sikt förutsättningen för en utvecklad ekonomi och ett ökat välstånd. Den gröna omställningen kan skapa nya jobb i hela Sverige. Samtidigt förbättras vår livskvalitet och vår natur bevaras för våra barn och barnbarn. Satsningar på minskad klimatpåverkan är i ett globalt perspektiv även en jämställdhetsfråga då kvinnor i många länder generellt är mer utsatta för klimatförändringar, arbetar i mer utsatta miljöer och drabbas värre än män av de katastrofer som klimatförändringar bidrar till.

För att Sveriges ambitiösa klimatinsatser ska få avsedd effekt och våra utsläpp inte ska flytta utomlands är det centralt att andra länder också skärper sina åtgärder. Alla länder och olika aktörer måste ta sitt ansvar för att säkra möjligheten till en god framtid för människan på jorden. Parisavtalet är historiskt – för första gången har vi ett klimatavtal som alla världens länder bidrar till. Det förbättrar möjligheten att nå klimatmålen. Avtalet innebär en skärpning av det globala temperaturmålet. Därför måste alla

länder inklusive Sverige och EU överväga hur de kan stärka sitt klimatarbete ytterligare. Avtalet innebär en tydlig signal till alla aktörer att arbetet med att begränsa utsläppen och bygga motståndskraft mot klimatförändringar bara har börjat.

Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer

Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Långsiktig styrning och ambitiösa mål behövs för fortsatt omställning. Regeringen välkomnar därför Miljömålsberedningens förslag om ett klimatpolitiskt ramverk inklusive långsiktigt mål, etappmål, sektorsmål, strategi och åtgärder. Den 16 juni 2016 presenterade den parlamentariska Miljömålsberedningen en överenskommelse med ett stort antal förslag för att skärpa miljöpolitiken i Sverige. Socialdemokraterna och Miljöpartiet samt Moderaterna, Liberalerna, Centerpartiet och Kristdemokraterna deltog i överenskommelsen. Miljömålsberedningen föreslår följande etapp- och sektorsmål:

- Utsläppen utanför EU:s handelssystem bör senast år 2030 vara minst 63 procent lägre än utsläppen 1990.
- Högst åtta procentenheter av utsläppsminskningarna får, men måste inte, ske genom så kallade kompletterande åtgärder, till exempel ökat upptag i mark och skog eller åtgärder i andra länder.
- Senast år 2040 bör utsläppen vara minst 75 procent lägre än år 1990, varav högst två procentenheter får ske genom kompletterande åtgärder.
- Utsläppen för inrikes transporter ska senast år 2030 vara minst 70 procent lägre jämfört med 2010 års nivå.

Miljömålsberedningen har även föreslagit ett långsiktigt mål om att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Regeringen planerar att i början av 2017 återkomma med en proposition om ett klimatpolitiskt ramverk och nya mål, med utgångspunkt i Miljömålsberedningens förslag. Alla samhällssektorer ska bidra i klimatomställningen och klimatpolitiken ska integreras i regeringens samlade politik.

Det utsläppsmål som riksdagen antog för perioden 2008–2012 nåddes med god marginal. Utifrån detta och från den kontrollstation för det klimat- och energipolitiska målen som redovisades 2016 är det regeringens slutsats att Sveriges förmåga att ställa om till ett hållbart samhälle har underskattats. Etappmålet till 2020 innebär att utsläppen ska minska med 40 procent. Regeringen bedömer att målet kommer att uppnås (skr. 2015/16:87). Regeringen har höjt ambitionen jämfört med den tidigare regeringen och vill så långt som möjligt nå det målet genom nationella insatser.

Arbetet med fossilfria resor och transporter är fortsatt högt prioriterat. Visionen är en fossilfri fordonsflotta. För att målsättningarna på klimatområdet ska nås och Sverige ska kunna ha en fossilfri fordonsflotta krävs kraftfulla insatser och nya målsättningar. Regeringen fortsätter se över vilka styrmedel som behövs för att dessa målsättningar ska uppnås.

Regeringen vill fortsatt främja en överflyttning av godstransporter från väg till järnväg och sjöfart. Tåget ska vara snabbare än bilen och billigare än flyget. Regeringen har avsatt resurser för att införa en miljökompensation för gods-transport på järnväg. Förutsättningarna att välja gång, cykel och kollektivtrafik måste stärkas. I enlighet med regeringens klimatprincip ska de ekonomiska incitamenten också styra i denna riktning. Regeringen ska också se över vilka styrmedel som kan behövas för att bidra till en överflyttning av resor till cykel.

Ett ökat fokus behövs på att minska transportbehovet, ändra resvanor samt att effektivisera och optimera transporter och användning av existerande infrastruktur i arbetet för ett fossilfritt Sverige. Befolkningsökningen och behovet av nya bostäder ställer stora krav på att omställningen till ett fossilfritt samhälle integreras i planerings- och byggprocesser. På så sätt kan ett hållbart samhälle byggas och klimatpåverkan minska. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med en proposition om transportinfrastrukturen för perioden 2018–2029.

På lokal nivå ska kommunerna kunna stimulera medborgarnas val av transportmedel i miljövänlig riktning. Regeringen ska verka för att förbättra kommunernas möjligheter att genomföra åtgärder för att minska utsläppen från transporter. Regeringen har tidigare gett Transportstyrelsen i uppdrag att föreslå hur

dagens miljözonsbestämmelser kan utvecklas. Uppdraget ska redovisas i november i år.

Arbetet med energieffektivisering, förnybara drivmedel och elektrifiering fortsätter. Regeringen ska verka på nationell och EU-nivå för att skapa stabila villkor och långsiktiga förutsättningar för en fossilfri fordonsflotta. Bonus-malus-utredningen har lämnat ett förslag om hur fordon med relativt låga utsläpp kan premieras vid inköpstillfället, medan fordon med relativt höga utsläpp belastas med en högre skatt (SOU 2016:33). I betänkandet föreslås att systemet ska träda i kraft den 1 januari 2018. Förslaget bereds för närvarande. Regeringen vill ställa om till en fossilfri fordonsflotta. Regeringen avser att införa ett bonus-malussystem som innebär en väsentlig ambitionshöjning när det gäller den miljöstyrande effekten jämfört med dagens system, senast den 1 juli 2018. För att ge fortsatt stöd för bilar med låga utsläpp föreslår regeringen förlängningar av den s.k. supermiljöbilspremiern och av den tidsbegränsade nedsättningen av förmånsvärdet för vissa miljöanpassade bilar. Det är viktigt att alla aktörer har god förutsägbarhet inför anskaffandet av nya miljöfordon. Den elbusspremie som infördes under 2016 främjar introduktionen av elbussar på marknaden. Regeringen vill underlätta för konsumenter att göra upplysta och miljöanpassade val av drivmedel och avser därför att se över möjligheterna att göra information om drivmedels miljöpåverkan obligatorisk. Regeringen avser även att under mandatperioden lämna ett förslag på ett system som ger långsiktigt hållbara och stabila villkor för bio-drivmedel. Regeringen har tillsatt utredningar om utformning av dels en vägslitageskatt för svenska och utländska tunga lastbilar (dir.2015:47), dels en skatt på flygresor (dir.2015:105). Regeringens ambition är att skatterna ska införas.

Ett klimateffektivt jordbruk är fortsatt viktigt. Mycket arbete är redan gjort i att kartlägga potentiella åtgärder för att stärka klimatarbetet inom mark och jordbruk. För att ta ytterligare steg för att jordbruket ska bli mer klimateffektivt avser regeringen att lägga kompletterande uppdrag till berörda myndigheter för att se över pågående åtgärdsarbete och vid behov ta fram förslag till ändrade eller nya åtgärder och styrmedel.

Regeringen bedömer vidare att det är viktigt att prioritera arbetet med havsförvaltning i det regionala och internationella samarbetet för att stärka havens resiliens mot klimatförändringar.

Forskning, innovation, avancerade systemlösningar och teknikutveckling är viktigt för att komma tillrätta med processindustrins processutsläpp av klimatgaser. Därmed kan svensk basindustri fortsatt vara världsledande avseende miljöprestanda samtidigt som den långsiktiga konkurrenskraften stärks. Genom regeringens satsningar på Smart industri och samverkansprogram för innovation ska samarbete mellan stat och näringsliv stärkas.

Forskningsbehoven på klimatområdet är fortsatt stora och regeringen gör därför en satsning på klimatforskning, se vidare i avsnitt 4 Miljöforskning. Regeringen återkommer också till frågan i den kommande forskningspolitiska propositionen som presenteras under hösten 2016.

Vi tar steg mot 100 procent förnybar energi och för en 100 procent förnybar el- och värmesektor genom att bygga vidare på principen om att förorenaren ska betala.

Samhällets alla aktörer måste bidra och vidta åtgärder för att klimatmålen ska nås. Regeringen stärker dialogen med näringsliv, kommuner, andra offentliga aktörer och civila samhället genom bl.a. initiativet Fossilfritt Sverige. Det finns ett stort engagemang, höga ambitioner och en stor enighet om att Sverige kan bli fossilfritt bland aktörerna som anslutit sig till initiativet, men mycket arbete kvarstår. Fossilfritt Sverige är en viktig plattform för att samverka, utmana och lära av varandra.

Efter ett drygt år med regeringens satsning på lokala klimatinvesteringar, Klimatklivet, föreslår regeringen att anslaget 1:17 *Klimatinvesteringar* förlängs till 2020 med 700 miljoner kronor per år 2019–2020. Regeringen ökar också anslaget med 100 miljoner kronor per år 2017–2018. Ansökningarna om investeringsstöd överskrider långt tillgängliga statliga medel för åren 2015–2018. Förutsättningarna för god miljö- och samhällsnytta av de satsningar som kommit igång och som anslaget möjliggör framöver är mycket stora. Åtgärderna bedöms kunna ge stor klimatnytta och ha positiva effekter på såväl flera miljö kvalitetsmål som på teknikutveckling och teknikspridning. I förlängningen kan detta ha inverkan på sysselsättning och svensk konkurrenskraft.

EU:s klimatpolitik

För att EU ska kunna fortsätta ha en ledande roll i det globala klimatarbetet behöver Parisavtalet beaktas fullt ut inom EU. Det gäller särskilt i den fortsatta utformningen av ramverket för klimat och energi för 2030, men även inom andra politikområden. Regeringen vill att översynen av EU:s regelverk tillsammans med ny EU-lagstiftning, bl.a. inom ramen för Energiunionen, präglas av insikten att alla parter måste höja ambitionerna för att målen från Parisavtalet ska kunna nås. EU:s klimatarbete måste vara anpassat till Parisavtalets femårscykler. Därför behöver EU hitta vägar för att redan innan 2020 höja de klimatambitioner som beslutats inom unionen. Sverige driver på för att åstadkomma detta genom alliansbyggande och samverkan med likasinnade, t.ex. inom Green Growth Group. Regeringen anser att 2030-ramverket måste genomföras på ett sätt som skapar ett starkt omställningstryck i alla EU:s medlemsstater. EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS) måste utgöra ett starkt incitament för klimatomställning och premiera de anläggningar som leder utvecklingen. Sverige ska fortsatt arbeta hårt för en skärpning av EU ETS inom de pågående förhandlingarna. Regeringens prioritet är att minska det totala utsläppsutrymmet. Regeringen ser ett behov av ytterligare åtgärder inom EU ETS och har därför tagit initiativ till en utsläppsbroms i utsläppshandelssystemet – ett program för att köpa in och annullera utsläppsrätter. Annulleringen räknas inte av mot det nationella klimatmålet. Regeringen vill också ge företag ökade incitament till att köpa in och annullera utsläppsrätter och har remitterat ett förslag om en avdragsrätt för företag för klimatkompensation genom annullering av utsläppsrätter (Fi2016/01209/S1 och Fi2016/02179/S1). Regeringen väljer att inte gå vidare med det remitterade förslaget utan avser i stället att se över alternativa förslag på skatteavdrag för företag och privatpersoner som minskar utsläppsutrymmet.

Regeringen verkar också för att EU:s olika rättsakter ska utformas och vid behov moderniseras med utgångspunkt i fördraget och unionens långsiktiga klimatmål. Detta gäller t.ex. de förutsättningar för att bedriva ett kostnads-effektivt arbete med att utveckla miljöskatter och andra ekonomiska styrmedel som sätts av energiskattedirektivet (rådet direktiv

2003/96/EG av den 27 oktober 2003 om en omstrukturering av EU-ramen för beskattning av energiprodukter och elektricitet) samt av miljö- och energistödsriktlinjerna efter 2020. Regeringen är drivande i förhandlingarna om en överenskommelse i International Civil Aviation Organization (ICAO) för att minska utsläppen från internationellt flyg. Beroende på resultatet av förhandlingarna kommer EU:s reglering av flygets utsläpp genom EU ETS att behöva anpassas. EU:s regelverk ska utvecklas så att det främjar klimatarbetet med överflyttning till mer effektiva transporter och förnybara bränslen. Nuvarande utsläppskrav på fordon måste skärpas efter 2020. Som ytterligare ett led i att bidra till en ökad ambition inom EU innan 2020 avser regeringen att ta bort utsläppsenheter som inte behövs för att uppfylla Sveriges åtagande inom EU för de sektorer som inte omfattas av EU ETS för åren 2014 och 2015. Som princip ska därutöver överskott av utsläppsutrymme från icke-handlande sektorn utanför EU-ETS annulleras i statsbudgeten varje år.

Framsteg för klimatet i Paris

Parisavtalet lägger grunden för ett långsiktigt och ambitiöst klimatarbete i världens alla länder. Målet är att begränsa den globala temperaturökningen så långt under 2 grader som möjligt och helst under 1,5 grader. Avtalet innebär att anpassnings- och finansieringsarbetet stärks. Klimatavtalet kommer att genomföras de närmaste åren och många ytterligare beslut behöver fattas. Dessa beslut bör innebära etablerandet av en fungerande ambitionscykel med en global översyn som inspirerar länderna att bli mer ambitiösa samt etablerandet av ett transparent rapporteringssystem där alla länder redovisar sina utsläpp och planer. Ett sådant system lägger grunden för en meningsfull global översyn.

Alla länder, inklusive EU:s medlemsländer, måste nu överväga hur klimatarbetet kan stärkas. Sverige ska vara ett globalt föregångsland i klimatomställningen, med en samstämmig politik där klimatåtgärder främjas inom alla politikområden. Genomförandet av Parisavtalet måste också bidra till genomförandet av Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling.

Regeringen avser att annullera alla internationella utsläppsenheter som har förvärvat under Kyotoprotokollets första åtagandeperiod 2008–2012 för att säkerställa att

det utsläppsutrymme de representerar inte förs över till innevarande period.

Regeringen anser att EU så snart som möjligt måste ratificera och påbörja genomförandet av Parisavtalet. Regeringen avser att skyndsamt färdigställa det svenska godkännandet för ratificeringen. Sverige kommer även fortsättningsvis att vara en ledande bidragsgivare till internationella klimatfonder. Vårt engagemang i den Gröna klimatfonden är fortsatt starkt.

Anpassning till ett förändrat klimat

Klimatförändringarna har stor inverkan på centrala funktioner i samhället. Det är av yttersta vikt att alla aktörer tar ansvar för att vidta anpassningsåtgärder inom sitt verksamhetsområde. Många myndigheter har en viktig roll i att anpassa respektive sektor till ett förändrat klimat och arbetar med förebyggande åtgärder, ökad kompetens och bättre beredskap vid störningar i viktiga samhällsfunktioner. Anpassningsåtgärder bör vidtas tidigt för att undvika att kostnaden blir större i framtiden. Fortsatta och förstärkta satsningar krävs inom många olika områden för att anpassa samhället till ett förändrat klimat. För att fortsätta arbetet med förebyggande och kunskapshöjande insatser stärks anslaget 1:10 *Klimatanpassning* med 10 miljoner kronor per år 2017–2018, 70 miljoner kronor 2019 och 120 miljoner kronor 2020. Regeringen kommer under mandatperioden vidare ta fram en nationell strategi för klimatanpassning för att långsiktigt stärka klimatanpassningsarbetet och den nationella samordningen. En viktig utgångspunkt blir förslagen från den utredning som nu arbetar med översyn av ansvar, lagstiftning och finansiering av klimatanpassningsåtgärder.

Frisk luft för bättre hälsa

Dålig luftkvalitet fortsätter att leda till betydande hälsoproblem och cirka 5 500 förtida dödsfall per år i Sverige. Sverige har också problem att på ett varaktigt sätt klara EU:s gränsvärden och nå miljökvalitetsmålen inom luftområdet. På lokal nivå finns svårigheter att uppfylla miljökvalitetsnormerna. Som ett steg på vägen behöver EU:s luftpaket genomföras på ett ambitiöst sätt. Miljömålsberedningen har också lämnat flera förslag för att komma till rätta med dessa problem. Miljömålsberedningens förslag är för närvarande på remiss och

regeringen avser därefter att återkomma i frågan till riksdagen under 2017.

Regionala samarbeten – en hävstång

Sverige verkar för att det nordiska klimatsamarbetet inom ramen för uppföljningen av Parisavtalet fortsätter. Nordiska erfarenheter och nordiskt kunnande bör utnyttjas för att främja konkreta ambitionshöjande initiativ som kan stödja genomförandet av Parisavtalet. Initiativ som leder till utsläppsminskningar prioriteras.

För att ytterligare bemöta klimatförändringarnas konsekvenser för Arktis fortsätter Sverige bland annat att driva att Arktiska rådet i sin verksamhet ska beakta naturens och människans förmåga att hantera klimatförändringar, det s.k. resiliensperspektivet. Arktis är ett område med oersättliga värden av global betydelse. Regeringen arbetar därför för att stärka och förbättra säkerheten och miljöskyddet i Arktis. Sverige verkar också för stärkt samarbete på klimat- och miljöområdet i Barentsregionen, där Sverige tar över som ordförande både i Barentsrådet och i dess miljöarbetsgrupp hösten 2017.

3.7.3 Kemikalier

En av regeringens prioriteringar är att minska förekomsten, spridningen och exponering av farliga ämnen. Särskilt fokus är på barn och unga. Regeringens handlingsplan för en giftfri vardag utgör kärnan i detta arbete.

I budgetpropositionen för 2017 satsar regeringen ytterligare resurser för att stärka arbetet för en giftfri vardag. En kartläggning av farliga ämnen i varor genomförs. Miljöövervakningen stärks avseende farliga kemikalier. Arbetet med att skapa ett centrum för substitution av farliga ämnen i kemiska produkter och varor inleds. Länsstyrelsernas tillsyn över förorenade områden ges ökade resurser.

Skolor och förskolor ska vara fria från farliga kemikalier. Regeringen prioriterar arbetet för att uppnå en giftfri miljö för att våra barn och barnbarn ska kunna växa upp utan att påverkas av farliga ämnen, t.ex. av hormonstörande ämnen eller dricksvatten som blivit förorenat av hälsofarliga ämnen. Försiktighetsprincipen, att farliga ämnen byts ut och att förorenaren betalar är

utgångspunkten. Regeringen vill främja fler giftfria alternativ. De satsningar som nu görs bidrar ytterligare till att förbättra förutsättningarna att vi exponeras mindre för kemikalier i vår vardag, t.ex. genom bättre information och kunskap om spridning och förekomsten av farliga kemikalier, exponeringsvägar och alternativ.

Det är viktigt att påverka utvecklingen inom EU. När EU:s regelverk inte räcker till ska Sverige ha ambitionen att pröva att gå före med nationell lagstiftning mot farliga kemikalier. Regeringen har redan tagit initiativ till flera förbud och föreslår även (se Förslag till statens budget, finansplan m.m. avsnitt 6.16) en skatt på farliga kemikalier i viss elektronik. Dessutom bereds för närvarande också förslag avseende:

- förbud mot användning av växtskyddsmedel för nedvissning och för ogräsbekämpning i spannmål för livsmedelsändamål kort tid före skörd,
- förbud mot mikroplaster i kosmetiska produkter,
- gränsvärden för avgivning av flyktiga ämnen från byggprodukter samt
- restriktioner och regler för att minska utsläppen av högfluorerande ämnen vid användning av brandsläckningsskum.

Förebyggande och utfasning av särskilt farliga ämnen bör säkerställas genom förbättrad information om produkters återvinningsbarhet, krav på information om utbytbarhet och innehåll av särskilt farliga ämnen samt ytterligare begränsningar av sådana ämnen i befintlig produktlagstiftning.

En kartläggning av förekomsten av farliga ämnen som ännu inte är reglerade i EU genomförs. Kartläggningen tar sikte på farliga ämnen i konsumentprodukter.

Regeringen har utsett en särskild utredare med uppdrag att utreda förutsättningarna för att inrätta ett centrum för ökad substitution av farliga ämnen i kemiska produkter och varor. Syftet med ett substitutionscentrum är att öka kunskapen om farliga ämnen i varor, bidra till ökad substitution av farliga ämnen och därmed också bidra till utveckling av hållbara kemiska produkter, varor och icke-kemiska metoder och tekniker.

Om vi lyckas skapa en giftfri vardag för barnen säkerställer vi att även vuxna människor

skyddas. En giftfri vardag leder också till att färre farliga kemikalier sprids till den yttre miljön. Inte sällan är de kemikalier som kan skada människor minst lika skadliga för djur- och växtliv. Och ofta kan gifterna tas upp i näringsväven och återkomma på våra tallrikar.

Regeringen kommer göra riktade satsningar de närmaste åren inom miljöövervakningen samt en satsning på utökad kontroll av svårnedbrytbara fluorbaserade miljögifter, s.k. PFAS i miljön. Resurser satsas även för att utreda varför vissa växtskyddsmedel återkommande hittas i vattendrag intill åkermarker.

Harmoniserad klassificering av farliga ämnen, tillståndsprövning inom EU och förbud mot försäljning och användning av vissa farliga kemikalier lägger grunden för en giftfri vardag. Dessa styrmedel har samtidigt en inneboende tröghet och endast kapacitet att ta om hand de största riskerna. Det kan därför finnas ett behov av att vidareutveckla lagstiftningen vad gäller t.ex. ekonomiska styrmedel, offentlig upphandling, riktad information till konsumenter samt åtaganden från företag och branscher om frivillig utfasning

Regeringen fortsätter att driva på inom Reach up som är ett ministerinitiativ mellan nio aktiva medlemsländer. Reach up handlar om en höjd ambitionsnivå i EU:s kemikaliekontroll, främst genom ett effektivare och bättre genomförande av Reach men också att genomföra viktigare åtaganden i EU:s sjunde allmänna miljöhandlingsprogram.

Den snabba utvecklingen av nanomaterial, med delvis okända hälso- och miljörisker, ställer krav på att lagstiftningen anpassas samt att kunskapsuppbyggnad sker avseende dessa risker. Regeringen har uppdragit åt Swetox att etablera en svensk plattform för att samordna och förmedla kunskap om nanosäkerhet mellan olika aktörer i samhället.

Sverige driver på för att Europeiska kommissionen ska vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att EU:s kemikalielagstiftning anpassas så att information om nanomaterial är tillräcklig för att identifiera risker eller säker användning.

Konsumenten har relativt lätt att göra trygga och smarta val när det gäller miljömärkta varor. Det finns dock även i andra fall ett behov av att enkelt kunna hitta information om kemikaliesäkerhet som är lätt att förstå. Regeringen

konstaterar att konsumenternas möjlighet till information sammantaget har stärkts väsentligt de senaste åren men att arbetet måste fortsätta.

Kemikalier sprids ofta över nationella gränser. De varor vi konsumerar har släppts ut på en EU- eller internationell marknad. Långlivade kemikalier kan röra sig med luft- och vattenströmmar och påverka långt från källan. För att effektivare kunna ge en internationell respons på globala hälso- eller miljöproblem orsakade av den ökande och komplexa mängden kemikalier, avser regeringen verka för ett stärkt genomförande av existerande begränsningsinstrument samt för ett framtida rättsligt bindande internationellt ramverk för farliga kemikalier.

Tillsynen enligt miljöbalken är en viktig förutsättning för att den ansvarige ska ta kostnaden för efterbehandling av förorenade områden. För att öka förutsättningarna för att verksamhetsutövare bekostar återställningsarbetet när miljöskador inträffar behöver länsstyrelsernas tillsyn över förorenade områden stärkas.

3.7.4 Hav och vatten

Regeringens ambition är att miljö kvalitetsmålen ska nås och det krävs kraftfulla åtgärder framöver för att nå de havs- och vattenrelaterade miljö kvalitetsmålen. Att genomföra EU:s ramdirektiv för vatten (direktiv 2000/60/EG) och EU:s havsmiljödirektiv (direktiv 2008/56/EG) är centralt för att nå miljö kvalitetsmålen. De länsstyrelser som är vattenmyndigheter ansvarar för att ta fram åtgärdsprogram enligt vattenförvaltningsförordningen och Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för att ta fram åtgärdsprogram enligt havsmiljöförordningen. Åtgärdsarbetet har stor betydelse för att nå de vattenrelaterade miljö kvalitetsmålen. I det arbetet har berörda myndigheter, inklusive länsstyrelser och kommuner en mycket viktig roll. Landsbygdsprogrammet är ett viktigt verktyg för att nå målen i ramdirektivet för vatten och i havsmiljödirektivet.

Vattenkraft med moderna miljökrav

Vattenkraften spelar en central roll för Sveriges elförsörjning, som enskild produktionskraft men också som regler- och balanskraft. Fysisk

påverkan från vattenkraften på vattendragen medför stora konsekvenser för ekosystem och biologisk mångfald. Den fortsatta hanteringen av vattenkraften, tillsammans med andra former av fysisk påverkan på sjöar och vattendrag, är av stor vikt för Sveriges möjligheter att leva upp till EU:s ramdirektiv för vatten. Samtidigt måste också avvägningar göras mellan olika intressen såsom t.ex. värnande av kulturmiljöintressen. Vattenverksamhetsutredningen (M 2012:01) har sett över dagens regler om vattenverksamheter och utredningens förslag har remitterats. I juni 2016 slöts en ramöverenskommelse om den svenska energipolitiken (se vidare utgiftsområde 21 Energi avsnitt 2.6). I överenskommelsen anges bland annat att Sverige ska ha moderna miljökrav på svensk vattenkraft, men där provningssystemet utformas på ett sätt som inte blir onödigt administrativt och ekonomiskt betungande för den enskilde i förhållande till den eftersträlvade miljönyttan. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med en proposition. Regeringen förstärker också anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* med 25 miljoner kronor år 2017 och med 30 miljoner kronor från 2018 och framåt.

Ökat skydd av marin miljö

Åtgärder för att minska utsläpp från övergödande ämnen har gett resultat. Utsläppen minskar, men ytterligare insatser behövs särskilt mot fosfor. Insatserna behöver också bli mer riktade för att ge tydliga effekter i miljön. Regeringen avser att se över ekonomiska styrmedel och andra åtgärder som kan minska övergödningen.

Skydd av marina områden är centralt för att säkerställa och bevara den biologiska mångfalden i kust- och havsområden. Regeringen bedömer att takten i arbetet med att inrätta skydd av marina områden behöver öka för att det ska vara möjligt att nå etappmålet om 10 procent skydd av Sveriges marina områden till 2020. Regeringen förstärker därför anslaget för åtgärder för havs- och vattenmiljö med 15 miljoner kronor 2017. Vidare gav regeringen år 2015 Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att ta fram en handlingsplan för marint områdesskydd. Handlingsplanen redovisades i juni 2016 och kommer att utgöra ett viktigt underlag för myndigheternas arbete med att nå etappmålet om 10 procent skydd av marina områden till 2020.

Det internationella och regionala havsmiljösamarbetet, bl.a. genom de regionala konventionerna Oskar (Konventionen för skydd av den marina miljön i Nordostatlanten) och Helcom (Helsingforskonventionen för skydd av Östersjöns marina miljö) är nödvändigt för att nå de havs- och vattenrelaterade miljö kvalitetsmålen.

3.7.5 Biologisk mångfald

Sverige ska ha en hög ambition i arbetet med biologisk mångfald och ekosystemtjänster internationellt och inom EU bland annat genom medverkan på partsmötena för konventionen om biologisk mångfald och konventionen om internationell handel med utrotningshotade djur och växter samt världskongressen för Internationella naturvårdsunionen (IUCN). Regeringen kommer att återkomma med preciseringar om biologisk mångfald och ekosystemtjänster för att leva upp till konventionen om biologisk mångfald inklusive målen om långsiktigt skydd.

Värdefull natur ska skyddas och göras tillgänglig för flera människor. Förutsättningarna för människor att utöva friluftsliv och vistas i naturen ska förbättras. Fortsatt arbete med att synliggöra värdet av ekosystemtjänster för samhället är ett viktigt stöd för integrering av hänsyn till biologisk mångfald i sektorerna.

Skydd och skötsel av värdefulla områden

Regeringen bedömer att det är nödvändigt med en fortsatt ambitionshöjning för att nå miljö kvalitetsmålen som innefattar biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Skyddet för biologisk mångfald ska utökas, och skydd av värdefulla skogar är prioriterat. Regeringen föreslår därför att de 250 miljoner kronor som anslag 1:15 *Skydd av värdefull natur* minskades med i vårändringsbudgeten för 2016 återförs till anslaget i höständringsbudgeten för 2016. Med denna återföring tillsammans med den tidigare höjningen som gjordes i och med budgetpropositionen 2016 har regeringen kraftfullt förstärkt anslaget. Naturvårdsverket har därmed under 2015 betalat ut ekonomisk ersättning till markägare för cirka 24 000 hektar skyddsvärda områden jämfört med cirka 14 000 hektar under 2014. Många värdefulla områden har kunnat skyddas som naturreservat. Till

exempel blev cirka 6 400 hektar av brandområdet i Västmanlands län inrättat som Hälleskogsbrännans naturreservat. Förutom ersättning till markägare ges förutsättningar för länsstyrelserna att öka takten i att fatta beslut om naturreservat, framför allt för de områden där ersättningsfrågan är helt löst.

Värdefulla skogar bevaras

Regeringen anser att ytterligare satsningar och åtgärder behövs för att miljömålet Levande skogar ska nås. Regeringen har därför gett Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen i uppdrag att utvärdera och revidera den nationella strategin för formellt skydd av skog i syfte att uppnå ett kostnadseffektivt skydd. Resultatet från utvärderingen ska kunna användas i regeringens arbete med att utveckla nya etappmål för skydd av skog i syfte att uppnå ett kostnadseffektivt skydd. Regeringen avser att under 2017 föreslå riksdagen att utöka nationalparkerna Björnlandet och Tiveden med angränsande områden som består av skogar med höga naturvärden. Arbetet med det nationella skogsprogrammet pågår och är ett viktigt instrument i arbetet med miljö kvalitetsmålen. Arbetet med skogsprogrammet tar sin utgångspunkt i skogspolitikens jämställda mål och omfattar ekonomiska, sociala och miljömässiga värden så att skogen och dess värdekedja bidrar till ett hållbart samhälle och en växande bioekonomi (se utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel).

Naturvårdsverket gör bedömningen att användningen av ersättningsmark är ett kostnadseffektivt sätt att skydda värdefulla skogar samtidigt som många markägare som erhåller ersättningsmark är nöjda. Regeringen kommer analysera hur användningen av ersättningsmark för att skydda värdefulla skogar har fungerat och hur metoden kan utvecklas.

Regeringen anser att miljöhänsynen ska öka i den brukade skogen eftersom det finns potential till förbättringar i den hänsyn som tas i dag. Regeringen har vidtagit ett antal åtgärder som kommer att följas upp. Skogens sociala och kulturella värden är viktiga och bör uppmärksammas mera.

Regeringen bedömer att det behövs fortsatta åtgärder för att främja ett variationsrikt och hållbart brukande av skogslandskapet för att nå miljö kvalitetsmålet Levande skogar. Regeringen bedömer bland annat att arealen med hyggesfritt

skogsbruk och naturligt förnygrade skogar bör öka. Den miljöhänsyn som skogsägarna tar vid brukandet av skogen är en viktig del för att uppnå miljö kvalitetsmålet.

Det statliga skogsbruket ska vara ett föredöme för ett hållbart skogsbruk.

En moderniserad terrängkörningslagstiftning

I takt med att terrängkörningen i landet ökar så ökar även skador och störningar. Regeringen avser därför att uppdra åt Naturvårdsverket och övriga berörda myndigheter att ta fram ett förslag till moderniserad terrängkörningslagstiftning som syftar till att minska skadorna. Möjligheten till ytterligare generella undantag från bestämmelserna om förbud mot terrängkörning med motordrivet fordon för att underlätta för personer med bestående funktionsnedsättning att fortsätta med sina fritidsaktiviteter bör också ingå i uppdraget.

Satsning på gröna jobb

Regeringen förstärkte i budgetpropositionen för 2016 anslag 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* vilket medfört en ambitionshöjning på bland annat skötsel och förvaltning av naturreservat och åtgärder för friluftslivet genom information, vandringsleder och broar samt en aktiv vilt- och rovdjursförvaltning. Genom anslaget anlitas många lokala entreprenörer och konsulter vilket skapar sysselsättning över hela landet. Anslagen 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* och 1:15 *Skydd av värdefull natur* gav totalt drygt 1 100 direkta årsarbetsstillfällena och ca 200 indirekta sysselsättningstillfällena år 2015. Regeringen avser att ta tillvara de goda förutsättningar som finns att skapa gröna jobb, därför föreslår regeringen att anslaget 1:1 *Naturvårdsverket* ökas med 3 miljoner kronor per år t.o.m. 2020 för samordning av arbete med att skapa nya gröna jobb med lägre kvalifikationskrav. En viktig del i detta arbete är samarbetet med Arbetsförmedlingen och de arbetsmarknads-politiska stöd för personer långt från arbetsmarknaden som myndigheten förfogar över.

3.7.6 Cirkulär och biobaserad ekonomi

Regeringen vill att grunden läggs för en cirkulär och biobaserad ekonomi. För att möta de globala

utmaningarna med klimathot och minskad biologisk mångfald behövs en omställning till en cirkulär och biobaserad ekonomi. Genom en sådan utveckling ökar resurseffektiviteten, minskar miljö-, klimat- och hälsopåverkan samtidigt som det gynnar näringslivsutveckling och nya jobb i såväl städer som på landsbygd. En förutsättning för detta är en hållbar råvaruproduktion och giftfria materialströmmar. Avfall ska ses som en resurs i ett giftfritt kretslopp. Regeringen söker konstruktiva lösningar för hur insamlingen av avfall kan göras effektivare och enkel för medborgarna. Regeringen kommer att följa upp hur avfallshierarkins placering i miljöbalken leder till bättre lösningar.

Regeringen tar steg mot en cirkulär och biobaserad ekonomi nationellt, bl.a. genom att ta fram en agenda för biobaserad näringslivsutveckling och samverkansprogrammet för cirkulär och biobaserad ekonomi. Samverkansprogrammet är grunden för att tillsammans med näringsliv, offentlig sektor akademi och organisationer kraftsamla och fokusera för att göra rätt prioriteringar och finna smarta lösningar för att ta de viktiga steg mot en omställning till cirkulär och biobaserad ekonomi vi behöver för en hållbar utveckling och ett fossilfritt Sverige.

För att ytterligare stärka arbetet med cirkulär och biobaserad ekonomi kommer regeringen bl.a. att ge relevanta myndigheter i uppdrag att analysera hur de kan bidra till en cirkulär ekonomi och fortsätta att arrangera seminarier i samverkan med IVL Svenska miljöinstitutet.

Miljörådets slutsatser från den 20 juni 2016 om en cirkulär ekonomi utgör en viktig utgångspunkt för det fortsatta arbetet. Regeringen har utsett en särskild utredare med uppdrag att analysera och föreslå styrmedel för att förebygga uppkomst av avfall i syfte att främja en cirkulär ekonomi (dir. 2016:3). Författningsförslag ska inte lämnas inom skatteområdet.

Regeringen vill att miljöskatternas styrande effekt ska öka. Väl avvägda och väl utformade miljöskatter gör att miljökvalitetsmålen kan nås på ett kostnadseffektivt sätt. Högre ambitioner och en ökad användning av miljöskatter får också som konsekvens att miljöskatteintäkterna ökar. Därutöver kommer regeringen göra en översyn av miljöskadliga subventioner

Digitalisering, spetstekniker, och avancerade systemlösningar, utbildning för hållbar utveckling och en hållbar produktion och konsumtion är viktiga förutsättningar för att nå en cirkulär och resurseffektiv ekonomi. Regeringen har lanserat flera olika strategier som har betydelse för detta t.ex. exportstrategin, skrivelsen för hållbart företagande, en strategi för Smart industri samt nationella upphandlingsstrategin. Dessutom är det pågående arbetet med det nationella skogsprogrammet viktigt.

Samverkan med näringslivet

Ökad dialog och samverkan med näringslivet är viktigt för det fördjupade arbetet med en cirkulär ekonomi i syfte att främja en hållbar utveckling och stärkt konkurrenskraft. Regeringen har flera dialoger, bl.a. inom ramen för nyindustrialiseringsstrategin - Smart industri och exportstrategin, där cirkulär ekonomi är ett av flera viktiga områden.

Ett fokusområde inom Smart industri är hållbar produktion och ett av regeringens Industrisamtal har behandlat frågan. Regeringens främjande av export av svensk miljö- och klimatteknik till prioriterade exportmarknader är ett annat viktigt verktyg. Vidare utarbetas efter dialog med näringslivet förslag för effektivare miljötillståndsprovning samt statistik för provningstider och en referensgrupp för kontinuerlig dialog om förbättringar inom miljötillståndsprovningen.

Hållbar konsumtion

Att underlätta för enskilda konsumenter att konsumera mer hållbart är en central del av den strategi för hållbar konsumtion som regeringen presenterar i denna proposition (se utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik, avsnitt 4.5). Strategin kommer att vara en viktig utgångspunkt för det fortsatta arbetet med att genomföra det tioåriga ramverket för hållbar konsumtion och produktion samt generationsmålet.

3.7.7 Internationellt miljö- och klimatsamarbete

Dagens miljöutmaningar är i stora delar gränsöverskridande och arbetet med att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet

förutsätter också att Sverige arbetar för en ambitiös miljöpolitik inom EU och internationellt.

Regeringen kommer under 2017 fortsatt att bedriva samarbete med länder som är av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet. Regeringen kommer särskilt verka för att dessa insatser ska bidra till genomförande av överenskommelser under internationella miljö- och klimatkonventioner i samarbetsländerna. Det bilaterala samarbetet bidrar också till genomförande av regeringens Exportstrategi genom främjande av svensk miljö- och klimatteknik. De globala indikatorer som FN tar fram under 2016 kommer att vara ett viktigt verktyg i det nationella och internationella arbetet med genomförande av miljö- och klimatdelarna av Agenda 2030. Även regeringens nystart av Politiken för Global Utveckling (PGU) kommer att vara en viktig del i att genomföra de globala målen. Utifrån FN:s indikatorer för de globala målen kommer berörda myndigheter att analysera hur indikatorerna ska samordnas med redan existerande nationella indikatorer för uppföljning.

3.8 Fonder

3.8.1 Batterifonden

Miljöavgiften på bly- och kvicksilverbatterier avskaffades den 1 januari 2009 när förordningen (2008:834) om producentansvar för batterier trädde i kraft. Batterifonden har därmed inte några intäkter från sådana batterier. Intäkter till fonden utgörs endast av ränteintäkter från Riksgäldskontoret.

Regeringen har beslutat om att inestående medel i Batterifonden ska fördelas enligt följande: 404 miljoner kronor till insamling och återvinning av de batterier som sattes på marknaden före den 1 januari 2009, 40 miljoner kronor till återbetalning av miljöavgifterna för batterier som exporteras ut ur Sverige, 20 miljoner kronor till Naturvårdsverkets kostnader för prövning av frågor om utbetalning av medlen samt tillsyn, 4 miljoner kronor till slutförvar av det kvicksilver som utvunnits från kvicksilverbatterierna samt 100 miljoner kronor

till informationsinsatser för att upprätthålla och utveckla kunskapsnivån avseende batteriinsamling. Resterande medel, 205 miljoner kronor, avsätts till forskning för utveckling av miljövänliga och kostnadseffektiva återvinningsmetoder för alla typer av batterier och ackumulatorer samt till fordonsenergi-relaterad batteriforskning. Fondens medel fördelas över minst en sexårsperiod räknat från 2009 med hänsyn tagen till faktorer som batteriers tekniska livslängd och omloppstid i samhället samt s.k. lagringseffekt.

Under 2015 har ur Batterifonden använts 43 372 948 kronor för insamling och återvinning, 25 959 319 kronor för informationskampanjer för att öka insamlingen av batterier och 2 370 644 kronor för Naturvårdsverkets handläggning. Inga medel fördelades till forskning under året. På grund av negativ ränta belastades fonden med 1 123 079 kronor i ränta.

Energimyndigheten beslutade i februari 2013 att upprätta ett nytt forsknings- och utvecklingsprogram som kallas Batterifondsprogrammet och som inriktas mot batteriåteranvändning och återvinning och fordonsbatterier. Programmet löper över sju år med start den 1 mars 2013 och Naturvårdsverket betalar ut medel till Energi-myndigheten vartefter projekt beviljas. Energimyndigheten har inte beviljat några projekt under året.

Behållningen i Batterifonden uppgick den 31 december 2015 till 411 729 168 kronor.

3.8.2 Kadmiumbatterifonden

Den avgift som Naturvårdsverket enligt 24 § förordning (2008:834) om producentansvar för batterier tar ut för nickellkadmiumbatterier fonderas fr.o.m. den 1 januari 2010 i en ny fond. Fonden består av fonderade miljöavgifter på slutna kadmiumbatterier. Avgiften är 300 kronor per kilo batteri och betalas av den producent som sätter batteriet på den svenska marknaden. Medlen får användas till ersättning för sortering, återvinning och bortskaffning av nickellkadmiumbatterier samt för information om hantering av dessa batterier. Medel får även användas för Naturvårdsverkets hantering och administration av avgifterna. Under 2015 betalades det in drygt 5 miljoner kronor i avgifter till fonden. Under 2015 har ur

Kadmiumbatterifonden använts 608 741 kronor för insamling och återvinning av nickelkadmiumbatterier och 1 185 452 kronor för Naturvårdsverkets handläggning. På grund av negativ ränta belastades fonden med 75 812 kronor i ränta.

Behållningen uppgick den 31 december 2015 till 28 864 088 kronor.

3.8.3 Kärnavfallsfonden

Kärnavfallsfondens huvuduppgift är att ta emot och förvalta de avgiftsmedel som de som har tillstånd att inneha eller driva en kärnkraftsreaktor är skyldiga att betala. Avgifterna finansierar bl.a. kostnader för att ta hand om använt kärnbränsle och annat radioaktivt avfall, en säker avveckling och rivning av kärnkraftverken samt forskning och utveckling inom området. Avgifterna beräknas i förhållande till den energi som levereras och bestäms av regeringen efter förslag av Strålsäkerhetsmyndigheten. De avgiftsskyldiga ska även betala en avgift till staten som ett kostnadsbidrag för slutlig hantering av restprodukter från kärnteknisk verksamhet som har ett samband med framväxten av det svenska kärnkraftsprogrammet.

Kärnavfallsfonden anger i årsredovisningen för 2015 att avgiftsinbetalningarna under året uppgick till 3 466 764 tusen kronor (2 451 051 tusen kronor 2014). Utbetalningarna uppgick under samma tid till 1 727 700 tusen kronor (1 339 008 tusen kronor 2014). Den nominella avkastningen under år 2015 uppgick till -0,52 procent samtidigt som inflationen uppgick till 0,10 procent. Den reala avkastningen uppgick därmed till -0,62 procent. I genomsnitt per år uppgick den reala avkastningen under den senaste femårsperioden till 4,19 procent. Det verkliga värdet (marknadsvärdet) av kärnavfallsfonden ökade under 2015 med 1 384 166 tusen kronor till 59 284 240 tusen kronor vid årets utgång (57 900 714 tusen kronor vid 2014 års utgång).

3.9 Ändring av överenskommelsen om Nordiska miljöfinansieringsbolaget

Regeringens förslag: Riksdagen godkänner ändringen av överenskommelsen om Nordiska miljöfinansieringsbolaget.

Skälen för regeringens förslag: Nordiska ministerrådet godkände den 1 september 1998 ett ministerrådsförslag om nu överenskommelse om Nordiska miljöfinansieringsbolaget (Nefco). Överenskommelsen ratificerades av Sverige året därpå 1999 (prop. 1998/99:14, bet 1998/99:FiU12, rskr. 1998/99:17) och trädde i kraft den 9 oktober 1999. Enligt överenskommelsen (SÖ 1999:22) ska bolaget ha som ändamål att främja investeringar av nordiskt miljöintresse i Östeuropa genom att finansiera företag i dessa länder (artikel 1).

Vid Nordiska ministerrådets möte den 27 april 2016 beslutade de nordiska miljöministrarna att rekommendera länderna att gå vidare med erforderliga åtgärder för att godkänna beslutet om ändring av överenskommelsen om Nordiska miljöfinansieringsbolaget för det geografiska området. Ändringen innebär att det geografiska mandatet i artikel 1 utvidgas på så sätt att bolaget ska ha som ändamål att främja investeringar av nordiskt miljöintresse med tyngdpunkt på Östeuropa. Det betyder att tyngdpunkten för bolagets verksamhet även fortsättningsvis ska vara i Östeuropa, men att bolaget också kommer att ha möjlighet att agera utanför denna region.

Ändringen träder ikraft trettio dagar efter den dag då samtliga avtalsslutande stater har deponerat sina instrument för ratificering, godtagande eller godkännande hos det finska utrikesministeriet. Ändringen är nödvändig för att bolaget ska kunna följa de nordiska ländernas miljö- och klimatprioriteringar på ett effektivt sätt, utnyttja synergier och sprida risker.

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner ändringen av överenskommelsen.

Förslaget har inga ekonomiska konsekvenser för Sverige.

3.10 Borttagning och annullering av utsläppsenheter

3.10.1 Borttagning av överskott från 2014-2015

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att genomföra borttagning av de utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut för 2014 och 2015 som Sverige har tilldelats och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande inom EU för de åren.

Skälen för regeringens förslag: Sverige har minskat utsläppen av växthusgaser mer år 2014 och 2015 än vad Sverige åtagit sig under EU:s ansvarsfördelningsbeslut som reglerar medlemsstaternas årliga utsläppsutrymme mellan 2013 och 2020. Det innebär att det kommer att uppstå överskott, dvs. återstå ett innehav efter avräkning mot åtagandet inom EU av utsläppsenheter (s.k. Annual Emission Allocation, AEA). Avräkningen mot Sveriges åtagande sker under 2017, för 2014 i mitten av året och för 2015 i slutet av året.

Regeringen bedömer att överskottet av AEA från 2014 kommer att motsvara ca 6,5 miljoner ton koldioxidekvivalenter och enligt preliminära siffror blir även överskottet från 2015 ca 6,5 miljoner. För att bidra till en ökad ambition för utsläppsminskningar inom EU föreslår regeringen borttagning av överskotten av utsläppsenheter för 2014 och 2015.

Under ansvarsfördelningsbeslutet får medlemsstaterna uppfylla en mindre del av sina åtaganden med utsläppsminskningenheter som utfärdats för projekt under Kyotoprotokollet. Sverige har ett innehav av sådana enheter som förvärvats genom programmet för internationella klimatinsatser. Givet Sveriges stora överskott av AEA ser dock regeringen inget skäl att använda sig av internationella utsläppsminskningenheter och avsikten är att uppfylla Sveriges åtagande under ansvarsfördelningsbeslutet med endast AEA.

Sverige har möjlighet att spara utsläppsenheter till kommande år eller föra över utsläppsenheter till andra medlemsstater. Efterfrågan på utsläppsenheter från andra medlemsstater

kommer vara begränsad eftersom merparten av medlemsstaterna enligt Europeiska kommissionen beräknas nå sina åtaganden för 2014 och 2015.

Mot bakgrund av att efterfrågan förväntas vara begränsad och avsaknaden av ett marknadspris bedömer regeringen att inget ekonomiskt värde kan anges för det svenska överskottet av AEA.

Under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod, dvs. 2013–2020, kommer varje AEA att vara kopplad till en tilldelad utsläppsenhet under Kyotoprotokollet, s.k. Assigned Amount Unit (AAU). Det innebär att för varje AEA som tas bort under EU:s ansvarsfördelningsbeslut måste också en AAU annulleras under Kyotoprotokollet. Utfärdandet av AAU är dock avhängigt av när Kyotoprotokollet för den andra åtagandeperioden träder i kraft. Det är osäkert om detta kommer att ske under 2017 vilket innebär att annullering av AAU för borttagna AEA kan genomföras först senare.

Regeringen bör mot denna bakgrund bemyndigas att genomföra borttagning av de utsläppsenheter under EU:s ansvarsfördelningsbeslut för 2014 och 2015 som Sverige har tilldelats och som inte behövs för avräkning mot Sveriges åtagande inom EU för de åren. Detta innebär också att motsvarande mängd utsläppsenheter för Sveriges åtagande under Kyotoprotokollets andra åtagandeperiod 2013–2020 kommer att annulleras när så är möjligt.

3.10.2 Annullering av förvärvade utsläppsrätter från 2008-2012

Regeringens förslag: Riksdagen bemyndigar regeringen att genomföra annullering av de utsläppsenheter som har förvärvats under Kyotoprotokollet genom Sveriges program för internationella klimatinsatser och som har genererats under Kyotoprotokollets första åtagandeperiod 2008–2012.

Skälen för regeringens förslag: Genom programmet för internationella klimatinsatser har Sverige förvärvat utsläppsenheter utfärdade under Kyotoprotokollet för utsläppsminskningar som har åstadkommit genom projekt i andra länder. Innehavet av förvärvade

utsläppsenheter som har genererats under Kyotoprotokollets första åtagandeperiod uppgår till knappt 8 miljoner certifierade utsläppsminskningar (CER) och knappt 60 000 tillfälliga certifierade utsläppsminskningar (tCER) från projekt i utvecklingsländer. I innehavet ingår också cirka 1,25 miljoner utsläppsminskningseenheter (ERU) från projekt i länder med kvantifierade åtaganden under Kyotoprotokollet, samt cirka 267 000 tilldelade utsläppsenheter (AAU) som Sverige fått levererade för tidiga insatser i sådana projekt innan ERU kunde utfärdas. Parterna till Kyotoprotokollet har möjlighet att ta med sig CER och ERU från den första åtagandeperioden 2008–2012 till den andra perioden 2013–2020. En sådan överföring innebär att utsläppsutrymmet under den andra åtagandeperioden ökar och att den faktiska ambitionsnivån sänks. Regeringen föreslår därför att riksdagen bemyndigar regeringen att annullera utsläppsenheterna från den första åtagandeperioden. Annullering innebär att utsläppsenheterna, och därmed motsvarande mängd utsläppsutrymme, tas bort.

Avsikten har varit att de förvärvade utsläppsenheterna skulle kunna användas för det nationella målet till 2020 om det behövs. Enligt prognosen kommer totalt cirka 42 miljoner enheter att levereras till och med 2022 inom ramen för programmet. Eftersom regeringen avser nå det nationella målet till 2020 så långt som möjligt genom nationella åtgärder finns inget behov av alla införskaffade utsläppsenheter. Regeringen anser därför att det bästa för klimatet är att annullera utsläppsrätterna. Alternativen till annullering vore att antingen föra över utsläppsenheterna till den andra åtagandeperioden och spara dem eller att sälja dem. Att föra över och spara enheterna skulle innebära att Sverige ökar utsläppsutrymmet under den andra åtagandeperioden och behåller utsläppsenheter som inte kommer att behövas för det nationella målet. Om de skulle säljas är efterfrågan begränsad och på grund av de stora överskotten på marknaden har priserna på CER och ERU länge varit mycket låga. CER handlas i dagsläget för cirka 0,4 Euro på sekundärmarknaden medan värdet på ERU har varit i princip obefintligt de senaste åren. Att annullera enheterna från Kyotoprotokollets första åtagandeperiod utesluter att de säljs och släpps ut på marknaden.

3.11 Budgetförslag

3.11.1 1:1 Naturvårdsverket

Tabell 3.4 Anslagsutveckling 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor				
2015	Utfall	397 272	Anslags- sparande	-1 282
2016	Anslag	433 435 ¹	Utgifts- prognos	425 949
2017	Förslag	442 248		
2018	Beräknat	452 615 ²		
2019	Beräknat	462 460 ³		
2020	Beräknat	472 516 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 443 310 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 443 310 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 443 310 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Naturvårdsverkets förvaltningsutgifter inklusive myndighetens utgifter för att administrera de verksamheter som finansieras via sakanslagen.

Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till utvecklingsarbete som andra än Naturvårdsverket organiserat och som främjar de verksamheter som Naturvårdsverket ansvarar för.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.5 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor				
Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	38 853	0	-	-
Prognos 2016	13 100	0	-	-
Budget 2017	13 400	0	-	-

Den kraftiga ökningen av intäkter för 2015 jämfört med tidigare år kan hänföras till avgifter enligt lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter. Det högre beloppet beror på att företag varit försenade med att lämna över utsläppsrätter avseende utsläppsåren 2010 och 2012. Alla beslut vann laga kraft under 2015 efter att flera företag överklagat. Av de totala intäkterna för 2015 kan 25 409 000 kronor

hänföras till denna verksamhet. Summan av övriga intäkter från offentligrättslig verksamhet är i princip densamma som föregående år.

Tabell 3.6 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor			
Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	37 421	37 789	-368
(varav tjänsteexport)	16 593	16 593	0
Prognos 2016	39 240	39 240	0
(varav tjänsteexport)	18 000	18 000	0
Budget 2017	39 240	39 240	0
(varav tjänsteexport)	18 000	18 000	0

Intäkterna för 2015, exklusive tjänsteexport, fördelas på avgifter för jägarregister, dvs. jaktkort och jägarexamen (11 177 000 kronor), NOx-fonden (5 949 000 kronor), Batterifonden (3 496 000 kronor) samt avgifter för EU:s miljölednings- och miljörevisionsförordning (206 000 kronor).

Regeringens överväganden

I denna proposition föreslår regeringen att anslaget ökas med 3 miljoner kronor per år t.o.m. 2020 för samordning av arbete med att skapa gröna jobb med lägre kvalifikationskrav i samarbete med Arbetsförmedlingen och med hjälp av de arbetsmarknadspolitiska stöd som Arbetsförmedlingen förfogar över.

Detta bedöms möjliggöra att antalet anställda ökar med 1–2 personer vid Naturvårdsverket.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.7 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:1 Naturvårdsverket

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	433 435	433 435	433 435	433 435
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	6 192	15 420	25 183	35 156
Beslut	2 623	3 761	3 843	3 926
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	-2	-1	-1	-1
Förslag/beräknat anslag	442 248	452 615	462 460	472 516

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 442 248 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Naturvårdsverket* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 452 615 000 kronor, 462 460 000 kronor respektive 472 516 000 kronor.

3.11.2 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tabell 3.8 Anslagsutveckling 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

År	Utfall	302 581	Anslags-sparande	3 633
2015	Utfall	302 581	Anslags-sparande	3 633
2016	Anslag	333 214 ¹	Utgifts-prognos	328 430
2017	Förslag	355 214		
2018	Beräknat	385 214		
2019	Beräknat	395 214		
2020	Beräknat	393 214		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter och bidrag för miljömålsuppföljning, för miljöövervakning, för

statsbidrag till ideella miljöorganisationer och till verksamhet vid Swedish Water House och för arbete med miljöledningssystem.

Anslaget får även användas till utgifter för internationell miljöövervakning samt internationell rapportering som följer av EU-direktiv och andra internationella åtaganden.

Anslaget får också användas för finansiering av förvärv av verksamhet och aktier i Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådet och för utgifter som hänför sig till utveckling av bolaget Aktiebolaget Svenska Miljöstyrningsrådet.

Kompletterande information

I förordningen (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket samt i förordningen (2011:619) med instruktion för Havs- och vattenmyndigheten anges att myndigheterna ska fördela medel för miljöövervakning, uppföljning av miljö kvalitetsmålen och internationell rapportering.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2018–2021.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal ska kunna tecknas med de aktörer som utför miljöövervakning i program som löper under flera år. Bemyndigandet för 2017 föreslås vara på samma nivå som för 2016. Regering bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 100 000 000 kronor 2018–2021.

Tabell 3.9 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2021
Ingående åtaganden	55 084	60 307	99 644			
Nya åtaganden	39 545	86 000	65 000			
Infriade åtaganden	-34 322	-46 663	-64 644	-52 000	-28 000	-20 000
Utestående åtaganden	60 307	99 644	100 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	100 000	100 000	100 000			

Regeringens överväganden

Miljöövervakning är grundläggande för att bedöma miljötillståndet. Dagens svenska miljöövervakning behöver förstärkas för att öka takten i arbetet med att nå miljö kvalitetsmålen.

I denna proposition föreslår därför regeringen att anslaget ökas med 22 miljoner kronor 2017, 62 miljoner per år 2018–2020 och fr.o.m. 2020 ökas anslaget med 52 miljoner kronor per år.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Förslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.10 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:2 Miljöövervakning m.m.

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	333 214	333 214	333 214	333 214
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	22 000	52 000	62 000	60 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	355 214	385 214	395 214	393 214

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 355 214 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Miljöövervakning m.m.* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 385 214 000, 395 214 000 kronor respektive 393 214 000 kronor.

3.11.3 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tabell 3.11 Anslagsutveckling 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

2015	Utfall	737 897	Anslags-sparande	19 518
2016	Anslag	952 535 ¹	Utgifts-prognos	938 859
2017	Förslag	997 535		
2018	Beräknat	997 535		
2019	Beräknat	997 535		
2020	Beräknat	997 535		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för insatser för skötsel och förvaltning av skyddad natur, bevarande och restaurering av biologisk mångfald och insatser för friluftsliv. Anslaget får särskilt användas till utgifter

- för skötsel av skyddade områden, naturvårdsförvaltning och fastighetsförvaltning,
- för artbevarande och viltförvaltning, samt
- i samband med skötsel och övrig förvaltning av värdefull natur.

Kompletterande information

Bestämmelser om statsbidrag finns i förordningen (2003:598) om statliga bidrag till lokala naturvårdsprojekt samt i Lapponiaförordningen (2011:840).

Tabell 3.12 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2025
Ingående åtaganden	209 708	225 904	341 948			
Nya åtaganden	130 532	212 545	169 217			
Infriade åtaganden	-114 336	-96 501	-169 217	-170 000	-169 938	-2 010
Utestående åtaganden	225 904	341 948	341 948			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	350 000	350 000	350 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 350 000 000 kronor 2018–2025.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal avseende förvaltning av värdefulla naturområden ska kunna tecknas samt för samverkansavtal mellan statliga myndigheter. Bemyndigandet behövs också för att kunna möjliggöra medfinansiering i större EU-projekt. Bemyndigandet för 2017 föreslås vara på samma nivå som för 2016. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 350 000 000 kronor 2018–2025.

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.13 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:3 Åtgärder för värdefull natur

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 002 535	1 002 535	1 002 535	1 002 535
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	997 535	997 535	997 535	997 535

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 997 535 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Åtgärder för värdefull natur* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 997 535 000, 997 535 000 kronor respektive 997 535 000 kronor.

3.11.4 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tabell 3.14 Anslagsutveckling 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden

Tusental kronor

2015	Utfall	445 648	Anslags-sparande	3 950
2016	Anslag	803 018 ¹	Utgifts-prognos	791 489
2017	Förslag	868 018		
2018	Beräknat	763 018		
2019	Beräknat	853 018		
2020	Beräknat	853 018		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för att inventera, undersöka och åtgärda förorenade områden som behöver saneras och efterbehandlas samt för att ta fram prioriteringsunderlag.

Anslaget får även användas till utgifter för att åtgärda saneringsobjekt som är särskilt angelägna ur risksynpunkt och till akuta saneringsinsatser.

Anslaget får vidare användas till utgifter för att inventera om det förekommer objekt som förorenats av en statlig organisation som inte längre finns kvar, och i så fall genomföra ansvarsutredningar och nödvändiga undersökningar av dessa.

Anslaget får användas för efterbehandling av mark för bostadsbyggande.

Anslaget får även användas till utgifter för omhändertagande av historiskt radioaktivt avfall från icke-kärnteknisk verksamhet.

Kompletterande information

Bestämmelser om statsbidrag finns i förordningen (2004:100) om avhjälpande av föroreningskador och statsbidrag för sådant avhjälpande.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 450 000 000 kronor 2018–2026.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal ska kunna tecknas för insatser som rör inventering, undersökningar och åtgärder för att sanera och efterbehandla förorenade områden.

Bemyndigandet föreslås öka med 20 000 000 kronor för 2017 jämfört med 2016. Skälet är att Sveriges geologiska undersökning ska kunna inleda sanering av ett särskilt komplicerat objekt som inte bör avbrytas under pågående saneringsinsats som tar mer än ett år. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 450 000 000 kronor 2018–2026.

Tabell 3.15 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:4 Sanering och återställande av förorenade områden

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2026
Ingående åtaganden	873 212	840 171	1 248 423			
Nya åtaganden	284 815	760 000	760 000			
Infriade åtaganden	-317 856	-351 748	-560 000	-458 423	-480 000	-510 000
Utestående åtaganden	840 171	1 248 423	1 448 423			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	1 040 000	1 430 000	1 450 000			

Regeringens överväganden

I denna proposition föreslår regeringen att anslaget ökas ytterligare med 10 miljoner kronor 2017 och 20 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018 och framåt för att stärka tillsynen över förorenade områden.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.16 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:4 Sanering och återställande av förorenade områden

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	815 018	815 018	815 018	815 018
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	53 000	-52 000	38 000	38 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	868 018	763 018	853 018	853 018

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 868 018 000 kronor anvisas under anslaget 1:4 *Sanering och återställning av förorenade områden* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 763 018 000 kronor, 853 018 000 kronor respektive 853 018 000 kronor.

3.11.5 1:5 Miljöforskning

Tabell 3.17 Anslagsutveckling 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

2015	Utfall	75 944	Anslags-sparande	46
2016	Anslag	80 831 ¹	Utgifts-prognos	79 670
2017	Förslag	80 036		
2018	Beräknat	78 825		
2019	Beräknat	93 825		
2020	Beräknat	93 825		

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för miljöforskning främst till stöd för arbete med miljökvalitetsmålen, miljöbalken och underlag för internationellt förhandlingsarbete.

Anslaget får även användas till utgifter för statens andel av den forskning som bedrivs samfinansierat med näringslivet vid IVL Svenska Miljöinstitutet AB.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2018–2021.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att avtal om fleråriga miljöforskningsprojekt ska kunna tecknas. Bemyndigandet för 2017 föreslås vara oförändrat jämfört med 2016. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:5 *Miljöforskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 102 000 000 kronor 2018–2021.

Tabell 3.18 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2021
Ingående åtaganden	96 305	100 363	101 123			
Nya åtaganden	58 506	55 000	59 877			
Infriade åtaganden	-54 448	-54 240	-59 000	-55 000	-35 000	-12 000
Utestående åtaganden	100 363	101 123	102 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	102 000	102 000	102 000			

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Förslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.19 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:5 Miljöforskning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	80 831	80 831	80 831	80 831
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut ²	-997	-2 994	12 006	12 006
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt ²	202	988	988	988
Förslag/beräknat anslag	80 036	78 825	93 825	93 825

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 202 000 kr 2017 och 988 000 kr 2018 vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

Regeringen föreslår att 80 036 000 kronor anvisas under anslaget 1:5 *Miljöforskning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 78 825 000 kronor, 93 825 000 kronor respektive 93 825 000 kronor.

3.11.6 1:6 Kemikalieinspektionen

Tabell 3.20 Anslagsutveckling 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

2015	Utfall	215 906	Anslags-sparande	4 636
2016	Anslag	229 623 ¹	Utgifts-prognos	233 462
2017	Förslag	257 589		
2018	Beräknat	262 679 ²		
2019	Beräknat	268 699 ³		
2020	Beräknat	269 285 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 257 601 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 258 047 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 253 046 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Kemikalieinspektionens förvaltningsutgifter. Anslaget får även användas för utgifter för bidrag till verksamheter som främjar handlingsplanen för en giftfri vardag som Kemikalieinspektionen ansvarar för.

Anslaget får även användas för utgifter för statsbidrag till Internationella kemikaliesekretariatet och Svenskt centrum för toxikologiska vetenskaper.

Anslaget får användas för utgifter för att täcka eventuellt underskott i provningsverksamheten inom det svenska rapportörsprogrammet (SERP) rörande riskbedömning av befintliga och nya verksamma ämnen i bekämpningsmedel.

Anslaget får användas för utgifter för att betala Livsmedelsverkets och Statens jordbruksverk för nationell prövning av växtskyddsmedel och biocidprodukter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 3.21 Offentligrättslig verksamhet**

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	88 809	0	91 503	-2 694
Prognos 2016	106 720	0	107 475	-755
Budget 2017	120 020	0	118 280	1 740

Kemikalieinspektionens avgiftsbelagda verksamhet finansieras i huvudsak genom avgifter som anges i förordningen (1998:940) om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken och förordning (2013:63) om bekämpningsmedelsavgifter.

Intäkterna från kemikalieavgifter m.m. redovisas mot inkomsttitel 1457. Intäkter från bekämpningsmedelsavgifter redovisas mot inkomsttitel 1454. Övriga inkomster av statens verksamhet redovisas på inkomsttitel 2811.

Tabell 3.22 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	29 154	27 504	1 650
(varav tjänsteexport)	14 289	14 289	0
Prognos 2016	33 776	33 776	0
(varav tjänsteexport)	15 800	15 800	0
Budget 2017	31 568	31 568	0
(varav tjänsteexport)	15 800	15 800	0

Kemikalieinspektionen har bl.a. enligt miljö-tillsynsförordningen (2011:13) rätt att ta ut varuprover för tillsyn. Det finns även stöd i lagstiftningen för att företag i vissa fall ska stå för de kostnader som uppkommer i samband med undersökning och analys av sådana varuprover. Kemikalieinspektionen redovisar viss avgiftsfinansierad verksamhet där myndigheten disponerar medlen. Detta omfattar framför allt provningsverksamheten avseende verksamma ämnen i bekämpningsmedel enligt Europaparlamentet och rådets direktiv 98/8/EG av den 16 februari 1998 om utsläppandet av biocidprodukter på marknaden och Europaparlamentet och rådets förordning 528/2012 av den 22 maj 2012 om tillhandahållande på marknaden och användning av biocidprodukter och Europaparlamentets och rådets förordning

(EG) nr 1107/2009 av den 21 oktober 2009 om utsläppande på marknaden och om upphävandet av rådets direktiv 79/117/EEG och 91/414/EEG.

Regeringens överväganden

I denna proposition föreslår regeringen att anslaget ökas med 25 miljoner kronor per år 2017–2018, 26 miljoner kronor 2019, 21 miljoner kronor 2020 varav 14 miljoner kronor per år fr.o.m. 2020.

Anslagsökningen innebär att ytterligare resurser satsas på giftfri miljö samt provning av bekämpningsmedel.

Detta bedöms möjliggöra att antalet anställda ökar med cirka 10–15 personer vid Kemikalieinspektionen.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.23 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:6 Kemikalieinspektionen

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	229 623	229 623	229 623	229 623
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	3 007	7 592	12 610	17 936
Beslut	24 959	25 464	26 466	21 726
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	257 589	262 679	268 699	269 285

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 257 589 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Kemikalieinspektionen* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 262 679 000 kronor, 268 699 000 kronor respektive 269 285 000 kronor.

3.11.7 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tabell 3.24 Anslagsutveckling 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

2015	Utfall	202 996	Anslags-sparande	635
2016	Anslag	216 131 ¹	Utgifts-prognos	213 390
2017	Förslag	272 131		
2018	Beräknat	315 131		
2019	Beräknat	288 131		
2020	Beräknat	262 131		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för medlemsavgifter och stöd till internationella organisationer.

Regeringens överväganden

Anslaget används för utgifter för medlemsavgifter och stöd till internationella organisationer, däribland Sveriges årliga bidrag till FN:s miljöprogram (Unep) miljöfond samt till Sveriges medlemsavgifter till det europeiska vädersatellitsamarbetet (Eumetsat) och Internationella atomenergiorganet (IAEA).

Utgifterna för bidrag till Unep samt medlemsavgifter till Eumetsat och IAEA har ökat, främst till följd av ökade kostnader för vädersatellitsamarbetet samt ökade kostnader på grund av valutaeffekter.

I denna proposition föreslår regeringen därför att anslaget ökas med 131 miljoner kronor 2017, 174 miljoner kronor 2018, 147 miljoner kronor 2019 och 121 miljoner kronor per år fr.o.m. 2020 och framåt.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.25 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:7 Avgifter till internationella organisationer

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016 ¹	141 131	141 131	141 131	141 131
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	131 000	174 000	147 000	121 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	272 131	315 131	288 131	262 131

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 272 131 000 kronor anvisas under anslaget 1:7 *Avgifter till internationella organisationer* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 315 131 000 kronor, 288 131 000 kronor respektive 262 131 000 kronor.

3.11.8 1:8 Supermiljöbilspremie

Tabell 3.26 Anslagsutveckling 1:8 Supermiljöbilspremien

Tusental kronor

2015	Utfall	346 970	Anslags-sparande	30
2016	Anslag	489 000 ¹	Utgifts-prognos	482 009
2017	Förslag	700 000		
2018	Beräknat	0		
2019	Beräknat	0		
2020	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för supermiljöbilspremien, dvs. utgifter för bidrag till fysiska och juridiska personer som har förvärvat en ny supermiljöbil.

Kompletterande information

I förordningen (2011:1590) om supermiljöbilspremie finns bestämmelser om supermiljöbilspremien. Anslaget används för att främja introduktionen av personbilar som uppfyller EU:s senaste avgaskrav (s.k. Euro 5/6) och med utsläpp av koldioxid under 50 gram per kilometer. För supermiljöbilar som är av typen laddhybrid är premien högst 20 000 kronor per bil. För övriga supermiljöbilar är premien högst 40 000 kronor per bil.

Regeringens överväganden

Riksrevisionen har i revisionsberättelsen för Transportstyrelsen avseende 2015 lämnat en upplysning om att Transportstyrelsen inte har någon bemyndiganderam kopplat till anslag 1:8 *Supermiljöbilspremie*. Riksrevisionen påpekar att eftersom grunden för premien regleras i en förordning har Transportstyrelsen ingen möjlighet att påverka hur många fordon som blir berättigade till stöd. Regeringen har övervägt frågan och kommit fram till att något beställningsbemyndigande inte behövs. Anslaget är inte rättighetsstyrt och Transportstyrelsen fattar inga beslut om ekonomiska åtaganden som kräver framtida anslagsmedel.

I höständringsbudgeten för 2016 (2016/17:2) förstärktes anslaget med 180 miljoner kronor för innevarande år för att kunna fortsätta betala ut supermiljöbilspremie till de som under 2016 köper en supermiljöbil.

I avvaktan på ett införande av ett system där mer miljöanpassade fordon premieras vid inköpstillfället genom en bonus, medan fordon med höga utsläpp av koldioxid får högre fordonsskatt, ett s.k. bonus-malus-system föreslår regeringen att supermiljöbilspremien förlängs ytterligare ett år till och med 2017.

Den nuvarande prognosen för 2017 visar att försäljningen av elbilar och laddhybrider kommer öka ytterligare. I denna proposition föreslår regeringen därför att anslaget ökas till 700 miljoner kronor 2017.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.27 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:8 Supermiljöbilspremien

Tusental kronor				
	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	309 000	309 000	309 000	309 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	391 000	-309 000	-309 000	-309 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	700 000	0	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 700 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:8 *Supermiljöbilspremien* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 0 kronor, 0 kronor respektive 0 kronor.

3.11.9 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tabell 3.28 Anslagsutveckling 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor				
År	Typ	Belopp	Notering	Belopp
2015	Utfall	221 052	Anslags-sparande	2 577
2016	Anslag	215 781 ¹	Utgifts-prognos	218 180
2017	Förslag	227 101		
2018	Beräknat	231 216 ²		
2019	Beräknat	235 898 ³		
2020	Beräknat	241 095 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 227 115 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 227 115 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 227 115 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts (SMHI) förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet**Tabell 3.29 Uppdragsverksamhet***Tusental kronor*

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	73 887	74 350	-463
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	78 000	75 481	2 519
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	77 200	76 600	600

Med uppdragsverksamhet avses sådan verksamhet som innebär att SMHI mot avgifter levererar produkter eller tjänster på uppdrag från statliga myndigheter. Avgifterna bestäms så att de täcker SMHI:s kostnader för att tillhandahålla varan eller tjänsten och bidrar till SMHI:s kostnader för uppbyggnad, uppdatering och utveckling av system, databaser och information. Flygvädertjänsten utgör mer än 70 procent av omsättningen inom den avgiftsbelagda uppdragsverksamheten.

Europeiska kommissionen har fastställt nya ersättningsnivåer för perioden 2015–2019 vilket innebär en årlig minskning om cirka 2,3 procent i reella termer utifrån 2014 års fastställda nivå.

Omsättningen i uppdragsverksamheten sjönk under 2015 med 0,8 miljoner kronor till knappt 74 miljoner kronor och resultatet blev negativt med 0,5 miljoner kronor.

Till uppdragsverksamheten räknar SMHI även uppdrag som kontrollant av vattendomar, där uppdragsgivaren i en vattendom åläggs att anlita SMHI. Övrig uppdragsverksamhet rör främst miljöfrågor i luft och vatten. SMHI utför uppdrag för bl.a. Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Strålsäkerhetsmyndigheten, Försvarsmakten och länsstyrelser.

Tabell 3.30 Avgiftsbelagd affärsverksamhet*Tusental kronor*

Avgiftsbelagd affärsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015 (varav tjänsteexport)	149 861	144 959	4 902
Prognos 2016 (varav tjänsteexport)	188 000	186 583	1 417
Budget 2017 (varav tjänsteexport)	189 000	187 000	2 000

SMHI:s affärsverksamhet bygger på produkter och tjänster som utvecklas utifrån myndighetens tekniska infrastruktur och erbjuds till kunder som efterfrågar en hög grad av värdeförädling. Produkter och tjänster inom affärsverksamheten ska, liksom inom övriga verksamhetsgrenar, bidra till ökad samhällsnytta, säkerhet och ett hålligt samhälle.

Den totala omsättningen för affärsverksamheten inklusive tjänsteexporten uppgick 2015 till 154 miljoner kronor, vilket är en ökning jämfört med föregående år med 16 miljoner kronor. Tjänsteexporten ökade med 22 miljoner kronor, främst på grund av ökad försäljning till sjöfarten samt av SIDA finansierade utbildningar. Omsättningen inom andra segment påverkades bland annat av den pågående omstruktureringen av marknaden, med större tillgång på väderdata som levereras avgiftsfritt.

Totalt uppvisade SMHI ett positivt resultat för affärsverksamheten, jämfört med negativt resultat föregående år. Resultatet beror både på positivt resultat om 6,2 miljoner kronor i tjänsteexporten och på minskad underskott i övriga delar av affärsverksamheten.

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.31 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:9 Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	221 781	221 781	221 781	221 781
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	5 844	9 954	14 647	19 856
Beslut	-524	-519	-530	-542
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	227 101	231 216	235 898	241 095

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 227 101 000 kronor anvisas under anslaget 1:9 *Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 231 216 000 kronor, 235 898 000 kronor respektive 241 095 000 kronor.

3.11.10 1:10 Klimatanpassning

Tabell 3.32 Anslagsutveckling 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2015	116 152	-1 274	
2016	119 000 ¹		113 992
2017	Förslag	117 000	
2018	Beräknat	117 000	
2019	Beräknat	177 000	
2020	Beräknat	170 000	

¹ Inklusivt beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för klimatanpassning såsom förebyggande och kunskapshöjande insatser samt utredningar för att förebygga och begränsa samhällets sårbarhet till följd av klimatförändringar. Anslaget får även användas för de administrativa utgifter som insatserna medförs.

Regeringens överväganden

I denna proposition föreslår regeringen att anslaget ökas med 10 miljoner kronor per år 2017–2018, 70 miljoner kronor 2019 och 120 miljoner kronor 2020. Det innebär att arbetet med förebyggande och kunskapshöjande insatser kan fortsätta utvecklas.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.33 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:10 Klimatanpassning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	119 000	119 000	119 000	119 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-2 000	-2 000	58 000	51 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/ beräknat anslag	117 000	117 000	177 000	170 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 117 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:10 *Klimatanpassning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 117 000 000 kronor, 177 000 000 kronor respektive 170 000 000 kronor.

3.11.11 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tabell 3.34 Anslagsutveckling 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

2015	Utfall	686 564	Anslags-sparande	1
2016	Anslag	751 565 ¹	Utgifts-prognos	740 775
2017	Förslag	787 565		
2018	Beräknat	764 565		
2019	Beräknat	764 565		
2020	Beräknat	764 565		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser och åtgärder för att förbättra, bevara, planera, restaurera och skydda havs- och vattenmiljöer.

Anslaget får även användas för statsbidrag, medfinansiering av EU-medel, medlemskap i internationella organisationer samt för utvärdering av ovan angivna insatser och åtgärder.

Kompletterande information

I förordningen (2004:660) finns bestämmelser om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. I havsmiljöförordningen (2010:1341) finns bestämmelser om förvaltning av kvaliteten på havsmiljön. I förordningen (2009:381) finns bestämmelser om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt. I förordningen (1982:840) finns bestämmelser om statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag. I förordningen (1998:1343) finns bestämmelser om stöd till fiskevården. I rådets förordning (EG)nr 199/2008 av den 25 februari 2008 finns bestämmelser om insamling, förvaltning och utnyttjande av uppgifter inom fiskerisektorn och till stöd för vetenskapliga utlåtanden rörande den gemensamma fiskeripolitiken. I havsplaneringsförordningen (2015:400) finns bestämmelser om havsplanering. I Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 508/2014 finns bestämmelser om den europeiska havs- och fiskefonden.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2018–2021.

Skälen för regeringens förslag: Det behövs ett bemyndigande för att Havs- och vattenmyndigheten ska kunna teckna avtal om fleråriga åtgärder. Bemyndigandet för 2017 föreslås vara oförändrat jämfört med 2016. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:11 *Åtgärder för havs- och vattenmiljö* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 300 000 000 kronor 2018–2021.

Tabell 3.35 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2021
Ingående åtaganden	102 802	198 583	300 000			
Nya åtaganden	155 982	211 782	120 000			
Infriade åtaganden	-60 201	-110 365	-120 000	-110 000	-85 000	-105 000
Utestående åtaganden	198 583	300 000	300 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	215 000	300 000	300 000			

Regeringens överväganden

Havs- och vattenmiljöarbetet behöver förstärkas ytterligare bl.a. för att öka takten i att nå de havs- och vattenrelaterade miljökvalitetsmålen. I denna proposition föreslår regeringen att anslaget ökar med 40 miljoner kronor 2017 och med 30 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018 och framåt.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.36 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	751 565	751 565	751 565	751 565
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	36 000	13 000	13 000	13 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	787 565	764 565	764 565	764 565

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 787 565 000 kronor anvisas anslaget 1:11 Åtgärder för havs- och vattenmiljö för 2016. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 764 565 000 kronor, 764 565 000 kronor respektive 764 565 000 kronor.

3.11.12 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tabell 3.37 Anslagsutveckling 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

2015	Utfall	182 993	Anslags-sparande	-933
2016	Anslag	205 000 ¹	Utgifts-prognos	201 071
2017	Förslag	205 000		
2018	Beräknat	505 000		
2019	Beräknat	505 000		
2020	Beräknat	455 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för insatser för internationella klimatinvesteringar som syftar till att uppfylla det svenska etappmålet för begränsad klimatpåverkan till 2020 samt internationella klimatåtaganden. Detta genom att delta i, förbereda, genomföra, utvärdera och utveckla projekt och metoder för gemensamt genomförande och mekanismen för ren utveckling under Kyotoprotokollet till FN:s ramkonvention för klimatförändringar samt liknande marknadsbaserade flexibla mekanismer. I samma syfte får anslaget användas för utgifter för förvärv av utsläppsutrymme.

Anslaget får även användas för utgifter för utveckling av EU:s system för handel med utsläppsrätter och utsläppsutrymme inom ramen för ansvarsfördelningsbeslutet samt för övervakning av internationell utsläppshandel. Anslaget får användas till finansiering av utgifter för den internationella transaktionsförteckningen (ITL), för registerhållning av transaktioner av s.k.

Kyotoenheter samt för klimatkompensation av Regeringskansliets flygresor utanför EU. Utsläppsminskningenheter som förvärfas för klimatkompensation får annulleras.

Regeringens överväganden

Regeringen fortsätter i enlighet med ändamålet för anslaget att finansiera internationella klimatinvesteringar. Regeringen har även tagit initiativ till en utsläppsbroms för att köpa in och annullera utsläppsrätter inom EU:s system för handel med utsläppsrätter (EU ETS). I denna proposition beräknar regeringen att anslaget ökas med 300 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018 och framåt t.o.m. 2040 i och med denna satsning. Satsningen placeras tillfälligt under anslaget.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.38 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:12 Insatser för internationella klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	205 000	205 000	205 000	205 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut		300 000	300 000	250 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	205 000	505 000	505 000	455 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 205 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:12 *Insatser för internationella klimatinvesteringar* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 505 000 000 kronor, 505 000 000 kronor respektive 455 000 000 kronor.

3.11.13 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tabell 3.39 Anslagsutveckling 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

2015	Utfall	52 534	Anslags-sparande	3 365
2016	Anslag	33 900 ¹	Utgifts-prognos	33 374
2017	Förslag	20 900		
2018	Beräknat	20 900		
2019	Beräknat	20 900		
2020	Beräknat	20 900		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får i huvudsak användas för samarbete med länder av strategisk betydelse för det globala miljö- och klimatsamarbetet, samt för utgifter för kärnsäkerhetssamarbete med Ryssland.

Anslaget får användas för utgifter för projekt som stöder Arktiska rådets verksamhet och för projekt som stöder verksamhet inom Barents Euro-Arktiska råd, Nordiska ministerrådet samt inom Östersjöstaternas råd (CBSS).

Anslaget får användas för utgifter för tillskott till miljöutvecklingsfonden inom Nordiska Miljöfinansieringsbolaget (Nefco).

Anslaget får användas för administration och samordning av kärnsäkerhetssamarbetet med Ryssland.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 12 000 000 kronor 2018–2021.

Skälen för regeringens förslag: För att avtal om fleråriga projekt ska kunna tecknas inom det område som anslaget omfattar behöver regeringen ett bemyndigande. Då anslaget minskas 2017 föreslås ett lägre bemyndigande jämfört med 2016. Bemyndigandet för 2017 föreslås minska med två miljoner kronor jämfört

med 2016. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför

behov av framtida anslag på högst 12 000 000 kronor 2018–2021.

Tabell 3.40 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2021
Ingående åtaganden	1 776	2 732	9 500			
Nya åtaganden	2 746	9 500	10 000			
Infriade åtaganden	-1 790	-2 732	-7 500	-6 500	-4 000	-1 500
Utestående åtaganden	2 732	9 500	12 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	23 000	14 000	12 000			

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.41 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:13 Internationellt miljösamarbete

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	33 900	33 900	33 900	33 900
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-13 000	-13 000	-13 000	-13 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	20 900	20 900	20 900	20 900

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 20 900 000 kronor anvisas anslaget 1:13 *Internationellt miljösamarbete* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 20 900 000 kronor, 20 900 000 kronor respektive 20 900 000 kronor.

3.11.14 1:14 Hållbara städer

Tabell 3.42 Anslagsutveckling 1:14 Hållbara städer

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	-6 033		106 310
2016	Anslag	2 500 ¹	Utgifts-prognos	10 466
2017	Förslag	4 500		
2018	Beräknat	0		
2019	Beräknat	0		
2020	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för att stödja utvecklingen av hållbara städer. Stödet avser ny- och ombyggnadsåtgärder inom en särskild stadsdel, ett särskilt bostadsområde eller kvarter som bidrar till integrerade lösningar för hållbar stadsutveckling. Anslaget får användas för utgifter för administration och utvärdering.

Regeringens överväganden

Anslaget är under utfasning och används för utbetalningar till beslutade stödprojekt samt utvärdering och uppföljning, i regeringens satsning på hållbara städer. Satsningen upphörde 2012.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.43 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:14 Hållbara städer

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	2 500	2 500	2 500	2 500
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	2 000	-2 500	-2 500	-2 500
Förslag/beräknat anslag	4 500	0	0	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 4 500 000 kronor anvisas anslaget 1:14 *Hållbara städer* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 0 kronor, 0 kronor respektive 0 kronor.

3.11.15 1:15 Skydd av värdefull natur

Tabell 3.44 Anslagsutveckling 1:15 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2015	Utfall	955 391		2 052
2016	Anslag	1 343 500 ¹	Utgifts-prognos	1 324 211
2017	Förslag	1 268 000		
2018	Beräknat	1 268 000		
2019	Beräknat	1 268 000		
2020	Beräknat	1 268 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas till utgifter för skydd och bevarande av värdefulla naturmiljöer för biologisk mångfald och friluftsliv. Anslaget får särskilt användas

- för ersättningar enligt 31 kap. miljöbalken Naturvårdsverkets ansvarsområde,

- till utgifter för förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden,
- för utgifter i samband med säkerställande av värdefulla naturområden,
- för statsbidrag till kommuner och kommunala stiftelser för skydd av värdefulla naturområden.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:15 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 42 000 000 kronor 2018–2066.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen behöver ett bemyndigande för att fleråriga avtal som avser skydd av värdefulla områden, exempelvis genom naturvårdsavtal, ska kunna tecknas och för att förhandsbesked om statsbidrag till områdesskydd ska kunna ges. Bemyndigandet för 2017 föreslås vara oförändrat jämfört med 2016. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:15 *Skydd av värdefull natur* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 42 000 000 kronor 2018–2066.

Tabell 3.45 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:15 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2066
Ingående åtaganden	978	40 940	41 023			
Nya åtaganden	40 367	10 400	15 400			
Infriade åtaganden	-405	-10 317	-15 140	-30 350	-5 329	-5 604
Utestående åtaganden	40 940	41 023	41 283			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	45 000	42 000	42 000			

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.46 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:15 Skydd av värdefull natur

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	1 343 500	1 343 500	1 343 500	1 343 500
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-75 500	-75 500	-75 500	-75 500
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 268 000	1 268 000	1 268 000	1 268 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 1 268 000 000 kronor anvisas anslaget 1:15 *Skydd av värdefull natur* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 1 268 000 000 kronor, 1 268 000 000 kronor respektive 1 268 000 000 kronor.

3.11.16 1:16 Havs- och vattenmyndigheten

Tabell 3.47 Anslagsutveckling 1:16 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

2015	Utfall	208 036	Anslags-sparande	6 140
2016	Anslag	225 266 ¹	Utgifts-prognos	228 084
2017	Förslag	230 100		
2018	Beräknat	234 879 ²		
2019	Beräknat	247 060 ³		
2020	Beräknat	249 074 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 230 307 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 237 232 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 234 057 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Havs- och vattenmyndighetens förvaltningsutgifter.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 3.48 Offentligrättslig verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	580	0	-	-
Prognos 2016	500	0	-	-
Budget 2017	525	0	-	-

Den avgiftsbelagda offentligrättsliga verksamheten där intäkterna inte disponeras av Havs- och vattenmyndigheten rör sanktionsavgifter och övrig offentligrättslig verksamhet.

Tabell 3.49 Uppdragsverksamhet

Tusental kronor

Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2015	8 527	8 496	31
(varav tjänsteexport)	6 011	5 980	31
Prognos 2016	9 500	9 500	0
(varav tjänsteexport)	6 500	6 500	0
Budget 2017	10 000	10 000	0
(varav tjänsteexport)	7 000	7 000	0

Regeringens överväganden

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.50 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:16 Havs- och vattenmyndigheten

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	225 266	225 266	225 266	225 266
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löne- omräkning ²	3 084	7 617	12 544	17 734
Beslut	1 749	1 996	9 250	6 074
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	1	0	0	0
Förslag/ beräknat anslag	230 100	234 879	247 060	249 074

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 230 100 000 kronor anvisas anslaget 1:16 *Havs- och vattenmyndigheten* för år 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 234 879 000 kronor, 247 060 000 kronor respektive 249 074 000 kronor.

3.11.17 1:17 Klimatinvesteringar

Tabell 3.51 Anslagsutveckling 1:17 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

2015	Utfall	99 071	Anslags- sparande	25 929
2016	Anslag	600 000 ¹	Utgifts- prognos	616 318
2017	Förslag	700 000		
2018	Beräknat	700 000		
2019	Beräknat	700 000		
2020	Beräknat	700 000		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för klimatinvesteringar på regional och lokal nivå samt för stöd till installation av laddinfrastruktur för elfordon. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Kompletterande information

I förordning (2015:517) om stöd till lokala klimatinvesteringar och förordning (2016:358) om ändring av förordning (2015:517) om stöd till lokala klimatinvesteringar finns bestämmelser om klimatinvesteringar som kan stödjas för att varaktigt minska utsläppen av växthusgaser. Från och med den 10 maj 2016 begränsas den maximala stödnivån till 50 procent av investeringskostnaden. Tidsgränsen för slutlig begäran om utbetalning av stöd har också sänkts från sex till tre månader från det att åtgärden senast ska vara slutförd.

Tabell 3.52 Beställningsbemyndigande för anslaget 1:17 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Ingående åtaganden	0	187 077	499 495			
Nya åtaganden	187 077	430 000	800 000			
Infriade åtaganden	0	-117 582	-199 495	-400 000	-400 000	-300 000
Utestående åtaganden	187 077	499 495	1 100 000			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	300 000	500 000	1 100 000			

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:17 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 100 000 000 kronor 2018–2020.

Skälen för regeringens förslag: För att avtal om fleråriga projekt ska kunna tecknas inom det område som anslaget omfattar behöver regeringen ett bemyndigande. Bemyndigandet för 2017 föreslås öka med 600 miljoner kronor jämfört med 2016. Skälet till detta är en bedömning baserad på de ansökningar som kommit in till Naturvårdsverket om ett större behov att kunna ingå avtal om fleråriga projekt än vad som tidigare beräknats samt för att skapa bättre förutsättningar för en mer optimal användning av medlen. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 1:17 *Klimatinvesteringar* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 100 000 000 kronor 2018–2020.

Regeringens överväganden

I denna proposition föreslår regeringen att anslaget ökas med 100 miljoner kronor per år 2017–2018 samt 700 miljoner kronor per år 2019–2020 och därmed förlängs satsningen till år 2020. Klimatavtalet från Paris innebär höjda ambitioner och kräver skärpta åtgärder för att nå målen. Anslaget både höjs och förlängs så att de investeringar som medför störst

klimatnytta kan genomföras. Det handlar om investeringar som kräver längre tid för planering och genomförande på grund av krav på detaljplan eller tillståndsprövning, samordning mellan flera aktörer eller strategisk planering och utveckling under själva genomförandet.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.53 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:17 Klimatinvesteringar

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	600 000	600 000	600 000	600 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	100 000	100 000	100 000	100 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	700 000	700 000	700 000	700 000

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 700 000 000 kronor anvisas anslaget 1:17 *Klimatinvesteringar* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 700 000 000 kronor, 700 000 000 kronor respektive 700 000 000 kronor.

3.11.18 1:18 Elbusspremie

Tabell 3.54 Anslagsutveckling 1:18 Elbusspremie

Tusental kronor

2015	Utfall		Anslags- sparande	0
2016	Anslag	50 000	¹ Utgifts- prognos	24 641
2017	Förslag	100 000		
2018	Beräknat	100 000		
2019	Beräknat	100 000		
2020	Beräknat	0		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för elbusspremien, dvs. utgifter för bidrag till juridiska personer som har förvärvat en ny elbuss. Anslaget får även användas för utgifter för berörda myndigheters arbete för detta ändamål.

Kompletterande information

Regeringen beslutade den 30 juni om förordningen (2016:836) om elbusspremie. Elbusspremien ges till en regional kollektivtrafikmyndighet eller en kommun som den regionala kollektivtrafikmyndigheten överlämnat befogenhet åt. Statens energimyndighet beslutar i ärenden om elbusspremier.

Regeringens överväganden

För att främja introduktionen på marknaden för eldrivna bussar införde regeringen 2016 en elbusspremie. För ändamålet anvisades 50 miljoner kronor 2016 och 100 miljoner per år 2017-2019 i budgetpropositionen 2016 (prop. 2015/16:1).

Eldrivna bussar har stor potential att minska utsläppen av såväl klimatutsläpp, luftföroreningar som av buller. Dessa underlättar en förtätning av bostäder i storstäder samt frigör biodrivmedel till lastbilar och andra tunga fordon som är svårare att elektrifiera.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 anges i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 3.55 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 1:18 Elbusspremie

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	50 000	50 000	50 000	50 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	50 000	50 000	50 000	-50 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	100 000	100 000	100 000	0

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

Regeringen föreslår att 100 000 000 kronor anvisas anslaget 1:18 *Elbusspremien* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 100 000 000 kronor, 100 000 000 kronor respektive 0 kronor.

3.11.19 Investeringsplan för Naturvårdsverket

Regeringens förslag: Investeringsplanen för fastigheter och markanläggningar för 2017–2020 godkänns som riktlinje för Naturvårdsverkets investeringar.

Skälen för regeringens förslag:

Naturvårdsverkets investeringsplan för perioden 2017-2020 uppgår till totalt 5 miljarder kronor. Investeringar planeras till ca 1,27 miljarder kronor för 2017 och därefter till ca 1,24 miljarder kronor årligen för resten av perioden.

Investeringarna avser främst förvärv samt avtalslösningar för statens räkning av värdefulla naturområden som avses skyddas enligt miljöbalken. Investeringar avser även nyuppförande av naturum och andra byggnader som används bl.a. för informationsändamål samt renovering av befintligt byggnadsbestånd i skyddade områden. Investeringsplanen framgår av tabellen nedan.

Tabell 3.56 Investeringsplan för Naturvårdsverket

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Budget 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
Anskaffning och utveckling av nya investeringar						
Skydd av värdefull natur	950	1 287	1 212	1 212	1 212	1 212
Byggnader, anläggningar m.m. i anslutning till skyddad värdefull natur	38	73	56	33	33	33
Summa utgifter för anskaffning och utveckling	988	1 359	1 268	1 244	1 244	1 244
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>170</i>	<i>148</i>	<i>131</i>	<i>108</i>	<i>108</i>	<i>108</i>
Finansiering						
Anslag 1:15 Skydd av värdefull natur	950	1 287	1 212	1 212	1 212	1 212
Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur	36	73	54	31	31	31
Lån i Riksgäldskontoret	1	0	2	2	2	2
Summa finansiering för anskaffning och utveckling	988	1 359	1 268	1 244	1 244	1 244
Vidmakthållande av befintliga investeringar						
Skötsel av skyddade områden, artbevarande, friluftsliv m.m.	423	541	539	539	539	539
Summa utgifter för vidmakthållande	423	541	539	539	539	539
<i>Varav investeringar i anläggningstillgångar</i>	<i>20</i>	<i>20</i>	<i>20</i>	<i>20</i>	<i>20</i>	<i>20</i>
Finansiering						
Anslag 1:3 Åtgärder för värdefull natur	423	541	539	539	539	539
Summa finansiering av vidmakthållande	423	541	539	539	539	539

4 Miljöforskning

4.1 Omfattning

Området omfattar forskning inom utgiftsområde 20, främst forskning om miljö och samhällsbyggande vid Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) men också forskningsverksamheten vid Naturvårdsverket, Stockholm Environment Institut (SEI), IVL Svenska miljöinstitutet AB och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI).

4.2 Utgiftsutveckling

Tabell 4.1 Utgiftsutveckling inom område Miljöforskning

Miljoner kronor

	Utfall 2015	Budget 2016 ¹	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020
<i>Miljöforskning</i>							
2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader	57	56	56	58	74	75	77
2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning	621	678	680	713	856	951	964
Summa Miljöforskning	678	734	735	771	930	1 027	1 041

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

4.3 Mål för forskningspolitiken

Regeringens mål för forskningspolitiken är att Sverige ska vara en framstående forskningsnation, där forskning och innovation bedrivs med hög vetenskaplig kvalitet och bidrar till samhällets utveckling och näringslivets konkurrenskraft (prop. 2012/13:30).

Regeringen avser att se över målet för forskningspolitiken i samband med den forskningspolitiska propositionen som regeringen kommer att presentera under hösten 2016.

4.4 Resultatredovisning

4.4.1 Resultatindikatorer och andra bedömningsgrunder

Regeringens samlade forskningspolitik redogörs för i Utgiftsområde 16 Forskning. Där redovisas de indikatorer som regeringens samlade forskning redovisas emot.

4.4.2 Resultat

Forskning och innovation är avgörande för att hitta lösningar på miljöproblem och är en viktig drivkraft för att föra miljöarbetet framåt. Staten är en viktig forskningsfinansiär och regeringen har kraftigt ökat stödet till miljöforskning under senare år.

Inom miljöforskningen finns i dag tre finansiärer: Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) som stödjer den mer långsiktiga miljöforskningen, Naturvårdsverket som stödjer forskning i huvudsak till stöd för miljökvalitetsmålen och Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra) som stödjer den breda, mer åtgärdsinriktade miljöforskningen, med koppling till näringslivet. Även EU:s forskningsprogram är en viktig finansiär, särskilt EU:s forskningsprogram Horisont 2020. I Sverige bedrivs omfattande miljöforskning vid universitet och högskolor men också vid AB IVL Svenska miljöinstitutet, Stockholm Environment Institute (SEI), Institutet för jordbruks- och miljöteknik (JTI),

Skogforsk, Naturhistoriska riksmuseet och SMHI.

Formas är den största enskilda finansiären av miljöforskning i Sverige. Formas finansierar forskning inom tre områden; miljö och natur, areella näringar, djur och livsmedel samt samhällsbyggande. Formas har till uppgift att främja och stödja grundforskning och behovsmotiverad forskning av högsta vetenskapliga kvalitet och av relevans för rådets ansvarsområden. Formas forskningsmedel för 2015 omfattade totalt 1200 miljoner kronor och fördelades på följande sätt: 42 procent till miljö och natur, 34 procent till areella näringar, djur och livsmedel, 23 procent till samhällsbyggande och 1 procent till övrig forskning. Denna fördelning har varit i stort sett oförändrad de senaste åren.

Den klimatrelaterade forskningen redovisas under avsnitt 3.5.2 Begränsad klimatpåverkan. Under utgiftsområdet 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och konsumentpolitik redovisas den forskning som Formas finansierar inom samhällsbyggnadsområdet. Under utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel återfinns en beskrivning av den forskning som Formas finansierar inom dessa områden.

Regeringen har gett Formas i uppdrag att aktivt arbeta med jämställdhetsintegrering (inom ramen för utvecklingsprogrammet för jämställdhetsintegrering i myndigheter) eftersom myndigheten anses kunna bidra till att de jämställdhetspolitiska målen uppnås.

Regeringen inrättade under 2015 ett Vetenskapligt råd för hållbar utveckling för att bl.a. skapa en plattform för dialog mellan politik och vetenskap (dir. 2015:78). Rådet ska bidra med underlag till arbetet med miljö- och hållbarhetsfrågor i ett bredare perspektiv inom Regeringskansliet samt vara en brygga till bredare målgrupper genom ett utåtriktat arbetssätt. I rådets uppdrag ingår också att arbeta med frågor om forskning kring miljö, hållbar utveckling och framtidsfrågor i ett nationellt och internationellt perspektiv. Rådet består av 12 forskare och en ordförande. Under 2015 startade rådet ett antal processer, för att belysa forskningens roll i arbetet med hållbar utveckling och för att beskriva forskningsläget i vissa specifika aktuella frågor.

Forskningsstöd genom öppen utlysning

Drygt hälften av Formas forskningsmedel fördelades inom den öppna utlysningen, där forskare helt fritt lämnar in ansökningar inom Formas ansvarsområden. Ansökningarna bedöms i tematiska beredningsgrupper med 15–20 ledamöter, både forskare och användare av forskningsresultaten. År 2015 var hälften av dessa ledamöter kvinnor och hälften män.

Under 2015 beviljades totalt 207 projekt, vilket är 15 procent av de som sökt medel. Det är 91 fler projekt än 2014, vilket innebär att projektens medelstorlek minskat. Andelen kvinnor som beviljas forskningsstöd har ökat från 20 procent 2001 till i genomsnitt 47 procent 2015. Andelen kvinnor som huvudsökanden var 43 procent, vilket är ungefär som tidigare år.

Som en del av den öppna utlysningen finansierar Formas också särskilt stöd till unga forskare, dels som mobilitetsstöd, dels som forsknings- och utvecklingsprojekt till framtidens unga forskningsledare. Andelen medel i öppna utlysningen som går till unga forskningsledare har ökat från 35 procent tidigare år till 38 procent för 2015.

Forskningsstöd genom riktade satsningar

Knappt hälften av Formas forskningsmedel går varje år till satsningar inom särskilt prioriterade områden, där regeringen beslutar om inriktningen för några och Formas om några. Formas forskarråd gör årligen en prioritering av områden, där en avvägning sker mot tillgängliga medel för den öppna utlysningen.

De satsningar som regeringen initierade 2015 handlade om forskning kring skogsråvaror och biomassa, forskning om hållbart samhällsbyggande samt utlysning av Strategiska innovationsområden (SIO) i samarbete med bland andra Vinnova och Energimyndigheten. Formas hade inga egna riktade satsningar 2015, utöver de internationella och EU-samarbeten som pågår samt en förlängd satsning på forskning knuten till skogsbranden i Västmanland. De två senaste åren har Formas i viss mån prioriterat den öppna utlysningen för att en större andel av de sökande ska kunna få medel. För 2015 ligger andelen beviljade projekt i genomsnitt på 15 procent, den högsta på fem år.

Stöd till organisationer

På regeringens uppdrag lämnar Formas stöd till ett antal organisationer, de viktigaste är

- Stiftelsen Lantbruksforskning (SLF, 20 miljoner kronor)
- Stiftelsen institutet för jordbruks- och miljöteknik (JTI, 8,5 miljoner kronor)
- Stiftelsen Skogsbrukets forskningsinstitut (Skogforsk, 38 miljoner kronor)
- Stiftelsen Institutet för Vatten- och Luftvårdsforskning (för samfinansierad forskning vid IVL Svenska miljöinstitutet AB, 25 miljoner kronor)
- Stockholm Environment Institute (SEI, 28 miljoner kronor)
- International Institute for Applied System Analysis (IIASA, 6 miljoner kronor).

Stöden till dessa organisationer har varit i samma storleksordning under flera år, med viss justering för stigande lönekostnader. Stöden ska säkerställa institutens konkurrensförmåga i relation till universiteten som erhåller mer fast statlig finansiering. Ett annat viktigt motiv till stöden är att de ska gå till samfinansierad forskning (med bransch, näringsliv eller andra finansiärer, t.ex. EU). På så sätt får de investerade medlen ökad utväxling, samtidigt som den finansierade forskningen ligger nära användarna av forskningsresultaten, vilket stärker dess bidrag till samhälle och näringsliv i enlighet med regeringens målsättning.

Internationellt samarbete

Formas har omfattande internationella samarbeten kring forskningsfinansiering. Myndigheten har en nyckelroll som expertmyndighet för två av de sju programkommittéerna för samhällsutmaningar inom Horisont 2020, EU:s ramprogram för forskning och innovation. Inom EU deltar Formas i ett flertal samarbeten kring finansiering av forskning gällande bl.a. klimat, biologisk mångfald och ekosystemtjänster, djurvård, skogsproduktion, hållbart samhällsbyggande och hållbar konsumtion. Formas är också, tillsammans med andra myndigheter, aktivt inom flera initiativ för gemensam programplanering (Joint Programming Initiatives, JPI). Syftet med JPI:erna är att EU:s medlemsländer ska samordna sina forskningssatsningar inom de stora gemensamma samhällsutmaningarna för att nå bästa möjliga effekt. Nationella medel som

satsas inom ett JPI kan få motfinansiering från EU-kommissionen med 33 procent.

Formas är även engagerat i bilateralt forskningssamarbete utanför Europa, bl.a. med Kina, Sydafrika och Indien. Samarbetena gäller stöd till forskarutbyten mellan länderna, bidrag till konferenser och gemensamma utlysningar av forskningsmedel inom Formas ansvarsområden. Under 2015 har samarbetet handlat om antibiotikaresistens (Indien, Kina), e-science (Indien) och forskarutbyte (Sydafrika).

Strategi, utvärdering och analys

Formas har under året kartlagt och analyserat finansierad forskning inom sina sektorer, med bidrag från forskningsutförare och en vetenskaplig expertpanel. Analyserna har ingått i underlaget för den kommande propositionen om forskning, innovation och högre utbildning som läggs hösten 2016.

Utöver sina egna analyser har Formas tillsammans med Energimyndigheten, Forte, Rymdstyrelsen, Vetenskapsrådet och Vinnova utarbetat gemensamma förslag till hur framtidens forskning bör prioriteras. Formas har också på regeringens uppdrag analyserat forsknings- och kunskapsbehoven inom områdena giftfri miljö, växtskydd samt biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

Forskningsinformation

Formas hemsida är en viktig informationskanal med ca 20 000 besökare varje månad. Huvudmålgruppen är forskare som söker information om aktuella utlysningar och om ansökningsprocessen. Formas har en webbtidning, Extrakt, med syfte att bevaka, popularisera och kommunicera kunskap om aktuell forskning för ett hållbart samhälle. Under 2015 tilldelades webbtidningen Extrakt Svenska Publishing-Prisets specialpris Journalistikpriset. Formas har också populariserat vetenskaplig kunskap genom att arrangera seminarier och lämna projektstöd för informationsinsatser riktade mot allmänheten.

Övrig forskningsrelaterad verksamhet inom miljöområdet

På regeringens uppdrag finansierar Naturvårdsverket viss forskning till stöd för att nå de nationella miljökvalitetsmålen och till stöd för Naturvårdsverkets och Havs- och Vattenmyndighetens verksamhet. Huvuddelen av forskningsstödet sker i programform, vilket

innebär att projekt stöds inom ett avgränsat område. Programmens inriktning bestäms av en forskningsnämnd inom Naturvårdsverket.

Stiftelsen för miljöstrategisk forskning (Mistra) är en viktig finansiär av åtgärdsinriktad forskning, dvs. forskning som ligger nära genomförande, ofta i samarbete med näringsliv och andra samhällsaktörer. Mistra delar ut ungefär 200 miljoner kronor per år.

Flera olika institut är utförare av miljöforskning. Det handlar främst om Stockholm Environment Institute (SEI) som främst bedriver internationell forskning inriktad mot politik och styrmedel i olika sammanhang och IIIIEE, det Internationella institutet för industriell miljöekonomi vid Lunds universitet som bedriver forskning och utbildning med stark internationell prägel. Dessutom bedriver IVL Svenska miljöinstitutet AB samfinansierad forskning med näringslivet inom hela miljöområdet, ofta med naturvetenskaplig inriktning. Dessutom utför Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) tillämpad forskning med inriktning på meteorologi, hydrologi, oceanografi och klimat. Institutet för jordbruks- och miljöteknik (JTI) bedriver uppdragsforskning som bl.a. rör jordbrukstekniker och avfallsfrågor. Skogforsk bedriver skogsforskning för ett hållbart och lönsamt svenskt skogsbruk.

4.4.3 Analys och slutsatser

Regeringen bedömer att de olika finansiärerna inom miljöforskningen, Formas, Naturvårdsverket och Mistra, kompletterar varandra väl och är viktiga för att täcka behovet av underlag inom hela miljöområdet.

Formas huvudsakliga stödformer, den öppna utlysningen och de riktade satsningarna, är viktiga för att tillgodose både den långsiktiga kunskapsförsörjningen (grundforskning), en bibehållen nationell kompetens på området och för att söka lösningar på aktuella miljöproblem (behovsmotiverad forskning).

Regeringen anser att den fördelning som Formas har mellan dessa stödformer är rimlig och att den finansierade forskningen håller hög kvalitet. Formas har en jämn könsfördelning i sina beredningsgrupper och bland dem som mottar forskningsstöd. Regeringens bedömning är att verksamheten vid Formas håller en hög

kvalitet och att den finansierade forskningen har stor betydelse för miljöarbetet och för den nationella och internationella miljöpolitiken.

Formas analys- och utvärderingsverksamhet bidrar med viktigt underlag till regeringens arbete, bland annat till propositionen om forskning, innovation och högre utbildning som presenteras hösten 2016. Formas arbete med EU:s forsknings- och innovationsprogram Horisont 2020 är också av stor vikt för att svenska forskare ska kunna dra nytta av det europeiska samarbetet. Regeringen anser att den kommunikation och popularisering av forskningsresultat som bedrivs av Formas håller hög publicistisk klass och påtagligt bidrar till spridning av aktuell vetenskaplig kunskap på området.

Regeringen anser att den forskning som finansieras av Naturvårdsverket bidrar med vetenskapligt underlag för att nå de nationella miljökvalitetsmålen. Den forskning som utförs vid Stockholm Environment Institute (SEI), IIEE i Lund och vid IVL Svenska miljöinstitutet AB håller hög internationell klass och bidrar med underlag till den nationella och internationella miljöpolitiken samt med viktigt underlag till miljöarbetet. Forskningen vid SMHI är av stor betydelse för att utveckla väderprognoser och varningar för olika väderhändelser samt för klimatarbetet, bland annat som inspel i FN:s klimatpanels (IPCC) arbete.

Det Vetenskapliga rådet för hållbar utveckling som regeringen inrättade 2015 har påbörjat sitt arbete och kommer att spela en fortsatt viktig roll med att koppla samman forskning och politik.

4.5 Politikens inriktning

En stark miljöforskning är avgörande för att nå de nationella miljökvalitetsmålen och generationsmålet, liksom för att ge verktyg för att hantera de globala klimat- och miljöutmaningarna och bidra till att uppfylla målsättningarna som slagits fast i klimatavtalet från Paris och Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling.

Regeringen bedömer att Sverige har god potential att vara en ledande forskningsnation och därigenom också bidra till nya företag och

jobbskapande. Insatser på miljöområdet ska vila på en solid vetenskaplig grund, därför anser regeringen att nyttiggörandet av redan existerande forskning är en central fråga, inte minst för att nå miljömålen. Därför avser regeringen att inrätta en analysfunktion för miljöarbete under 2018. Detta innebär att anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader* beräknas öka med 15 miljoner kronor från och med 2018. Satsningen beskrivs närmare i den kommande forskningspolitiska propositionen som kommer att presenteras under hösten 2016.

Satsning på miljö och klimat

Regeringen föreslår att anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ökas med 25 miljoner kronor 2017 och beräknar att anslaget ökas ytterligare under åren 2018-2020. Satsningarna avser nedanstående områden och kommer att närmre beskrivas i den kommande forskningspolitiska propositionen som presenteras under hösten 2016.

Klimatforskning

Klimatfrågan är vår tids ödesfråga. Det är också en av regeringens högst prioriterade frågor. Klimatforskningen utgör en mycket viktig grund för att nå de klimatpolitiska målen. För att minska människans påverkan på klimatet krävs omfattande omställning i hela samhället: energisystemet, jord/skogsbruk och markanvändning, transporter och samhällsplanering samt övrig produktion och konsumtion.

Ökad forskning behövs också om anpassning till och minskad sårbarhet för klimatförändringarnas effekter. Det finns behov av både inomvetenskaplig och tvärvetenskaplig forskning inom humaniora, samhällsvetenskap, naturvetenskap och teknik, ekonomi och juridik. Regeringen föreslår att anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ökas med 25 miljoner kronor för detta ändamål 2017 och beräknar att det kommer att behövas ytterligare 75 miljoner kronor 2018 och 130 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019 jämfört med anslagsnivån 2016.

Forskning om hållbart samhällsbyggande

Regeringen föreslår en nationell satsning på forskning om hållbart samhällsbyggande i bred bemärkelse, se utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik för en närmare beskrivning. För detta ändamål beräknar regeringen att anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ökas med 50 miljoner kronor 2018 och 75 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019 jämfört med anslagsnivån 2016.

Forskning för en social bostadspolitik

Regeringen föreslår en nationell satsning på forskning för en social bostadspolitik, se utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik för en närmare beskrivning. Satsningen är en del av regeringens forskningssatsningar för hållbart samhällsbyggande. För detta ändamål beräknar regeringen att anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ökas med 20 miljoner kronor 2018 och 30 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019 jämfört med anslagsnivån 2016.

Samverkansprogram och Strategiska innovationsområden, SIO

För att möta samhällsutmaningarna behövs även breda strategiska satsningar på innovation och samverkan med näringsliv och civilsamhälle, där forskning kan knytas närmare till innovation, jobbskapande och ökad svensk konkurrenskraft. Detta gäller i synnerhet området Cirkulär och biobaserad ekonomi, där forskning behövs om våra produktionssystem till lands och till havs och hur dessa kan utvecklas för att bidra till minskad klimatpåverkan, öka upptag av koldioxid och bidra till klimatanpassning, säkra en resurseffektiv bränsle- och livsmedelsförsörjning och utveckla nya avancerade produkter och material.

Avvägning av livsmedelsproduktion och produktion av biodrivmedel och andra biobaserade produkter, konsumtionsmönster, nutrition och hälsa, klimatförändringseffekter samt växtskyddsfrågor är några områden där mer forskning behövs. En cirkulär ekonomi och ett samhälle utan avfall kräver också forskning och innovation om resurseffektiva processer och materialflöden, hur man kan ersätta ohållbara

material, samt innovation på marknaderna för sekundärt material och återvinning, mätmetoder och standarder för bl.a. ekologiskt fotavtryck och kvalitetssäkring, nya affärsmodeller, ekodesign av produkter och avancerade systemlösningar såsom industriell symbios.

Denna satsning ingår i regeringens samverkansprogram Cirkulär och biobaserad ekonomi och delas mellan utgiftsområde 20 och 23. För detta ändamål beräknar regeringen att anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ökas med 25 miljoner kronor 2018, 37,5 miljoner kronor 2019 och 50 miljoner kronor 2020 jämfört med anslagsnivån 2016. I utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel föreslår regeringen att motsvarande summa tillförs.

I den forskningspolitiska propositionen som ska presenteras under hösten kommer satsningarna att presenteras närmare för åren efter 2017 och bedömningar kommer att redovisa inriktningen för politiken för de kommande tio åren.

Forskning för att nå miljömålen

Det är viktigt att hitta synergier mellan offentligt finansierad miljöforskning och miljöövervakning, så att de stora mängder data som samlas in för forskningsändamål kan göras tillgängliga för miljöövervakningen och tvärtom.

Prognoser för och utvärdering av den samlade effekten av styrmedel och deras konsekvenser behöver utvecklas ytterligare. För regeringen är forskning för en omställning till cirkulär och biobaserad ekonomi viktig. Detta för att en sådan omställning ökar resurseffektiviteten och minskar miljö- och klimatpåverkan, samtidigt som den gynnar näringslivsutveckling och nya jobb. Forskning som bidrar till att nå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö bör stärkas. Kunskapen om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper samt deras användning och spridning i miljön är fortfarande bristfällig.

Den mellanstatliga plattformen för biologisk mångfald och ekosystemtjänster (IPBES) utgör tillsammans med FN:s klimatpanel (IPCC) två viktiga initiativ där forskare från hela världen sammanställer forskningsresultat till grund för internationella förhandlingar. Svenska forskare har varit mycket aktiva i dessa sammanhang.

Regeringen verkar för att IPBES involverar relevanta aktörer, inklusive bärare av traditionell och lokal kunskap, i sitt arbete och bidrar till förstärkt kapacitet att förvalta biologisk mångfald. Regeringen anser att det är viktigt att svenska forskare även fortsatt kan bidra till IPCC:s och IPBES:s rapporter.

Forskning för ett fossilfritt Sverige

Sverige ska bli ett av världens första fossilfria välfärdsländer. Forskning, innovation, avancerade systemlösningar och teknikutveckling är viktigt för att komma tillrätta med processindustrins processutsläpp av klimatgaser. Genom regeringens satsningar på nyindustrialisering och samverkansprogram för innovation ska samarbete mellan stat och näringsliv stärkas. Regeringen ser positivt på initiativ från näringslivet som t.ex. arbetet med en fossilfri stålindustri som initierats av LKAB, SSAB och Vattenfall.

Kontakterna mellan politiken och vetenskapssamhället har stärkts på senare år, men fortfarande behövs en bättre omsättning av resultaten från forskningen i det praktiska politiska arbetet. Aktivt deltagande av forskare i planering eller utvärdering av miljöförvaltningen är ett sätt att uppfylla behov av kompetens och samtidigt bygga kunskap som behövs för en flexibel och anpassningsbar förvaltning.

Regeringen arbetar för att fler internationella forskningssamarbeten ska komma till stånd, både bilateralt och inom EU. Arbetet med EU:s ramprogram för forskning och innovation Horisont 2020 är centralt för svenska forskares bidrag till lösningar på våra gränsöverskridande miljöproblem.

Det Vetenskapliga rådet för hållbar utveckling som regeringen inrättade under 2015 har redan gett positiva resultat. Rådet kommer att ha en fortsatt viktig roll, bl.a. i det nationella genomförande av Agenda 2030 och de globala hållhetsmålen. Det internationella forskningsprojektet New Climate Economy (NCE) som regeringen aktivt medverkat till att få till stånd, fortsätter och är ett ytterligare exempel på hur kontakter mellan för politik och ny forskning nu utvecklas. Projektet leds av en global kommission, med internationella ledamöter. NCE har fått ett starkt genomslag för sina slutsatser i klimatkommunikationen och är i år i hög grad inriktat mot finansieringsfrågor.

Regeringen driver frågor om klimat, hållbarhet, biologisk mångfald och ekosystemtjänster i EU:s programkommitté för forskning gällande klimat, miljö, resurseffektivitet och råvaror i Horisont 2020, EU:s ramprogram för forskning och innovation. Regeringen och dess myndigheter (bl.a. Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Formas) driver också viktiga forskningssamarbeten med andra länder inom flera JPI:er (initiativ för gemensam programplanering) som delfinansieras genom Horisont 2020.

4.6 Budgetförslag

4.6.1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader

Tabell 4.2 Anslagsutveckling 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader

Tusental kronor				
2015	Utfall	56 839	Anslags-sparande	-1 538
2016	Anslag	56 189 ¹	Utgifts-prognos	55 521
2017	Förslag	57 599		
2018	Beräknat	73 664 ²		
2019	Beräknat	75 172 ³		
2020	Beräknat	76 831 ⁴		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

² Motsvarar 72 331 tkr i 2017 års prisnivå.

³ Motsvarar 72 330 tkr i 2017 års prisnivå.

⁴ Motsvarar 72 331 tkr i 2017 års prisnivå.

Ändamål

Anslaget får användas för Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggandes (Formas) förvaltningsutgifter.

Regeringens överväganden

Miljöforskningen har en avgörande betydelse för möjligheterna att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet såväl nationellt som internationellt. Regeringen ser ett stort behov av att systematiskt analysera befintlig och ny

forskning inom miljöområdet för att öka nyttiggörandet av miljöforskningens resultat. För detta ändamål avser regeringen att etablera en analysfunktion och föreslår i denna proposition att anslaget beräknas öka med 15 miljoner kronor per år fr.o.m. 2018. Vilka konsekvenser detta kommer att få för personalen är för närvarande svårt att överblicka.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Föreslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 förklaras i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 4.3 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:1 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	56 189	56 189	56 189	56 189
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	1 417	2 479	3 680	5 001
Beslut	-7	14 996	15 303	15 641
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	57 599	73 664	75 172	76 831

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel 2016. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2018–2020 är preliminär.

Regeringen föreslår att 57 599 000 kronor anvisas anslaget 2:1 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Förvaltningskostnader* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 73 664 000 kronor, 75 172 000 kronor respektive 76 831 000 kronor.

4.6.2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tabell 4.4 Anslagsutveckling 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

2015	Utfall	621 260	Anslags-sparande	15 688
2016	Anslag	678 268 ¹	Utgifts-prognos	679 699
2017	Förslag	713 003		
2018	Beräknat	856 408		
2019	Beräknat	951 408		
2020	Beräknat	963 908		

¹ Inklusive beslut om ändringar i statens budget 2016 och förslag till ändringar i samband med denna proposition.

Ändamål

Anslaget får användas för utgifter för stöd till forskning inom områdena miljö och samhällsbyggande. Anslaget får också användas till projektrelaterade kostnader (utvärderingar, beredningsarbetet, vissa resor och seminarier samt informationsinsatser).

Kompletterande information

Forskning om de areella näringarna finns inom utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel anslaget 1:24 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning och samfinansierad forskning*.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2017 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 900 000 000 kronor 2018–2023.

Skälen för regeringens förslag: För att underlätta planeringen och kunna teckna avtal om fleråriga forskningsprojekt är det nödvändigt att fatta beslut som medför åtaganden för kommande år. Det högre forskningsanslag till

Formas som regeringen föreslår innebär behov av högre bemyndigande för 2017. Regeringen bör därför bemyndigas att under 2017 för anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* ingå

ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 1 900 000 000 kronor för 2018–2023.

Tabell 4.5 Beställningsbemyndigande för anslaget 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	Utfall 2015	Prognos 2016	Förslag 2017	Beräknat 2018	Beräknat 2019	Beräknat 2020–2023
Ingående åtaganden	1 029 702.	1 071 332	1 276 834			
Nya åtaganden	562 506	775 000	1 198 166			
Infriade åtaganden	-520 876	-569 498	-575 000	-700 000	- 700 000	-500 000
Utestående åtaganden	1 071 332	1 276 834	1 900 000			
Erhållet/förslaget bemyndigande	1 600 000	1 600 000	1 900 000			

Regeringens överväganden

I denna proposition föreslår regeringen att anslaget ökas med 25 miljoner kronor 2017 och beräknar att anslaget ökas med 170 miljoner kronor 2018, 272,5 miljoner kronor 2019 och 285 miljoner kronor per år fr.o.m. 2020.

Ökningen till anslaget fördelar sig enligt följande.

- *Klimatforskning* – 25 miljoner 2017, 75 miljoner kronor 2018, 130 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019.
- *Forskning, innovation och samverkan inom cirkulär och biobaserad ekonomi* – 25 miljoner kronor 2018, 37,5 miljoner kronor 2019, 50 miljoner kronor per år fr.o.m. 2020.
- *Forskning om hållbart samhällsbyggande* – 50 miljoner kronor 2018, 75 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019.
- *Forskning för en social bostadspolitik* – 20 miljoner kronor 2018, 30 miljoner kronor per år fr.o.m. 2019.

I 2016 års ekonomiska vårproposition (prop. 2015/16:100) aviserades en flytt av utlandsplacerad verksamhet för omvärldsbevakning, analys och främjande på utbildnings-, forsknings- och innovationsområdet från Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser till Regeringskansliet. För detta ändamål förs 2 miljoner kronor till anslaget

4:1 *Regeringskansliet m.m.* under utgiftsområde 1 Rikets styrelse.

Beräkningar i tidigare budgetpropositioner påverkar beräknade anslagsramar 2017–2020.

Förslagen anslagsnivå 2017 och beräkningarna för 2018–2020 förklaras i det följande i förhållande till ursprungligen anvisade medel på anslaget för innevarande år.

Tabell 4.6 Härledning av anslagsnivån 2017–2020 för 2:2 Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning

Tusental kronor

	2017	2018	2019	2020
Anvisat 2016¹	688 268	688 268	688 268	688 268
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	23 014	158 026	253 026	265 526
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt ²	1 721	10 114	10 114	10 114
Förslag/beräknat anslag	713 003	856 408	951 408	963 908

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2015 (bet. 2015/16:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut om ändringar i statens budget.

² Anslaget beräknas fr.o.m. 2017 med ett bestämt nominellt belopp. Mot bakgrund av detta tillförs anslaget 1 721 000 kr 2017 och 10 114 000 kr 2018 vilket motsvarar den prisomräkning som hade skett om anslaget fortsatt hade pris- och löneomräknats.

Regeringen föreslår att 713 003 000 kronor anvisas anslaget 2:2 *Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande: Forskning* för 2017. För 2018, 2019 och 2020 beräknas anslaget till 856 408 000 kronor, 951 408 000 kronor respektive 963 908 000 kronor.